УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Збірник тез
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

11 жовтня 2019 року

Ірпінь
2019

УДК 347(06)
ББК 67.304я431
А43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Університету державної фіскальньої служби України
(протокол № 12 від 28 листопада 2019 року)

А43 Актуальні проблеми приватного права: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 11 жовтня 2019 року. – Ірпінь : Університет державної фіскальньої служби України, 2019. – 196 с.

У матеріалах представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на Всеукраїнську науково-практичну інтернет-конференцію «Актуальні проблеми приватного права», яку було організовано кафедрою цивільного права та процесу ННІ права Університету ДФС України 11 жовтня 2019 року у м. Ірпені.

Організаційний комітет Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. Відповідальність за достовірність інформації несуть учасники та їх наукові керівники. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані ними.

УДК 347(06)
ББК 67.304я431

© Університет державної фіскальної служби України, 2019
© ННІ права, 2019

Організаційний комітет:

Голова:

Топчій Василь Васильович - д.ю.н., професор, заслужений юрист України, директор ННІ права Університету ДФС України

Заступники голови:

Чеховська Ірина Василівна – д.ю.н., с.н.с., завідувач кафедри цивільного права та процесу;
Рябченко Юрій Юрійович – д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного права та процесу

Члени організаційного комітету:

Амеліна Анна Сергіївна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу;
Білоус Тетяна Йосипівна – к.ю.н., старший викладач кафедри цивільного права та процесу;
Дяченко Сергій Вікторович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу;
Князька Лілія Антонівна – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу;
Менів Любов Дмитрівна – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу.
Мілевська Альона Олександрівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу;
Новицька Наталія Борисівна – д.ю.н., с.н.с., професор кафедри цивільного права та процесу;
Новицький Андрій Миколайович – д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права та процесу;
Обривкіна Оксана Миколаївна – к.пед.н., доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу;
Самілик Людмила Олексіївна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу.

ЗМІСТ

Учасник конференції	Тема наукової доповіді	Стор.
Амеліна А.С.	ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРІВ ПРО НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	7
Барінова М.С.	СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ТА ЙОГО ЗМІСТ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	10
Бейгул М.А.	СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	12
Береженна О.Ю., Кулаківська Т.І.	ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	15
Білько О.В.	ВІДЧУЖУВАЧ ЯК СТОРОНА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	18
Блищик Н.В.	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ТРАНСШИПМЕНТУ В УКРАЇНІ	20
Божко В.В.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ МЕДИЧНИХ ВІДНОСИН В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ	25
Божук І.І.	ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДІАЦІЇ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ СПОРІВ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ	28
Бурлака Ю.В.	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД СТУДЕНТА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	30
Верницький Ю.С.	ПРИНЦИП РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	32
Вдович А.М.	ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	36
Гайдей І.О., Глущенко Р.Р.,	КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЯК АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН	38
Гергало С.С. Дума Н.В.	СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	40
Грабовська В.М.	ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	43
Горобчук А.І.	ПРИНЦИП ГЛАСНОСТІ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	46
Горова С.В.	СУДОВИЙ ЗБІР У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	48
Греян А.А., Греков Р.Д.	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ УКРАЇНИ ТА ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ СВІТУ	52
Гришко І.М., Загорулько О.С.	ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПРОБЛЕМИ	55
Груша В.В	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОДИНОКИХ МАТЕРІВ (БАТЬКІВ) В УКРАЇНІ	58
Гриценко М.О.	ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ	60
Давиденко О.В., Дементьєва А.О.	МЕДІАЦІЯ – ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПОЗАСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ	62
Дейнеко О.В.	ПРОБЛЕМА ВИРІШЕННЯ МЕТОДУ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ДОКТРИНІ ПРАВА	64
Дунай В.О., Змитрович Д.І.	ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ЗАСАДА ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	67
Довгань В.М., Любчик Л.В.	ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	69
Дьяконенко В.І.	ШТРАФНІ САНКЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЩО ВИЗНАЧЕНІ У ДОГОВОРІ ПОСТАВКИ	72
Дякун О.Ю.	УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ	74
Єрьоменко Д.О.	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТРІАДИ ПРАВОМОЧНОСТЕЙ ПРАВА	77

	ВЛАСНОСТІ	
Загоровська А.О.	ПРОБЛЕМИ ПРОГАЛИН ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	80
Заєць А.Ю.	РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	82
Захарків Т.І.	ДО ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	85
Зборовська Н.О.	ПРАВОВА ПРИРОДА «РОЗУМНОГО СТРОКУ» СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ	87
Зінюк І.В. Матвєєнко В.І.	ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ	91
Клименко А.А., Каландей В.О.	ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В УКРАЇНІ	93
Князька Л.А., Яценко Ю.Г.	ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	96
Кобзар В.А., Феськова Н.С.	ПРОБЛЕМА СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	98
Ковальчук О.С.	КОНЦЕНТРАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНКА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОЄЧАСНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ	101
Коцюба Д.В.	МЕДІАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАНЯ СПОРУ МІЖ УЧАСНИКАМИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	103
Красько В.В.	ПРОБЛЕМАТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН» ТА «СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН»	106
Кройтор В.А.	ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	109
Кушнір З.О.	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	112
Кисла К.О.	ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПУ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	114
Лопушанська К.С.	НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	117
Мазур Я.П., Пасюк Т.В.	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ	120
Мазурець О.О.	ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	122
Мазурик А.В.	ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	125
Маковій В.П.	СТРОК (ТЕРМІН) ЯК ЗАСІБ ДО ОБМЕЖЕННЯ СЕРВІТУТНИХ ПРАВ	128
Малов Б.Є.	ПРИНЦИП ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	131
Марчак А.Т.	ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	133
Марчак А.Т.	ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ	135
Мельник Т.Р., Шевчук В.Р.	ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН	139
Михайлюта Д.С.	ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ	141
Музиченко А.В.	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ Й ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	143
Нікітіна С.В.	ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ СУДОВИМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ:ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ	145
Нінічук В.Р.	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ УЧАСНИКІВ МЕДИЧНИХ ВІДНОСИН	147
Ошийко М.А.	ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ У СУДОВОМУ ПОРЯДКУ	149

Павлишин Ю.П.	ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ	152
Поплавська А.О.	ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	155
Пушкарьова Т.М.	ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	157
Сабадін Ю.В.	ДОГОВІР ОХОРОНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЇ	161
Сагайдачна І.А.	ЗАХИСТ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	163
Терещенко А.С.	ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЕРЕВІЗНИКА ПРИ ПЕРЕВЕЗЕННІ ВАНТАЖІВ ЗА ДОГОВОРОМ ПЕРЕВЕЗЕННЯ	165
Тимошенко І.О.	ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	167
Тимошенко І.О.	ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ	170
Томюк І.В., Стельмащук С.О.	ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	172
Чалюк С.Ю. Бардакова Д.О.	ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ	175
Чунарьова Є.Я.	ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	178
Шамрай А.О.	СПОРИ МІЖ БАТЬКАМИ ЩОДО УТРИМАННЯ ДІТЕЙ	181
Шпак М.І.	РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ДІЄВОСТІ	184
Шуляка А.В., Поліщук А.М.	ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ	187
Юрченко В.С., Песоцька Ю.В.	ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У РАЗІ ПРИДБАННЯ НИМИ ТОВАРІВ НЕНАЛЕЖНОЇ ЯКОСТІ	190
Яворська О.М.	ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) СУДДІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	192
Мелешко О.В.	ПРАВОВИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ТКАНИН ТА ОРГАНІВ ЛЮДИНИ	194

Науковий керівник: Амеліна А.С.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільного права та процессу
ННІ права Університету ДФС України
Рубін А.В.,
курсант взводу ПМПФ-18-1
ФПМ Університету ДФС України

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРІВ ПРО НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Високі темпи економічного розвитку на основі досягнень науки і техніки в минулому столітті, особливо у другій його половині, розвиток високих технологій та перетворення науки на головну виробничу силу свідчать про вступ розвинених світових держав в етап постіндустріального суспільства, який характеризується домінуванням сфери інформаційних та високих технологій і розвиненими інвестиційними потоками. Ринкова економіка базується на функціонуванні трьох ринків, а саме товарів і послуг, капіталів та робочої сили. Фінансові послуги є одним із тих містків, які поєднують ринок капіталів та ринок товарів і послуг, що визначає їхнє чільне місце в ефективному функціонуванні всієї економіки країни [1, с. 28–29].

Значення сектора фінансових послуг в економіці є навіть важливішим за прямий вплив на економіку, адже саме від нього залежить діяльність практично всіх суб'єктів господарювання, оскільки всі вони потребують залучення фінансів та різноманітних фінансових інструментів для ефективної виробничої діяльності [1, с. 31].

Договір про надання фінансових послуг відображено в нормах цілої низки законодавчих актів, де закріплено також особливості окремих видів із зазначеної групи (підтипу) договорів про надання послуг. Чільне місце серед зазначеного нормативного масиву посідає Закон У країни «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2], ухвалений 12 липня 2001 р.

У вітчизняній доктрині договір про надання фінансових послуг розглядається як «довірчий (фідуціарний) правочин, згідно з яким послугонабувач надає за попереднім замовленням клієнта (замовник) фінансову послугу на оплатних і професійних засадах. Послуга, що надається систематично або з наміром її постійного вчинення з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів, вважається вчиненою на професійних засадах [3, с. 45].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2], фінансовими послугами визнаються операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб власним коштом чи коштом цих осіб, а в передбачених законодавством випадках і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів. Водночас фінансові активи визначаються як кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів.

Я. Шевченко зазначає, що наведене досить широке визначення фінансових послуг не є вичерпним, воно певним чином конкретизоване у ст. 4 Закону України

«Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [1, с. 33].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», фінансові послуги надаються на підставі договору. Тобто договір про надання фінансових послуг є підставою для виникнення відповідного зобов'язання і наступною умовою надання фінансових послуг. Істотні умови такого договору визначені в Законі. Відповідно до ст. 6 вищевказаного Закону, договір про надання фінансових послуг, якщо інше не передбачено законом, повинен містити: назву документа; назву, адресу та реквізити суб'єкта підприємницької діяльності; прізвище, ім'я і по-батькові фізичної особи, яка отримує фінансові послуги, та її адресу; найменування, місцезнаходження юридичної особи; найменування фінансової операції; розмір фінансового активу, зазначений у грошовому виразі, строки його внесення й умови взаєморозрахунків; строк дії договору; порядок зміни і припинення дії договору; права й обов'язки сторін, відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору; інші умови за згодою сторін; підписи сторін. У повноважений орган має право встановлювати додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг фізичним особам, якщо це не врегульовано законом [1, с. 34].

Специфіка договору про надання послуг визначається переважно предметом та об'єктом зазначеного договору.

Як зазначає В. Луць, головна особливість цієї групи договорів, на відміну від договорів про виконання робіт, полягає в тому, що надання послуг невіддільне від діяльності особи-послугонабувача. Корисний ефект такої діяльності не виступає у вигляді певного осяжного матеріального результату, як це має місце в підрядних договорах, а полягає в самому процесі надання послуги [4, с. 175].

Предмет договору про надання фінансових послуг становить здійснення відповідних фінансових операцій, а об'єкт – фінансові активи, з якими особи здійснюють фінансові операції (грошові кошти, цінні папери тощо).

Визначальними ознаками договору про надання фінансових послуг виступають особливий предмет (фінансові активи), ошатний характер зустрічного надання і підприємницький статус послугонабувача (фінансових установ або, у встановлених законом випадках, інших суб'єктів господарювання), що обумовлює грошово-кредитний характер зазначених зобов'язань. Наявність у цього договору вказаного характеру зумовила виділення договорів про надання фінансових послуг у самостійну группу зобов'язань з надання фінансових та інших грошово-кредитних послуг, поруч із зобов'язаннями з надання фактичних і юридичних послуг [5].

Варто зауважити, як зазначає Я. Шевченко, що істотною умовою договору про надання фінансових послуг є вказівка на вид фінансової послуги – найменування фінансової операції, якими мають бути операції з фінансовими активами, що можуть бути визнані фінансовими послугами лише у випадку, коли вони є безпосередньо предметом договору.

Водночас, як слушно зауважує С. Святошнюк, послуги можуть уважатися фінансовими, якщо: 1) відповідні операції здійснюються на користь третіх осіб; 2) предметом операції є фінансові активи; 3) метою операції є одержання прибутку або збереження реальної вартості фінансового активу [6, с. 225].

Відповідно до ст. 5 вказаного Закону, таке специфічне право мають фінансові установи, якщо ж це прямо передбачено законом, – фізичні особи-підприємці. У разі надання фінансових кредитів за рахунок залучених коштів, суб'єктом вказаного права є кредитна установа. В окремих випадках правом на здійснення операцій із надання фінансових послуг є «юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами». Як бачимо, коло суб'єктів, що можуть надавати фінансові послуги (тобто послугонадавачів), обмежене.

Крім того, специфічною рисою для «суб'єктів послугонадавачів» фінансових послуг є те, що фінансові послуги є їхньою професійною діяльністю та є оплатними. Оскільки саме поняття фінансових послуг передбачає отримання прибутку під час здійснення фінансової діяльності, на нашу думку, варто виокремлювати оплатність фінансово їпослуги як умову надання фінансових послуг. Щодо «фінансового послугоспоживача» законодавством обмежень не встановлено. Тобто таким суб'єктом може бути будь-яка фізична або юридична особа, що реалізує своє суб'єктивне право на отримання фінансової послуги.

Отже, договори про надання фінансових послуг посідають особливе місце серед цивільно-правових договорів та належать до найбільш динамічного підтипу договорів про надання послуг. Особливості договорів про надання фінансових послуг такі: одним з учасників правочину виступає банк та інші фінансові установи; предметом даних договорів є грошові кошти чи інші фінансові активи; об'єктом є фінансові активи, з якими особи здійснюють фінансові операції (грошові кошти, цінні папери тощо); надання послуг невіддільне від діяльності особи-послугонабувача; істотною умовою договору про надання фінансових послуг є вказівка на вид фінансової послуги – найменування фінансової операції, якими мають бути операції з фінансовими активами, що можуть бути визнані фінансовими послугами лише у випадку, коли вони є безпосередньо предметом договору.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Я. Еволюція цивільного законодавства України: проблеми теорії та практики: колективна монографія / за ред. Я. Шевченко. Київ: Юридична думка, 2007. 340 с.

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2664–III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. С. 1.

3. Дроздова Н. Договори про надання фінансових послуг у цивільному праві України: дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2005. 193 с.

4. Луць В. Строки і терміни в цивільному праві: монографія / за ред. В. Луця. Київ : Юрінком-Інтер, 2013. 320 с.

5. Цивільне право України. Особлива частина. URL: https://pidruchniki.com/1512070249937/pravo/klasifikatsiya_dogovoriv_pro_nadannya_finansovih_poslug.

6. Святошнюк С. Умови надання фінансових послуг за законодавством України. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/
handle/123456789/11791/224-227.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Барінова М.С.,
студентка групи ПБІ-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.,
к.ю.н., доцент кафедри цивільного
права та процесу

СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ТА ЙОГО ЗМІСТ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Розвиток міжгалузевого інституту принципів судочинства, що має вплив на побудову повної форми українського цивільного судочинства, знаходить своє відображення на сучасному етапі його розвитку.

У проекті Цивільного процесуального кодексу України вперше було запропоновано нормативне закріплення та визначення основною засадою цивільного судочинства - пропорційність.

Відповідно до ст. 11 ЦПКУ суд визначає в межах, встановлених цим Кодексом, порядок здійснення провадження у справі відповідно до принципу пропорційності, враховуючи: завдання цивільного судочинства; забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами; особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо [1].

У науково-практичному коментарі до ЦПК України зазначається, що принцип пропорційності належить до загальновизнаних принципів міжнародного права, що відображає необхідність дотримання необхідного балансу інтересів у разі втручання держави у приватноправову сферу. Цей принцип повинен бути спрямований на забезпечення розумного балансу приватних і публічних інтересів у сфері відправлення правосуддя у цивільних справах, відповідно до чого під час розгляду справи у порядку цивільного судочинства та ухваленні рішення у справі цілі обмежень прав людини повинні бути істотними, а засоби їх досягнення – обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чиї права обмежуються. [2]

Виходячи з цього, провідні вчені в цьому розумінні оцінюють поняття «розумність» та «істотність» . Суть принципу «пропорційності» та «обмеженості» може слугувати забезпеченням «безпечності» в цивільному процесі. Насправді, враховуючи потужність керівних функцій в ході судового розгляду, судового засідання чи керування такими досягається одна ціль – усунення процесуальних спорів та сприйнятливого середовища цивільної процесуальної форми, її утруднення.

В науці цивільного процесуального права принцип пропорційності ніколи не залишався осторонь від провідних фахівців юридичної науки. Переважно пропорційність знаходить своє відображення та підлягає детальному аналізу в контексті теорії права (А. Барак, Ю. Євтошук, С. Погребняк, С. Шевчук та інші), приватного права (Г. Гаджиєв, Д. Дєдов). Деякі аспекти пропорційності у цивільному судочинстві розглядали С. Дегтрьов, І. Ізарова та Д. Луспеник.

Останній в свою чергу, визначав пропорційність як досягнення у правотворчості та правозастосуванні балансу інтересів людини і суспільства. Органи публічної влади не можуть накладати на громадян зобов'язання, що виходять за межі суспільної необхідності. [3]

Про баланс приватного та публічного інтересу в більшості знайдено в практиці Європейського Суду з прав людини, де здебільшого у всіх рішеннях зустрічається така юридична формула як «баланс інтересів». Реальною соціальною практикою висвітлено надзвичайно важливе та важке завдання – досягнення міри та пропорційності як правозастосуванні балансу інтересів.

У цивільному судочинстві принцип пропорційності може розглядатись з двох позицій: матеріально-правової та процесуальної. На цьому базується положення статті 23 ЦКУ про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, які передбачають дотримання вимог розумності та справедливості. Головним обов'язком є дотримання судами принципу пропорційності й при застосування норм цивільно-процесуального права, наприклад у питаннях застосування заходів забезпечення позову, що передбачено статтями 151, 152 ЦПКУ.

Потреба закріплення в галузевому законодавстві принципу пропорційності зумовлюється його функціонуванням в цивільному судочинстві. Це має на меті включення його до ЦПКУ, проте не тільки у відтворенню його як норми ЦПКУ, а й через процес росту та деталізацію конкретної специфіки її виконання та додержання в окремих інститутах цивільного судочинства.

Проблематичним в цивільному судочинстві є викривлення змісту даного принципу пропорційності шляхом виконанням певних процесуальних дій, які відповідно віднесені до статті 9 проекту змін до ЦПК положень та підлягають до визначення судді питання, пов'язані з розміром судових витрат та інших витрат сторін.

Варто розуміти, що дані функції, які наділені судді являються великою перешкодою для захисту прав у судовому порядку. До таких витрат належать витрати заявника, яка оплачується наперед і проявляє на ньому стримуючий характер дій, більшість даних заявників висвітлених в даному поясненні, не прагнуть судового розгляду через те, що їх вартість не відповідає заявленим вимогам. Судові витрати більш ніж на 10% від вартості позову можуть розглядатися як непропорційні, особливо в транскордонних випадках, коли варто очікувати додаткові витрати на перекладача. [4]

Можна дійти висновку, що принцип пропорційності відіграє важливу роль в системі принципів права. Забезпечуючи збалансованість та урівноваженість юридичних засобів, їх відповідність цінностям європейського права, даний принцип функціонує та сприяє захисту публічних і приватних інтересів.

Виходячи з зазначеного, принцип пропорційності в цивільному процесі окреслює та визначає загальну вимогу, що забезпечує право сторін визначити порядок розгляду справи відповідно до співвідношення розміру позовних вимог судовим витратам, що вони очікують понести та можливого строку розгляду справи судом.

Важливим для новітньої держави був та залишається невпинний розвиток та знаходження балансу інтересів. Враховуючи поточний етап пошуку нового балансу

має місце зараз під впливом світової фінансової та економічної кризи. Проте, реальна практика постійно свідчить про важке завдання – досягнення міри та пропорційності як правозастосуванні балансу інтересів.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19 (дата звернення: 23.10.2019).

2. Ясинка М.М. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Київ: Алерта. 2018. С. 29-39.

3. Луспеник Д.Д. Верховенство права — «новий» старий принцип цивільного судочинства: співвідношення із принципом законності: Право України. 2017. № 8. С. 9-20.

4. Ізарова І.О. Принцип пропорційності у цивільному процесі ЄС та перспективи його запровадження в цивільному процесі України: Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 37. Т. 1. С. 127–130.

Бейгул М.А.
студент групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до статті 2 Цивільного процесуального кодексу України, завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Досягнення такого завдання потребує, насамперед, дотримання основоположних засад цивільного процесу, до яких належить принцип пропорційності. Зазначений принцип становить значний інтерес як для цивільного процесуального права, так і для юридичної науки в цілому, адже є загальним, універсальним принципом права. Принцип пропорційності тривалий час розглядався вітчизняними науковцями-юристами у контексті теорії права та як принцип міжнародного права, оскільки не містився в законодавстві України безпосередньо і знаходив своє закріплення лише опосередковано. Тому актуальним залишається питання визначення змісту та значення принципу пропорційності у цивільному процесуальному праві України.

Принцип пропорційності в цивільному процесу розглядали такі вчені-юристи, як: А. Барак, Г. Гаджаєв, Д. Дєдов, С. Дягтярьов, Р. Майданик, С. Погребняк, С. Шевчук, І. Ярошенко.

Як вже зазначалось, принцип пропорційності тривалий час розглядався вченими як принцип міжнародного права, сформульований практикою Європейського суду з прав людини. Інтерес його дослідження у контексті цивільного процесуального права з боку вітчизняних науковців з'явився після набрання чинності Закону України від 3 жовтня 2017 року «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Цим законом було змінено велику кількість положень Цивільного процесуального кодексу України, зокрема значно розшилося коло принципів цивільного судочинства. Так, п. 6, ч. 3, ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України був законодавчо закріплений принцип пропорційності.

Відповідно до положень останньої редакції Цивільного процесуального кодексу України, а саме статті 11, суд визначає в межах, встановлених цим Кодексом, порядок здійснення провадження у справі відповідно до принципу пропорційності, враховуючи: завдання цивільного судочинства; забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами; особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо. [1] Таким чином, законодавець виділяє порядок здійснення провадження у справі з дотриманням принципу пропорційності, враховуючи певні складові.

Однією із перших таких ознак є забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами. Виникає питання: як повинен забезпечуватись такий баланс і які фактори потрібно враховувати для його досягнення. Як зазначають О. Первомайский, В. Венедіктова, в національній правовій доктрині наразі відсутні критерії, порядок встановлення балансу приватних та публічних інтересів у кожних конкретних правовідносинах. Водночас, науковці обґрунтовано вважають, що баланс інтересів є статикою — моментом рівноваги приватного та публічного інтересів, й цей баланс вже в наступний момент часу внаслідок дії різного роду факторів, що впливають на нього, може бути втрачений [2, с. 56].

На думку І.М. Жаровської, від реалізації публічних інтересів залежить факт існування і нормального функціонування будь-якого суспільства, і саме реалізація публічного інтересу слугує передумовою і гарантією реалізації окремих приватних інтересів. Іншими словами, реалізація публічних інтересів створює середовище для реалізації приватних інтересів, тому досягти їх балансу досить складним, оскільки один залежить від іншого [3, с. 33–37].

На думку Н.Ю. Логачева, оптимальною є така модель встановлення балансу інтересів, за якої суспільні інтереси, формуючись із системи приватних мотивів і будучи їх складовою частиною, знаходяться в основі державних.

На основі існуючих доктринальних підходів, думки науковців зводяться до того, що баланс приватних та публічних інтересів забезпечується тим, що

заінтересовані особи, звертаючись до суду за захистом свої прав, свобод чи інтересів, вступаючи у публічно-правові відносини із судом, одночасно здійснюються захист свої приватних прав та інтересів. Цивільне судочинство є в першу чергу процедурою, яка визначена на законодавчому рівні. Відповідно, заінтересована особа звертаючись до суду за захистом своїх прав, свобод чи інтересів має вчиняти дії, регламентовані процесуальним законодавством, оскільки процес є формалізованим. Таким чином, не порушується публічний інтерес і захищається приватний.

Щодо інших складових, визначених в статті 11 Цивільного процесуального кодексу України (а саме: особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями.) деякі науковці стверджують, що їх не можна віднести до характеристик принципу пропорційності. Зазначена точка зору підтверджується тим, що загальноєвропейський принцип пропорційності зводиться лише до одного критерія – балансу публічних та приватних інтересів, а зазначені ознаки характеризують принцип диспозитивності. Так, на думку О.О. Штефан, особливості предмету спору, ціна позову безпосередньо пов'язані із специфікою спірних матеріально-правових відносин, відповідно знаходиться за межами цивільних-процесуальних відносин: складність справи, значення розгляду справи для сторін є оціночними категоріями, які до процедури (цивільного судочинства) не мають жодного відношення; розмір судових витрат та інших витрат сторін, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, є сутністю загальноєвропейського принципу доступності правосуддя. Відтак ця ознака не є ознакою принципу пропорційності, хоча усі принципи між собою пов'язані та взаємозалежні [4].

Особливий інтерес викликає розуміння принципу пропорційності, яке пропонує Р. Майданик. Науковець зазначає, що сучасне ліберальне праворозуміння засноване на ідеях співробітництва і досягнення протилежних інтересів. Воно характеризується розумінням правозастосування як процесу співмірювання протилежних інтересів і забезпечення їх балансу на засадах партнерства, підвищення соціальної ефективності правових норм за допомогою надійних правових інститутів. Р. Майданик не протиставляє державу і приватну особу, а вказує на необхідність партнерства для задоволення протилежних за своєю суттю інтересів [5, с. 96-98].

Отже, аналізуючи підходи до розуміння принципу пропорційності вчених, можна помітити деякі протилежності, які потребують усунення. Зазначений принцип визнається загальним принципом права Європейського Союзу і часто використовується у практиці Європейського суду з прав людини. Крім того, необхідність у формуванні єдиного підходу до розуміння сутності принципу пропорційності, насамперед, викликана тим, що даний принцип є одним із основоположних, загальних та універсальних принципів права, тому потребує більш глибокого аналізу та уваги з боку вітчизняних науковців-юристів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України ві 18 березня 2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
2. Первомайский О. Поняття інтересу в цивільному праві та законодавстві. Питання розвитку приватного права. 2014. № 11. С. 53-57
3. Жаровська І.М. Публічні та приватні інтереси у механізмі сучасної державної влади. Науковий вісник Чернівецьк. 2010. Правознавство. С. 33–37
4. Штефан О. О. Принцип пропорційності у цивільному судочинстві України. Міжнародний науковий журнал "Інтеранаука".
5. Кройтор В.А. Особливості прояву змісту принципу пропорційності в цивільному судочинстві. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 96-99

Береженна О.Ю., Кулаківська Т.І.,
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

На сьогоднішній день принцип пропорційності посідає важливе місце в системі принципів діяльності державного механізму європейських країн. Оскільки в Україні спостерігається тенденція до гармонізації із законодавством ЄС то вважаємо, що аналіз поняття та змісту даного принципу є актуальним в контексті європейської інтеграції України. Саме тому було здійснено реформи цивільного процесуального законодавства, які закріпили нові принципи, удосконалили цивільну процесуальну форму, набули розвитку та доповнення окремі процесуальні інститути. Однією із запропонованих новел стало нормативне закріплення і визначення принципу пропорційності.

Проблему принципу пропорційності досліджували такі визначні вчені, як: А. Барак, С. Дяченко, Р. Майданик, С. Погребняк, В. Тертишник , Б.Тоцький, Т. Фуфалько, С. Шевчук.

Та незважаючи на значну кількість наукових праць, які стосуються даного питання, єдиного тлумачення щодо цього принципу на сьогодні не визначено. Вітчизняні вчені досліджують його переважно фрагментарно, в контексті інших складних питань (верховенства права, правової держави, захисту прав людини, порівняльного правознавства, цивільного права тощо). При цьому відсутні єдині підходи до розуміння природи, вимог згаданого принципу, його місця у вітчизняній правовій системі.

Проаналізувавши історію виникнення даного принципу слід звернути увагу на те, що він ще з давніх часів був механізмом справедливого балансування різних інтересів, хоча й деколи характерних для далекосхідних цивілізацій занадто

жорстких методів впливу. Більше того, вже в далекосхідних правових джерелах згадана ідея помітно набуває гуманного, правового забарвлення, втілюючись у сферах регулювання як публічних, так і приватних відносинах, зокрема, у питаннях залежності покарання від тяжкості злочину, розміру відшкодування від нанесених збитків.

Так відомий, давньогрецький вчений і філософ Аристотель, у своїй праці «Нікомахова етика» виділяв різні види справедливості, зокрема окремою справедливістю, пов'язаною з розподілом почестей, багатства і всього іншого, що може бути поділене між співгромадянами, доходить висновку, що «справедливе є щось пропорційне», тоді як «несправедливе — це порушення пропорційності, бо пропорційність — це середина, а справедливе полягає в пропорційності». Про іншу пропорційність (арифметичну) він говорить, розглядаючи справедливість при обміні: по-перше, це середина між свого роду наживою та збитком, по-друге, володіння рівною часткою до і після обміну. На його думку, держава також тримається на пропорційній розплаті [1, с.31].

Процес розвитку принципу пропорційності в різні історичні періоди набував різних аспектів та покладався в основу різних правовідносин: податкових, кримінальних, адміністративних, цивільних. Він виявлявся в ідеях визначення покарання залежно від тяжкості злочину, а розмір відшкодування — від завданих збитків, збалансованого поділу влади, обкладання податком особи пропорційно її матеріальному становищу, позбавлення права власності лише на підставі законно встановленої суспільної необхідності і за умови справедливого й попереднього відшкодування, обґрунтованості та справедливості закону, дотримання справедливих меж втручання держави в індивідуальну свободу, необхідності балансу інтересів у державі тощо.

Щодо визначення принципу пропорційності, то на сьогодні не існує єдиного тлумачення даного поняття. Так, на думку С.Погребняка принцип пропорційності визначається як загальний принцип права, який спрямований на забезпечення у правовому регулюванні розумного балансу інтересів, відповідно до якого цілі обмежень прав повинні бути істотними, а засоби їх досягнення – обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чиї права обмежуються [2, с. 204].

С. Шевчук, сформулював цей принцип так: «обмеження можуть бути покладені на особу правовим актом держави тільки тією мірою, яка необхідна для досягнення певної легітимної та суспільно необхідної визначеної мети» [3, с. 71].

Варто зазначити, що суть даного принципу закріплено на законодавчому рівні, а саме в статті 11 Цивільного процесуального кодексу України зазначено, що суд визначає в межах, встановлених цим Кодексом, порядок здійснення провадження у справі відповідно до принципу пропорційності, враховуючи: завдання цивільного судочинства; забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами; особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо [4].

На противагу українському законодавству Європейський суд з прав людини, зазначає, що відповідно до принципу пропорційності «…кожна «спеціальна процедура», «умова», «обмеження» чи «покарання», які покладені, повинні бути

пропорційні легітимній меті, що переслідується». Крім легітимної мети Європейський суд висуває також такі можливі випадки обмеження прав людини як: «невідкладна соціальна потреба», «моральність населення», дотримання рівноваги між суспільними інтересами та інтересами окремої особи [5, с. 71].

Принцип пропорційності як загальноправовий адресований не лише суб'єктам правозастосування, але й законодавцеві. Окремі вимоги принципу пропорційності закріплено в національних правових актах, зокрема, в чинній Конституції України. Так, в ст.ст.13, 41 мовиться про те, що втручання у право власності допустиме лише тоді, коли воно переслідує легітимну мету в суспільних інтересах, винятково «з мотивів суспільної необхідності»; втручання в право безперешкодного користування своїм майном передбачає «справедливу рівновагу» між інтересами суспільства та необхідністю дотримання фундаментальних прав людини.

Окрім того принцип пропорційності відображено також в положеннях ст. 34 (право на свободу думки і слова), ст. 35 (право на свободу світогляду і віросповідання), ст. 39 (право збиратися мирно, проводити збори, мітинги) Конституції України, згідно з якими права та свободи людини і громадянина можуть бути обмежені законом тільки тією мірою, якою це необхідно в таких конституційно значимих цілях, як захист основ конституційного устрою (національної безпеки та громадянського порядку), моральності, захисту прав і свобод інших людей [6].

Також ми погоджуємось з думками науковців з приводу того, що принцип пропорційності є складовою принципу верховенства права і має три підпринципи: – адекватність (міра адекватна для досягнення завчасно встановленої цілі, якщо бажаний результат може бути досягнуто тільки за умови звертання до цієї міри); – необхідність (міра є законною з найменш можливими обмеженнями при умові досягнення легітимної цілі); – пропорційність як сувора вимога (серйозність втручання та серйозність причин, які виправдовують це втручання, повинні бути пропорційними одна до іншої) [5, с. 70].

Отже, принцип пропорційності є загальним універсальним принципом права, який розвивався ще в давні часи і був запроваджений в правових системах різних держав. В Україні даний принцип являє собою важливу передумову для забезпечення прав людини та встановлення справедливого балансу між приватними та публічними інтересами. Та все ж поняття та основна суть цього принципу в нашій державі досліджена не на достатньому рівні і багато громадян не розуміють його значення. Тому вважаємо, що його зміст, має бути закріплений в більш ширшому розумінні на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Євтошук Ю. Аспекти історичного розвитку принципу пропорційності. Вісник Конституційного Суду України. 2013. №1. С. 30-36.
2. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Х.: Право, 2008. 240 с.
3. Шевчук С. Значення загальноправового принципу пропорційності для визначення конституційності обмежень щодо реалізації конституційних прав і свобод (зарубіжний досвід). Вісник Академії правових наук України. 2000. № 1 (20). С. 69–77.

4. Цивільний процесуальний кодекс України ві 18 березня 2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
5. Тоцький Б. А. Принцип пропорційності: історичний аспект і теоретичні складові. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С. 70-74
6. Конституція України ві 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР).1996. №30. Ст.141

Білько О.В.
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Обривкіна О.М.,
доцент, к.п.н, доцент кафедри
цивільного права та процесу

ВІДЧУЖУВАЧ ЯК СТОРОНА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

«Сторонами спадкового договору згідно цивільного законодавства України є відчужувач та набувач (ст. 1303 ЦК України). Відповідно до ч. 1 ст. 1303 ЦК України відчужувачем у спадковому договорі може бути подружжя, один із подружжя або інша особа» [1].

Таке законодавче окреслення кола осіб, які можуть бути відчужувачем у спадковому договорі, на наш погляд, не є логічним та й, більше того, нехарактерним для цивільного законодавства. Законодавець в даному випадку відходить від традиційного критерію, який кладеться в основу визначення сторін цивільно-правового договору, а саме – поділу осіб на фізичних та юридичних.

Власне, виходячи з цього критерію, і визначаються сторони інших договорів, передбачених ЦК України. Скажімо, відчужувачем у договорі довічного утримання може бути фізична особа незалежно від її віку та стану здоров'я (ч. 1 ст. 746 ЦК України); сторонами у договорі найму житла можуть бути фізичні та юридичні особи (ч. 1 ст. 829 ЦК України); сторонами у договорі дарування можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальна громада (ч. 1 ст. 720 ЦК України) і цей перелік можна продовжити далі.

І у договорі дарування, і у договорі довічного утримання чи найму житла, коли йдеться про те, що стороною цих договорів може бути фізична особа, то зрозуміло, що це може бути як подружжя, так і один з подружжя, або ж особа, яка взагалі в шлюбі не перебуває. А тому стосовно вказаних договорів та й інших договорів, передбачених ЦК України, законодавець на цьому і не наголошує, а просто використовує загальне для даного кола осіб позначення – фізична особа, бо можливість вступу фізичної особи в договірні відносини не пов'язана з перебуванням чи неперебуванням у шлюбі, а лише з огляду на це має певні, передбачені законодавством, особливості.

«Тому незрозуміло, чому стосовно визначення кола осіб, які можуть бути відчужувачем у спадковому договорі, законодавець відступив від загального

правила, вказавши, що відчужувачем у спадковому договорі може бути подружжя, один із подружжя або інша особа, тим більше, що коли у ч. 2 цієї ж ст. 1303 ЦК України йдеться про набувача, то тут вказано, що це може бути фізична або юридична особа. На наш погляд, немає потреби наголошувати на тому, що відчужувачем у спадковому договорі може бути подружжя, один із подружжя, оскільки це й так зрозуміло. Достатньо буде вказати, що це може бути фізична особа, тим більше, що ст. 1306 ЦК України містить спеціальні положення щодо особливостей укладення спадкового договору за участю подружжя, а отже зазначена норма і вказує, що відчужувачем у спадковому договорі може бути в тому числі й подружжя» [1].

«По-друге, відчужувачем у спадковому договорі може бути лише фізична особа, хоча це прямо і не передбачено ч. 1 ст. 1303 ЦК України, яка зазначає, що відчужувачем, поряд із подружжям та одним з подружжя, може бути також й інша особа. Згідно ч. 1 ст. 2 ЦК України під особою розуміється фізична та юридична особа. Але навряд чи в даному випадку під «іншою особою» можна розуміти юридичну особу. Якщо слідувати логіці законодавця, який зазначає, що відчужувачем у спадковому договорі може бути подружжя, один із подружжя, то під «іншою особою» в цьому контексті, очевидно, треба розуміти фізичну особу, яка не перебуває у шлюбі, а не юридичну особу, як зазначається в деяких джерелах» [2, с. 962].

Такий висновок слідує з норми ст. 1302 ЦК України, у якій йдеться про те, що набувач набуває право власності на майно відчужувача лише після смерті останнього. А це означає, що відчужувачем у спадковому договорі не може бути юридична особа, оскільки смерть є підставою припинення цивільних прав та обов'язків лише для фізичних осіб, а отже й відчужувачем у спадковому договорі може бути лише фізична особа.

«Глава 90 ЦК України, присвячена правовому регулюванню спадкового договору, не передбачає спеціальних норм щодо того, яким обсягом цивільної дієздатності повинні володіти його сторони, а тому деякі автори вважають, що в цьому відношенні треба керуватися загальними положеннями про фізичну особу, передбаченими Гл. 4 ЦК України, тобто що відчужувачем у спадковому договорі може бути будь-яка фізична особа» [3, с. 110].

Поза сумнівом, що відчужувачем у спадковому договорі може бути фізична особа, яка має повну цивільну дієздатність, оскільки в цьому випадку вона може вчиняти будь-які правочини.

Якщо ж виходити з наведеної нами вище позиції авторів, що відчужувачем у спадковому договорі може бути будь-яка фізична особа, то треба було б вважати, що відчужувачем у спадковому договорі, крім фізичної особи, яка володіє повною цивільною дієздатністю, може бути: 1) фізична особа, яка хоч і набула повної цивільної дієздатності, але рішенням суду з передбачених законом підстав визнана недієздатною; 2) фізична особа, яка хоч і набула повної цивільної дієздатності, але дієздатність якої обмежена; 3) неповнолітня особа; 4) малолітня особа.

«Така позиція обґрунтовується тим, що, наприклад, коли йдеться про неповнолітніх осіб, то така особа може мати на праві особистої приватної власності майно, а отже може передати його у власність набувачеві. Можливість і доцільність

посвідчення спадкового договору в інтересах неповнолітніх може диктуватися різними умовами, зокрема хворобою неповнолітнього або малолітнього, неможливістю ним виважено розпорядитися своєю власністю» [3, с. 111].

«Однак, на наш погляд, те, що неповнолітня чи малолітня особа не може виважено розпорядитися своєю власністю, не є аргументом на підтримку позиції про те, що вказані особи можуть бути відчужувачем у спадковому договорі. Цілком очевидно, що малолітні особи не можуть взагалі розпоряджатися своєю власністю, оскільки це виходить за межі їх часткової цивільної дієздатності, крім випадків, коли таке розпорядження здійснюється шляхом вчинення дрібного побутового правочину. Від їх імені та в їх інтересах правочини, крім дрібних побутових, вчиняють законні представники вказаних осіб, при чому, для вчинення такого правочину вони потребують дозволу органу опіки та піклування (ст. 17 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р.» [4, с. 23].

Ми вважаємо, що відчужувачем у спадковому договорі може бути лише повнолітня дієздатна фізична особа, яка б могла самостійно розпорядитися належним їй майном. Таким чином, враховуючи наведені вище аргументи, з тим, щоб уникнути будь-яких непорозумінь та протиріч, ми пропонуємо змінити ч. 1 ст. 1303 ЦК України і викласти її в такій редакції: «відчужувачем у спадковому договорі може бути повнолітня дієздатна фізична особа».

Виходячи із запропонованого нами положення, треба вважати, що не може бути відчужувачем у спадковому договорі: 1) малолітня особа; 2) неповнолітня особа; 3) особа, цивільна дієздатність якої обмежена; 4) недієздатна особа; 5) фізична особа, яка, хоч і набула повної цивільної дієздатності чи повна цивільна дієздатність якій була надана, але яка не досягла 18-річного віку.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2003. № 40-44, ст. 356.
2. Цивільний кодекс України. Постатейний коментар у двох частинах. Частина 2. / Керівники авторського колективу та відповідальні редактори проф. А.С. Довгерт, проф. Н.С. Кузнєцова. К.: Юстиніан, 2006. 1008 с.
3. Турлуковський Я. Спадковий договір в українському цивільному праві: теорія та практика // Підприємництво, господарство і право. 2015. № 6. С. 34-41.
4. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Спадковий договір. К.: Видавець Фурса С.Я., 2006. 76 с. (Серія «Правовий всеобуч населення»).

Блищик Наталія Вікторівна
студентка групи ПБП-16-5
ННІ права
Університету ДФС України
Науковий керівник: Обривкіна О.М.,
к.п.н., доцент, доцент кафедри
цивільного права та процесу
Університету ДФС України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ТРАНСШИПМЕНТУ В УКРАЇНІ

Національний природний ресурс завжди був багатоперспективний, тому створення в Україні правового поля, що регулює процедуру трансшипменту, сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських портів в Чорноморському регіоні[1,с.108]. На практиці це означає, що компанії будуть витрачати менше грошей і часу на проходження територією України, використовуючи такі договірні відносини. Незважаючи на всі позитивні фактори, що сприяють розвитку трансшипменту в Україні, правове регулювання цього процесу ще не досягло необхідного рівня, що обумовлює актуальність дослідження.

У теперішній практиці судноплавства та оформлення вантажів, що перевозяться морем в контейнерах, поняття «трансшипмент» (англ. transshipment – перевалка) має декілька значень. В лінійному судноплавстві воно означає умову коносамента, відповідно до якої перевізник може в будь-який час та збудь-якої причини вивантажити вантаж з судна або будь-яку його частину, складувати його на березі, перевантажити на інше судно, залишаючись при цьому відповідальним за виконання договору перед власником вантажа якого вони не залишають територію порту[2]. А за спрощеної форми їх митного оформлення перевантажуються з одного судна на інше та відходять до порту призначення[3]. Тобто трансшипмент – це спрощена схема оформлення транзиту контейнерних вантажів, що не виходять за межі пункту пропуску або зони митного контролю, у сполученні «море-море» або «ріка-море».

Процедура обробки вантажів у режимі трансшипменту використовується у світовій практиці вже протягом доволі тривалого періоду часу і стосується вантажів, що переміщуються тільки із застосуванням контейнерів. Однак, основною ознакою, що визначає зміст поняття «трансшипмент» є не стільки особливість використовуваних засобів транспортного устаткування, скільки специфіка реалізації митних операцій щодо їх оформлення[4].

Усталеного визначення поняття «трансшипмент» на теперішній час не вироблено. Його не містять ані міжнародні, ані чинні національні нормативно-правові акти, що, як представляється, вимагає його розроблення за участі представників морегосподарського комплексу, Міністерства інфраструктури України та профільного комітету Верховної Ради України з метою якнайкращого врахування досвіду його впровадження в Україні та світі. На наш погляд, поняттю «трансшипмент» можна надати наступне визначення: операція з перевантаження вантажів у контейнерах під час морського або річкового перевезення з полегшеним режимом митного оформлення з метою відправлення до пункту призначення.

Загальновідомо, що велика кількість вантажів при договірних відносинах трансшипменту перевозиться у контейнерах[1,с.111]. Необхідність підтримки високого рівня безпеки людського життя при обробці, штабелюванні та перевезенні контейнерів зумовила прийняття в 1972 р. Міжнародної конвенції про безпечні контейнери. Під вантажним контейнером для міжнародних (а також

внутрішніх) перевезень розуміється одиниця транспортного обладнання багаторазового використання[5]. Конструкція вантажного контейнера забезпечує схоронність перевезення вантажів одним або декількома видами транспорту, що досягається достатньою міцністю контейнера протягом встановленого терміну служби. Контейнери являють собою багатооборотне устаткування. Тому після розвантаження контейнерів вантажоодержувач має доставити їх у порт або інше контейнерне депо, зазначене перевізником, його службовцем або агентом [5]. Порожні контейнери мають бути здані перевізнику у справному стані, зачищеними протягом обумовленого строку. У цих контейнерах перевозяться продовольчі та промислові товари та домашні речі окремих громадян. Вантажовідправники, вантажоодержувачі та інші організації не мають права використовувати контейнери, які їм не належать, для власних перевезень, для зберігання вантажів і не можуть використовувати їх для завантаження без дозволу власників, якщо це не передбачено відповідними договорами[5].

Мало які вантажі допускаються до перевезення в контейнерах тільки в первинній тарі, яка не б'ється (бочках, бідонах, каністрах, пластикових ємностях), а також розфасовані у дрібну тару, запаковану в картонні коробки, решетування й іншу полегшену упаковку. Прийом і здача завантажених контейнерів здійснюється з оглядом і перевіркою стану закриття (замків) і пломб відправника[6]. У перевізних документах вказуються номер контейнера та відбитки пломб. Необхідно, щоб контейнери передавалися і приймалися у технічно справному стані, пломбувалися і закривалися замками, які неможливо зняти і відкрити без їх пошкодження. При виявленні в момент передачі технічної несправності контейнера, в результаті якої є можливим доступ до вантажу або його псування, пошкодження, а також при виявленні пошкодження, або за відсутності пломб, неясних знаків на пломбах, або при невідповідності номерів контейнерів, або знаків на пломбах відомостям, які відмічені у перевізних документах, передача здійснюється з перевіркою вантажу. Така перевірка виконується комісією у складі представника вантажовласника, перевізника та митниці. У процесі експлуатації контейнерів виникла необхідність уніфікації їх типорозмірів, вимог до міцності, вимог до уніфікації типів і розмірів кріплень[5].

Технічні вимоги до контейнерів як транспортного обладнання містяться в Міжнародній Конвенцій про безпечні контейнери 1972 року. Україна є учасницею цієї Конвенції з 6 вересня 1977 р. Конвенцію було розроблено з метою: 1) визначення контейнера як транспортного обладнання, сконструйованого для перевезення вантажів; 2) уніфікації вимог про відповідальність власника за підтримання контейнера у безпечному стані та проведення періодичного огляду, отже контейнер має пройти процедуру огляду та випробування і мати сертифікат відповідності умовам безпеки. Згідно з положеннями цієї Конвенції встановлено такі процедури допущення контейнерів до перевезення: допущення нових контейнерів; допущення за типом конструкції; допущення окремих контейнерів; допущення існуючих контейнерів. Для допущених до перевезення контейнерів видаються свідоцтва встановленої форми (кріпляться на кожен контейнер)[5]. Таке свідоцтво є важливим не лише для органів, що здійснюють технічний нагляд

за перевезенням, але й для митних органів та інших наглядових органів, тому що вимоги конвенції багато в чому уніфіковані з вимогами контролюючих органів.

Перевагами контейнерних перевезень є економія на тарі, укрупнення ваги підйому, прискорення вантажних робіт, краща схоронність вантажу, зниження собівартості всіх операцій перевезення. Одним із недоліків контейнерних перевезень є те, що контейнер має великий розмір, що іноді не потрібно вантажовідправнику[7,с.485].

Важливе значення відіграє і Митна конвенція, що стосується контейнерів 1972 р. Зазначена конвенція деталізує вимоги щодо конструкції контейнерів із точки зору дотримання митних правил і формальностей й уникнення несанкціонованого доступу до вантажу. Уніфіковано місця кріплення і накладення пломб, вимоги до конструкції закриття. Крім того, контейнер виконує також функції митного забезпечення для вантажів, що знаходяться всередині. Митні та карантинні органи не зобов'язані перевіряти вантаж у цілому контейнері при цілісності митних пломб. У будь-якому випадку, допуск митницею контейнера до експлуатації здійснюється на підставі технічної картки [8]. Митниця допускає контейнер до експлуатації з видачею свідоцтва, що кріпиться на цей контейнер. Технічні вимоги Митної конвенції, що стосується контейнерів 1972 р. суттєво доповнюють вимоги Міжнародної Конвенції про безпечні контейнери. У теперішній час у практиці контейнерних перевезень вимоги зазначених конвенцій нерозривно пов'язані.

Внаслідок прогалин нормативної бази з проходженням контейнерних вантажів в українських портах за останні роки виникає дуже багато проблем, через це вантажопотоки надходять до портів інших країн. Законодавчо режим трансшипменту було врегульовано у 2010 р. з прийняттям Закону України від 01.06.2010 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення митного оформлення транзитних вантажів», відповідно до якого, було внесено зміни до Закону України від 20 жовтня 1999 р. «Про транзит вантажів». Так, зокрема, передбачалося, що «Декларування транзитних вантажів, що переміщуються морським і річковим транспортом, відповідно до вимог законодавства України здійснюється за поданням митним органам коносамента (BILL of Lading) та вантажної митної декларації. На товари (крім підакцизних), що переміщуються транзитом морським і річковим транспортом у контейнерах та під час зберігання залишаються в межах одного пункту пропуску чи зони митного контролю морського порту, вантажна митна декларація не подається». Ці зміни в митному законодавстві України були палко підтримані усіма власниками операцій з транзиту вантажів. Відправниками та одержувачами – у зв'язку із спрощенням митного контролю та оформлення при перевалці вантажу з багатовантажних суден на фідерний флот та прискоренням його доставки до одержувача; портами – у зв'язку з підвищенням росту переміщення транзитних товарів, митними службами морських портів – у зв'язку із зменшенням їх навантаження. Проте приваблення тарнсшипменту до портів України ще потребує впровадження низки організаційно-правових заходів.

Необхідно ввести в законодавство положення про застосування процедури трансшипменту до LCL контейнерів. Адже іноді вантажовласникам не вигідно

орендувати весь контейнер, а тому в один контейнер завантажуються товари декількох власників. LCL контейнер містить у собі не тільки товари, що передбачені для перевантаження на інше судно в режимі трансшипменту, а й товари, що передбачені для ввезення на митну територію держави в режимі імпорту[11,с.29]. У такому випадку порядок обробки таких контейнерів має передбачати їх доставку до спеціального місця в порту перевантаження для розподілення в присутності працівників митної служби та наступним опломбовуванням і поверненням контейнера на судно. Важливим є розвиток законодавчої бази та практичної реалізації програм та інфраструктурних проектів для залучення інвесторів і створення необхідних господарсько-правових та митних умов для режиму трансшипменту.

Підсумовуючи ми наголошуємо, що потрібно передусім прийняти відповідні зміни до Закону України «Про транзит вантажів» та скасувати обмеження щодо підакцизних товарів. Важливою умовою якісного, швидкого й економічно вигідного оброблення контейнерів у режимі трансшипменту може стати прийняття Закону України «Про особливості здійснення обробки та оформлення вантажів в контейнерах, контейнерів та транспортних засобів, що їх перевозять», який сконсолідує норми щодо трансшипменту й полегшить їх розуміння як контролюючими органами, так і суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел:

1. Мачкур Н. Формування системи трансшипменту і перспективи розвитку Н. Мачкур.Митна справа. – 2012. – № 1. – С. 105-111.
2. Таможенная Конвенция, касающаяся контейнеров 1956 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_704
3. Конвенція про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р. Офіційний вісник України. – 2006. – № 8. – Ст. 492.
4. Таможенная конвенция, касающаяся контейнеров 1972 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c34. Вступила в силу для України 01.03.1977 г.
5. Міжнародна конвенція про безпечні контейнери від 02.12.1972 р. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_013
6. Поправки до Міжнародної конвенції про безпечні контейнери від 2 грудня 1972 р. від 04.11.1993 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896_048
7. Подцерковний О.П. Законолавчі проблеми трансшипменту в контексті розвитку морських портів України / О.П. Подцерковний, Д.Ю. Сіюшов Актуальні проблеми держави і права. – 2013. – Вип. 72. – С. 483-489.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення митного оформлення транзитних вантажів: Закон України від 01.06.2010 р. Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 30. – Ст. 400.

9. Порядок виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 10.03.2015 р. № 308 Офіційний вісник України. – 2015. – № 39. – Ст. 1175.

10. Правила перевезення вантажів у спеціальних та спеціалізованих контейнерах відправників і одержувачів (ст. 54 Статуту), затверджені наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 р. № 644 Офіційний вісник України. – 2000. – № 48. – Ст. 2108.

11. Додін Є.В. Митне регулювання трансшипменту. Є.В. Додін

Божко В.В.
студент групи ПМПФ-18-1
ФПМ Університету ДФС України
Науковий керівник: Амеліна А.С.,
к.ю.н., професор кафедри
фінансових розслідувань
Університету ДФС України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ МЕДИЧНИХ ВІДНОСИН В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Охорона здоров'я громадян є невід'ємною умовою життя будь-якої цивілізованої держави. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу. Значення здоров'я людини визнають у світі настільки важливим, що цей показник входить до індексу людського розвитку – універсального показника рівня розвитку суспільства тієї чи іншої країни світу[1, с.9-14]

Виходячи з цього на сьогодні в Україні найважливішим пріоритетом державної політики є збереження та зміцнення здоров'я нації на підставі не лише формування здорового способу життя, а і проведення реформування сфери охорони здоров'я в цілому, з метою підвищення доступності та якості медичної допомоги.

Велика трансформація системи охорони здоров'я яка відбувається в Україні з 2017 року, ставить своєю метою перебудувати систему охорони здоров'я так, щоб у її центрі був пацієнт.

Надання медичної допомоги є комплексною системою, в якій знайшли своє віддзеркалення права громадян, що передбачені законодавством. Це стосується як прав пацієнтів при отриманні кваліфікованої медичної допомоги, так і прав лікарів, що надають таку допомогу. Пацієнт, добровільно вступаючи у правові відносини з лікувальною установою, є носієм певних прав. В той же час лікувальна установа і в її особі лікар, виступають у цих правових відносинах не тільки як носії зобов'язань, але і як володільці певних прав. [2, с.10]

Право надавати медичні послуги, згідно Закону України « Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я » від 06.04.2017 № 2002-VIII та Закону України № 2168-VIII від 19.10.2017 «Про державні фінансові гарантії медичного

обслуговування населення, який визначає відповідні гарантії надання пацієнтам необхідних медичних послуг та лікарських засобів належної якості за рахунок коштів Державного бюджету України в рамках програми медичних гарантій» (далі Закон №2168), мають лікувальні заклади які отримали в установленому законом порядку ліцензію щодо здійснення діяльності, пов'язаної з медичною практикою, яка оплачується її замовником (до них належать держава, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи, зокрема і сам пацієнт).

За законами України людина має право вільно обрати або змінити лікаря, який надаватиме первинну медичну допомогу (сімейного лікаря, дільничних терапевта або педіатра), це визначено Порядком вибору та зміни лікаря первинної медичної допомоги, та форми декларації про вибір лікаря , який надає первинну медичну допомогу і затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 року № 503 (далі Порядок №503).

В цьому законі також закріплено право пацієнта на вибір лікаря, у встановленому законом порядку, що має реалізовуватися шляхом подання декларації про вибір лікаря, яким надаватиметься первинна медична допомога (ПМД), за умови, що кількість пацієнтів, які вже обрали такого лікаря відповідно до цього Порядку, не перевищує оптимальний обсяг практики ПМД, встановлений у Порядку надання первинної медичної допомоги, затверджений наказом МОЗ України №1023 від 29.05.2018. Така система вибору лікарів запрацювала 2 квітня 2018 року – зі стартом національної кампанії «Лікар для кожної сім'ї». А також звертатися до вузькопрофільних спеціалістів можливо буде лише за направлення основного обраного лікаря. Підписанням вказаної декларації пацієнтом або його законним представником надається згода на обробку лікарем або надавачем медичних послуг інформації про нього, яка міститиметься в електронній системі охорони здоров'я.

Порядком № 503 передбачено, що таке право може бути реалізовано особою, яка досягла 14 років, але для осіб меншого віку – реалізація їх права на вибір або зміну лікаря здійснюється законними представниками (батьками, усиновлювачами, опікунами, піклувальниками тощо).

Законом № 2168 закріплено також ряд інших прав та обов'язків особи у якості пацієнта. Зокрема, закріплено такі права «пацієнта»: отримувати у надавачів медичних послуг за рахунок коштів держбюджету необхідні медичні послуги та лікарські засоби належної якості; безоплатне отримання інформації від Нацслужби або надавачів медичних послуг про програму медичних гарантій та надавачів медичних послуг за цією програмою, які можуть надати необхідну пацієнту медичну послугу; надання лікарям, третім особам права доступу до персональних даних та іншої інформації, що міститься в електронній системі охорони здоров'я, у тому числі до інформації про стан свого здоров'я, діагноз, про відомості, одержані під час медичного обстеження, за умови дотримання такими особами вимог Закону України "Про захист персональних даних"; одержувати від Нацслужби здоров'я інформацію про осіб, які подавали запити щодо надання інформації, наявної у електронній системі охорони здоров'я про пацієнта; оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність надавачів медичних послуг або Нацслужби здоров'я та його територіальних органів; звертатися до Ради громадського контролю щодо дій чи бездіяльності Нацслужби

здоров’я; захищати порушені права у судовому порядку. Захист прав споживачів здійснюється у судовому порядку відповідно до ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів». Якість надання медичної допомоги у разі виникненні конфлікту між суб’єктами медичних правовідносин при розгляді медичних справ встановлюється бюро судово-медичних експертиз та клініко-експертними комісіями. [3]

Водночас, на пацієнта покладаються наступні обов’язки: надавати надавачу медичних послуг повну та достовірну інформацію, а також документи, які забезпечать отримання медичних послуг та лікарських засобів належної якості; своєчасно та належним чином проходити профілактичні медичні огляди; належним чином виконувати медичні приписи лікаря та дотримуватися правил внутрішнього розпорядку надавача медичних послуг.

Основним для пацієнтів залишається питання щодо реалізації права на отримання інформації щодо стану свого здоров’я. Українські законодавці закріпили право пацієнта на відкриту та конфіденційну інформацію про стан здоров’я одразу в кількох нормативних актах: ст. 32 Конституції України[4]; ст.ст. 5, 11 ЗУ «Про інформацію» [5], ст.ст. 6, 39 ЗУ «Основи законодавства про охорону здоров’я» [6], ст. 4 ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [7], ст. 285 Цивільного кодексу України; ст. 8 ЗУ «Про лікарські засоби» та ін. Пацієнти вправі отримувати своєчасну і достовірну інформацію про стан свого здоров’я, ознайомлення з історією своєї хвороби та іншими документами, що можуть слугувати для подальшого лікування. Право отримати медичну інформацію про стан неповнолітнього пацієнта мають, зокрема, його батьки.

На даний час, більшість приватних закладів охорони здоров’я перед наданням медичної допомоги або послуги, пропонують укладати договори про надання медичної допомоги або медичних послуг, які встановлюють права та обов’язки як надавача таких послуг, так і майбутнього пацієнта.

У державних та комунальних закладах охорони здоров’я на даний час використовується лише надання згоди на медичну допомогу або медичної послуги за встановленою медичним закладом формою, яка підписується лише самим пацієнтом, але таку згоду не слід розцінювати як покладення відповідальності виключно на пацієнта, оскільки цей документ також є своєрідною формою правочину, яка в повній мірі покладає права та обов’язки як на пацієнта, так і на медичний заклад і лікаря.

Згода пацієнта чи його законного представника на медичну допомогу не потрібна лише при наявності загрози життю та здоров’ю пацієнта та за відсутності можливості отримати таку згоду в силу об’єктивних причин від пацієнта або його законних представників (непритомний стан пацієнта та пряма загроза його життю, у тому числі за відсутності зв’язку з його родичами чи законним представником).[6]

Зміни які відбуваються в системі охорони здоров'я України покликані розбудовувати її таким чином щоб пріоритетна роль відводилась створенню відповідного нормативно-правового поля, метою якого є збереження здоров'я громадян країни.

Список використаних джерел:

1. Гладун З. С. Державне управління в галузі охорони здоров'я. Тернопіль : Укрмедкнига, 1999. 312с.
2. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: підручник. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 507с.
3. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19
4. Конституція України: офіц. текст. Київ: Преса України, 1996. 80 с.
5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12
7. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994р. № 4004-XII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4004-12

Божук Ірина Іванівна,
Студентка групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник:
Дяченко Сергій Володимирович
к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Університету ДФС України

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДІАЦІЇ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ СПОРІВ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

В умовах реформування судової системи, активного обговорення набула тема застосування медіації для вирішення юридичних спорів. У зв'язку із недостатньою ефективністю судової системи, складністю та довго тривалістю процесу, правова система потребує альтернативних способів вирішення спірних правовідносин. Інститут медіації є сучасним механізмом досягнення компромісу між сторонами у межах правового поля.

Впровадження медіації в Україні здійснюється у межах децентралізації судової влади, з метою надання громадянам можливості врегулювання спорів альтернативним та негромістким способом, зберігаючи при цьому право на звернення до суду. Зміни до Цивільного процесуального кодексу України [1] (далі – ЦПК України) покликані спростити цивільне судочинство, скоротити строки судового розгляду та зменшити навантаження суддів, у тому числі шляхом введення так званої процедури судової медіації. Судова медіація або урегулювання спору за участю судді, передбачена ЦПК України [1], не є тотожним поняттю класичної медіації.

Поняття «медіація» походить від лат. «mediare», що означає бути посередником. У перекладі з англійської мови термін «медіація» (mediation) означає посередництво, клопотання, заступництво.

У широкому розумінні – це позасудова структурована поетапна процедура врегулювання конфлікту шляхом ведення переговорів між сторонами за допомогою нейтрального безстороннього посередника – медіатора.

У вузькому розумінні – це метод вирішення спорів, кінцевою метою якого є консенсус та обрання сторонами такого варіанту рішення, який задовольняє інтереси та потреби кожної із них.

Медіація має низку переваг щодо судового розгляду та відмінностей щодо інших альтернативних механізмів вирішення спорів, таких як врегулювання спору за участю судді, переговори, третейський суд тощо.

Однією із таких переваг є повна конфіденційність, тобто цілковито відсутній ризик розголошення інформації, що не завжди забезпечується у судовому розгляді. Також має місце мінімальна емоційно-психологічна напруга учасників конфлікту, оскільки медіація націлена на консенсус, а не на компроміс [2].

На відміну від цивільного судочинства, під час медіації сторони доходять згоди самостійно, що зменшує ризик подальшого звернення до суду із цим питанням. Основне завдання посередника-медіатора – знайти баланс між взаємними вимогами та інтересами сторін та реально оцінити можливості вирішення конфлікту [3, с. 180-223].

Практика інституту врегулювання спору за участі судді в Україні є непоширеною, оскільки такий механізм є новелою для цивільного судочинства. Цей спосіб також націлений на спрощене та швидке вирішення спору. Проте, існують суттєві відмінності цього інституту від класичної медіації.

Сутність процедури врегулювання спору за участю судді полягає у спілкуванні сторін із суддею задля отримання роз’яснення та додаткової інформації з метою оцінки сторонами судового розгляду справи. Зміст класичної медіації полягає у зовсім іншому – структурованих переговорах між сторонами конфлікту та медіатором з метою пошуку рішень [4].

Яскрава відмінність між двома процедурами полягає і у її орієнтованості. Врегулювання спору за участю судді перш за все орієнтоване на позиції сторін, в той час як медіація сконцентрована на інтересах та потребах учасників конфлікту.

Завдання посередника-медіатора та посередника-судді змістовно різняться, оскільки перший забезпечує дотримання процесу, допомагає налагодити комунікацію та підтримує сторін у пошуку ними взаємоприйнятного рішення, а другий з’ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз’яснює сторонам предмет доказування по категорії спору, який розглядається.

У межах судової медіації, суддя під час закритих нарад має право звертати увагу сторін на судову практику в аналогічних спорах, тим самим надаючи можливість сторонам оцінювати свої шанси позитивного вирішення справи у судовому розгляді [5, с. 221].

Існують свої особливості і у спеціальній підготовці посередника. Медіатор повинен пройти спеціальне навчання, в тому числі навчання практичним навичкам,

в той час, як спеціальних вимог до судді, що врегульовує спір законодавчо не передбачено.

Тривалість процедур також відрізняється, адже, відповідно до ЦПК України [1], врегулювання спору за участю судді здійснюється протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про проведення такого врегулювання. Проведення класичної медіації не є обмеженою в часі і встановлюється за погодженням сторін.

Отже, обидва способи врегулювання спорів є проявом диспозитивності цивільного процесу та сприяють ефективному вирішенню цивільних спорів. Вони являються додатковими гарантіями прав та свобод людини і громадянина, що закріплені в Конституції України [6]. Удосконалення та практичне застосування цих способів захисту прав та інтересів особи, сприятимуть позитивним зрушенням у цивільному процесі.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-І: за станом 26.10.2019 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

2. Романадзе Л. Врегулювання спору за участю судді та інші процесуальні новели: вплив на розвиток медіації. URL: http://mediation.ua/wpcontent/uploads/2017/05/Stattya-pro-Mediatsiyu-v-proektah-protses-kodeksiv-2.pdf. (дата звернення: 23.10.2019).

3. Здрок О.Н. Примирительные процедуры в гражданском судопроизводстве: понятие, классификация, тенденции развития (на примере Республики Беларусь) // Вестник гражданского процесса. – 2012. – №1. – Ст. 180–223.

4. Бережна І. Сумна доля альтернативних методів вирішення спорів в Україні / І. Бережна // URL: http://blog.liga.net/user/berezhnaya/article/2073.aspx

5. Коссак В. Альтернативне вирішення спорів як спосіб захисту порушених прав // Перспективи застосування альтернативних способів вирішення спорів (ADR) в Україні : матеріали Другого Львівського міжнародного форуму (Львів, 26 – 29 травня 2009 р.). – Львів: Львівський державний інститут новітніх технологій та управління ім. В. Чорновола, 2009. – Ст. 221.

6. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. № 30.

Бурлака Ю.В.,
студентка групи ПМЦз-18-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Новицький А.М.,
д.ю.н., с.н.с., професор, професор
кафедри цивільного права та процесу

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД СТУДЕНТА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Конституцією України та Законом України «Про вищу освіту» закріплено право кожного громадянина на здобуття безкоштовної освіти в усіх державних навчальних закладах незалежно від раси, національності, статі, майнового чи соціального стану, характеру та роду занять, релігії та віросповідання, світоглядних переконань, приналежності до певної політичної партії, стану здоров'я чи інших обстави [1,2].

Часто виникають обставини, в результаті яких таке право обмежується чи порушується, а отже важливим є пошук оптимальних способів захисту права громадянина на освіту.

Так, Стульникова О.В. зазначає, що «спосіб захисту прав – це шлях юридичного впливу, який виражений в юридичних нормах та спрямований на усунення перешкод до реалізації права» [3].

Мельничук О.Ф. вважає, що «способами захисту прав на освіту є сукупність дій, встановлених законом або договором, застосування яких забезпечує припинення порушення права на освіту, його попередження у разі існування реальної загрози вчинення, відновлення та відшкодування завданої шкоди» [4].

Найбільш поширеним та дієвим способом захисту права на вищу освіту є звернення до суду. Суд може захистити порушене право чи інтерес особи будь-яким способом, встановленим законом або договором, в залежності від конкретного випадку .

Так, виникають обставини, коли особа, яка уклала освітній договір не отримує послуги належної якості. У такому випадку студент може звернутись до суду із позовом про визнання договору недійсним.

Прикладом, є позов за зверненням ОСОБИ_1 до Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний коледж медицини» про визнання договору недійсним. Даний позов був мотивований тим що при укладенні договору про надання освітніх послуг позивачу було повідомлено керівництвом, що у навчального закладу наявні всі передбачені чинним законодавством України дозвільні документи на право надання освітніх послуг МОН, а також те, що заклад акредитований. На підтвердження вищевказаного керівництвом відповідача було продемонстровано копії дозвільних документів. Згодом директор відповідача повідомила, що у навчального закладу відсутні дозвільні документи та акредитація, у зв`язку з чим позивач не буде допущена до складання кваліфікаційного державного іспиту «КРОК-М», а також було повідомлено, що у зв`язку із вищенаведеними обставинами відповідач не видасть диплом «молодшого спеціаліста», при цьому позивача не внесено до реєстру ЄДЄБО.

Так, Рішенням Дніпровського районного суду міста від 15 липня 2019 року позов було задоволено, а саме визнано Договори про навчання та надання додаткових освітніх послуг № 103/2 від 04 грудня 2014 року та № 259 від 01 вересня 2016 року недійсними, а також застосовано наслідки недійсності правочину та стягнуто сплачені кошти щодо вартості навчання [5].

Непоодинокими є випадки, коли вищі навчальні заклади не сплачують студентам стипендії, тим самим порушуючи їх права.

Так,ОСОБА_1 звернулась до суду із позовом Університету митної справи та фінансів про стягнення ненарахованої та недоплаченої суми стипендії, в

обґрунтування свої вимог позивач зазначає, що до навчального закладу вона була зарахована на пільгових умовах, як дитина шахтаря, який має стаж підземної роботи більше 15 років, відповідно до ЗУ «Про підвищення престижності шахтарської праці», а отже вона мала право на отримання стипендії відповідно до вимог норми ст. 5 цього Закону.

Рішенням Жовтневого районного суду від 18 вересня 2019 року позов було задоволено, а саме стягнуто ненараховану та недоплачену стипендію, інфляційні витрати, 3 % річних, а також витрати із сплати судового збору [6].

Часто трапляються випадки, коли вищі навчальні заклади порушують процедуру відрахування студента, тобто приймають рішення без пояснення, недотримуючись встановлених строків, без погодження із органами студентського самоврядування чи без наявності підстав для відрахування.

Так, Рішенням Подільського районного суду міста Києва № від 14 червня 2019 року у справі №758/10167/17 за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до Національного університету «Києво-Могилянська академія» про розірвання договору, відшкодування моральної школи, завданої неналежним виконанням договору та визнання наказу про відрахування незаконним визнано незаконним наказ Національного університету «Києво-Могилянська академія» №589-с від 30.06.2018 року про відрахування із складу студентів п’ятого року навчання освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст спеціальності .0340101 «Правознавство», а також стягнуто моральну шкоду, та витрати зі сплати судового збору [7].

Отже, незважаючи на те, що законодавством закріплено великий перелік способів судового захисту порушених прав , їх застосування у разі залежить від конкретних життєвих обставин та форм порушення такого права.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Конституція від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 01.10.2019).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 року №1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n964 (дата звернення 01.10.2019).
3. Стульникова О.В. Конституционное право граждан на образование и проблемы его реализации в субъектах Российской Федерации: дисс. … канд. юрид. наук. Пенза, 2008. 225 с.
4. Мельничук О.Ф. Правові засоби та способи захисту суб’єктивного права на освіту. Наука і практика Адвокат № 4(127), 2011. URL: http:// archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Advokat/2011_4/2011-4- Melnychuk.pdf
5. Рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 15 липня 2019 року у справі № 753/23502/17. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/83587336.
6. Рішення Жовтневого районного суду від 18 вересня 2019 року у справі №201/9184/19. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/84359983.
7. Рішення Подільського районного суду міста Києва № від 14 червня 2019 року у справі №758/10167/17. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/82882423.

Верницький Ю.С.,
студент групи ПБ 16-3

ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРИНЦИП РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Конституцією України кожному гарантоване право на судовий захист, яке передбачає можливість особи, права, свободи чи інтереси якої порушені, невизнані або оспорені, отримати законне та обгрунтоване судове рішення впродовж встановленого законом строку. Справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави є головним завданням цивільного судочинства, згідно ст. 2 ЦПК України. На ефективність судочинства впливає чимало чинників, серед яких законність, справедливість, публічність, доступність та оперативність. Але саме своєчасність захисту прав, свобод та інтересів осіб, що беруть участь у справі є одним з найважливіших факторів, що визначає, його ефективність. Встановлення та дотримання процесуальних строків відіграє одну з найвагоміших ролей при забезпеченні ефективного судового захисту.

Проблему процесуальних строків в цивільному судочинстві досліджували такі вчені, як О. В. Адрійчук, М. С. Шакарян, О. Р. Михайленко, В. І. Тертишніков, С. Я. Фурса, С. І. Чорнооченко, М. Й. Штефан та інші.

В попередній редакції ЦПК України, а саме в ст. 157 ЦПК зазначалось, що: суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, а справи про поновлення на роботі про стягнення аліментів - одного місяця. У ст. 302 ЦПК України також використовується зазначене поняття: справа має бути призначена до розгляду у розумний строк, але не більше семи днів після закінчення дій підготовки справи до розгляду. Але який строк необхідно вважати «розумним» ЦПК України не закріплено. Враховуючи зміни у процесуальному законодавстві, запроваджені ЗУ «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 року [1], актуальність питання застосування інституту процесуальних строків у цивільному судочинстві значно підвищилось.

Чинний ЦПК України (як і попередній) не визначає поняття «процесуальні строки», але у ст. 120 «Види процесуальних строків» зазначається, що ними є строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії, що встановлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені, - встановлюються судом [2].

Принцип «розумності строків», є актуальним питанням, адже після внесення змін у ЦПК України, основні засади судочинства, визначені ст. 129 Конституції України, «поповнились» засадою розумних строків розгляду справи. Законодавцем було зобов'язано суд встановлювати розумні строки для вчинення процесуальних дій, і закріплено у ч. 2 ст. 121 ЦПК України вищезгадане поняття таким чином:

«Строк є розумним, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданню цивільного судочинства» [2]. Тобто, поняття «розумний строк» розкривається через поняття «достатній строк» без розкриття критеріїв такої «розумності». У постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» (далі - Пленуму), розумним вважається строк, що є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою забезпечення своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту [3].

Практика ЄСПЛ, свідчить, що саме недотримання розумних строків розгляду справ є найпоширенішою підставою для констатації порушення Україною права на справедливий і відкритий розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, закріпленого у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4]. Аналізуючи практику ЄСПЛ, що тлумачення поняття «розумний строк» вбачається, що строк який можна визначити розумним не може бути однаковим для всіх справ і було би неправильно встановлювати один строк у конкретному цифровому виразі для усіх випадків. Таким чином у кожній справі виникає проблема оцінки розумності строку, яка залежить від певних критеріїв, вироблених практикою ЄСПЛ: 1) складність справи; 2) поведінка заявника; 3) поведінка державних органів; 4)значущість питання для заявника.

Складність справи – перший критерій визначення «розумності строків». Вона може бути пов'язана як з питаннями факту, так і з правовими аспектами: характером фактів, які необхідно встановити, кількістю питань, що розглядаються в межах однієї справи; віддаленістю з точки зору простору та часу між подіями та фактами, що розглядаються та процесом судочинства; кількістю свідків та інших аналогічних проблем, пов'язаних зі збором показань свідків, міжнародними факторами; приєднанням справи до інших справ, а також вступ у процес нових осіб [5, с.173] Справа може ускладнюватись предметом доказування, кількістю доказів наданих сторонами. Так, у справ «Науменко проти України» уряд вважав, що справа була складною через відсутність у судів необхідних документарних свідчень для того, щоб встановити факт перебування заявниці у Чорнобильській зоні відчуження. ЄСПЛ констатував порушення ст.6 Конвенції і зауважив навіть припускаючи, що справа якоюсь мірою була ускладнена необхідністю вирішення деяких фактичних та документарних питань, загальний строк тривалості провадження не може бути обґрунтований лише складністю справи.

Другим критерієм «розумності строку» є поведінка заявника. Суд покладає на позивача тільки обов'язок демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, які безпосередньо його стосуються, утримуватись від використання заходів, що затягують провадження у справі, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для пришвидшення процедури слухання. Бувають випадки, коли поведінка позивача є неналежною та сприяє затягуванню справи [6].

Поведінка державних органів – третій критерій визначення, який найчастіше призводить до затягування справи. Відповідно до Пленуму, для оцінювання даного критерію, слід враховувати своєчасність призначення справи до судового розгляду; проведення судових засідань у призначений час; строки виготовлення суддею мотивованого судового рішення та направлення його особам, які брали участь у справі; повноту здійснення суддею контролю за виконанням працівниками апарату суду своїх службових обов'язків, у тому числі щодо повідомлення осіб, які беруть участь у справі, про дату та місце судового засідання; своєчасне виготовлення журналу судового засідання та протоколу про окремі процесуальні дії та інше [3].

Останнім критерієм є значущість питання для заявника, яке перебуває на розгляді суду. Як відмічає Європейський Суд, без зволікань мають розглядатися справи про піклування про дітей, про трудові спори, та справи пов’язані з травматизмом [4].

Враховуючи досвід, ЄСПЛ доцільно закріпити у законодавстві певні критерії визначення «розумного строку», що дасть змогу судам оцінювати складність конкретної справи та відповідно доцільну тривалість судового провадження, інакше, як зазначає Ю. В. Навроцька, необмеженість «розумного строку» на практиці призводитиме до судової тяганини, до унеможливлення своєчасного захисту прав особи [7].

На нашу думку, законодавчо необхідно закріпити визначення поняття «розумний строк», а не розкривати його за допомогою інших понять, а також визначити національні критерії (межі) «розумного строку», зокрема, характер справи та її значення для заявника, поведінка заявника та інших учасників справи, дії суду, що дасть змогу судам оцінювати складність конкретної справи та відповідно доцільну тривалість судового провадження.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 року № 2147-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15
3. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Вищий спеціалізований суд Постанова від 17.10.2014 № 11 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних: монографія / Н.Ю. Сакара // Право. 2010. 252 с.

6. Городовенко В.В. Принципи судової влади: монографія / В.В. Городовенко // Право. 2012. 448 с.

7. Навроцька Ю.В. Строки судового розгляду в цивільному процесі України / Ю.В. Навроцька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2013. Вип. 3. 149–162 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2013_3_20

Вдович А.М.
студентка групи ПБК-16-8
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.,
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу,

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин є інші учасники цивільного процесу. Вказана категорія осіб відіграють важливу роль у здійсненні правосуддя у цивільних справах та забезпеченні виконання завдань цивільного судочинства. Незважаючи на важливу роль, яку відіграють інші учасники судового процесу, в юридичній літературі відсутні відповідні напрацювання щодо розуміння їх процесуального статусу. Стаття 65 ЦПК України [1] визначає коло осіб, які віднесені до інших учасників судового процесу, але перелік цих осіб не є вичерпний, оскільки до зазначеної категорії осіб також можна віднести і лікарів, і педагогів. Це свідчить про певну специфіку вказаної групи осіб та значення їх участі у розгляді цивільної справи для повного, всебічного та об'єктивного встановлення всіх обставин з метою ухвалення судом обгрунтованого рішення по справі. А відтак, їх цивільний-процесуальний та їх функції при здійсненні правосуддя у цивільних справах вимагають більшої уваги.

Аналіз норми ЦПК України та юридичної літератури дає змогу всіх суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин поділити на 3 групи:

1) суд(обов'язковий суб'єкт);

2) особи, які беруть участь у справі;

3) інші учасники цивільного процесу.

При цьому, погодимося з Є.О. Харитоновим, що особи, які беруть участь у справі, - це суб'єкти, які мають заінтересованість в предметі процесу, а інші учасники цивільного процесу – це суб'єкти, які надають суду та особам, які беруть участь у справі, організаційну, інформаційну та іншу допомогу [2].

У ЦПК України міститься перелік осіб, які є іншими учасниками судового процесу. Зокрема, у ст. 65 ЦПК України зазначено, що учасниками судового процесу, крім учасників справи та їхніх представників, є помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст [1].

Водночас, на думку багатьох науковців, перелік осіб, зазначених у ст.65 ЦПК України не є вичерпним. Зокрема, В.М. Кравчук та О.І. Угриновська вважають, що до інших учасників процесу належать також педагоги і лікарі [3].

Осіб, зазначених у ст. 65 ЦПК України, у правовій літературі поділяють на дві групи:

1) особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник);

2) особи, які сприяють розгляду і вирішенню справи по суті (помічник судді, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст) [4].

Окрім того, С.С. Бичкова та Ю.В. Білоусов поділяють осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу, на тих, участь яких обов'язкова, і тих, які залучаються до розгляду цивільної справи за потреби. Зокрема науковці наголошують на тому, що секретар судового засідання і судовий розпорядник – обов'язкові учасники розгляду будь-якої цивільної справи. Вони працюють у суді та їх участь у цивільному процесу і виконанням службових (функціональних) обов'язків. Водночас участь осіб, які сприяють розгляду і вирішенню справи по суті, на відміну від секретаря судового засідання і судового розпорядника, має факультативний характер. Такі особи залучаються судом до цивільного судочинства залежно від обставин конкретної цивільної справи [4; 5].

Отже, розглянувши запропоновані законодавцем та науковцями дефініції та ознаки різних осіб, яких законодавець відніс до інших учасників цивільного процесу, можна виділити спільні риси вказаної категорії осіб, а саме:

- усі особи, які є іншими учасниками цивільного процесу, є фізичними особами;
- вони володіють знаннями чи інформацією або мають навички, які потрібні під час розгляду і вирішення справи судом;
- усі, крім помічника судді, судового розпорядника та секретаря судового засідання, інші учасники судового процесу залучаються судом за потреби, тобто самостійно вони не вступають у процес;
- ці особи не мають свого юридичного інтересу під час розгляду вирішення судом цивільної справи;
- інші учасники цивільного процесу сприяють розгляду і вирішенню справи;
- ці особи наділені певним процесуальним статусом, визначеним положеннями ЦПК України;
- перелік цих осіб, крім педагога та лікаря, міститься у ст. 65 ЦПК України тощо.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення 16.09.2019)

2. Харитонов Є.О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С.50

3. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. 2-ге вид., перероб. І допов. Харків: Фактор, 2010. С. 153

4. Цивільне процесуальне право України: навч. посіб./ за заг. ред. С.С. Бичкової. Київ: Атіка, 2016. С.76

5. Цивільний процес: навч. посіб./ А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук та ін.; за ред. Ю.В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2055. С.78

Гайдей І.О.,
Глущенко Р.Р.,
студентки групи ПБК-18-5
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Самілик Л.О.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЯК АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН

Коли помирає громадянин, то його майнові права та обов'язки, а також деякі немайнові права переходять до інших осіб. Дані дії називаються спадкуванням.

Дослідженням даного питання займалися такі вчені як А.Я.Сивоконь, В.І.Кисіль, О.О.Кармаза, А.А.Степанюк, В.Г.Галущенко та інші. Водночас дана проблема не є достатньо досліджена, що зумовлює актуальність даної теми.

Основний закон держави гарантує кожному громадянину право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41) [1].

Аби врегулювати відносини, які хоча б через один із своїх елементів пов'язані з одним або кількома правопорядками, іншими, ніж український правопорядок, в Україні прийнято Закон "Про міжнародне приватне право". Щодо питань спадкування, то їм відведено розділ X "Колізійні норми щодо спадкування" (статті 70-72).

Норми, які регулюють порядок та закріплюють умови спадкування, містяться в Цивільному кодексі України (книга VI). Також окремі норми спадкового права ми знаходимо і в інших розділах ЦК України, у нормативних актах, які регулюють діяльність державних нотаріальних контор та у міжнародних нормативно-правових актах таких як Гаазька конвенція відносно міжнародного управління майном померлих осіб від 2 жовтня 1973 р. та інші.

Чому спадкування з іноземним елементом є досить часто проблематичним? Все тому, що такі відносини доволі часто породжують комплекс правових проблем (на практиці — саме ускладнень), пов'язаних із визначенням того, право якої держави або ж яка міжнародно-правова норма повинна застосовуватись до цих спадкових відносин щодо: заповідальної здатності особи та дійсності заповіту; місця й часу відкриття спадщини; коло спадкоємців тощо. Та як зазначає А.А.Степанюк, попередні питання (наприклад, визначення наявності родинних зв'язків, усиновлення, шлюбу і т.д.), що мають особливо важливе значення для регулювання спадкових відносин, слід вирішувати, керуючись їх власними колізійними нормами,

оскільки, вони постають уособленою колізійною проблемою й найчастіше не збігаються з основними питаннями [2].

Спадкове право різних держав може абсолютно по-різному здійснювати регулювання. Таке «змагання» правових систем викликане абсолютно практичними міркуваннями, оскільки йдеться про податковий аспект: кожна держава прагне знайти правову підставу, аби взяти спадкову справу в своє провадження й стягнути зі спадкоємця відповідний податок до державної казни.

Розв'язати таку юрисдикційну «конкуренцію» покликані колізійні норми спадкового права, які не містять прямих приписів щодо того, як вирішити справу, а лише вказують на те, законодавство якої країни або який акт міжнародного права варто застосувати.

Важливими нормативно-правовими актами у сфері міжнародних спадкових відносин є багатосторонні конвенції у сфері транскордонного спадкування, зокрема такі як: Конвенція про право, яка застосовується до спадкування майна померлих осіб, яка вчинена у Гаазі 1 серпня 1989р., Гаазька конвенція про міжнародне управління спадковим майном від 2 жовтня 1973 р., Гаазька конвенція про колізії законів стосовно форми заповідальних розпоряджень 1961 р., учасниками якої є 44 держави, у грудні 2009 року приєдналася також Україна.

Відповідно до ст.1 цієї Конвенції, заповіт є дійсним щодо форми, при умові, якщо його форма відповідає внутрішньому законодавству: місця, де заповідач його склав, чи громадянства заповідача на момент складення заповіту чи на момент його смерті, чи постійного місця проживання заповідача на момент складення заповіту чи на момент його смерті, чи звичайного місця проживання заповідача на момент складення заповіту чи на момент його смерті, чи настільки, наскільки це стосується нерухомості, її місцезнаходження [2].

Україна була приєднана до Конвенції із трьома застереженнями. Так, згідно з Конвенцією, визначення того, чи мав заповідач постійне місце проживання в певному місці, регулюється правом цього місця. При цьому Україна зробила застереження, згідно з яким залишила за собою право визначати місце постійного проживання заповідача згідно із законом. Іще Україна залишила за собою право не визнавати заповіти, вчинені громадянами України в усній формі, окрім виняткових обставин, та не застосовувати Конвенцію до будь-яких положень заповітів, які згідно із законодавством України не стосуються спадкування [3].

Серед актів міжнародного права, що мають відношення до питань спадкування та управління спадковим майном, слід назвати Конвенцію Ради Європи (Базельська конвенція) про запровадження системи реєстрації заповітів від 16 травня 1972 р., до якої у липні 2010 року приєдналася Україна. Регулювання міжнародних спадкових правовідносин здійснюється двосторонніми договорами про правову допомогу, які містять колізійні та матеріально-правові приписи із даних питань.

Отже, особливе значення для встановлення права, яке буде застосоване до питань спадкування, мають три колізійні прив`язки, зокрема:

1) особистий закон спадкодавця. Ним може бути закон громадянства, підданства, постійного місця проживання, доміцилію, національності;

2) закон місцезнаходження спадкового майна – це закон тієї країни, де розташоване майно спадкодавця;

3) закон місця складання заповіту – це закон тієї країни, де спадкоємець уклав свій заповіт.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Застосування колізійних норм щодо спадкування в міжнародному приватному праві: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Степанюк Альона Анатоліївна ; Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2002. - 200 с.
3. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів (укр/рос) ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 05.10.1961 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_424
4. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А. С. Довгерта, В. І. Кисіля. – К.: Алерта, 2013. – 400 с.
5. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. //Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.

Гергало С.С.,
Дума Н.В.,
курсанти взводу ПМПФ-17-1
ФПМ Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Глобалізація кидає виклик основам захисту прав інтелектуальної власності. Судова реформа, що проводиться в Україні, має за мету забезпечити ефективний і справедливий судовий захист прав. Інтелектуальна власність є невід'ємною складовою міжнародної торгівлі й глобальної економіки. Разом із тим, оскільки права інтелектуальної власності є приватними і територіальними за своїм характером правами, виникає питання щодо того, чи можна забезпечити ефективний захист прав інтелектуальної власності в судовому процесі.

Суд як орган, що здійснює правосуддя, загалом займається вирішенням питань, що стосується судових спорів, а також у тому числі і питань інтелектуальної власності. Будь-який судовий орган має бути спрямований на розгляд та вирішення спорів відповідної сфери, тому більш правильно вести мову про суд зі спорів інтелектуальної власності або суд у справах інтелектуальної власності, а не про суд з питань інтелектуальної власності.

Нині в Україні є певна кількість питань, що пов'язаних із судовим захистом прав інтелектуальної власності. До найбільш важливих слід віднести відсутність необхідного рівня підготовки суддів, що розглядають спори у сфері прав на

результати інтелектуальної, творчої діяльності. При цьому, якщо в межах системи господарських судів загалом уже сформувалася відповідна практика розгляду даної категорії спорів, то в системі судів загальної юрисдикції вона лише перебуває у процесі свого становлення.

Розгляд та вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності нерідко вимагає спеціальних професійних знань і практичних навичок, які часто відсутні у суддів, унаслідок цього значна кількість прийнятих рішень переглядаються вищими інстанціями. Досить часто суддя, який розглядає спір у сфері інтелектуальної власності, змушений поряд із вирішенням суто правових питань (про наявність чи відсутність права, факту правопорушення, розміру заподіяної шкоди тощо) також досліджувати технічні аспекти, що належать до предмета доказування. Сприяти вирішенню таких питань має судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності [1, с. 9].

Порушення авторського права (права інтелектуальної власності) можуть бути: у ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачені дії, які вважаються порушенням авторського права: - вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові та майнові права суб'єктів авторського права - піратство в сфері авторського права; - плагіат; - ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право примірників творів (в тому числі комп'ютерних програм і баз даних); - вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права [4, с. 111].

Згідно статті 432 ЦК здійснюється захист прав інтелектуальної власності судом. І відповідно до цього Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до статті 16 цього Кодексу.

2. Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

1. застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;

2. 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;

3. вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;

4. вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;

5. застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення 6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення [2].

Також захист прав особи захищається відповідно до абз. 2 ч. 1 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» особа, чиї права порушено, може звертатися до суду з вимогою щодо визнання та поновлення своїх прав, у тому числі

про заборону дій, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення.

Особа також наділяється правом звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та припинення дій, що порушують авторське право або суміжні права чи створюють загрозу їх порушення; подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди; подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій тощо [3, с. 88].

Одним із ефективних способів захисту права інтелектуальної власності є відшкодування майнової і немайнової шкоди. Загальновизнано, що шкода, завдана праву інтелектуальної власності, в багатьох випадках носить немайновий характер. Тому в умовах ринкової економіки та розвитку конкурентних відносин немайнові права суб'єктів інтелектуальної власності є важливим джерелом їх успішної діяльності.

Слід зазначити, що правова основа захисту немайнових прав інтелектуальної власності регулюється різними галузями права. Разом з тим, у законодавстві не в повній мірі вирішені питання захисту таких прав, особливо розрахунок розмірів збитків, підстав компенсації завданої шкоди. Можна підтримати думку науковців, що сучасний захист прав інтелектуальної власності є неефективним і носить лише компенсаційний характер, адже побудований на засадах цивільно-правового захисту [4, с. 111].

Підсумовуючи усе вищевикладене, відзначимо, що судовий захист цивільного права та інтересу цілковито вписується в систему принципів цивільного права зокрема та систему принципів права у цілому. Судовий захист прав інтелектуальної власності є складовою галузевого цивільно-правового принципу судового захисту цивільного права та інтересу. Він має свої особливості, викликані правою природою об'єктів права інтелектуальної власності, та сутністю особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності. На реалізацію цього принципу у сфері інтелектуальної власності впливають й особливості набуття правової охорони результатами інтелектуальної, творчої діяльності, та способи захисту, визначені спеціальним законодавством у сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Анатолій Кодинець. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. Підприємництво, господарство і право. 2018. С. 9.
2. Цивільно-процесуальний кодекс України : за станом на 31.03. 2019 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 2019. 502 статті. (Бібліотека офіційних видань).
3. О. Гумега. Судовий захист прав інтелектуальної власності в Україні як один із принципів цивільного права. Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2016. №2. С. 88.
4. В. П. Козирєва. Особливості розгляду господарських спорів у сфері інтелектуальної власності / в. П. Козирєва, А. П. Гаврилішин. // Юридичний вісник. 2014. №1. С. 111.

5. Закон України «Про авторське право і суміжні права» в редакції від 11 липня 2001 р. № 2627-III (зі змінами). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12

Грабовська В.М.,
викладач циклової комісії юридичних дисциплін
Ірпінського державного коледжу
економіки і права

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Важливим завданням сучасного українського законотворення є вдосконалення сімейного законодавства з метою чіткого відображення та врегулювання сімейних правовідносин, що виникають на практиці. Тому необхідно вдало поєднати багатовікові українські національні традиції з викликами сучасності. Виникає необхідність модернізації українських, та збільшення кількості імплементованих норм щодо регулювання фактичного шлюбу, як специфічного різновиду шлюбу. Адже в умовах глобалізації, зважаючи на стрімкий ріст кількості фактичних шлюбів, ця правова категорія немає достатньої правової захищеності з боку держави. В результаті, учасники фактичних відносин ризикують порушенням майнових та особистих (немайнових) прав. Що, в свою чергу, зумовлює необхідність поглибленого дослідження правового регулювання фактичного шлюбу.

Суспільні відносини у сфері правового регулювання шлюбу, в тому числі фактичного, є досить популярним об'єктом дослідження серед науковців. Можна прослідкувати їх відображення у публікаціях зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема, у працях О. Бойко, В. Борисової, С. Братуся, В. Ватраса, К. Глиняної, В. Гопанчука, І. Дзери, О. Дзери, Л. Драгневича, А. Дутко, І. Жилінкової, О. Захарової, С. Індиченко, Т. Кириченко, Л. Липець, Н. Ляшенко, Г. Миронової, І. Чеховської [1; 2; 3; 4] та інших.

Виходячи з визначення, шлюб – це сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в органі державної реєстрації актів цивільного стану (ч.1. ст.51 Конституції України, ст.21 Сімейного кодексу України (далі – СКУ)) з реалізацією взаємних прав і обов’язків по відношенню до шлюбного партнера і до дітей та інші. В Україні даний тип відносин немає правової визначеності фактичного шлюбу [5, ст. 74]. На сьогодні СКУ згадує про релігійний обряд шлюбу і не надає йому правової значимості, а прирівнює до шлюбних фактичних відносин. А до «фактичних шлюбних відносин» належать стосунки між жінкою та чоловіком, які проживають однією сім’єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі [6, с. 177].

Для більш конкретного розуміння фактичного шлюбу, в сімейному кодексі необхідно окреслити наступні ознаки: а) факт спільного співжиття протягом не менше двох останніх років; б) взаємна матеріальна підтримка; в) публічне виявлення подружніх відносин перед третіми особами; г) спільне виховання дітей [5, ст. 96]

Але на сьогодні постає потреба виділити наступні, найбільш суттєві, ознаки фактичних шлюбних відносин: 1) у фактичних шлюбних відносинах можуть перебувати тільки жінка та чоловік; 2) відсутність зареєстрованого в органах державної реєстрації актів цивільного стану шлюбу як між особами, що спільно проживають, так і з будь-якою іншою особою; 3) намір жінки та чоловіка встановити стійкі відносини, притаманні шлюбу; 4) постійне спільне проживання; 5) ведення спільного господарства; 6) взаємне матеріальне забезпечення та піклування; 7) публічність відносин, відсутність приховування їх перед третіми особами.

І все ж таки, необхідно вказати на переваги зареєстрованого шлюбу перед фактичними шлюбними відносинами, зокрема: при отриманні особою житла за соціальним забезпеченням площа житла вираховується залежно від кількості членів сім'ї; право на отримання окремої кімнати в гуртожитку має лише подружня пара; майно двох осіб вважається спільно нажитим і є їх спільною власністю, тільки коли йдеться про подружжя; лише інший з подружжя має право на спадкування майна померлого подружжя; лише інший з подружжя має право на усиновлення дитини іншого з подружжя; спрощена процедура отримання візи для виїзду за кордон для подружжя порівняно з отриманням візи для двох окремих людей (ст. 6 Шенгенського прикордонного кодексу); спрощена процедура отримання громадянства у шлюбі з іноземцем, якщо один із подружжя є громадянином тієї країни, громадянство якої бажає отримати інший з подружжя [7, с. 237].

Отже, шлюб не змінює стосунки двох осіб, а легалізує та захищає їх відносини, тобто визнає осіб близькими та рідними перед законом. Такий вибір є пріоритетною формою шлюбу в Україні. Адже саме зареєстрований шлюб сприяє створенню та зміцненню сімей, укріпленню родинних стосунків, захисту майна сімей від сторонніх осіб, захисту прав дітей, забезпеченню стабільності та стійкості шлюбів, зменшенню причин, що можуть призвести до розпаду сім'ї, створенню перешкод для розлучень.

Фактичні шлюбні відносини мають місце у СКУ, але не прирівнюються на законодавчому рівні до законних, тому що шлюб, який зареєстрований в органах ДРАЦС, забезпечує стабільність шлюбних відносин, охороняє права та інтереси подружжя і їхніх дітей, а фактичні шлюбні відносини не є спрощеним варіантом проживання осіб разом і в кінцевому результаті є довготривалою, складною та самостійною процедурою доказування своїх прав та інтересів, адже держава не регулює такі питання. У фактичному шлюбі виникають проблеми у визначенні походження дитини, захисту особистих немайнових та майнових прав.

Правове регулювання фактичного шлюбу закріплене тільки у ст. 21, 74, 91, 125 СКУ, проте ці норми не розкривають повністю його зміст, в той час, як зареєстрований шлюб регулюється Розділом ІІ СКУ «Шлюб. Права та обов'язки подружжя». Тут виявляється правова колізія, яка полягає в неузгодженості міжнародних договорів з національним законодавством, а саме в аспекті урівнювання фактичного з цивільним шлюбом, адже кожна особа має право на повагу до свого приватного та особистого життя, тому має право обрати ту форму шлюбних відносин, яка ставить її в комфортні умови для існування [9, с. 18].

В результаті проведеного дослідження сформульовано визначення фактичного шлюбу; визначені та охарактеризовані суттєві ознаки фактичних шлюбних відносин;

окреслені проблеми правового регулювання фактичного шлюбу; з'ясовані переваги правового регулювання зареєстрованого шлюбу над фактичним, адже в Україні відсутня чітка система правового регулювання фактичного шлюбу, але, на нашу думку, поява у Сімейному кодексі України правових норм, які б регулювали фактичні шлюбні відносини, повною мірою продиктована змінами у суспільному житті, поширенням фактичних шлюбних відносин серед населення (така норма усуне ситуацію перебування фактичного шлюбу поза законом, надасть учасникам фактичних шлюбних відносин певної правової визначеності та забезпечить захист інтересів чоловіка та жінки, що перебувають у «фактичному шлюбі»).

Для визначення поняття фактичних шлюбних відносин найбільш вдалим є застосування терміну «фактичний шлюб», який необхідно закріпити на законодавчому рівні. Замість об'ємного юридичного словосполучення «жінка та чоловік, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі» доцільним було б закріплення терміну «фактичне подружжя». Враховуючи наведені ознаки, пропонується визначити фактичний шлюб як союз жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або будь-якому іншому шлюбі, який характеризується їх постійним спільним проживанням, веденням спільного господарства, взаємним матеріальним забезпеченням та піклуванням, публічністю та наміром створити стійкі відносини, притаманні шлюбу.

Список використаних джерел:

1. Чеховська І. В. Теоретико-методологічні аспекти дослідження проблем сучасної сімейної політики України / І. В. Чеховська // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2010. – № 1 (48). – С. 229–238.
2. Чеховська І.В. Адміністративно-правове забезпечення державної сімейної політики в Україні: дис. … докт. юрид. наук. Ірпінь, 2014. 535 с.
3. Чеховська І. В. Світовий досвід сімейної політики / І. В. Чеховська // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2010. – № 2 (49). – С. 161–170.
4. Чеховська І. В. Державна сімейна політика в Україні: теорія та практика реалізації : [монографія] / Ірина Василівна Чеховська. – Кам'янець-Подільський, ТОВ „Друкарня „Рута", 2013. – 736 с.
5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – Ст. 273.
6. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
7. Кілкелі Р.П., Чефранова Е.А. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод / Р.П. Кілкелі, Е. А. Чефранова. – М., 2001. - 161 с.
8. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підручник / З. В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2019. – 500 с.
9. Цірат А.В. Спільне проживання без офіційного оформлення, але з юридичними наслідками / А.В. Цірат, О. В. Сліпченко // Юридична газета. – 2018. – № 10-11. – С. 18-19.

Горобчук А.І.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
д.ю.н., професор кафедри
цивільного права та процесу

ПРИНЦИП ГЛАСНОСТІ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

На сьогоднішній день, в українському суспільстві активно відбуваються демократичні процеси. Конституцією України визначено нашу державу як демократичну. Яскравим вираженням демократизації суспільства є можливість осіб, чиї права, свободи та інтереси були порушені, невизнані або потребують оспорювання звернутися до суду. Суд, в свою чергу, гарантує справедливе, законне та неупереджене вирішення спірного питання. Таке вирішення здійснюється шляхом дотримання принципів судочинства, які визначені у відповідних нормативно-правових актах – адміністративному, господарському та цивільному процесуальному кодексах. Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) принципами цивільного судочинства є верховенство права, повага до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом, гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, змагальність сторін, диспозитивність, пропорційність, обов'язковість судового рішення, забезпечення права на апеляційний перегляд справи, забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом, розумність строків розгляду справи судом, неприпустимість зловживання процесуальними правами, відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення [1]. Метою даного дослідження є розгляд принципу гласності судового процесу у цивільному судочинстві.

Принцип гласності судового процесу зазначений у п.6 ст. 129 Конституції України [2]. Тож, всі процесуальні кодекси України також містять даний принцип, адже він є базовим та закріпленим у найвищому нормативно-правовому акті України. Своє бачення принципу гласності судового процесу вчений Є.В. Васьковський пояснює тим, що за особами, які мають право знайомитися з процесуальною діяльністю суду, розрізняють гласність для сторін, якщо це право належить тільки сторонам, – гласність у вузькому розумінні слова – і гласність загальну, яка розповсюджується на всіх бажаючих чи публічність [3, с. 122]. Тобто, нормами ЦПК України конкретно визначено як принцип гласності судового процесу стосується кожного учасника справи, а також інших осіб, які не є учасниками але мають право для ознайомлення з судовим процесом, а також із судовими рішеннями. Також, вчений К.І. Малишев писав: «гласність судочинства являє собою такий його устрій, при якому різні акти процесу є доступними для огляду зацікавленими особами та публікою. У поняття гласності входить, насамперед, зовнішня обстановка процесу, а саме доступність судових засідань для публіки. До поняття публічності суду відносять також право друку судових рішень і відомостей

про те, що відбувається у відкритому судовому засіданні. Крім цієї зовнішньої публічності суду, тобто доступності різних моментів правосуддя, публіці необхідно також звернути увагу на гласність процесу для осіб, які судяться, тобто на такий його устрій, при якому жоден крок судочинства не лишається таємницею для жодної із сторін» [4]. Озвучення процесуальних дій, висловлювань учасників судового процесу, рішень суду тощо сприяє більш прозорому розгляду справи, зменшенню ризику прийняття неправомірного рішення, а також дозволяє суспільству оцінювати роботу судової гілки влади.

Крім цього, дуже часто, коли застосовується даний принцип, він звучить саме як гласність та відкритість судового процесу. Постає питання про тотожність цих понять. На думку науковця А.С. Бондарчука за своєю суттю відкритість судового процесу означає чіткий та прозорий процес розгляду судової справи, що є зрозумілим для громадськості, а також право громадян бути присутніми під час розгляду судових справ. Гласність судового процесу забезпечує активну участь сторонам та іншим особам, які заінтересовані у результатах вирішення справи: право на доступ до матеріалів справи, право знати про час і місце судового засідання, право бути вислуханими в суді, а також право знати про всі рішення, ухвалені у справі. З огляду на викладене, слід розглядати принципи гласності та відкритості у нерозривному зв'язку, які тісно взаємопов'язані між собою, доповнюють один одного, але не є тотожними. Принципи гласності та відкритості судового процесу відіграють значну роль у підтримці незалежності та неупередженості судів. З одного боку, у процесі їх реалізації здійснюється суспільний контроль за діяльністю суду, підвищуючи таким чином рівень відповідальності судів при вирішенні ними судових справ. З іншого боку, принципи гласності та відкритості судового процесу є складовими частинами законності судового процесу, що зобов'язує суб'єктів суспільних відносин дотримуватися письмових вимог судів [5].

Доволі часто, принцип гласності ототожнюється з принципом публічності судового процесу. Проте, вивчаючи правову природу принципу публічності, то можна стверджувати, що він притаманний більше кримінальному процесу, що означає, що органи державної влади, а саме суд, прокуратура, поліція тощо при здійсненні своїх функцій керуються публічними інтересами, незалежно від певної заінтересованості конкретних осіб. Вчений М.Й. Штефан стверджує, що принцип публічності є державно-правовим принципом, який означає, що суд, органи прокуратури, органи держаного управління як органи держави здійснюють процесуальну діяльність у цивільному судочинстві у публічних, державних інтересах, на захист прав, свобод та охоронюваних інтересів громадян незалежно від волевиявлення сторін по справі, а суть принципу гласності цивільного судочинства вбачає у тому, що розгляд справ у всіх судах є відкритим [6]. Також гласність судового процесу повинна дотримуватися судами усіх інстанцій: першої інстанції, де справа вирішується по суті, другої – апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції, яке не набрало законної сили та третьої інстанції – касаційне оскарження, що розглядається Верховним судом України.

Аналізуючи норми ЦПК України, можна стверджувати про певні обмеження щодо принципу гласності судового засідання. Дані обмеження стосуються розгляду

справи у закритому судовому засіданні. Такий розгляд проводиться у випадках, коли відкритий судовий розгляд може мати наслідком розголошення таємної чи іншої інформації, що охороняється законом, або за клопотанням учасників справи з метою забезпечення таємниці усиновлення, запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя учасників справи або відомостей, що принижують їхню честь і гідність, а також в інших випадках, установлених законом. Особисті папери, листи, записи телефонних розмов, телеграми та інші види кореспонденції можуть бути оголошені у судовому засіданні лише за згодою осіб, визначених Цивільним кодексом України. Це правило застосовується при дослідженні звуко- і відеозаписів такого самого характеру. Про розгляд справи у закритому судовому засіданні постановляється ухвала. Суд ухвалою може оголосити судове засідання закритим повністю або закритою його частину [1]. Такі обмеження щодо принципу гласності судового засідання є доцільними і спрямовані на захист конституційних прав учасників судового засідання. Наприклад право особи на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, встановлену статтею 31 Конституції України [2].

Таким чином, принцип гласності судового процесу є «наскрізною ниткою», що простягається в усьому процесуальному законодавстві України, починаючи із його конституційного закріплення та закінчуючи іншими нормативно-правовими актами. Крім цього, порушення даного принципи тягне за собою наслідки у вигляді визнання судових рішень, прийнятих з порушенням цивільного процесуального законодавства. Також даний принцип закріплений в міжнародних договорах, які ратифікувала Верховна рада України та висвітлюється в рішеннях Європейського суду з прав людини, які є обов’язковими для виконання Україною. Отже, недотримання принципу гласності в судовому засіданні може свідчити про порушення Україною взятих на себе міжнародних зобов’язань. Тож, даний принцип є основоположним в цивільному та інших видах судочинства, є обов’язковим до виконання та сприяє справедливому, законному та неупередженому рішенню суду.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України № 1618-IV від 18.03.2004р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення: 19.10.2019).
2. Конституція України від 28.06.1996р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 19.10.2019).
3. Васьковский Е.В. Учебник гражданского процесса. Зерцало, 2003. – 464 с.
4. Малышев К.И. Курс гражданського судопроизводства.– СПб., 1876. – Т.1.
5. Гласність та відкритість судового процесу як гарантії доступу до правосуддя. С.А. Бондарчук. Вісник ХНУВС. 2010. № 4 (51). Ч. 2
6. Цивільне-процесуальне право України: Академічний курс. Видавничий Дім “Ін Юре”, 2005. – 622 с.

Горова С.В.,

студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

СУДОВИЙ ЗБІР У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Кожна особа, чиї права, свободи та інтереси були порушені, невизнані або оспорювані може звернутися до суду. Дане право визначено у статті 55 Конституції України, а також у статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (далі ЦПК України) [1,2]. Основним підґрунтям звернення осіб до суду за захистом законних прав та інтересів є такий принцип цивільного судочинства, як доступ до правосуддя. ЦПК України передбачена спеціальна процедура звернення до суду в порядку цивільного судочинства. Однією з умов визначеної законом процедури є сплата судового збору. На практиці не завжди зрозуміло значення судового збору та певні його особливості. Тому питання сплати судового збору є актуальною темою для дослідження.

Сплата судового збору врегульована спеціальним Законом України «Про судовий збір» (далі – Закон) від 8 липня 2011 року. Відповідно до цього Закону судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень. Судовий збір включається до складу судових витрат [3]. Судовий збір був утворений у 2011 році з прийняттям вищезазначеного Закону. До цього, особи, які зверталися до суду сплачували державно мито, яке регулювалося відповідним законом. Судовий збір, який замінив державне мито, незважаючи на свою назву, не передбачений у Податковому кодексі [4]. Проте містить всі ознаки збору. Він є цільовим, умовним, публічним, законним, несистематичним та сплачується в бюджетні цільові фонди. Судовий збір сплачується до спеціального фонду Державного бюджету України. На відміну від судового збору, державне мито сплачувалося спочатку відповідно до Закону України «Про систему оподаткування», а потім Податкового кодексу України.

Судовий збір сплачується при поданні процесуальних документів, але така сплата відбувається не безпосередньо у приміщенні суду, а саме канцелярії, куди подаються документи, а через банківську установу, на визначені судом реквізити. Судовий збір перераховується у безготівковій або готівковій формі, у тому числі з використанням електронного платіжного засобу або за допомогою платіжних пристроїв. Разом з процесуальними документами подається квитанція про сплату судового збору. Несплата судового збору є підставою прийняття ухвали про залишення позовної заяви без руху, відмови у видачі судового наказу. Суд перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) перевіряє зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України [3].

Платниками судового збору є громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому

числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рішення [3]. Таким чином, не існує жодних обмежень щодо звернення до суду за майновим станом, соціальним походженням, національною, релігійною, расовою, мовною та іншими ознаками. Також громадянство іншої держави не перешкоджає зверненню особи до судів України. Основними ознаками платників судового збору є наявність цивільної процесуальної правоздатності та порушеного, невизнаного чи оспореного права, свободи чи інтересу.

Судовий збір справляється за подання до суду позовної заяви та іншої заяви, передбаченої процесуальним законодавством, за подання до суду апеляційної і касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України, за видачу судами документів, у разі ухвалення судового рішення. Законодавством також передбачено перелік процесуальних документів, за подання яких судових збір не сплачується. Законодавець врахував такі винятки з метою захисту прав, свобод та інтересів мало захищених верств населення (наприклад, судовий збір не сплачується за подання заяви, апеляційної та касаційної скарги про захист прав малолітніх чи неповнолітніх осіб) та інших осіб (наприклад, клопотання про визнання і виконання рішення іноземного суду відповідно до міжнародного договору України, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України та яким не передбачено плату під час звернення до суду, подання апеляційної та касаційної скарг у таких справах) [3].

Також, варто зазначити про співвідношення принципу доступу до правосуддя та обов'язку сплати судового збору при зверненні до суду. Як вже раніше наголошувалося, кожна особа має право звернутися до суду. Незважаючи на це право, доступ до правосуддя визначається не лише матеріально-правовими можливостями особи, а й фінансовими. Таким чином, державою хоч і проголошується доступ до правосуддя абсолютно кожному, проте, фактично не всі через власний фінансовий стан можуть заплатити судовий збір, який ще й постійно підвищується. Постійне підвищення судового збору пов'язане з його вираховуванням. Відповідно до статті 4 Закону судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, - у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі [3]. Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод визначено, що особі має бути забезпечена можливість звернутися до суду з метою вирішення того чи іншого питання, і на цьому шляху не повинні чинитися перешкоди юридичного чи практичного характеру [5]. Судовий збір в даному контексті і є тією перешкодою звернення до суду. Проте, в жодній європейській країні судовий збір не відмінено і справно сплачується особами, які звертаються до суду. Європейське право окремих країн надає можливість особі сплатити судовий збір авансом, тобто певною частиною на початку, або взагалі після винесення судового рішення, відповідно до якого винна сторона зобов'язується сплатити судовий збір. Так, наприклад, відбувається у Франції –

програвша сторона, крім покладених на неї зобов'язань судом ще сплачує судовий збір [6]. Такі способи полегшують сплату такого збору, проте не відміняють його. На нашу думку, відміна в Україні судового збору не є доцільно. Наша судова система, на сьогоднішній день, знаходиться у стані реформування, у судах катастрофічно не вистачає суддів, багато ще проходять перекваліфікацію. Судді фізично не встигають якісно здійснювати правосуддя. Відміна судового збору призведе до того, що особи по будь-якому питанню будуть звертатися до суду, навіть, не намагаючись якось врегулювати спір у досудовому порядку.

Українським законодавцем передбачено встановлення пільг для певних категорій справ та категорій населення. У визначених випадках особа звільняється від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях. Наприклад, судовий збір не сплачують позивачі - у справах про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю фізичної особи, позивачі - у справах про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів чи зміну способу їх стягнення, а також заявники у разі подання заяви щодо видачі судового наказу про стягнення аліментів тощо. Весь перелік пільг передбачено у статті 5 Закону [3].

Також, з метою полегшення сплати судового збору у статті 8 Закону передбачена можливість розстрочити та відстрочити таку сплату. Враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі за умов, передбачених цією статтею [3].

Отже, судовий збір є обов'язковою умовою звернення до суду особою, чиї права, свободи та інтереси були порушені, невизнані або оспорені, з винятками, встановленими у ЦПК України та Законі України «Про судовий збір». Такий збір є доцільним, наповнює спеціальний фонд Державного бюджету України та є певним способом зменшити навантаження на суд дріб'язковими справами, ціна яких є меншою за суму судового збору. Також збір має цільове спрямування. Кошти судового збору спрямовуються на забезпечення здійснення судочинства та функціонування органів судової влади, а також на забезпечення архітектурної доступності приміщень судів, доступності інформації, що розміщується в суді, для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Отже, можна стверджувати, що судова гілка влади певною мірою є фінансово самостійною.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. №1618-IV: станом на 04.11.2018. Відомості Верховної Ради України. 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

3. Про судовий збір: Закон України № 3674-VI від 8.07.2011 р. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 14, ст.87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17

4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 20.10.2019 р. Відомості Верховної Ради України. 2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

5. Європейська конвенція з прав людини та основоположних свобод від 4.11.1950 р./ Ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

6. Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции: пер. с фр. В. Захватаев / предисл. А. Довгерт, В. Захватаева ; отв. ред. А. Довгерт. К. : Истина, 2004. С. 167–168.

Греян А.А.,
Греков Р.Д.,
курсанти взводів
ПМПФ-17-1 та ПМПМ-17-2
ФПМ Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ УКРАЇНИ ТА ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ СВІТУ

Незважаючи на певні новели у сфері процесуального доказування, сприйнятті та запровадженні досить ефективних інститутів цивільного судочинства, притаманних країнам англо-саксонської правової системи, на жаль, так і залишалася не вирішеною на рівні ЦПК проблема стандарту доказування у цивільних справах, що прямо пов’язана і з проблемою оцінки доказів. Цивільне процесуальне законодавство закріплює положення щодо того, що суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об’єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. При цьому жодні докази для суду не мають заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість та достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв’язок доказів у їх сукупності (ч.ч. 1, 2 ст. 89 ЦПК) [1].

Чинний ЦПК вперше закріпив достовірність та достатність як вимоги до доказів поряд із звичною регламентацією таких вимог, як належність та допустимість доказів (ст. ст. 79, 80 ЦПК) [1]. Разом із тим, зазначена правова регламентація все ще не дозволяє виробити чіткі критерії оцінки доказів у вітчизняному законодавстві, адже фактично аналогом стандарту доказування у вітчизняному цивільному судочинстві є внутрішнє переконання судді під час оцінки доказів.

Стандарт доказування – це та ступінь достовірності наданих стороною доказів, за яких суд має визнати тягар доведення знятим, а фактичну обставину – доведеною. Мова йде про достатній рівень допустимих сумнівів, при якому тягар доведення вважається виконаним [2].

Доказування характеризує можливість закінчення розгляду цивільних справ при наявності певних передумов для ухвалення рішення на користь тієї чи іншої

сторони. Категоріально стандарт доказування — це сукупність критеріїв, на підставі яких суд ухвалює рішення по справі.

Саме поняття «доказування» являє собою значною мірою теоретичний інтерес. Водночас на підставі терміну «доказування» будується значна кількість категорій, які мають не тільки теоретичну, а й практичну спрямованість.

Д. Д. Луспеник вважає доказуванням особливу процесуальну діяльність зі встановлення фактичних обставин справи, яку здійснюють особи, які беруть участь у справі, і суд [3].

Категорія «стандарт доказування» має наступні основні риси та елементи, що характеризують та складають її зміст: 1) існують різні види стандартів доказування; 2) стандарт доказування пов'язаний із тягарем (обов'язком) доказування; 3) він є певним критерієм (порогом) прийняття рішення і встановлює певну міру, ступінь доведеності з досягненням якої факт вважається встановленим [5, с. 124].

Корисним було б вироблення певних універсальних стандартів до казування як певних критеріїв, відповідно до яких суддя виносить рішення у справі, що має місце у країнах англо-саксонської правової системи. Вдалим прикладом запровадження стандарту доказування може слугувати вітчизняний кримінальний процес, де вже вироблені складові стандарту доказування «поза розумним сумнівом». Що стосується практики цивільного судочинства, то в Англії для цивільних справ використовується стандарт доказування «баланс ймовірностей», а у США – два стандарти: класичний стандарт «перевага доказів» та більш жорсткий стандарт «ясні та переконливі докази». Стандарт доказування дозволяє оцінити, наскільки вдало сторони виконали вимоги щодо тягаря доказування і наскільки вони змогли переконати суддю у своїй позиції, що робить оцінку доказів більш алгоритмізованою та обґрунтованою. Із можливістю введення стандарту доказування у цивільних справах пов’язане і більш специфічне питання використання так званих статистичних, або ймовірнісних, доказів у цивільному процесі, що наразі залишається неможливим у межах національної правової системи, однак, визнано ефективним у багатьох зарубіжних державах.

Для цивільного процесу США та Англії притаманна специфічна процедура доказування, що має назву стандарт доказування [6]. Стандарт доказування в цивільному процесі визначається як баланс ймовірності: тягар доказування виконано, якщо суд може сказати, що стверджуване стороною більш імовірно, ніж ні. По ряду категорій справ (про розірвання шлюбу, захист права власності, відшкодування шкоди) потрібно більш високий ступінь ймовірності, що близько до стандарту доказування в кримінальному процесі, де наявність події необхідно показати поза розумних сумнівів. Для визначення ступеня ймовірності використовуються математичні методи (розробляються в рамках так званої теорії ймовірності доказів). Наприклад, баланс ймовірності в математичному виразі є перевагою, по крайній мірі, 0,51 до 0,49, що подія мала місце [4, с. 78].

Підсумовуючи вищевикладене, можна з впевненістю сказати, що реформи вітчизняного цивільного процесуального законодавства у сфері доказування спрямовані на переосмислення функцій сторін та суду у процесі доказування з точки зору підвищення ефективності цивільного судочинства, забезпечення добросовісності поведінки учасників цивільного судочинства та концентрації

процесуального матеріалу. Загалом реформування вітчизняного цивільного процесуального законодавства у частині доказування здійснене з врахуванням європейських та загальносвітових тенденцій у сфері відправлення правосуддя в цивільних справах. Проте нововведення у цій сфері ще мають пройти випробування на практиці, результатом чого має стати напрацювання сталих підходів до застосування відповідних положень вітчизняного цивільного процесуального законодавства з метою забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон від 18.03.2004 №1618-IV
2. Іларіон Томаров. Стандарт доказування: внутрішнє переконання чи баланс вірогідностей. Юридична газета. 2019. URL: http://yur-gazeta.com
3. Дмитро Луспеник. Доказування у цивільному процесі: що нового у цпк та чому суд наділений правом витребування доказів. 2019. URL: https://barristers.org.ua.
4. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства : монографія / [В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.]. – Харків : Харків юридичний, 2008. – 925 с. 142
5. Молчанов В. В. Доведення і докази // Цивільний процес: [підручник] / Под ред. М. К. Треушникова. - 5-е изд., Перераб. і доп. - М.: Статут, 2014. - С. 263.
6. Клермонт К.М., Шервин Е. Порівняльний погляд на стандарти доведення // Американський журнал порівняльного правознавства. 2002. Том. 50

Гришко І.М.,
Загорулько О.С.,
студентки групи ПБК 16-7
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник:
Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., професор, професор кафедри
цивільного права та процесу

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПРОБЛЕМИ

Забезпечення реалізації та захисту прав усіх учасників (суб'єктів) відносин інтелектуальної власності належить сьогодні до пріоритетних завдань правового регулювання. Цьому сприяє ряд факторів, у тому числі формування здатного для його втілення у життя законодавства та повноцінної судової практики, завдяки якій формуються узагальнені єдині підходи до вирішення спорів, пошук адекватних форм і способів захисту прав авторів, виконавців, винахідників, розвиток наукових досліджень та ін.

Захист права інтелектуальної власності в Україні останніми роками набуває усе більшої гостроти, оскільки масштаби порушення цих прав стрімко зростають. Варто хоча б згадати про проблему виробництва та реалізації неліцензійних компакт-дисків, відеокасет, комп'ютерних програм тощо, а також пов'язані з цим ускладнення міжнародних торговельних відносин у цій та суміжній сферах. Тому наслідкам порушення права інтелектуальної власності та захисту від них присвячені низка норм Цивільного кодексу та спеціального законодавства.

Правові аспекти охорони інтелектуальної власності в Україні досліджувались в наукових публікаціях О. Д. Святоцького, І. І. Дахно, О. В. Мельника, О. А. Підопригори, Ю. М. Капіци та інших. При вагомій науковій та практичній значимості цих досліджень не всі питання цієї багатогранної проблеми знайшли своє вирішення.

Загалом захист прав інтелектуальної власності розглядають як сукупність заходів, які застосовує правомочна особа самостійно чи шляхом звернення до компетентних органів, заходи ці спрямовані на недопущення або припинення порушення, оспорювання, невизнання чи посягання на права інтелектуальної власності або охоронювані законом інтереси у вказаній сфері [1, с. 24].

Розгляд та вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності нерідко вимагає спеціальних професійних знань і практичних навичок, які часто відсутні у суддів, внаслідок цього значна кількість прийнятих рішень переглядаються вищими інстанціями. Не можна не відзначити, що спори у сфері інтелектуальної власності традиційно належать до одних із найбільш складних. Значною мірою ці обставини зумовлюються специфікою таких спорів, судова практика щодо яких характеризується достатньою різноманітністю. Досить часто суддя, який розглядає спір у сфері інтелектуальної власності, змушений поряд із вирішенням суто правових питань (про наявність чи відсутність права, факту правопорушення,

розміру заподіяної шкоди тощо) також досліджувати технічні аспекти, що належать до предмета доказування (наприклад, питання схожості конфліктних позначень, використання у виробі відповідача всіх ознак, включених до незалежних пунктів формули винаходу, що охороняється патентом позивача, застосування сукупності суттєвих ознак промислового зразка тощо). Сприяти вирішенню таких питань має судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності [2, с. 113].

Однією з найбільш гострих проблем, яка стоїть на шляху захисту прав інтелектуальної власності, особливо якщо застосовується судовий порядок розгляду спору, є відсутність чітко визначеного механізму відшкодування збитків і методика розрахунку збитків. Вважається, що відсутність методики розрахунку збитків є характерною для тих країн, у яких на рівні їхнього національного законодавства не передбачена компенсація. Для України розв'язання цієї проблеми має бути одним з перших завдань.

Актуальною для всього світу, а особливо для України є проблема плагіату. Але якщо в зарубіжних країнах авторські права активно і успішно захищаються в судових органах, то в Україні професійна підготовка суддів, які розглядають справи щодо захисту інтелектуальної власності, є недостатньою. Загалом варто підсумувати, що невирішені численні проблеми в галузі охорони інтелектуальної власності є одним з найголовніших чинників, які призводять до зниження чисельності винахідників, авторів промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій [3].

Зрозуміло також, що кожен спосіб захисту, який застосовується для захисту порушеного чи оспорюваного права інтелектуальної власності, набуватиме певної специфіки з урахуванням специфіки самого інституту права інтелектуальної власності, а також об'єктів, на які ці права набуваються. При цьому переважна більшість спорів щодо порушення права інтелектуальної власності розглядається на сьогодні господарськими судами, які формують основний масив практики, зокрема у сфері захисту патентних прав і засобів індивідуалізації. Водночас не менш важливі справи, наприклад у сфері авторських прав творців та їх правонаступників, розглядаються загальними судами. Зазначимо, що і Верховним Судом України неодноразово проводилися узагальнення судової практики і давалися роз'яснення з актуальних і дискусійних питань стосовно розгляду справ у сфері інтелектуальної власності.

Так, Вищий господарський суд України (далі – ВГСУ), зокрема, роз'яснив, що подання позову про визнання прав на знаки для товарів і послуг відповідно до ст. 16 ЦК України є способом захисту цивільних прав у суді шляхом визнання права На підставі аналізу розглянутих справ ВГСУ також зазначив, що відсутність з боку відповідача зі справи протиправної поведінки, причинного зв'язку між діями відповідача та можливими збитками позивача, недоведеність позивачем факту заподіяння шкоди та її розміру виключають можливість задоволення позову про стягнення збитків у зв'язку з використанням без дозволу позивача знака для товарів і послуг [4, п. 7].

Як свідчить аналіз законодавства, суд може досить ефективно впливати на порушника інтелектуальних прав, приймаючи, зокрема, рішення про: вжиття негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України

товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та знищення таких товарів; вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, що використовувались переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єктів права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Водночас ефективність окремих заходів захисту порушеного права інтелектуальної власності викликає сумніви. Так, навряд чи можна розглядати як належний захід захисту сам факт опублікування у ЗМІ відомостей про порушення права і зміст судового рішення. Опублікуванню мають підлягати всі дані про порушника, а не просто відомості про акт порушення [3, с. 351]. Звичайно, з урахуванням законодавства про охорону персональних даних.

Отже, реформування законодавства України триває, і це дає можливість сподіватися, що існуючі прогалини в системі нормативної охорони прав інтелектуальної власності та їх практичного захисту можна ефективно подолати. Для подолання проблем, які виникають у сфері захисту інтелектуальної власності необхідності визначити систему охорони і захисту інтелектуальної власності як один з найважливіших пріоритетів діяльності уряду.

Від розв'язання проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентної спроможності у світі.

Список використаних джерел:

1. Орлюк О. П. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми правозастосування / О. П. Орлюк // Інтелектуальна власність. 2015. № 2. С. 24–29.

2. Мельник О. В. Проблемні питання стосовно захисту прав інтелектуальної власності / О. В. Мельник // Митна справа. 2016. № 3. С.110 – 115.

3. Олександр Бернатович. Проблеми захисту інтелектуально власності та шляхи їх вирішення. 2010. 351 с.

4. Володимир Сиденко. Охорона інтелектуальної власності в Україні: проблеми й розв'язання. 2008. 256 с.

Груша В.В.,
студентка групи ПБі-18-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник:Самілик Л. О.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОДИНОКИХ МАТЕРІВ (БАТЬКІВ) В УКРАЇНІ

Актуальність та доцільність тематики полягає у тому, що за останні 15 років в Україні у 20 разів збільшилися кількість неповних сімей, в яких дитина утримується одним із батьків. Однією із причин такого явища є те, що в нашій країні не вигідно реєструвати шлюб. Адже правовий статус одинокої матері (батька) надає право на отримання певних пільг, матеріальної допомоги, гарантій тощо. І саме на державу покладається реалізація обов'язку здійснення заходів із надання державної підтримки неповним сім'ям та гарантування їм соціального захисту.

Метою нашого дослідження є усвідомлення складності питання соціального захисту одиноких батьків в Україні, здійснення аналізу проблем правового статусу одинокої матері, одинокого батька, а також розгляд законодавства України, що регулює питання соціального захисту неповних сімей і розроблення власних пропозицій щодо його вдосконалення та втілення в реальні умови життя України.

Окреслене коло питань та проблем досліджували такі сучасні науковці, як П.Д. Пилипенко, Н.Б. Болотіна, С.Н. Мельницька, В.Я. Буряк, О.О. Кравчук, І.А. Вєтухова, І.В. Чеховська [1; 2; 3] та багато інших наукових діячів у сфері цивільного права та процесу.

Відповідно до статті 18-1 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» першочергове право на допомогу на дітей «мають одинокі матері (які не перебувають у шлюбі), одинокі усиновлювачі, якщо у свідоцтві про народження дитини або документі про народження дитини відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини» [4].

Також згідно з цим законом, право на допомогу на дітей має ще одна група осіб, а саме «мати (батько) дітей у разі смерті одного з батьків, які не одержують на них пенсію в разі втрати годувальника, соціальну пенсію або державну соціальну допомогу дитині померлого годувальника» [4].

Саме на державу покладається реалізація обов'язку здійснення заходів із надання державної підтримки неповним сім'ям та гарантування їм соціального захисту. Наприклад, за трудовим законодавством одиноким батькам в Україні надається соціальна відпустка. Стаття 19 Закону України «Про відпустки» передбачає, що «жінці, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину з інвалідністю, або яка усиновила дитину, одинокій матері, батьку, який виховує їх без матері (у тому числі у разі тривалого перебування матері в

лікувальному закладі), а також особі, яка взяла під опіку дитину надається щорічно додаткова оплачувана відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів» [5].

Згідно з Кодексом законів про працю, а саме статті 184, роботодавцю «забороняється відмовляти одиноким матерям – за наявністю дитини віком до чотирнадцяти років або дитини з інвалідністю у прийнятті на роботу і знижувати їм заробітну плату» [6], також не допускається звільнення одиноких матерів (батьків) з ініціативи власника або уповноваженого ним органу, крім випадків повної ліквідації підприємства, установи, організації, коли допускається звільнення з обов'язковим працевлаштуванням. За порушення трудової дисципліни

На нашу думку, дана норма законодавства некоректно висвітлюється в суспільному житті для звичайних людей, адже особа, яка має пільги, може бути звільнена з місця робити, але за наявності вагомих причин, наприклад, за порушення трудової дисципліни, прогули.

Житлове та податкове законодавство передбачає наявність певних пільг для одиноких батьків в Україні. Так, відповідно до Житлового кодексу Української РСР, одинокі матері (батьки), які потребують поліпшення житлових умов можуть отримати від держави житлові приміщення [7]. Але потрібно зазначити, що відповідна норма законодавства є недостатньо дієвою, адже за весь час існування такої статті майже жодна особа, яка перебувала в статусі одинокої матері (батька) не отримала житло від держави цілком безкоштовно.

Підсумувавши все вище викладене, можна із впевненістю сказати, що Україна намагається піклуватися про одиноких батьків, надаючи їм певні пільги, матеріальні допомоги та гарантії, але надання державної підтримки неповним сім'ям в сучасних умовах є дуже складним і нерозв'язаним питанням. Адже потрібно здійснити уніфікацію законодавства, яке буде спрямоване на ефективний захист прав, свобод та законних інтересів окремих осіб, а також створення таких нормативно-правових актів, які цілком і повністю будуть втілюватися в життя, а не залишатися роками написаними на папері.

Список використаних джерел:

1. Чеховська І.В. Адміністративно-правове забезпечення державної сімейної політики в Україні: дис. … докт. юрид. наук. Ірпінь, 2014. 535 с.

2. Чеховська І. В. Державна матеріальна підтримка сімей в Україні: проблеми та напрями реформування / І. В. Чеховська // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2012. – Т. 25 (64). – № 1. – С. 342 – 352. – Серия „Юридические науки".

3. Чеховська І. В. Соціальний захист одиноких матерів: аналіз основних положень законодавства. Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія та практика), 2017, № 1 (5), с. 191-201.

4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. № 2812-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 5. – Ст. 21.

5. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. № 504/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 2. – Ст. 5.

6. Кодекс законів про працю України: закон України від 10.12.1971 року № 322-VIII // Відомості Верховної ради УРСР. – 1971.,– дод. до № 50. – Ст. 375.

7. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.83 року № 5465-X // Відомості Верховної Ради. – 1983. – № 28. – Ст. 574.

8. Гресь Н.М. Правовий статус одинокої матері (батька) за законодавством України: юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – №3. – Ст. 60-63.

Гриценко М.О.,
студентка групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С. В.
к.ю.н.., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

Розвиток цивільного процесуального права невід’ємно пов’язаний з подальшим розвитком економіки, політичного і суспільного життя в Україні. Одним із важливих етапів цього розвитку було прийняття ЦПК України в 2004 році та внесені до нього зміни в 2017 році, який не заперечував керівної ролі суду, як представника державної влади, проте і продовжив зміцнення принципу змагальності.

В Україні принцип змагальності сторін отримав закріплення у ст. 129 Конституції України, тому поняття «змагальність сторін» привертало і привертає увагу багатьох учених.

Як відзначає В. В. Комаров, змагальність у цивільному судочинстві ґрунтується на особистій автономії сторін в цивільному процесі. Суб'єктами змагання є особи, що беруть участь у справі. Всі вони мають рівні можливості для користування і розпорядження процесуальними засобами, необхідними для виразу й обґрунтування власних правових позицій, з метою захисту суб'єктивних прав і інтересів, що охороняються законом. Змагальна форма цивільного процесу має певну систему взаємозв'язаних і взаємообумовлених процесуальних повноважень, реалізація яких дозволяє, з одного боку, заінтересованим особам обґрунтувати свої вимоги і заперечення проти них, а з іншого — встановити суду об'єктивну істину по цивільній справі [1. с. 160].

Змагальністю, на думку М. Й. Штефана, характеризується увесь процес відбору, подання, витребування, залучення фактичного матеріалу, необхідного для вирішення судом справи; визначення форм, методів і способів дослідження цього матеріалу, а також процесуальна діяльність суб’єктів доказування, її послідовність і правові наслідки. Отже, змагальність передбачає широкі можливості сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, визначати і використовувати в доказовій діяльності передбачені ЦПК необхідні процесуальні засоби, фактичні дані і докази, що їх підтверджують [2, с. 38].

В. Ю. Мамницький, досліджуючи принцип змагальності, визнавав його як первинний принцип цивільного процесу (поряд із незалежністю суддів, законністю) на відміну від функціональних (диспозитивність, рівноправність). І дає таке визначення принципу змагальності: «Згідно з принципом змагальності сторони та інші особи, які беруть участь в справі, можуть брати участь в цивільному процесі, подавати докази на обґрунтування своїх вимог і заперечень, заявляти клопотання, користуватися допомогою суду, який має в доказовій діяльності керівні, інструктивні та забезпечувальні повноваження [3 с. 6-7].

Виходячи з вищезазначеного необхідно виокремити такі елементи принципу змагальності:

1) Право сторін на участь в процесі;
2) Право на обгрунтування вимог та заперечень;
3) Право на заяву клопотань;
4) Право та обов'язок подавати докази;
5) Право на надання нових і додаткових матеріалів у суді апеляційної, касаційної інстанції тощо.

Змагальність у судовому процесі вимагає, щоб суб'єкти обвинувачення й захисту, цивільний позивач і цивільний відповідач мали однакову можливість переконати суд у своїй правоті. Суду належить керівна роль у судовому розгляді, він сприяє повному, всебічному з'ясуванню обставин справи і виносить рішення на підставі внутрішнього переконання, керуючись законом.

Отже, змагальність сторін — це встановлена законом можливість реалізації та практичне втілення наданих учасникам судового процесу процесуальних прав при безумовному виконанні покладених на них процесуальних обов'язків на всіх стадіях судового процесу за участю компетентного суду.

Список використаних джерел:

1) Комаров В. В. Состязательность в гражданском судопроизводстве //Проблемы науки гражданского процессуального права / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова ; под ред. проф. В. В. Комарова. – Харьков : Право, 2017. – С. 160.

2) Штефан М. Й. Цивільний процес : підруч. для вищ. закл. освіти юрид. спец. / М. Й. Штефан. — К. : Ін Юре, 2018. — 595 с.

3) Мамницький В. Ю. Принцип змагальності у цивільному судочинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / В. Ю. Мамницький; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2016.

Давиденко О.В.,
Дементьєва А.О.,
студентки групи ПБП-16-5
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник:Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу

МЕДІАЦІЯ – ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПОЗАСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

За останні роки в Україні суспільство у цілому, а також вітчизняні науковці надають перевагу позасудовим методам вирішення цивільно-правових спорів. Одним із найпоширеніших видів – є медіація, як спосіб вирішення юридичних конфліктів за участю медіатора, тобто посередника.

Дослідженням даної теми займалися такі вчені, як : Г. О. Огренчук, О.М. Спектор, С. Ф. Демченко, Є. Р. Бершеди, Ю. В. Буваліна, Н.В. Нестор, І.В. Чеховська [1] та ряд інших. На жаль, в сучасній Україні, така процедура не набула популярності серед суб'єктів цивільно-процесуальної діяльності.

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогодні, в Україні, як і в більшості сусідніх країн, провідною була і є судова форма захисту, в основу якої покладено змагальний процес. Тому, за таких обставин, справу в суді виграє не той, хто правий у спорі, а той, у кого більше можливостей надати необхідні докази. І навіть тоді, коли суд приймає законне і обґрунтоване рішення у встановлені законом строки, правовий спір між сторонами не вичерпується, про що свідчать чисельні проблеми, пов'язані з виконанням судових рішень.

В порівнянні із судовим розглядом, що є жорстоко підконтрольний, має єдину процедуру для всіх та зосереджується на самій суті позову, то медіація, в свою чергу, дає можливість альтернативи у вирішенні спорів, враховуючи всі нюанси конкретної ситуації, незалежно від юридичного значення [5].

Для широкого застосування медіації в Україні є важливим її сприйняття суспільством, а не лише науковцями або юристами-практиками. Для цього необхідно забезпечити доступ громадян до повної інформації про медіацію, а саме: особливості цієї процедури, її правові наслідки, відмінність від інших способів вирішення спорів. Також, громадяни мають знати, як саме вони можуть скористатися таким способом вирішення спорів, до кого можна звернутися та як обрати медіатора.

Потрібно зазначити, що у 2014 р. Україна підписала Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом. Згідно зі ст. 1 Угоди, Україна і ЄС мають посилювати співпрацю у сфері правосуддя, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини й основоположних свобод. Країни Європейського Союзу погодилися, що забезпечення верховенства права та кращого доступу до правосуддя повинно включати доступ як до судових, так і до позасудових методів врегулювання спорів [2].

У 2015 році Указом Президента України була схвалена Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр. Відповідно до п. 5.4 значеної Стратегії, передбачено розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів (зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації та посередництва) [3].

Мало хто з суддів в Україні позитивно ставиться до такого нововведення як медіація. І це не випадково, оскільки, переважна більшість суддів та адвокатів на перших порах розглядають альтернативне вирішення спорів, тобто медіацію, як пряму загрозу власній роботі та прибуткам, тому не поспішають впроваджувати їх у власну практику.

Однією із проблем впровадження медіації є те, що відповідно до положень чинного ЦПК на стадії підготовки суд лише з'ясовує, чи бажають сторони примиритися. Очевидно, що для сприяння сторонам у примиренні однієї цікавості суду недостатньо, потрібно роз'яснити їм про можливі способи примирення і, якщо останні виявлять бажання скористатись одним із способів, надати їм час для цього. Наразі процесуальний кодекс не передбачає такої можливості. З огляду на це вважаємо, що для найбільш ефективного застосування медіації існуючий процесуальний порядок провадження потребує відповідних змін [4].

Також, достатньо гостро стоїть питання про те, ким повинен бути медіатор, який проводить медіацію, – акредитованим незалежним посередником, працівником апарату суду чи учасником процесу (і, відповідно, суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин).

Чинне українське законодавство має перспективне підґрунтя для застосування інституту медіації, а саме – наявність норм, що передбачають можливість укладення між сторонами судового процесу мирової угоди з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок у Цивільному процесуальному кодексі та законах. Але, цих норм явно бракує для повноцінного розвитку альтернативних способів вирішення спорів. Перш за все, необхідно внести зміни до процесуальних нормативно-правових актів для скасування перешкод у проведенні медіації та прийняти спеціальний закон [6].

У Верховній Раді був представлений законопроект «Про медіацію», який був прийнятий у першому читанні. Проте у другому читанні депутати так і не підтримали даний законопроект, оскільки у ньому недостатньо чітко врегульовані проблеми організації професійної діяльності медіаторів та їх професійної підготовки.

Отже, підсумовуючи вище сказане, медіація є найбільш ефективною формою та одним із визнаних у світовій практиці способів позасудового вирішення цивільних спорів. Світовий досвід свідчить про те, що медіація дає змогу вирішувати успішно різноманітні конфлікти, що виникають в усіх сферах суспільного життя, а саме: приватно-правові спори щодо поділу майна, батьківської опіки над дітьми при розлученні, врегулювання відносин між сусідами, питання спадкового права, розв'язання конфліктів, що виникають між особами, пов'язаними трудовими відносинами та інші.

Проте в Україні, на даний час є низка проблем, які потребують вирішення для впровадження медіації, як альтернативного вирішення цивільно-правових спорів.

Перш за все, було в доцільно прийняти Закон України «Про медіацію». Прийняття закону, який би чітко регулював процедуру медіації, передбачав обов'язковість прийнятих в її результаті рішень та зобов'язував суб'єктів владних повноважень застосовувати всі заходи для вирішення спору, перш за все в досудовому порядку, значно б полегшило просування медіації в Україні.

Після прийняття закону єдиною перешкодою для стрімкого розвитку медіації в Україні може стати низький рівень знань про медіацію серед звичайних громадян та в бізнес-середовищі, що може породжувати недовіру до такої процедури. Загалом, медіація в Україні не є такою нереальною, як здавалося б, але потрібно пройти шлях визначення цієї процедури на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Чеховська І.В. Адміністративно-правове забезпечення державної сімейної політики в Україні: дис. … докт. юрид. наук. Ірпінь, 2014. 535 с.
2. Макаренко Є. Закон про медіацію: нереальна реальність URL:/ Є. Макаренко // №38 (640). – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/zakon-pro-mediaciyu-nerealna-realnist.html.
3. Огренчук Г. О. Правове регулювання застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів. URL: Г. О. Огренчук // УДК 347.996. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1449.
4. Поліщук М. Я. Передумови запровадження медіації як способу вирішення цивільно-правових спорів. URL:/ М. Я. Поліщук // УДК 347.965.42. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://pap.in.ua/3_2016/22.pdf.
5. Мазаракі Н. В. Медіація в Україні: Проблеми теорії та практики. URL: / Н. В. Мазаракі // Приватне право. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/
6. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 190 21.05.2008 URL: . – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a95

Дейнеко О.В.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник:Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМА ВИРІШЕННЯ МЕТОДУ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ДОКТРИНІ ПРАВА

Актуальність даної теми полягає в тому, що методи цивільно процесуального права є особливою категорією, яка не досить досліджена на сьогодні. Адже саме цивільно процесуальне право є чи не унікальним правом, де зосереджено як імперативний, так і диспозитивний метод. Так, цивільно процесуальне право це в

першу чергу приватне право, де учасники захищають свої особисті права та інтереси. Приватним галуззям права притаманний саме диспозитивний метод, адже учасники самі вирішують як їм вчиняти певні дії. Але водночас, цивільно процесуальне право є і публічною галуззю права, тому що одним суб'єктом виступає суд, який є органом державної влади, тому тут проявляється і імперативний метод. Ми вважаємо, що доцільно більш детальніше охарактеризувати методи в цивільно процесуальному праві та дослідити їх відображення в цивільно процесуальному кодексі (далі – ЦПК) України.

Враховуючи актуальність проблеми, не є дивним, що питання методу цивільного процесу викликає незмінний інтерес вчених, які займаються дослідженнями в галузі цивільного процесуального права. Проблематиці методу цивільного процессуального права присвятили свої роботи такі вчені як А.В. Андрушко, В.С. Букіна, М.А. Гурвич, О.В. Немировська, М.П. Омельченко, І.М. Резніченко, В.М. Семенов, Г.П. Тимченко, Н.О. Чечина, О.В. Шутенко, К.С. Юдельсон та ін.

Метод цивільного процесу – це сукупність закріплених у нормах цивільного процесуального права способів і засобів впливу на відносини, які регулюються, і поведінку їх суб'єктів [1, с .9].

Визначення методу цивільного процесуального права зумовлюється двома обставинами. По-перше, виникнення цивільного процесу, його розвиток, перехід з однієї стадії в іншу залежить від волі заінтересованих осіб. По-друге, суд, який є обов'язковим суб'єктом цивільних процесуальних відносин, має владні повноваження у цих правовідносинах, що мають публічно-правовий характер. Тому в науці цивілістики прийнято поєднувати два методи – метод субординації та координації [2, с. 98].

Імперативний метод (метод субординації) характеризується тим, що регулювання зверху вниз здійснюється на владно-імперативних засадах. Тобто, суд встановлює керівні засади для учасників справи, і вони мають виконувати безпосередньо ті дії, які зазначені в цивільно-процесуальному кодексі (далі – ЦПК) без права вибору.

Диспозитивний метод (метод координації) характерний для регулювання на засадах ініціативності та вільного розсуду учасників відповідних відносин; на процес такого регулювання впливає активність учасників суспільних відносин, що регулюються за його допомогою [3, с. 67].

Субординаційний (імперативний) метод дістає вияв у тому, що:

1. процесуальні норми забезпечують належне становище суду як органу державної влади;
2. суд має право контролю за діями сторін;
3. усі дії відбуваються відповідно до чітко встановленого нормами права порядку здійснення правосуддя;
4. рішення суду у необхідних випадках виконується за допомогою примусу.

Координаційний (диспозитивний) метод дістає вияв у такому:

1. встановлення рівності сторін перед законом і судом;
2. свобода користування сторонами своїми процесуальними правами;

3. встановлення гарантій прав суб'єктів цивільного процесу.

Зміст цього методу, таким чином, визначається особливостями, притаманними цивільному процесуальному праву, і обумовлений специфікою цивільних процесуальних відносин [2, с. 98].

Щодо приписів цивільно-процесуального кодексу, то ми знаходимо різноманітність імперативних норм, а саме ст. 161-165 (положення щодо судового наказу), ст. 175-181 (положення щодо заяви по суті справи) [4] та багато інших статей ЦПК, тобто тут ми знаходимо відображення численності імперативних норм.

А щодо диспозитивності в ЦПК, то варто зазначити, що метод диспозитивності (від лат. dispono — розпоряджаюся) є одним з основних демократичних принципів процесу, який передбачає можливість роз- поряджатися процесуальними засобами захисту, як втілення свободи прав особистості, гарантованої Конституцією України. Право громадян на звернення до суду за захистом і на судовий захист закріплене в ст. ст. 35, 55, 56 Конституції України. Цей вагомий принцип судового процесу знайшов відображення не лише в Конституції України (п. 4 ч. 3 ст. 129) [5], а й з часом зайняв належне місце у положеннях нових процесуальних законів. Метод диспозитивності полягає також в тому, що зацікавлені особи, які беруть участь у справі, мають можливість вільно здійснювати свої права (матеріальні і процесуальні), розпоряджатися ними, виконуючи процесуальні дії, спрямовані на порушення, розвиток і припинення справи в суді, а також використовувати інші процесуальні засоби з метою захисту суб'єктивних майнових і особистих немайнових прав і охоронюваних законом інтересів, державних і громадських інтересів.

Тобто розгляд цивільного спору в порядку цивільного судочинства виникає, як правило, з ініціативи зацікавлених осіб і суд вирішує тільки ті вимоги, за суттю спору, про вирішення яких заявляють сторони, і суд не може вийти за межі цих вимог. Дії цивільного суду залежать від вимог позивача і заперечень відповідача, цивільний суд вирішує справу в обсязі заявлених сторонами вимог. Суд може вийти за межі позовних вимог тільки в разі, якщо це необхідно для повного захисту прав, свобод та інтересів сторін.

Диспозитивний характер мають права сторін, передбачені ЦПК. Позивач може протягом усього часу розгляду справи по суті змінити підставу чи предмет позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог або відмовитися від позову. Відповідач має право визнати позов повністю чи частково. Сторони можуть закінчити справу мировою угодою в будь-якій стадії процесу [6, с. 112-113].

Отже, цивільний процес України є по суті унікальний правом, де відразу застосовується як імперативний метод, так і диспозитивний. Варто зазначити, що багато науковців досить чимало присвятили своєї умови саме застосування та значенню імперативного методу в цивільно процесуальному праві, а диспозитивний метод дехто з науковців взагалі не розкриває.

Список використаних джерел:

1. Ярошенко І.С. Практикум з цивільного процесуального права України : Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів.Київ : ВД Дакор, 2016. 348 с.

2. Голубєва Н.Ю., Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Цивільний процес України : підручник. Київ, 2011. 536 с.
3. Шевченко Я.В. Цивільне право України: Академічний курс. Ч.2. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 678с
4. Конституція України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 15.10.2019 рік).
5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. №1618-IV: станом на 04.11.2018. Відомості Верховної Ради України. 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення 15.10.2019 рік).
Голубєва Н. Ю. Поняття та система принципів цивільного

Дунай В.О.,
Змитрович Д.І.,
студентки групи ПБІ-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ЗАСАДА ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

На сьогодні ключовими засадами для здійснення справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення справ є остаточне розуміння принципу пропорційності в цивільному судочинстві. Принципи права в загальному розумінні визначать головні ознаки та напрями розвитку правової системи в цілому. Слід зазначити, що проблема застосування принципів на всіх стадіях цивільного процесу є досить актуальною та суперечливою. Відповідно до вдосконалення нормативно-правової бази, що знайшло своє відображення в прийнятті нової редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), законотворцем було вперше закріплено принцип пропорційності. Даний постулат є новелою для цивільного процесуального права, тому потребує більш повного осмислення та дослідження.

Принцип пропорційності викликає значний науковий інтерес серед українських та зарубіжних науковців, таких як Г. Гаджиєв, С. Дегтярьов, І. Ізарова, Р. Майданик, С. Погребняк, В. Тертишник, Б. Тоцький, Т. Фуфалько, І. Ярошенко та ін.

Відповідно до ст. 2 ЦПК України однією з основних засад цивільного судочинства є пропорційність, що визначається як загальноправовий принцип. В його основу покладена думка, що загальний інтерес, на який посилається держава, не може бути таким, що придушує свободу окремої особи [1]. Проте, якщо обмеження все ж таки знаходять своє відображення в процесі вирішення конкретної справи, вони мають бути істотними, а засоби їх досягнення обґрунтованими. Воно можливе лише тоді, коли це дійсно необхідно, і тільки в такому обсязі, в якому її (держави) заходи будуть співмірними з поставленою метою [2].

На рівні Основного закону нашої держави, Конституції України, принцип пропорційності відображено в положеннях ст. 34 (право на свободу думки і слова), ст. 35 (право на свободу світогляду і віросповідання), ст. 39 (право збиратися мирно, проводити збори, мітинги), згідно з якими права та свободи людини і громадянина можуть бути обмежені законом тільки тією мірою, якою це необхідно в таких конституційно значимих цілях, як захист основ конституційного устрою (національної безпеки та громадянського порядку), моральності, захисту прав і свобод інших людей [3].

Деякі з науковців ототожнюють принцип пропорційності з іншими термінами. Наприклад, Бернгард Шлоер вважає синонімами адекватність, необхідність та доцільність, сприймаючи дані вислови як «вихідний пункт для вчинення всіх заходів з боку держави» [4]. Р. Майданик зазначає. що українським аналогом принципу пропорційності є співмірність, що визначена в праві Європейського Союзу [5].

Таким чином, при здійсненні провадження у справі принцип пропорційності враховує наступні складові:

- співмірювання приватних та публічних інтересів, що проявляється в забезпеченні балансу між суб'єктами цивільного процесу;
- врахування особливостей предмета спору та складності справи;
- визначення ціни позову;
- значення розгляду справи для сторін, а також розрахунок судових витрат [1].

Доречно розглянути реалізацію принципу пропорційності через практичний аспект. Співмірювання приватних та публічних інтересів відображено в Ухвалі Верховного Суду від 31 серпня 2018 року у справі № 813/179/18, де зазначено, що право на суд, одним з аспектів якого є право доступу до суду, не є абсолютним і може підлягати дозволеним за змістом обмеженням, а також має бути обґрунтована пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою [6].

Також яскравим прикладом реалізації даного принципу є Рішення Конституційного суду України від 06.06.2019 № 3-р/2019, в якому наголошується: «Будь-які обмеження права на свободу об'єднання, у тому числі покладання на громадян додаткових обов'язків у зв'язку з реалізацією цього конституційного права, повинні встановлюватися законом, переслідувати одну чи кілька легітимних цілей, а також повинні бути потрібними у демократичному суспільстві, тобто обумовленими „нагальною суспільною потребою", відповідати принципу пропорційності» [7].

Отже, даний принцип ми можемо розглядати як вимогу, що забезпечує порядок розгляду справи і ґрунтується на конституційних засадах і верховенстві права, виходячи з основоположного пріоритету держави – захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Це має надзвичайно важливе значення для вдосконалення системи судового захисту прав, оскільки дозволяє знайти розумний баланс між публічними та приватними інтересів.

Список використаних джерел:

1.Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: за станом на 19 жовтня 2019 року. // «Законодавство України» / ВР

України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 19.10.2019).

2.Козюбра М. І. Верховенство права — основоположний принцип правової і політичної систем України / Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х., 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. С. 148–173.

3.Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 // «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 19.10.2019).

4.Шлоер Б. Принцип адекватності в європейському та українському публічному праві / Бернгард Шлоер / Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом. 2005. Вип. 4. С. 79–

5. Майданик Р. Принцип пропорційності (співрозмірності) в цивільному праві України: поняття, межі, умови застосування / Роман Майданик // Юридична Україна. 2009. № 11. С. 47–55.

6.Ухвала Верховного Суду від 31 серпня 2018 року у справі № 813/179/18. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76221555 (дата звернення: 19.10.2019).

7. Рішення Конституційного суду України від 06.06.2019 № 3-р/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-19 (дата звернення: 19.10.2019).

Довгань В.М.,
Любчик Л.В.,
студентки групи ПБП 16-4
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Цивільне процесуальне законодавство України визначає, що доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Докази встановлюються такими засобами: письмовими, речовими і електронними доказами; висновками експертів та показаннями свідків.

Щоб суд прийняв до уваги надані йому докази, вони повинні відповідати таким критеріям:

1) належність доказів (це докази, які містять інформацію щодо предмета доказування);

2) допустимість доказів (суд не бере до уваги докази, що одержані з порушен-

ням порядку встановленого Цивільним процесуальним кодексом України (далі - ЦПК України)

3) достовірність доказів (достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи);

4) достатність доказів (це ті, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування) [1].

Особливо актуальним залишається питання електронних доказів так, як є новелою вітчизняного законодавства та є мало дослідженим. Поняття «електронні докази» набуло поширення ще у 70-х роках XX століття з появою так званих «машинних документів», але вони фактично ототожнювались з письмовими доказами, адже вони нічим не відрізнялись від звичайних документів, які виготовлялись друкарським способом на папері. На сьогодні зі стрімким розвитком Інтернет мережі та різних інформаційно-телекомунікаційних систем сучасні електронні носії можуть містити будь-яку інформацію [2, с. 84].

Відповідно до чинного цивільного законодавства, зокрема, у частині 1 статті 100 ЦПК України – «електронними доказами» є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису.

Учасники цивільного процесу мають право подавати електронні докази в паперових копіях, які не вважається письмовими доказами. Якщо подано копію (паперову копію) електронного доказу, суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи може витребувати у відповідної особи оригінал електронного доказу. Якщо оригінал електронного доказу не подано, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу, такий доказ не береться судом до уваги [1].

Виникає питання щодо належності та допустимості електронних доказів, адже багато судів ставить під сумнів відповідність поданих копій до оригіналу. Як наслідок, виникають труднощі в оцінці судом таких доказів. Вирішити таку проблему можна за допомогою огляду електронних доказів за їх місцезнаходженням залучивши до цього спеціаліста, але знову ж на практиці виникають проблеми, наприклад у разі, коли інформація, що є змістом електронного доказу, розміщена на певному інтернет-ресурсі. Така вимога може здійснюватись тільки за рішенням суду.

Ще одним шляхом для того, щоб належні та допустимі були електронні докази є їх засвідчення нотаріусом [3, с.21-22]. Однак, Законом України «Про нотаріат» у статті 34 не передбачена можливість засвідчення нотаріусом копій електронних документів [4].

Варто також відзначити, що крім проблеми установлення судом належності та достовірності електронного доказу на практиці виникає також проблема з безпосередньою демонстрацією цього доказу в ході судового процесу,

ознайомлення з його змістом усіх учасників судового процесу. До числа цих способів можна віднести:

1) демонстрацію доказу за допомогою технічних засобів в залі судового засідання (як правило, для здійснення цих дій потрібний персональний комп'ютер, з підключеними до нього звуковими колонками, необхідне відповідне програмне забезпечення, що дозволяє відкривати або відтворювати необхідні файли);

2) надання у ході судового засідання самостійно складеного стороною, що надає доказ – протоколу огляду, у якому детально описано хід і результати огляду електронного доказу (протокол огляду електронних доказів повинен докладно описувати доказове значення відомостей, що містяться в електронному документі);

3) надання у ході судового засідання офіційних відомостей оператора, провайдера інтернет послуг з відповідним додатком у вигляді електронного носія інформації, що безпосередньо містить відомості і документи, які мають доказове значення [5, с.113].

Враховуючи специфіку електронних доказів, можемо зробити висновок, що процес перевірки судом належності, достовірності, достатності таких доказів є важким та тривалим процесом. Також цивільне законодавство потребує доповнення та удосконалення, щодо засвідчення копій з оригіналу електронних доказів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.02.2004 р. № 1618- IV: за станом на 04 лист. 2018 р. // Офіційний вісник України . – 2004. – Ст. 492 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення: 15.10.2019 р.)

2. Чорний С. О. Електронні докази в цивільному процесі: проблеми застосування на практиці / С. О. Чорний, О. І. Антонюк. – №2. – С. 83–88.

URL:file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/5468-10980-2-PB.pdf

3. Гетьманцев М. Електронні докази в цивільному процесі: практика застосування новел законодавства / М. Гетьманцев. // Підприємництво, Господарство і Право. – 2019. – №2. – С. 19–23. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/5.pdf

4. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 39 // БД «Законодавство» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12 (дата звернення: 16.10.2019 р.)

5. Петренко В. С. Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві / В. С. Петренко. // «Young Scientist». – 2018. – №1. – С. 111–115. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/27.pdf

Дьяконенко В.І.
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Обривкіна О. М.,
доцент, к.п.н, доцент кафедри
цивільного права та процесу

ШТРАФНІ САНКЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЩО ВИЗНАЧЕНІ У ДОГОВОРІ ПОСТАВКИ

На сьогоднішній день, штрафні санкції залишаються найбільш дієвим способом забезпечення зобов'язань і захисту ін1тересів сторін цивільно-правових договорів, у зв′язку з цим, дослідження цього питання ніколи не втрачає актуальності. Базове поняття штрафних санкцій у цивільно-правових відносинах викладено в Господарському та Цивільному кодеках України.

Так, відповідно до ст. 549 Цивільного кодексу України визначено, що штраф та пеня є окремими формами неустойки.Gfc

Неустойка є одночасно одним із видів забезпечення виконання зобов'язання та штрафною санкцією. При цьому визначення неустойки, які наведено в Цивільнму та Господарському кодеках України, відрізняються.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 549 Цивільного кодексу України «неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторові в разі порушення боржником зобов'язання» [1] .

«Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання» [1].

«Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожний день прострочення виконання» [1].

У ст. 230 Господарського кодексу України «штрафними санкціями є господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити в разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання» [2].

В той самий час, норми ч. 1 ст. 230 Господарського кодексу України штрафними санкціями визнають «господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господ1арських відносин зобов'язаний спл1атити в разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання» [2].

Отже, зі ст. 549 Цивільного кодексу України можна зробити висновок, що до неустойки включається тільки штраф і пеня. Водночас згідно з ч. 1 ст. 230 Господарського кодексу України неустойка є самостійним видом штр1афної санкції, відмінної від штрафу та пені. Виходить, що до складу неустойки можуть бути включені також інші санкції.

Відповідаючи на питання про те, чи є неустойка самостійним видом штрафних санкцій поряд із штрафом і пенею, Вищий господарський суд України в п. 48 Листа

№ 01-8/211 "Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України" зауважив наступне:

«Оскільки Господарський кодекс України не містить визначень неустойки, штрафу та пені, які сплачуються у разі невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання, слід виходити із визначень, наведених у Цивільному кодексі України» [3].

У зв'язку з цим правозастосовна практика пішла таким шляхом, що й у сфері господарських відносин поняття неустойки визначається на підставі положень Цивільного кодексу України, а не Господарського кодексу України.

Зокрема, у п. 2.1 Постанови пленуму Вищого господарського суд України «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» № 14 щодо цього зазначено, що «застосування іншого виду неустойки – штрафу до грошового зобов'язання законом не передбачено, що, втім, не виключає можливості його встановлення в укладеному сторонами договорі (наприклад, за необґру1нтовану відмову від переказу коштів за розрахунк1овими документами отримувача коштів), притому і як самостійний захід відповідальності, і як такий, що застосовується поряд з пенею. В останньому випадку не йдеться про притягнення до відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення двічі, тому що відпові1дальність настає лише один раз – у вигляді сплати неустойки, яка включає у себе і пеню, і штраф як лише форми її сплати» [4].

У судовій практиці траплялися випадки, коли контрагенти намагалися стягнути суми неустойки, прямо не передбачені договором. У зв'язку з цим слід урахувати, що неустойка може бути договірною та позадоговірною (законною).

Відповідно до ч. 1 ст. 547 Цивільного кодексу України, умову про договірну неустойку має бути зазначено в договорі. Недотримання письмової форми зазначення в договорі умови про сплату неустойки робить його нікчемним, на це звертають увагу й суди.

Отже, за сучасн1их умов договірні санкції – важлива частина будь-якого договору, адже, якщо з якихось причин кон1трагент не може виконати свої зобов'язання, са1нкції дають змогу компенсувати завдані збитки. До того ж санкції мають "стимулюючий" характер і є одним із ос1новних засобів, який стримує прояв недобросовісності в договірних відносинах. До того ж, порівнявши норми Цивільного і Господарського кодексів варто зазначити, що незважаючи на поширеність договору поставки, його значущість ми спостерігаємо розбіжності у законодавчому врегулюванні цього виду договорів. Виявлені суперечності між двома кодексами, а також між нормами всередині цих кодексів, дають нам зрозуміти, що необхідно внести зміни до чинних нормативно-правових актів з метою усунення неузгодженостей і прийняття спеціальних нормативно-правових актів з метою заповнення прогалин правового забезпечення договору поставки.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення 14.10.2019).

2. Господарський кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (дата звернення 14.10.2019).
3. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. 01-8/211 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08 (дата звернення 14.10.2019).
4. Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 14 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014600-13 (дата звернення 14.10.2019).

Дякун О. Ю.,
Ірпінський державний коледж
економіки та права, студентка 4 курсу спеціальності «Право»
Науковий керівник:
Грабовська В. М.,
Ірпінський державний коледж
економіки та права, викладач

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

На сьогодні захист прав найбільш незахищених верств населення свідчить про ступінь гуманізації суспільства. Важко не погодитися з тим, що діти є найбільш уразливою частиною будь-якого суспільства. Відсутність можливостей (як фізичних, так і фінансових, соціальних тощо) самостійного захисту дитини від посягань на її свободу, призводить до порушень прав дітей у всьому світі, і зокрема, в Україні.

Актуальність теми дослідження полягає у доведенні тенденцій сучасного розвитку правової науки, обґрунтуванні діяльності механізму державного управління, формування напрямів політики держави з урахуванням інтересів її громадян.

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що багато науковців досліджував проблематику прав дитини, зокрема, Н. М. Крестовська, О. А. Шульц, Ю. В. Буняк, Н. М. Оніщенко, О. Л. Львова, В. Г. Чорна та ін.

Особливістю формування інституту прав дитини, є те, що права дитини були визнані на міжнародному, а не національному рівні. Першим міжнародним документом, в якому відображена проблема прав дитини, була Женевська декларація 1924 р., спрямована на створення умов, для забезпечення нормального фізичного і психічного розвитку дитини, право дитини на допомогу, належне виховання, захист.

Виходячи з того, що поняття «права дитини» є предметом дослідження конституційного, адміністративного, міжнародного та інших галузей права – «правами дитини» виступає система можливостей, котрі необхідні особі для її цілісного, комплексного та неподільного розвитку у різних умовах (в тому числі і умови глобалізації та трансформації).

Генеральна асамблея ООН 20.11. 1959 р. прийняла Декларацію прав дитини - документ, що регулює становище дитини в сучасному суспільстві. Декларація визначає 10 принципів, якими проголошується, що дитині незалежно від її кольору шкіри, мови, статі, віри законом повинен бути забезпечений соціальний захист, надані умови та можливості, що дозволили б їй розвиватись фізично, розумово, морально, духовно [3, с. 58].

Документом, де проголошується, що людство зобов'язане дати дітям усе найкраще, надійно забезпечити дитинство, яке гарантує в майбутньому розвиток повнолітніх громадян, стала Конвенція про права дитини, схвалена Генеральною Асамблею ООН 20 листопада 1989 року.

В даний час, Конвенцією про права дитини стверджується принцип автономії особистості дитини, дитина визнається самостійним суб'єктом суспільних відносин. Запити, інтереси і потреби дитини визнаються пріоритетними, а право на захист від протиправного примусу та насильства з боку дорослих, на перевагу при перерозподілі суспільних ресурсів— непорушними [6].

Водночас в сучасних умовах існують значні відмінності між юридичними і реальними правами дитини. Система прав дитини включає загальнолюдські права та свободи, адаптовані щодо дитини (право на життя та охорону здоров'я, на ім'я та громадянство, гідний рівень життя, свободу від насильства та експлуатації тощо) і спеціальні (ювенальні) права і свободи (право на спілкування з батьками, які проживають окремо від дитини, право на отримання інформації про відсутніх батьків, право на утримання за рахунок держави і влаштування у разі втрати піклування з боку батьків) [5, с. 271].

Права, викладені в Конвенції, умовно можна розділити на три групи: забезпечення: право володіти певними речами, отримувати певні послуги та мати доступ до будь-чого (мова йде про ім'я та громадянство, медичний догляд, освіту, відпочинок та ігри, опікування інвалідами, сиротами та біженцями); захист: право бути захищеним від дій, що завдають шкоди дитині (наприклад, від розлучення з батьками, залучення до воєнних дій, комерційної, економічної чи сексуальної експлуатації, фізичного чи психічного знущання тощо); участь: дитина має право бути почутою, коли приймаються рішення, що стосуються її життя [7, с. 85].

Особливість правового статусу дітей полягає в тому, що вони, з одного боку, не користуються всіма правами, які мають повнолітні, а з іншого - наділяються специфічними правами, пов'язаними з їх віком, становищем у сім’ї тощо. Ця особливість зумовлює необхідність прийняття спеціальних норм захисту дітей, заснованих на принципі пріоритетності прав дитини [4, с. 95].

Не викликає сумнівів той факт, що діти є найбільш вразливою частиною суспільства і мають найменші можливості для самозахисту. Проблеми гарантування, відновлення і захисту прав дітей найкраще вирішуються на основі взаємодії держави в особі органів влади, інститутів громадянського суспільства, та власне родини, в якій виховується дитина.

В умовах всесвітньої глобалізації, подальшого вивчення потребують європейські стандарти у сфері охорони і захисту прав дитини, та дослідження можливостей їх імплементації в Україні. Водночас, мова йде не про шаблонне

запозичення правових норм, а про їх адаптацію і гармонізацію з українським законодавством, виходячи із вітчизняної правової традиції, менталітету, культури.

Окрім тих заходів та видів відповідальності, що закріплені в Сімейному кодексі України [1] та Декларації про права дитини [2] - способами впливу можуть бути і інші норми щодо прав дітей. Відповідно до Національної Стратегії реформування системи юстиції щодо дітей [8] – основними засобами впливу будуть запровадження ефективних механізмів у системі юстиції щодо дітей, спрямованих на посилення відповідальності держави та суспільства за розвиток дітей, підвищення рівня соціального та правого захисту дітей, що перебувають у конфлікті із законом, зниження рівня злочинності, зокрема - запровадження цілісної системи заходів, що включатиме забезпечення дієвого правосуддя, соціально-виховні та реабілітаційні програми для неповнолітніх, профілактичні та освітні програми, адресні соціальні послуги, що можуть допомогти дитині набути навичок з розв'язання соціальних та побутових проблем; створення можливостей для навчання керувати власною поведінкою та виваженого ставлення до своїх вчинків, професійного розвитку та налагодження стосунків у сім'ї та громаді; вдосконалення освітніх та виховних програм у навчальних закладах; проведення лекцій про сутність та значимість нормативно-правових актів, міжнародних актів та договорів щодо охорони і забезпечення прав дитини; запровадити проведення оцінки ризиків вчинення правопорушень дітьми та корекційних програм, орієнтованих на усунення факторів, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, які схильні до протиправної поведінки, перебувають у складних життєвих обставинах; і найголовніше, удосконалити положення Кодексу України про адміністративні порушення в частині захисту процесуальних прав неповнолітніх, що притягуються до адміністративної відповідальності, зокрема захисту їх права на конфіденційність.

Таким чином, відповідно до вимог міжнародних актів про права людини система юстиції щодо дітей повинна бути спрямована на сприяння виправленню, ресоціалізації та соціальній реінтеграції дитини, включаючи формування в неї почуття гідності та усвідомлення цінності особистості, а також виховання поваги до інших людей. Аби запевнити цю систему заходів, зазначене вимагає комплексного підходу, який можливо забезпечити за умови скоординованих дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема судів, органів прокуратури, підрозділів Національної поліції, органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби, організацій громадянського суспільства, надавачів соціальних, медичних та інших послуг.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. .// Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №21.
2. Загальна декларація прав людини від 10 рудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. - №93. – Ст.3103
3. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: зб. документів. Ч. І. - К., 1998, - с. 58.

4. Ковальчук А. Ю. Деякі аспекти правового забезпечення прав і свобод дитини / А.Ю. Ковальчук, О.М. Гуревич // Європейські перспективи. N 2.-Ч. 2. 2012, - с. 95.
5. Кравець В.М. Типи праворозуміння як методології основних філософсько-правових дискурсів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. М. Кравець. — К., 2003, - с. 271.
6. Крестовська Н.М. Сучасне розуміння прав дитини / Н. М. Крестовська // Форум права. - 2011.- N 3. -URL: http://www.nbuv.gov.ua /e-journals/ FP/2011-3/11knmrpd.pdf.
7. Крестовська Н.М. Ювенальне право України: історико-теоретичне дослідження монографія / Н. М. Крестовська.- О.: Фенікс, 2008, - с. 85.
8. НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1027-2018-%D1%80.

Єрьоменко Д.О.,
студентка групи ПБК-18-6
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Білоус Т.Й.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТРІАДИ ПРАВОМОЧНОСТЕЙ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Правова природа категорії «власність» є однією з найбільш досліджених тем в юриспруденції, але актуальність її подальшого аналізу зумовлена наявністю низки питань, які стосуються, зокрема, і права володіння, користування та розпорядження власністю за цивільним законодавством. Зазначені права є основними, які власник має стосовно свого майна, а дослідження, що пов'язані з їх вивченням, завжди є актуальними. Права володіння, користування і розпорядження власністю становлять основний зміст права власності. Розглянемо кожне з них.

Набуття права власності пов'язується зазвичай із заволодінням річчю. У науковій літературі є чимало визначень поняття володіння. Володіння – це фактична влада, особи над річчю, яке надає особі можливість використовувати виключно для себе річ і отримувати вигоду з неї [1].

Спроба сформулювати визначення поняття «право володіння» було здійснено А. М. Соловйовою: «право володіння – це юридично забезпечена можливість фактичного панування власника над річчю». Це визначення містить дві ознаки права володіння: ознаку, якою визначалась суть цього поняття, – «панування власника над річчю»; та ознаку, якою визначався характер панування, – «фактичне панування», тобто дійсне, реальне [2].

У науці, поняття права володіння розкривається різними термінами. Широке визначення права володіння дає О.В. Дзера. Право володіння він визначає як закріплену законом моливість фактичного володіння річчю, під яким розуміється

фізичне чи господарське володіння [3, с. 472]. І.В. Спасибо-Фатєєвою право володіння розглядається як право фактичного, фізичного й господарського панування над річчю, що міститься у можливості особи тримати належну їй річ у себе [4, с. 316]. Згідно з думкою Є.О. Харитонова, право володіння являє собою юридичну можливість фактичного впливу на річ [5, с. 285]. О.С. Яворською право володіння визначається як вільна і незалежна від інших можливість доступу до фактичного впливу на майно [6].

Визначаючи притаманні праву володіння ознаки, слід, насамперед, вказати, що право володіння – це одне з прав власника, що визначає становище, певний зв'язок, який існує між власником і річчю. Здійснення цього права за своєю суттю відрізняється від здійснення права користування і права розпоряджання. Адже володіння на відміну від користування й розпоряджання характеризує статику відносин власності. Тобто, здійснюючи право володіння, власник стосовно речі не вчиняє жодних активних дій. Тоді як здійснення права користування й розпоряджання передбачає саме динамічні дії особи щодо речі. Право ж володіння визначає певний стан, в якому перебуває особа стосовно належної їй речі та який проявляється в її матеріальному контакті з річчю під час тримання речі [1].

Тож, виходячи з наведеного, право володіння можна визначити як можливість власника, яка полягає у реальному або реально можливому матеріальному контакті чи зв'язку особи з річчю.

Розглянемо далі право користування як елемент змісту права власності.

У праві користування реалізується мета права власності, яке можна визначити як здобування або вилучення з речі тих вигод, в яких полягає її економічне призначення.

Найбільш вдало суть права користування можна розкрити, користуючись терміном «отримання», що є синонімом терміна «одержання». Адже користуючись столом, картиною, отримуючи користь від тварини, власник жодним чином не може ні вилучити, ні видобути користь зсередини цих речей. Користь у цьому разі власник може лише отримати. Слід звернути увагу на те, що й у статті 189 ЦК України [7] для розкриття суті продукції, плодів та доходів використовуються відповідно терміни «виробляти», «добувати», «одержувати» або «приносити»: «Продукцією, плодами та доходами є все те, що виробляється, добувається, одержується з речі або приноситься річчю». Тобто, відповідно до цієї норми, «продукція – виробляється», «плоди – добуваються», «доходи – одержуються». Слід зазначити, що встановлене законом розмежування щодо плодів та доходів не здається таким вже необхідним. Адже терміном «отримання» («одержання») охоплюється і термін «добування». Термін «отримання» є актуальним для застосування щодо будь-якого виду речей. Тому навряд чи була потреба в законі поряд із терміном «одержання» застосовувати «добування». Беручи до уваги наведені аргументи, ключовим терміном для визначення суті права користування варто визначити термін «отримання». На цій підставі можна сформулювати основну

ознаку права користування, що полягає у можливості власника отримувати (одержувати) користь, корисні властивості від належної йому речі [1].

Також, здійснюючи право власності й право користування, зокрема, власник повинен дотримуватись певних правил – меж здійснення права власності для недопущення неправомірних наслідків від здійснення свого права власності.

Отже, маючи у власності річ, власник не лише має право користуватись нею на власний розсуд, але й зобов'язаний дотримуватись деяких обов'язків і враховувати права третіх осіб, невиконання яких може мати негативні наслідки.

Розглянемо далі право розпоряджання. Загалом, це право полягає у вчиненні власником щодо належної йому на праві власності речі певних активних дій. Для вчинення цих дій необхідна воля власника. Отже, ознакою права розпоряджання є усвідомлений вольовий акт. Право розпоряджання охоплює значне коло дій, які може вчиняти власник, зокрема [1]:

- дії власника, спрямовані на передачу права власності іншій особі;
- дії власника, спрямовані на передачу іншій особі частини своїх прав.
- право власника укладати правочини на встановлення обтяжень свого права власності.
- дії власника, спрямовані на знищення майна, на припинення фізичного існування речі не у зв'язку з її споживанням [1].

Загалом право розпоряджання, як і право користування, визначає динаміку відносин власності, що полягає у вчиненні власником певних активних дій щодо речі. На підставі права розпоряджання власник має можливість передати своє право власності на річ іншим особам, фізично знищити річ, покинути, відмовитись від речі [8].

Підсумовуючи, право розпоряджання можна визначити як право власника змінювати долю речі через вчинення усвідомлених дій – односторонніх і двосторонніх правочинів – задля переходу права власності до інших осіб, передавання частини прав іншим особам, встановлення різного роду обтяжень та припинення права власності на річ у разі відмови від такого права чи знищення самої речі.

Проблема тріади права власності залишається актуальною в сучасній юридичній науці. З'ясовано, що право володіння можна визначити як можливість власника, яка полягає у реальному або реально можливому матеріальному контакті чи зв'язку особи з річчю. Зазначено, що, маючи у власності річ, власник не лише має право користуватись нею на власний розсуд, але й зобов'язаний дотримуватись ряду обов'язків. Право розпоряджання визначено як право власника змінювати долю речі через вчинення усвідомлених дій – односторонніх й двосторонніх правочинів – задля переходу права власності до інших осіб, передавання частини прав іншим особам, встановлення різного роду обтяжень та припинення права власності на річ у разі відмови від такого права чи знищення самої речі.

Отже, кожне з прав власника є самостійним та водночас є частиною єдиної правової категорії – змісту права власності особи на певну річ тощо.

Список використаних джерел:

1. Мироненко В. Права володіння, користування і розпорядження власністю за цивільним законодавством. Підприємство, господарство і право. Київ, 2019. С. 28-34.

2. Соловйова А. М. Проблеми кримінально-правової охорони власності в Україні. Генезис публічного права: від становлення до сучасності. URL: http://www.nikolaevonua.org.ua/ 10_Genezis%20publichnogo%20prava.doc

3. Дзера О. В. Вибране. Збірник наукових праць. Київська школа цивілістики. Київ, 2017. 871 с.

4. Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: монография / под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков, 2015. 715 с.

5. Цивільне законодавство України. Основні категорії, принципи та концепти: монографія / за заг. ред. Є. О. Харитонова. Одеса, 2012. 339 с.

6. Яворська О. С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2011. 36 с.

7. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40.

8. Антошкіна В. К. Проблеми реалізації та шляхи удосконалення інституту права власності та інших речових прав: монографія. Київ, 2018. 208 с.

Загоровська А.О.,
студентка групи ПДБА 18-3
ФПМ Університету ДФС України
Науковий керівник: Менів Л.Д.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМИ ПРОГАЛИН ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Застосування таких юридичних інструментів як аналогія закону та аналогія права є однією із найважливіших проблем у цивільному судочинстві України. Зазвичай, головною причиною появи прогалин є те, що законодавець певною мірою відстає від розвитку суспільних відносин, які є правовими на момент виникнення спору.

Відповідно до ч.1 ст.8 ЦК України, якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини(аналогія закону). В ч.2 ст.8 ЦК України зазначено, що у разі неможливості використати аналогію закону для регулювання цивільних відносин вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (аналогія права) [1, с. 6].

Аналізуючи історію права можна констатувати, що ще з давніх-давен у різних правових системах закріпився такий принцип, відповідно до якого суддя не має права відмовити в позові через наявність у законодавстві прогалини. В багатьох країнах Європи застосування аналогії права є широкопоширеним та займає значну роль при винесенні судового рішення. До прикладу можна взяти Англію, хоча

англійська правова система й спирається в основному на прецедент, аналогія закону там є досить відомою. Австрійський цивільний кодекс також вказує на необхідність застосуваня аналогії права: якщо вирішення судової справи залишається сумнівним, то воно повинно бути прийняте згідно з природним правовим принципом і з урахуванням ретельно зібраних і достатньо обдуманих обставин [2, с. 9]. Аналогія використовується як правовий принцип і Французьким цивільним кодексом: «Суддя, який відмовиться розглядати справу під приводом прогалини в законі, незрозумілості або незаконності (недостатності) закону, може бути притягнутий до відповідальності за відмову в правосудді [3, с. 112].

При вирішенні цивільних спорів суд керується таким принципом як вимога справедливості, добросовісності та розумності цивільного права, де законодавство встановлює своїми нормами умови для участі усіх осіб у цивільних правовідносинах [4, с. 68]. В державному реєстрі судових рішень наявний невеликий коефіцієнт застосування юридичної аналогії в судах. Аналогія закону застосовується коли при вирішенні справи немає норми права, але є необхідність регулюваня суспільних відносин. В такому випадку судові органи через наявність прогалин у законодавстві беруть на себе повноваження арбітра і керуються одним із принципів цивільного права- справедливості, добросовісності та розумності, застосовують аналогію закону при винесенні судового рішення.

В подібних випадких судді використовують принцип цивільного права, який є своєрідним «духом закону». Застосування аналогії закону обумовлена тим, що рішення по будь-якій справі має мати правову підставу.

В сучасних умовах виникає велика проблема щодо відсутності відповідних нормативно-правових актів у різних галузях права для регулювання спорів, які виникають у суспільстві. Чинне цивільне законодавство України не містить визначення поняття аналогії закону у чистому вигляді, воно лише вказує на механізм та умови його застосування. Разом з тим слід зазначити, що цивільне законодавство України не здатне у повному обсязі охоплювати всю сферу суспільних правовідносин. Кожного дня виникають нові відносини, що потребують законодавчого регулювання.

Отже, виходячи з вищесказаного можна дійти висновку, що такий фактор як доброчесність та справедливіть повинні братися до уваги під час вирішення питання про наявність в особи юридичних прав або їх відсутність та є вирішальним аспектом морально-правової свідомості у випадках відсутності норми права для регулювання суспільних відносин. Завдяки аналогії права виникає можливість регулювання тих суспільних відносин, які виникають у соціумі, тобто є гарантія того, що цивільні правовідносини будуть врегульовані, а спори вирішені шляхом застосування законодавства.

Список використаних джерел:

1.Цивільний кодекс України від 02.04.2019 р. //База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15 .

2. Морозов М.В. О применении аналогии при назначении уголовного наказания /И.В. Морозов // Теория и практика современной юриспруденции: матер.

Междунар. Заочной научно-практ. конф. (г. Новосибирск, 13 марта 2013 г.).- Новосибирск, 2013.- с.83.

3. Шевчук С. Концепція «суддівського активізму» у контексті судової правотворчості / Станіслав Шевчук // Юридичний журнал.-2008.- № 12 [Електронний ресурс].

4.Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне поаво України: Підручник.-Вид.3, перероб. І доп.-К.:Істина, 2011.-808с.

Заєць А.Ю.,
студентка групи ПБК-18-6
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Білоус Т.Й.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У сучасному світі спостерігається невпинний розвиток людського інтелекту, що зумовлює появу низки новацій у науці, культурі, економіці, політиці. Від інтелектуального потенціалу суспільства і його освіченості залежать перспективи розвитку успішної, економічно-стабільної, інноваційної держави. Виникає необхідність захисту і охорони інтелектуальної власності, як цінного блага суспільства. Слід наголосити на актуальності даної теми. Плагіат – основна проблема інтелектуальної творчої діяльності, оскільки порушуються права авторів, винахідників, що зумовлює зниження якості наукової діяльності, а також появу нецільового використання фінансів держави, які виділені на дослідження.

Інститут інтелектуальної власності в Україні регулюється окремими положеннями Конституції України, Цивільного, Кримінального, Митного кодексу, а також Кодексу України про адміністративні правопорушення, законами України, такими як «Про авторське право і суміжні права», «Про науково-технічну інформацію», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та інші, деякими підзаконними нормативно-правовими актами [3, с.38].

Законодавство України про інтелектуальну власність неефективно регулює дану сферу, хоча і розроблене відповідно до міжнародних норм і адаптоване до вимог ринкової економіки. Основним напрямом правотворчої діяльності є приведення законодавчої бази у відповідність до принципів Європейського Союзу та Світовій Організації торгівлі. Україна є учасницею близько 20-ти міжнародних договорів та угод, які адмініструються Всесвітньою організацію інтелектуальної власності, а деякі з них є частиною національного законодавства. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС залишається актуальною і у сьогоденні. Потрібно проаналізувати та удосконалити нормативно-правову базу України, викорінити прогалини, розробити єдину концепцію інституту інтелектуальної власності, що забезпечить розвиток діяльності науковців. Існує низка проблем які перешкоджають реалізації захисту і охорони інтелектуальної

власності, а саме: тінізація економіки, копіювання запозиченого досвіду, неготовність захищати свої права та законні інтереси [1, с.3].

Цивільне законодавство України встановлює юридичну рівність, майнову самостійність учасників цивільно-правових відносин та методи регулювання. Щодо приватного права, то пріоритетним аспектом є інтереси приватної особи. Дані положення повинні застосовуватись до авторів, творців, як об'єктів інтелектуальної діяльності. Цивільне законодавство недосконало регулює інститут інтелектуальної власності. Зміст, види, актуальність даної сфери, склад об'єктів та суб'єктів, які забезпечуються цивільно-правовою охороною не визначені конкретно в системі цивільного прав. Заходи цивільної юридичної відповідальності не дають потрібного результату. Порушники інтелектуальної власності здійснюють продаж контрафактів зі зниженою ціною, збільшують обсяг виробництва і отримують прибуток, а головний момент - правовласники цієї можливості не мають. На сучасному етапі спостерігається тенденція прибуткового використання інтелектуальної власності. Тому держава повинна постати як гарант законності на захист авторства [2, с.213].

Комітет з питань науки та освіти Верховної Ради України наголосив на неналежній координації та неефективній діяльності органів, до відання яких належить й питання розвитку інтелектуальної власності. До таких державних органів належать Державний департамент інтелектуальної власності, Міністерство освіти і науки України, Український інститут промислової власності. Також деякі функції щодо захисту об'єктів інтелектуальної власності здійснює Міністерство культури і туризму України. Відсутність узгодженості між даними органами, недосконала регламентації відносин які виникають з приводу захисту інтелектуальної власності гальмують процес прийняття обґрунтованих рішень та вирішення посталих проблем та розвиток даного інституту [4].

Платоспроможність більшості українського населення обмежена, це обумовлює схильність до споживання і придбання продукції, яка виготовлена на основі порушення прав інтелектуальної власності. За підрахунками близько 70 % українців споживають підробки, а для 40 % населення ця позиція є цілком прийнятною. Економічна ситуація, рівень заробітної плати, загальний добробут населення мають великий вплив на попит продуктів інтелектуальної власності

[5, с.143].

Проблема плагіату залишається особливо актуальною не лише для України, але для всього світу. Проте в європейських країнах авторські права успішно захищаються, на відмінно від України. Дана проблема пов'язана із непрофесійною підготовкою суддів, які розглядають справи щодо захисту інтелектуальної власності.

Законодавство надає можливість ефективно впливати на правопорушника, проте судді не застосовують ефективних заходів щодо захисту авторських права, через відсутність компетентності, професійних навичок і освіченості. Вжиття негайних заходів запобігання порушених прав, заборона пропуску товарів через митний кордон, вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених з порушенням прав інтелектуальної власності, застосування грошового стягнення, вилучення матеріалів і знарядь, що використовувались для виготовлення товарів з

порушенням прав сприятиме запобіганню корисного використання продуктів інтелектуальної власності. [6,с.804].

Щодо судового розгляду спорів та їх вирішення, постає питання компенсації. В Україні існує гостра проблема, яка перешкоджає захисту порушених прав автора, - відсутність чітко визначеного механізму відшкодування збитків та їх розрахунку. Це питання повинно бути вирішене негайним чином. При пошуку джерел правопорушення виникають труднощі, оскільки зазвичай розповсюдження контрафактів здійснюють посередники. Постає проблема аналізу ситуації, пошуку безпосереднього порушника. Особливої уваги варто приділяти розв'язанням спорів з порушенням авторських прав які виникають у мережі інтернету [7,с.121].

Варто звернути увагу на інноваційні технології, які забезпечать охорону інтелектуальної власності. Наприклад створення централізованої комп'ютерної програми, яка б містила зареєстрованих в Україні найменувань. Необхідно посилатися на зарубіжний досвід, який свідчить, що успішна і надійна охорона авторства неможлива лише за участі державних органів, важливим є активізація діяльності творчих союзів України, об'єднань, тобто недержавних організацій [3,с.40].

За порушення прав інтелектуальної власності на правопорушника покладається цивільно-правова відповідальність, яка полягає у відшкодуванні збитків. Також законодавство України припускає в деяких випадках вилучення контрафактів, матеріалів, які використовувалися для їх виготовлення. Важливим моментом є необов'язковість суду приймати дане рішення. Якщо проаналізувати санкції, які покладаються на порушників авторських прав, то споглядаємо лише стягнення прибутку, який отримали особи. Цивільно-правова відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності не є результативною. Виникає необхідність посилення превентивних заходів і підвищення адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. Спеціальні органи державної влади, які наділені особливими повноваженнями, щодо контролю та регулюванню, повинні забезпечувати ефективність та позитивний результат вказаних заходів. Але варто наголосити, що необґрунтований захист авторських прав може стати причиною обмеження міжнародної торгівлі. Важливо знаходити баланс між економічною сферою та стимулами до інтелектуальної діяльності, який підтримує захист інтелектуальної власності [8, с.43].

Отже, проаналізувавши деякі проблеми захисту і охорони прав інтелектуальної власності можна зробити висновки. Законодавство України ненадійно та неефективно забезпечує захист, тому виникає необхідність у аналізі та вдосконалення нормативно-правової бази. Слід розробити систему щодо захисту авторського права, з врахуванням особливостей продуктів інтелектуальної власності, існуючих проблем, яка б займала фундаментальне місце у подальшому розвитку України. Кількість порушень у сфері інтелектуальної власності збільшується, слід запровадити заходи, які б сприяли викорінення даної проблеми. Реальний захист прав авторства підвищить конкурентоздатність продуктів інтелектуальної власності українських творців, науковців на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Ульянова Г.О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса, 2015. 37 с.
2. Бошицький Ю.В. Інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового регулювання. Часопис Київського університету права. Київ, 2013. №1. С. 213-217.
3. Денисюк О.П. Проблеми та перспективи розвитку охорони інтелектуальної власності в Україні. Адвокат. 2009. №7. С. 38-41.
4. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www. zakon.rada.gov.ua
5. Драпак М. К. Основи інтелектуальної власності: навч. посіб. Ін Юре, 2007. 156 с.
6. Морозова Л.П, Слободянюк В.Ю., Олійник Б.І.. Захист прав інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх подолання. Молодий вчений. 2017. №3. С. 802-806.
7. Гумега О. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: пошук шляхів удосконалення. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. №6. С.118-125.
8. Підопригора О.А. Проблеми цивільно-правового захисту права інтелектуальної власності: збірн. наук.праць: Питання інтелектуальної власності. 2014. Вип.1. С. 29-51.

Захарків Т.І.,
студентка групи ПБК16-8
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор
кафедри цивільного права та процесу

ДО ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до ч.1 ст.58 ЦПК України, сторона або третя особа, якій за законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (само представництво) та (або) через представника[1].

Питанню представництва у суді привячували свої дослідження вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема М.А. Вікут, Є.В. Гусєв, О.Г. Дріжчана, І.М. Ільїнська, В.М. Івакін,Л.Ф. Лесницька, І.А. Павлуник, Я.А. Розенберг, С.О. Халатов,М.С. Шакарян, С.А. Чванкін, М.Й. Штефан.[2].

Як відомо, інститут представництва зародився ще у Стародавньому Римі і з того часу пройшов довгий етап розвитку та вдосконалення. У ЦПК України не має чіткого визначення представництва, і у науковій літературі його трактують по різному, а саме: представництво – це захист інтересів особи в суді. У науковій літературі також зустрічаються такі терміни як «представництво в суді», «процесуальне представництво», «судове представництво», і переважно ці поняття

ототожнюються, але узагальнюючий термін для всі видів судочинства, все ж таки є термін « представництво».

Відповідно до національного законодавства, в суді представником інтересів є адвокат, або законний представник. Відповідно до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом[3]. Потрібно зазначити, що цивільне законодавство, окрім адвокатів, передбачає і інших суб'єктів, які мають, у визначеному законом порядку, право звертатися до суду в інтересах іншої особи .

У юридичній літературі виділяють різні критерії для визначення видів представництва: за підставами виникнення (законне і добровільне), за ступенем необхідності (обов'язкове і необов'язкове), за інтересами осіб, яких представляють (представництво фізичних осіб, представництво юридичних осіб, представництво держави). Якщо, аналізувати норми, до набрання чинності ЦПК України у грудні 2017 року, то тоді поділяли представництво за критерієм підтави виникнення на законне(обов'язкове) і договірне (добровільне)[4].

Склад осіб, які можуть виконувати функції законних представників у цивільному судочинстві,також регламентовано законом. Згідно зі ст. 39ЦПК ними можуть бути батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Батьки є законними представниками своїх малолітніх і неповнолітніх дітей, тому мають право звернутися до суду за захистом прав та інтересів дитини без спеціальних на це повноважень (ст. 242 ЦК, ст. 154 СК)[2].

Як зазначося вище, що особа під час розгляду справи може залучати представника, або може самостійно представляти свої інтереси в суді.

На нашу думку, все ж таки важливим є залучення представника, адвоката, оскільки адвокат – це фізична особа, яка добре обізнана у національному законодавстві, він може надавати певні консультації, стосовно вчинення, чи утримання від певних дій, і більше шансів є виграти справу в суді, якщо інтереси особи представляє адвокат. Кожній особі, відповідно до національного законодавства держава гарантує забезпечення правої допомоги під час розгляду справи, а тому держава бере на себе обо'язок забезпечити особі професійного, добре обізнаного у національному законодавсті представника.

Отже, представництво у національному законодавстві набуває важливого значення у забезпеченні вільного доступу до правосуддя та його ефективності, дотриманні принципів змагальності та рівноправності осіб у цивільному судочинстві, роль представника зростає. Що стосується удосконалення інституту представництва, а саме на законодавчому рівні, насамперед необхідно ввести у Цивільному процесуальному кодексі України чітке визначення поняття представництва, а також в подальшому цивільне процесуальне законодавство повинно більше приділяти увагу статусу представника, особливо в частині обмеження його повноважень. І враховуючи теперішні зміни у національному законодавстві, а саме: представництво в суді здійснється виключно адвокатами, на мою думку вони є доцільними, оскільки, коли представництво здійснюється професійними представниками більше шансів є виграти справу в суді, тому саме професійна етика, професіоналізм і незалежність об'єднують адвокатуру.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року №1618-VI// База даних «Законодавство України» / ВР України. –URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення 19.03.2019).
2. Світлична Г. О. Законне представництво у цивільному судочинстві Г. О. Світлична. Вісник Верховного Суду України. 2013. №10. С. 34–41.
3. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.08.2012 №5076-VI, // База даних « Законодавство України» / ВР України – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17 (дата звернення 19.03.2019).
4. Ханик-Посполітак Р. Ю. Представництво у цивільному процесі за новим процесуальним кодексом. Р. Ю. Ханик-Посполітак. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2018. Том 1. 2018. С. 50–54.

Зборовська Н.О.,
студентка групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРАВОВА ПРИРОДА «РОЗУМНОГО СТРОКУ» СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [1]. Саме своєчасний захист прав, свобод та інтересів осіб, що беруть участь у справі, є одним із найважливіших факторів, що визначає доступність правосуддя та ефективність його здійснення.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, яка згідно з частиною першою статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, в пункті 1 статті 6 зазначає, що кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків має право на розгляд його справи протягом розумного строку. Крім того, Європейська хартія про закон «Про статус суддів» також в п.1.6 зазначає, що держава зобов'язана забезпечити суддів засобами для належного виконання ними своїх задач, і в тому числі для розгляду справ протягом розумних строків. Враховуючи наведене, немає сумнівів щодо положення, що забезпечення розумних строків судового розгляду є міжнародним зобов'язання України.

Цивільний процесуальний кодекс України у п.1 ст. 210 ЦПК закріпив, що суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше, ніж через шістдесят днів з дня відкриття провадження у справі, а у п.2 цієї ж статті зазначається, що суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів, з дня початку розгляду справи по суті. Тобто

положення п. 1 ст. 6 Конвенції були таким чином імплементовані в правову систему України. При цьому, як свідчать дані судової статистики, з порушенням строків, закріплених в ЦПК розглядається чимала кількість цивільних справ.

Строки в цивільному процесі відіграють важливу роль не лише в контексті своєчасного здійснення судочинства з мінімальними втратами часу, але й, на нашу думку, є визначальними категоріями при забезпеченні гарантій здійснення суб'єктами цивільних процесуальних відносин суб'єктивних процесуальних прав і виконанні покладених на них цивільних процесуальних обов'язків. Тож є вкрай важливим однакове розуміння суті і значення процесуальних строків.

ЦПК України хоча й не містить нормативного визначення «процесуальні строки», але встановлюючи в ст.67 ЦПК види процесуальних строків законодавець в загальному вигляді визначає їх як строки, встановлені законом, а якщо не визначені законом – встановлені судом, в межах яких вчиняються процесуальні дії.

Р. О. Стефанчук під цивільним процесуальним строком розуміє «встановлений законом або судом період в часі, впродовж якого може або повинна бути здійснена певна процесуальна дія учасником цивільного процесу» [3, с. 85]. О. В. Рожнов вважає, що процесуальний строк становить проміжок часу, визначений законом чи судом для вчинення процесуальних дій сторонами, іншими особами, які беруть участь у розгляді справи[4, с.45]

З наведеного вище видно, що автори обмежують коло можливих суб'єктів, для яких встановлено процесуальні строки лише учасниками цивільного процесу та характерною особливістю строків в цивільному процесі є те, що вони завжди є «визначеними», тобто в законі або в ухвалі суду заздалегідь встановлюється конкретний проміжок часу, обчислення якого не залежить ані від волевиявлення того чи іншого суб'єкта, ані від наявності якихось інших додаткових факторів.

Невизначеність поняття «розумний строк» судового розгляду у подальшому призвела до того, що 25.01.2006 року Верховним Судом України було ухвалено листа № 1–5/45 «Щодо перевищення розумних строків розгляду справ», в якому, орієнтуючись на рішення Європейського суду з прав людини, що містили тлумачення п. 1 ст. 6 Конвенції, були визначені лише дії, які окреслюють початок та закінчення проміжку часу, що в подальшому підлягає оцінці на предмет його розумності з врахуванням критеріїв, вироблених в практиці Європейського суду з прав людини: складність справи, поведінка заявника та поведінка органів державної влади (насамперед суду) [5]. Однак який-небудь більш-менш конкретний строк, перевищення якого може спричинити порушення вимоги «розумності», так і залишився невизначеним.

Як слушно зазначається в літературі, Європейський суд з прав людини, проводячи тлумачення в своїх рішеннях ст. 6 міжнародного договору, пояснює, що Конвенція не нав'язує державам-членам Ради Європи які-небудь чітко встановлені часові періоди, протягом яких цивільна справа має бути вирішена по суті [6, 235]. У своїй прецедентній практиці Європейський суд з прав людини підкреслює, що розумність тривалості судового провадження необхідно оцінювати у світлі обставин конкретної справи.

Враховуючи особливості, які виділяються в науці цивільного процесуального права при характеристиці правових аксіом, можна наступним чином

охарактеризувати правову аксіому «розумного строку» судового розгляду. По-перше, вона є загальним орієнтиром для кожного судді під час розгляду та вирішення цивільної справи, тобто суддя має намагатися розглянути справу у найкоротші строки, не допускаючи поведінки, яка в подальшому може бути оцінена як така, що призвела до затягування розгляду справи. По-друге, необхідність розгляду справи у «розумні строки» є незаперечною, тобто її не можна спростувати, оскільки, як вже зазначалося, кожна держава, яка ратифікувала Конвенцію, взяла на себе зобов'язання забезпечити права, закріплені в ній. По-третє, «розумні строки» судового розгляду існують паралельно з службовими строками, закріпленими на рівні чинного законодавства, тобто паралельно з процесуальними нормами, в яких вказуються проміжки часу, протягом яких суд зобов'язаний вирішити справ, вони визначають «належні» часові виміри цивільного процесу. По-четверте, «розумні строки» судового розгляду знаходять своє закріплення в п. 1 ст. 6 Конвенції й, тим самим, сприяють забезпеченню справедливості судового розгляду, досягненню доступності правосуддя. По-п'яте, для «розумних строків» судового розгляду притаманний самостійний зміст, відмінний від змісту службових строків, що вироблений прецедентною практикою Європейського суду з прав людини та становить ідеальну часову модель відправлення справедливого правосуддя.

На підставі викладеного, слід зробити висновок, що «розумний строк» судового розгляду є оціночним поняттям, правовою аксіомою, що виникла на підставі п. 1 ст. 6 Конвенції та рішень Європейського суду з прав людини щодо його тлумачення, та становить ідеальну часову модель відправлення правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р № 1618-IV: за станом на 1 лют. 2019 р. Офіційний вісник України. – 2004. – №16 (07.05.2004). – п. 1 ст. 2
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. Дата оновлення: 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.10.2019).
3. Цивільний процес : навч. посіб. А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. – Київ : Прецедент, 2006. – 293с.
4. Курс цивільного процесу : В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. – Харків : Право, 2011. – 1352с.
5. Лист Верховного Суду України «Щодо перевищення розумних строків розгляду справ» від 25.01.2006 р. № 1–5/45 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v5_45700–06 (Дата звернення: 23.10.2019)
6. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. М. Де Сальвиа. — СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. — 1072 с.

Зінюк І.В., Матвєєнко В.І.,
студентки групи ПБП-18-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Самілик Л.О.,
к.ю.н, доцент кафедри
цивільного права та процесу

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Суб'єктивне право має реальне значення для його носія лише у разі наявності необхідних та ефективних засобів, спрямованих на попередження правопорушень, поновлення порушених прав та охоронюваних законом інтересів та відшкодування заподіяних збитків. Тому питання правового захисту відіграють основоположну роль у реалізації будь-якого суб'єктивного права, що особливо важливо для системи прав інтелектуальної власності, у сфері якої спостерігається значна кількість правопорушень, а спори цієї категорії небезпідставно належать до категорії найскладніших. Одним із напрямів реформування судової системи України є поглиблення спеціалізації суддів, що стало наслідком формування окремого судового органу – Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Так, 2 червня 2016 р. Верховна Рада України прийняла зміни до Конституції України та Закону України "Про судоустрій і статус суддів", якими було ініційовано створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності [1], указ про його створення був підписаний Президентом у вересні 2017 р. [2].

На необхідності проведення суттєвих трансформацій законодавчого регулювання розгляду та вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності наголошувалося у працях Г. О. Андрощука, О. Ф. Дорошенка, Ю. М. Капіци, О. П. Орлюк, О. І. Харитонової та інших учених. Нині спеціальні патентні суди функціонують у деяких країнах світу: Австрії, ФРН, Швеції, США, Великій Британії, Таїланді, Філіппінах, Кореї тощо [3; 4].

Нині в Україні є низка проблем, пов'язаних із судовим захистом прав інтелектуальної власності. До найбільш важливих слід віднести відсутність необхідного рівня підготовки суддів, що розглядають спори у сфері прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності. При цьому, якщо в межах системи господарських судів загалом уже сформувалася відповідна практика розгляду даної категорії спорів, то в системі судів загальної юрисдикції вона лише перебуває у процесі свого становлення. Розгляд та вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності нерідко вимагає спеціальних професійних знань і практичних навичок, які часто відсутні у суддів, унаслідок цього значна кількість прийнятих рішень переглядаються вищими інстанціями. Крім загальних способів захисту, що застосовуються судом чи іншим компетентним органом, передбачених Главою 3 Цивільного Кодексу України [5] (визнання права, припинення дій, що його порушують, відшкодування збитків тощо), у межах кожного самостійного інституту можна виокремити спеціальні захисні механізми, які використовуються для поновлення даної групи прав у разі їх порушення чи оспорювання. Відзначимо, що

судовому захисту підлягають не лише суб'єктивні права, але й відповідні інтереси, які не суперечать загальним засадам цивільного законодавства. Відношення суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів є предметом дискусій. Для захисту прав інтелектуальної власності відмежування суб'єктивних прав від охоронюваних інтересів має велике практичне значення, оскільки позов про визнання патенту чи свідоцтва недійсним може подати не будь-яка особа, а лише особа, права чи охоронювані законом інтереси якої порушує відповідний патент чи свідоцтво.

Для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності суд може використовувати будь-які способи захисту, передбачені цивільним законодавством. У чинному ЦК України (ст. 16) закріплюються 10 варіантів судового захисту майнових і немайнових прав та інтересів, які підпадають під сферу цивільно-правового регулювання. Їх перелік не є вичерпним, проте слід визнати, що не всі способи мають однакове значення для захисту порушеного або оспорюваного права на результат інтелектуальної діяльності.

Особливим способом судового захисту, що застосовується у межах системи прав інтелектуальної власності, є застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Варто наголосити, що у формулюванні відповідного положення ст. 432 ЦК України, що встановлює цей спосіб захисту, зазначається, що «розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення». Тобто застосування разового грошового стягнення може мати місце лише у разі, якщо спеціальний закон про охорону певного об'єкта інтелектуальної власності допускає таку можливість.

Підводячи підсумок розгляду окремих проблем захисту прав інтелектуальної власності у судовому порядку, можна констатувати, що в Україні сформована необхідна законодавча база, яка б забезпечувала реалізацію та гарантування додержання прав на результати творчої діяльності. Вирішення зазначених проблем захисту прав інтелектуальної власності є перспективним завданням вітчизняної правової системи та правозастосовної практики, першим кроком у цьому напрямі може бути ефективна діяльність спеціалізованого суду з розгляду та вирішення справ у сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 31. – Ст. 545.

2. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. // Офіційний вісник України від 13.10.2017. – № 80. – С. 11. – Ст. 2438.

3. Андрощук Г. Спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності як стимул економічного розвитку / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2018. – № 1. – С. 53–61.

4. Дорошенко О. Ще раз про патентний суд / О. Дорошенко // Право України. – 2017. – № 3. – С. 40–44.

5. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 40. – Ст. 356.

Клименко А.А., Каландей В.О.,
студентки групи ПБП-16-4
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В УКРАЇНІ

У середині другого десятиліття XXI століття життя людини стало залежним від Інтернету, від можливості мати доступ до інформації на різних веб-сайтах, самостійно поширювати інформацію, створювати та реєструвати різні інформаційні ресурси. Із зростанням кількості сайтів та їх популярності збільшується і кількість порушень авторських прав у цій сфері, виникають проблеми, пов'язані з можливостями реалізації авторських прав, із створенням веб-сторінки, її використанням, реєстрацією доменного імені тощо. У судах України вже є справи стосовно порушення прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет.

Вчені, такі як Е. Е. Аблякимов, О. М. Бандурка, І. В. Арістова, І. Л. БачилО, В. М. Брижко, М. В. Гуцалюк, наголошують, що з розвитком і поширенням Інтернету все більше країн світу усвідомлюють потребу в його правовому регулюванні.

У чинному ЦК України право інтелектуальної власності визначається як право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК та іншим законом (ч 1. ст. 418 ЦК).

Що стосується правовідносин об'єктів і суб'єктів авторського права у мережі Інтернет, то вони вельми різноманітні і не зводяться виключно до комп'ютерних програм. До числа деяких суб'єктів (власників) прав належать:

- авторські права провайдерів на комп'ютерні програми і бази даних, що реалізують сам доступ до Інтернету або розміщення веб-сайтів на їх технічних майданчиках (серверах);
- авторські права виробників програмного забезпечення для цих серверів провайдерів;
- авторські права власників веб-сайтів на, власне, контент веб-сайту, його програмну частину і інші об'єкти авторського права, які на ньому розміщені [1].

Веб-сайт є комплексним об'єктом авторського права, що містить у собі технічний елемент та інформаційне наповнення, і підлягає правовій охороні згідно з діючим законодавством. Основною цінністю веб-сайту з точки зору його інформаційних функцій є контент, тобто інформаційний зміст.

Для надання необхідної інформації складові частини контенту спеціально підбираються та розташовуються у певній комбінації, з певним задумом. Таким чином, сукупність інформаційних даних веб-сайту є результатом творчої роботи з

добору, координації і впорядкування вмісту, а, отже, – підлягає правовій охороні як база даних у значенні ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Дуже важливим є питання правової оцінки розміщення будь-якого зображення на сторінці веб-сайту, тобто встановлення того, чи є це використанням твору. Посилаючись, по-перше, на ст. 441 Цивільного кодексу України, яка вказує, що використанням твору є «опублікування (випуск у світ); відтворення будь-яким способом і у будь-якій формі», можна зробити висновок, що розміщення будь-якого зображення на сторінці веб-сайту і є використанням твору у розумінні ст. 441 ЦК [2].

Законодавство України чітко визначає, що розміщення зображення на вебсайті – це вже є його відтворення. А тому суб'єкт авторського права має можливість відповідно до ч. 1 ст. 440 Цивільного кодексу України застосовувати свої майнові права інтелектуальної власності на твір, тобто «виключне право дозволяти використання твору і право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання». У разі, якщо на фотографії зафіксований об'єкт, який не належить до об'єктів авторського права, користувач повинен укласти договір лише з особою, яка володіє винятковими правами на фотографію.

Найважливіше питання – визначення правової природи основного компонента всесвітньої мережі – файлу HTML. Файл HTML втілює в собі відразу декілька об'єктів інтелектуальної власності. З точки зору внутрішньої структури – це комп'ютерна програма. Незважаючи на відсутність спеціального регулювання, права автора сторінки HTML можуть бути захищені нормами авторського права [3].

Необхідно також зазначити, що, поєднуючи в собі різнорідні об'єкти, веб-сайт має ознаки, що не є сукупністю ознак його складових. У зв'язку з цим, виникає питання: чи можливо розглядати веб-сайт як самостійний об'єкт права інтелектуальної власності? На нашу думку, веб-сайт, як самостійний об'єкт, не належить ні до одного з об'єктів права інтелектуальної власності, перелік яких передбачений ст. 420 Цивільного кодексу України, а є самостійним об'єктом правової охорони, що вимагає внесення змін у Цивільний кодекс України, де у ст. 420 ЦК слід зазначити, що до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать комп'ютерні програми та веб-сайти, а також доменні імена.

Важливим є питання адресації веб-сайтів в мережі Інтернет. Вона можлива завдяки системі доменних імен (DNS), яка являє собою розподільчий механізм перетворення імені хоста (комп'ютера або іншого мережевого пристрою) в IP-адресу. Доменна система імен, або точніше право на доменне ім'я, надає можливість власнику вказувати це ім'я як Інтернет-адресу, розміщувати за цією адресою сайт, згадувати його в рекламі [4].

Так, відповідно до Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», не можуть одержати правову охорону позначення, які є оманливими або такими, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу, а також не можуть бути зареєстровані як знаки позначення, які є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати із знаками, раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг; знаками інших осіб, якщо ці

знаки охороняються без реєстрації на підставі міжнародних договорів, учасником яких є Україна.

Такі позначення можуть бути лише елементами знаків осіб, що не охороняються і які мають право користуватися вказаними зазначеннями (ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [5]). Виходячи з цього, досить велика кількість доменних імен, апріорі, не можуть бути задіяні у зв'язку з відсутністю можливості їх реєстрації як знака для товарів і послуг

Зазначимо, що у пострадянських країнах, таких як Білорусь, Молдова, для отримання відповідних доменних імен у зонах. BY.MD відсутні додаткові жорсткі вимоги, які передбачені на території України. Аналогічним спрощеним порядком відрізняється і процедура отримання домену США – .«us». Обмеження на купівлю доменного імені США відсутні. Придбати домени США досить просто.

Як здається, зарубіжний досвід може бути використаний для вдосконалення процесів реалізації права інтелектуальної власності на інформаційні ресурси в Україні.

Отже, у плані реалізації права інтелектуальної власності на інформаційні ресурси в Україні існує низка проблем, які потребують свого вирішення з метою повноцінної реалізації цього права громадянами, організаціями, комерційними фірмами. На нашу думку, для реалізації права інтелектуальної власності на інформаційні ресурси в Україні доцільно спростити процедуру отримання доменних імен та внести у законодавство України положення, які нададуть веб-сайтам ознаки, що характерні для самостійних об’єктів інтелектуальної власності. Це надасть можливість власникам інформаційних ресурсів реально усвідомлювати своє право на Інтернет – ресурс в усій його структурній повноті, коли посягання на будь-який його елемент, на комп’ютерну програму, за допомогою якої створюється веб-сторінка, на доменне ім'я або унікальну IP-адресу для адресації користувачів всесвітньої мережі Інтернет на веб-сторінку, на контент (наповнення) сайту має розглядатися як порушення права власності, тягнути за собою юридичну відповідальність для порушника. Також актуальним завданням для фахівців з інформаційного права та права інтелектуальної власності є спрощення порядку отримання доменних імен в Україні, для чого доцільно використовувати зарубіжний досвід, відповідним чином переробити «Правила домена».

Список використаних джерел:

1. Аблякимов Е. Е. Сутність та правові засади інформаційного суспільства / Е. Е. Аблякимов // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – Вип. 42. – К.: Ін-т держави і права НАН України, 2008. – С. 763-769.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

3. Інформаційне право та правова інформатика у сфері захисту персональних даних / В. Брижко, М. Гуцалюк, В. Цимбалюк, М. Швець; за ред. М. Швеця. – К.: НДЦПІ АПрН України, 2006. – 450 с.

4. Радкевич О. П. Особливості правового регулювання мережі Інтернет / О. П. Радкевич // Право та управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journlib.univ.kiev.ua. 19.

5. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// zakon0. rada.gov.ua/laws/ show/3689-12.

Князька Л.А.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу
Яценко Ю.Г.
студентка групи ПБП-18-3
ННІ права Університету ДФС України

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Правові відносини у сфері надання медичних послуг набувають в Україні все більшого поширення серед населення України. Відповідно до Конституції України та Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров’я», охорона здоров'я є пріоритетним напрямом діяльності держави. Право на охорону здоров’я закріплено у ст. 49 Конституції України. Указ Президента України «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» встановлює, що створення умов для ефективного і доступного медичного обслуговування потребує невідкладного вирішення. У зв’язку з цим широкого поширення набула проблема покращення якості та ефективності механізму регулювання правових відносин між пацієнтами та закладами охорони здоров’я,

Чинне законодавство не містить жодних норм присвячених договірній формі регулювання відносин з надання медичних послуг, на практиці виникає ряд проблем, пов’язаних із специфікою укладення договору про надання медичних послуг, визначенням істотних умов договору, механізмом реалізації прав пацієнтів, котрі лише декларативно проголошені та не мають при цьому чіткої прив’язки до обов’язків медичного закладу (лікаря) що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Договір про надання медичних послуг досліджували науковці Майданик Р.А., Антонов С.В., Стефанчук Р.О., Гергель Д.Д., Темченко О.В. , Венедіктова І, Миронова Г., Герц А. А. та інші.

Зміни законодавства у сфері медичного обслуговування населення потребують нового підходу до визначення ролі цивільно-правового договору у регулюванні медичних відносин. Видається, що такий договір має стати основним актом, який покликаний визначити права та обов’язки закладів охорони здоров’я та приватно-практикуючих лікарів, а також пацієнтів.

Договір про надання медичних послуг є однією із найпоширеніших підстав для виникнення цивільно-правових відносин саме у сфері оплатних послуг. До договору про надання медичних послуг застосовуються загальні положення про правочини та договір Цивільного кодексу України [1].

Герц А.А., зазначає, договором про надання медичних послуг варто вважати домовленість сторін цього договору, зокрема пацієнта та медичної установи, у формі погодженої з медичною установою згоди пацієнта на надання медичної допомоги згідно із загально-цивільними умовами дійсності на набуття чинності

договором. Договір про надання медичних послуг є двостороннім, консенсуальним, оплатним. Варто зазначити, що особливістю предмета договору про надання медичних послуг є неможливість зведення його до конкретного кола обмежених дій. Крім того, метою укладення договору про надання медичних послуг є не результат, а процес, унаслідок якого досягається результат, що, у свою чергу, є мотивом укладення зазначеного виду договорів [2, с. 17]

Майданик Р.А. зазначає, що «за договором про надання медичних послуг одна сторона (медична організація, лікар) зобов'язується надати, а інша сторона (пацієнт) – прийняти та оплатити оплатні послуги, спрямовані на зміцнення здоров'я пацієнта відповідно до умов договору» [3, с. 50].

Основною специфікою укладення договору про надання медичних послуг є прийняття саме закладом охорони здоров'я остаточного рішення щодо необхідності надання медичних послуг фізичній особі.

Будь-який цивільно-правовий договір є завжди є спрямованим на задоволення певних потреб сторін, які укладають такий договір.

Антонов С.В. вказує, що «зазвичай сторонами договору про надання медичних послуг є медичний заклад та пацієнт». Проте договір про надання медичних послуг може укладатися й іншими особами в інтересах пацієнта. Зважаючи на те, що такий договір відноситься до договорів про надання послуг, то сторони можна також визначити як виконавця та замовника, послугонадавача та отримувача. Інформація про сторони договору містяться зазвичай в інформаційному та умовному блоках договору, де зазначається інформація про пацієнта та про медичний заклад або лікаря [4].

Особа виконавця в договорі про надання медичних послуг має особливе значення, порівняно з договорами про надання багатьох інших послуг. Професійний рівень того чи іншого медичного фахівця може суттєво відрізнятися, і тому для замовника (пацієнта) особа безпосереднього виконавця завжди має важливе значення. Крім того, відповідно до положень ст. 902 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), виконавець повинен надавати послугу особисто[1].

У разі надання послуг медичним закладом (виконавцем, надавачем послуг пацієнтові) у юридичному сенсі є сам заклад, а не конкретний медичний працівник. Те саме стосується й відповідальності такого роботодавця (виконавця de-jure) за дії його працівників (виконавців de-facto) як за договірними, так і за позадоговірними зобов'язаннями перед одержувачем послуги. Проте закон надає можливість залучати до надання медичних послуг за договором й інших осіб (медичні заклади, приватно практикуючих лікарів-підприємців). Такі особи в юридичному сенсі розглядаються як субпідрядники. Відповідно до ЦК України, для споживача (замовника, пацієнта) основним боржником за зобов'язаннями є його контрагент за договором, який отримує плату. Однак медичним закладам рекомендується окремо передбачати в договорі можливість залучення третіх осіб для надання не тільки медичних, а й сервісних (атрибутивних) послуг [5, с. 241].

Отже підсумувавши вище викладене, можна зробити певні логічні висновки. Право на охорону здоров'я є особистим немайновим правом фізичної особи. І однією із форм реалізації права на охорону здоров'я є договори про надання медичних послуг (чи медичної допомоги). Слід зазначити, що чинний Цивільний

кодекс України не визначає поняття та основних особливостей договору про надання медичних послуг. Проте, зважаючи на його правову природу можна дійти до висновку, що даний вид договору належить до договорів із надання послуг, до того ж договір є консенсуальним, оплатним та строковим.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 №435-IV №№40-44. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення 11.10.219 р.)
2. Герц, А. А. Класифікація договорів про надання медичних послуг [Текст] / А. А. Герц // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. Вип. 32. Т.2. С. 16–20.
3. Майданик Р.А. Договір про надання медичних послуг // Медичне право. 2010. № 5(1). С. 52–66
4. Антонов С.В. Договір про надання платних медичних послуг від укладення до виконання // Управління закладом охорони здоров'я. 2007. № 5
5. Герц А. Окремі аспекти договору про надання медичних послуг / А. Герц // Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». 2012. Вип. 56. С. 223–228.

Кобзар В.А., Феськова Н,С.,
студенти групи ПБі-18-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: **Самілик Л. О.,**
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМА СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день проблема виконання аліментних зобов'язань є досить актуальною в Україні. Так як сім'я вважається первинним осередком суспільства, згідно ст. 3 Сімейного кодексу [1], а діти є майбутнім нашої держави, то їх виховання, всебічний розвиток та утримання є пріоритетними напрямами реалізації сімейної політики. Однак, як свідчить практика, саме право дитини на утримання досить часто порушується як батьками, так і іншими особами, на яких покладена така відповідальність. Це також безпосередньо пов'язано з недосконалостями та прогалинами в чинному законодавстві в сфері регулювання сімейних відносин.

Проблема стягнення аліментів не є новою для галузі сімейного права України. Досить часто, внаслідок розлучення батьків і невиконання ними аліментних зобов'язань, діти втрачають можливість повноцінно розвиватися, здобувати освіту, отримувати кошти для існування і т.д.

Питаннями та проблемними аспектами аліментних зобов'язань займалося багато вітчизняних та закордонних вчених та науковців, серед яких: Л.В.

Афанасьєва, Г.С. Волосатий, О.І. Митрофанова, В.Н.Корнілов, Н.М. Костров, А.І. Пергамент, З.В.Ромовська, В.А. Рясенцев, О.О. Якименко, В.Н.Труба, Л.І. Панцева, І.В. Чеховська [2; 3; 4] та інші.

Відповідно до чинного законодавства, під поняттям «аліменти» розуміють утримання, яке у визначених законом або договором випадках надається одним членом сім'ї іншому, якщо останній не має власних коштів для існування. Проте не завжди поняття «аліменти» є тотожним з «утриманням» [5, с 25-29].

Розглянемо категорії населення, які відповідно до СК України, мають право на отримання аліментів:

1. вагітна дружина;

2. дружина / чоловік, з якою / яким проживає дитина (до досягнення дитиною 3 років, а при наявності в дитини вад фізичного або психологічного розвитку, то до досягнення нею 6 років, незалежно від матеріального становища другого з батьків);

3. один з подружжя, в тому числі працездатний, який проживає і піклується про дитину-інваліда, яка не може обходитися без постійного нагляду (за умови, що другий з подружжя може надавати матеріальну допомогу;

4. жінка / чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою, у разі проживання з нею / ним спільної дитини;

5. повнолітні діти віком до 23 років, які продовжують навчання і потребують матеріальної допомоги — до закінчення навчання;

6. діти та непрацездатні повнолітні діти мають право на аліменти від інших членів сім'ї та родичів у разі, якщо у них немає батьків [6, с 54].

Існують наступні варіанти, в яких виплачуються аліменти на повнолітніх та неповнолітніх дітей, а саме:

- в твердій грошовій формі (індексація);
- сума, яка вираховується із заробітної плати одного з батьків.

Державою встановлюється мінімальна та максимальна сума аліментів. Перша становить 50% від прожиткового мінімуму, визначеного для дітей відповідної вікової категорії.

Для прикладу, з 01.01.2019 року, прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років становить 1626 грн., для дітей віком від 6 до 18 років - 2027 грн., для дітей від 18 до 23 років – 1921 грн. [7].

Однією з найскладніших проблем, пов'язаних зі сплатою аліментів батьків і дітей в Україні, є навмисна несплата аліментів. Звертаючись до статистичних даних можна побачити наступні показники: серед невиконаних судових рішень 90% складають ті, що стосуються спорів з приводу аліментів. Зокрема, як відомо, після розлучення немає більших ворогів, ніж колишній чоловік і дружина. Тому той, на кого покладається обов'язок сплачувати аліменти, може розцінювати їх як зведення особистих рахунків між колишнім подружжям, що не збільшує ймовірності їх сплати.

Зазначених проблем можна уникнути через укладення між подружжям шлюбного договору, що регулюватиме майнові правовідносини подружжя, зокрема – аліментні, у разі розірвання шлюбу [8, с 225].

Сплачувати аліменти один з батьків, що не проживає з дитиною, може як добровільно, так і примусово. Сторони домовляються між собою щодо розміру та

періодичності сплати аліментів на дитину в добровільному порядку. Дана домовленість може бути лише усною, але для додаткових гарантій виконання домовленостей батьки дитини можуть укласти між собою нотаріально посвідчений договір про утримання дитини.

Якщо змусити одного з батьків виплачувати аліменти добровільно неможливо, то потрібно звертатись до суду з відповідним позовом. Після набрання рішення суду законної сили, стягувач подає до органу державної виконавчої служби або приватному виконавцю заяву та виконавчий лист.

На підставі цих документів виконавець відкриває виконавче провадження. До пред'явлення на примусове виконання виконавчий документ про стягнення аліментів може бути самостійно надісланий стягувачем за місцем роботи боржника. Під час виконання у примусовому порядку виконавець вживає заходи примусового виконання. Якщо існує заборгованість, виконавець робить відповідний розрахунок та зобов'язаний повідомити про нього стягувача і боржника. У разі якщо розмір заборгованості зі сплати аліментів перевищує 3 місяці:

- відомості про боржника вносяться до Єдиного реєстру боржників;
- майно боржника арештовується виконавцем, вилучається та реалізується [9].

Якщо боржник ухиляється від виконання рішення та має заборгованість, виконавець застосовує до нього санкції та обмеження, встановлені законом. У разі відсутності відомостей про місце перебування боржника, за поданням виконавця судом виноситься ухвала про розшук боржника.

Якщо розмір заборгованості по сплаті аліментів перевищує 4 місяці (та 3 місяці для батьків важкохворої дитини) встановлена можливість накладення обмежень на неплатників аліментів щодо: виїзду за межі України; керування транспортними засобами; користування зброєю; полювання.

Крім того, передбачені обмеження щодо перебування на державній службі. Також боржник з аліментів не може впливати на рішення про тимчасовий виїзд дитини за межі України.

Не менш дієвим є запровадження фінансових санкцій, передбачено штраф за несплату аліментів залежно від суми заборгованості: понад 1 рік – 20%; понад 2 роки – 30%; понад 3 роки – 50%. Також, в законах для неплатників аліментів передбачена відповідальність у вигляді суспільно корисних робіт, адміністративного арешту та, навіть, позбавлення волі [10].

Отже, потрібно зробити висновок, що несплата аліментів пов'язана не тільки з недосконалістю СК України, велика відповідальність покладається на батьків. Наша держава намагається вирішувати питання аліментів введенням посилених мір відповідальності щодо батьків, які ухиляються від їх сплати, що насправді покращує ситуацію. Покарання за недотримання сімейного законодавства передбачені не тільки чинним СКУ, а також ККУ та рядом інших нормативно-правових актів в тому числі і міжнародними стандартами, згода на ратифікацію яких, надана ВРУ. Однак, батьки мають відчувати свій обов'язок дбати про дитину та вчитися домовлятися між собою. Батьківство має бути відповідальним, тоді не буде потреби в нових покараннях.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України – 2002. – № 21. – Ст. 135.
2. Лакей І. А., Чеховська І.В. Аліментне зобов'язання на утримання дитини як вид сімейного правовідношення [Електронний ресурс] / І. А. Лакей, І. В. Чеховська // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 4. – С. 88–91. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/4_2016/26.pdf. – Назва з екрана.
3. Чеховська І.В. Адміністративно-правове забезпечення державної сімейної політики в Україні: дис. … докт. юрид. наук. Ірпінь, 2014. 535 с.
4. Чеховська І. В. Соціальний захист одиноких матерів: аналіз основних положень законодавства. Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія та практика), 2017, № 1 (5), с. 191-201.
5. Малярчук Т.М. Актуальні проблеми сплати аліментів дітям і можливі шляхи їх подолання / Т.М. Малярчук, Х.К. Рогів // Сучасні питання економіки і права. - 2013. - Вип. 2. - С. 113-118.
6. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 428 с.
7. Закон України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» від 23.11.2018 р. N 2629-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19 (дата звернення 18.10.2019).
8. Сімейне право України : підручник / За ред. Ю.С. Червоного. – К. : Істина, 2004. – 400 с.
9. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII // Урядовий кур'єр. – № 134.
10. Тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 17.09.2012 // ВР України. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0031323-12 (дата звернення 18.10.19)

Ковальчук О.С.,
студентка групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С. В.
к.ю.н., доцентр кафедри
цивільного права та процесу

КОНЦЕНТРАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНКА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОЄЧАСНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

На сучасному етапі реформування цивільного судочинства України все більш помітними постає модернізація законодавства у призмі загальних світових глобалізаційних процесів, а саме континентальної та англосаксонської системи права. Важливу роль у процесі реформування відіграє інститут забезпечення доказів, який притаманний для всіх правових систем без винятку, який різниться лише процедурою забезпечення. Актуальність даного питання полягає у побудові

системи доказування, яка значно пришвидшує справедливе та неупереджене вирішення справ.

У науці цивільного процесуального права темпоральні межі процесу пов'язуються з реалізацією вимог оперативності, швидкості, концентрації, процесуальної економії. Ці поняття визначають місце та значення процесуальних строків у механізмі правового регулювання процесуальних правовідносин та пов'язані з виконанням завдання своєчасності судового захисту, закріпленого у ст. 2 ЦПК України

Дану проблематику підіймали у своїх роботах А. Т. Боннер, Є. В. Васьковський, В. О. Рязановський, С. О. Короєд, К.В. Смирнова, Г.О. Стахєєва, Т.І. Швидка, Малюкина А.В. та інші.

У європейських країнах однією з тенденцій реформування інституту доказування актуальними є публічно-правові методи судового захисту, а саме намагання забезпечити концентрацію процесу. Аналізуючи норми ЦПК, які регламентують проведення попереднього судового засідання та вчинення підготовчих дій до судового розгляду вказують на те, що в цивільному судочинстві лише започатковано елементи такого принципу як принцип концентрації процесу, але не закріплено безпосередньо [4].

Відповідно до Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № R(84)5 щодо принципів цивільного судочинства, направлених на удосконалення судової системи, наголошується на тому, що судочинство зазвичай має складатися не більше ніж з двох судових засідань: перше засідання має бути попереднім слуханням підготовчого характеру, а в ході другого засідання досліджуються докази, заслуховуються аргументи сторін і, якщо можливо, прийматися рішення. Суд повинен вживати заходів для того, щоб всі дії, необхідні для проведення другого засідання, приймалися своєчасно і без допущення затримки [1].

У роботах М.І. Балюк, Д.Д. Луспеник зазначено, що у загальному значенні під «концентрацією» розуміють «збирання, зосереджування, насичування [3, с. 308].

Також, автори у ході своїх досліджень приходять до всисновку, що під концентрацією процесу слід розуміти концентрацію доказового матеріалу, тобто надання суду першої інстанції доказів в обсязі, необхідному для правильного і своєчасного розгляду і вирішення справи у визначений законом строк - до або під час попереднього судового засідання під страхом неможливості при певних обставинах прийняття доказів на подальших стадіях розгляду справи в суді першої чи апеляційної інстанцій концентрацію процесуальних дій, що здійснюються в процесі особами, які беруть участь у справі, добросовісно і в повній відповідності з нормами процесуального закону на певній стадії процесу та в строк, визначений законом або судом [3, с. 3010].

Ми вважаємо, що концентрація доказового матеріалу зможе надати можливість суду ознайомитися безпосередньо з усіма обставинами, і доказами, що підтверджують наявність або відсутність цих обставин. З іншого боку, концентрація доказового матеріалу дозволить учасникам справи належним чином підготовитися до судового розгляду, виключивши несподіваності при розгляді і вирішенні справи судом.

На думку Малюкіної А.В. принцип концентрації лише частково відображає темпоральну сутність судочинства, проте забезпечує відсутність невиправдних затримок та вирішення неналежних питань вищими судами. Концентрація процесу тісно взаємопов’язана з вимогою процесуальної економії [2, с. 6].

Проте, на нашу думку, концентрація за своєю правовою природою сприяє ухваленням судовим рішенням в контексті своєчасності, а дія самого принципу є одним зі способів раціоналізувати процес. У разі неявки свідка суд самостійно вирішує питання про продовження розгляду справи без заслуховування його свідчень. Даний принцип міг би надати поштовх цивільного судочинству у вирішені проблеми тривалих розглядів справи.

Список використаних джерел:

1. Рекомендація R (84) 5 Комітету міністрів державам-членам стосовно принципів цивільного судочинства, що направлені на удосконалення судової системи: Рекомендація Ради Європи від 28.02.1984 № R(84)5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_126 (дата звернення 24.10.2019).
2. Малюкина А. В. Принцип концеентрації гражданского процесса, основные теоретические положения и их реализация : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. М., 2008. 156 с.
3. М.І. Балюк, Д.Д. Луспеник. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарії, рекомендації, пропозиції. 2008. 708 С.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 15 лютого 2019 року: Офіц. текст. К.: Алерта, 2019. 240 с.

Коцюба Д.В.,
студентка групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С. В.,
к.ю. н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

МЕДІАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАНЯ СПОРУ МІЖ УЧАСНИКАМИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Існують різні шляхи вирішення спорів,що виникають з цивільних правовідносин. Їх можна умовно розділити на такі групи: традиційні (за участі судді) та нетрадиційні (пов'язані із залученням третьої особи для вирішення спору).

На сьогодні, у всіх зарубіжних країнах застосовується практика альтернативного вирішення спорів, що може слугувати не лише як альтернатива традиційному процесу, а і як його складова. Судовий розгляд за своєю природою є чітко визначеним, формалізованим, а медіація відрізняєтьсягнучкістю та

можливістю застосовувати всі спірні аспекти ситуації, незалежно від юридичного значення.

Законопроект «Про медіацію» від 17 лютого 2015 р. визначає медіацію як «процедуру альтернативного, добровільного врегулювання спорів, вирішення конфліктів шляхом ведення переговорів між сторонами конфлікту (спору) за допомогою одного або декількох медіаторів (посередників) із метою досягнення сторонами взаємоприйнятного рішення про врегулювання конфлікту (спору) або усунення спричиненої конфліктом (спором) шкоди» [2].

Медіатор – незалежний посередник, який допомагає сторонам спору в його вирішенні, шляхом позасудового розгляду спору. У проекті закону (ч. 1 ст. 16) визначено також, що медіатором може бути фізична особа, яка досягла віку двадцяти п’яти років, має вищу або професійно-технічну освіту та пройшла професійне навчання медіації, що має включати 90 академічних годин початкового навчання, зокрема не менше 45 академічних годин навчання практичним навичкам.

Медіація завжди має дві обов’язкові складові частини – емоційну і предметну. Саме цим медіація відрізняється від судового процесу, який приділяє основну увагу предмету конфлікту, і від психотерапії, яка здебільшого вивчає емоційний аспект. Медіація визнає емоції і дозволяє сторонам їх виражати. Навіть більше, без виходу певної кількості претензій і образ, що накопичилися в обох сторін, учасникам украй складно шукати взаємоприйнятний вихід із ситуації.

На думку деяких вчених, з-поміж усіх альтернативних способів вирішення спорів медіація має низку переваг. У процесі медіації сторони мають більш активний вплив на розв’язання конфлікту. Очевидна також і конфіденційність процесу, що має неабияке значення. Адже деякі компанії ототожнюють звернення до державних судових органів із втратою репутації. А за допомогою медіації встановлюють імунітет на розкриття інформації. Також до переваг медіації слід віднести гнучкість та неформальність процедури розгляду.

Медіатор має на меті досягнення чітких домовленостей між учасниками спору, зокрема про те, як сторони будуть вирішувати конкретні питання. Він не бере до уваги виявлення будь-яких почуттів

Медіатор зосереджений на перспективі взаємовідносин сторін спору, а не аналізі минулих відносин сторін. Він контролює процес і не впливає на учасників процесу медіації або результат, водночас сам організовує проведення процедури. Медіатор допомагає визначити реальні інтереси сторонам конфлікту, коло спірних правовідносин і допомагає сторонам самостійно виробити угоду щодоспору, до того ж сторони конфлікту повністю контролюють процес прийняття рішення із врегулюванню спору і умови розв’язання спірної ситуації. Медіатор полегшує процес спілкування між сторонами конфлікту, розуміючи позиції та інтереси кожної з них, фокусує сторони на їх інтересах і допомагає у пошуку продуктивного розв’язання проблеми, надаючи їм можливість виробити угоду самостійно [3, с. 95].

Водночас, кажучи про переваги медіації порівняно зі зверненням до суду, варто наголосити на наступному.

По-перше, медіація не має протиставлятися вирішенню спору судом. Слід звернути увагу на принципові відмінності у задачах, що стоять перед цивільним судочинством, з одного боку, та медіацією – з іншого. Так, у першому випадку

виділяються три основні задачі: здійснення правосуддя, відновлення права та попередження цивільних правопорушень. Щодо медіації, то однією з її основних задач виступає збереження конструктивних взаємовідносин сторін через розв'язання конфлікту та пошук компромісу. Таким чином, медіації не висуваються такі притаманні цивільному судочинству завдання, як відновлення становища, що існувало до порушення, відшкодування шкоди тощо.

По-друге, незважаючи на всі вищенаведені позитивні риси медіації, перевагу її перед вирішенням спору судом не можна вважати безумовною. Обрання способу вирішення спору має здійснюватися на підставі всебічної об'єктивної оцінки існуючих обставин, стосунків між сторонами спору та їхньої справжньої мети. За деяких умов найдієвішим зі способів буде все ж таки звернення до суду. Зокрема, якщо одна зі сторін або навіть обидві з них абсолютно не готові до співпраці, якщо одна зі сторін прагне не до вирішення спору, а до встановлення публічного прецеденту або покарання контрагента тощо. Не завжди ефективною буває медіація економічних (корпоративних тощо) спорів. Це пояснюється тим, що медіація має обмежену сферу застосування, тоді як сторони подібних конфліктів найчастіше прагнуть не до примирення та компромісу, а до отримання конкретних комерційних переваг від перемоги у суді.

Така ознака медіації як конфіденційність сприяє мінімізації ризику публічного розголошення конфлікту, що може бути особливо важливим, наприклад, у справах, які є наслідком сімейних конфліктів, або у випадках, коли існують побоювання, що конфліктна ситуація може вплинути на ділову репутацію суб'єктів спору.

Неформальність та гнучкість процедури дозволяє сторонам контролювати як процес медіації, так і результат вирішення спору.

Дуже важливим показником є непередбачуваність результатів медіації, адже рішення не нав'язується сторонам, вони приймають його самостійно. Диспозитивність цієї процедури значно вища, ніж офіційного судового процесу. Процедура медіації сприяє тому, що сторона може погодитися з таким правовим результатом врегулювання конфлікту, з яким вона навряд чи погодиться в результаті повноцінного змагального процесу.

Принцип змагальності судового процесу на стадії врегулювання спору за участю судді замінюється на співпрацю, що надає сторонам можливість знайти взаємоприйнятне рішення. Вирішення спору за допомогою медіації характеризується як «win-win situation», коли у виграші обидві сторони.

У Цивільному процесуальному кодексі України містяться норми, які дозволяють сторонам укласти мирову угоду. Крім того кодексом передбачено судом обов'язкового попереднього судового засідання в справі, в тому числі для вирішення спору до судового розгляду. Медіація поступається даному правовому інституту через відсутності законодавчого закріплення [1].

Отже, на сьогодні процедура медіації надалі залишається неврегульованою. Тобто, Україна залишається чи не єдиною країною в Європі, де медіація не застосовується, хоча вона показала свою ефективність в багатьох державах.Впровадженню медіації в цивільний процес України заважає ряд причин, а саме: низька правова культура населення, без підняття якої неможливо провести реформу щодо введення того чи іншого правового інституту; низький рівень довіри

до даної послуги, який пов’язується з недостатньою поінформованістю суспільства щодо переваг медіації, як альтернативного способу вирішення спору; прагнення однієї зі сторін задовольнити лише свої інтереси, не бажаючи йти на компроміс.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: за станом на 8 лип. 2018 р.// Офіційний вісник України. 2004. № (07.05.2004). Ст. 1088 (із змінами).
2. Проект Закону «Про медіацію» № 748. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.rada.gov.ua.
3. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. Н. Мазаракі // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. 2016.Вип. 1. С. 92-100. Бібліогр.: 14 назв. укр.

Красько В,В,,
студентка групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С. В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМАТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СУБ’ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН» ТА «СУБ’ЄКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН»

На сьогоднішньому етапі розвитку регулятором суспільних відносин є відповідні правові норми. Однак для виконання своєї регулюючої функції вони повинні бути належним чином реалізовані за наявності певних можливостей їх запровадження. Тому процесуально-правові норми тісно пов’язані із цивільними нормами, а відповідно і відносини, які виникають між суб’єктами як цивільно-правових, так і цивільно-процесуальних відносин, внаслідок їх реалізації мають багато спільного. У вітчизняній науці більше приділялась увага дослідженню питання співвідношення цивільного і цивільно-процесуального права, однак менше порівняльній характеристиці цивільних та цивільних-процесуальних відносин, а зокрема, суб’єктів таких відносин, їх аналізу та співставленню.

В рамках наукових досліджень не здійснювалось безпосереднє співвідношення категорій «суб’єкти цивільних процесуальних відносин» та «суб’єкти цивільно-правових відносин», однак науковці працювали над порівнянням таких базових понять як «цивільне право та цивільне процесуальне право», «цивільно-правові та цивільно- процесуальні норми» тощо. Зокрема, серед таких вчених варто виділити таких як А. Л. Паскар, І. С. Андрієнко, Г. З. Лазько, К. В.Гусаров, О. В. Гетманцев, Л. А.Тичинська, С. В. Щербак, С. Я. Фурса, М. М. Ясинок, М. Й.Штефан, О. В. Підлубна, П. І.Радченко, Ю. В.Білоусов тощо.

Співвідношення цивільного та цивільного процесуального права порушується О. В. Підлубною, де вона стверджує, що вони є взаємопов’язаними формами існування права. Норми права перетворюють суспільні відносини на правові, тобто є

передумовою виникнення правовідносин, а останні є способом реалізації їх впливу на відносини [1, с. 240].

М. Й. Штефан наполягає на зв'язку цивільного процесуального права з цивільним як необхідність примусової реалізації норм матеріального права органами правосуддя. Тобто цивільне процесуальне право є формою, що забезпечує життєдіяльність норм матеріального права, захист і примусову реалізацію [2, с.15].

Отже, цивільні процесуальні відносини виникають лише за умови спірного характеру у цивільних відносинах, а коли суб'єктом відносин стає суд, такі відносини будуть цивільними процесуальними. Тому можна назвати таке співвідношення як «передумова-наслідок».

Однак, варто і вирізняти суб'єктний склад як цивільних, так і цивільних процесуальних відносин, адже неможливо їх ототожнювати. Якщо мова йде, про цивільне право, то суб'єктами цивільно-правових відносин виступають фізичні особи, тобто громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства та юридичні особи, а також держава, АР Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права [3]. Зокрема, важливо вказати, що суб'єктами цивільних правовідносин вони будуть лише за наявності цивільної правосуб'єктності, що включає в себе правоздатність та дієздатність.

Відповідно до ЦПК України [4], до суб'єктів цивільних процесуальних відносин ми відносимо: суд, як обов'язковий суб'єкт, осіб, які беруть участь у справі та інших учасників цивільного процесу, які, зокрема здійснюють організаційне, інформаційне та інше забезпечення. Щодо осіб, які беруть участь у справі, то вони можуть характеризуватись як матеріальною, так і процесуальною заінтересованістю. Тому імовірно, що до таких осіб ми будемо відносити тих самих суб'єктів, що мають місце і в цивільних правовідносинах, тобто закон вказує, крім фізичних і юридичних осіб, на таких суб'єктів як держава, АР Крим, територіальні громади, а також Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування. Тобто можна сказати, що цивільні процесуальні відносини охоплюють значно ширше коло суб'єктів.

Оскільки, цивільна процесуальна правоздатність визнається за усіма учасниками матеріально-правових відносин, які можуть стати предметом судового розгляду та вирішення, то допуск того чи іншого учасника до участі у таких відносинах зумовлює потенційну можливість бути суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин. Це стосується, наприклад, участі у цивільному процесі як самостійного суб'єкта держави Україна, АРК, територіальних громад чи інших організацій, які не наділені правами юридичної особи, але виступають учасниками матеріально-правових відносин (наприклад, щодо відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, влади АРК чи органами місцевого самоврядування) [5, с. 87]. Вони також можуть виступати заявляти самостійні вимоги через своїх представників або ж вступати в процес з метою захисту прав та інтересів інших осіб або ж в державних чи суспільних інтересах. За умови звернення до суду в інтересах інших осіб, вони мають такі ж процесуальні права та обов'язки як і особи, в інтересах якої вони здійснюють власне юридично значущі дії, виключаючи право на укладання мирової угоди.

Отже, проаналізувавши співвідношення суб'єктів цивільних правовідносин та суб'єктів цивільних процесуальних відносин, можна підсумувати, що останні характеризуються ширшим колом суб'єктів, оскільки функціонує незалежний та обов'язковий суб'єкт таких відносин – суд, який неупереджено здійснює правосуддя, також органи та особи, яким законом надано право звертатись до суду для захисту суспільного чи державного інтересу, а також інших для захисту інших осіб у цивільному процесі та представники. Також варто вказати на особливе коло суб'єктів у цивільних процесуальних відносинах, які не беруть участь у процесі, однак є важливими та необхідними з точки зору різного виду забезпечення та які сприяють діяльності суду щодо розгляду цивільних справ. До них ми віносимо: помічника судді, секретаря судового засідання, судового розпорядника, свідків, експертів, експертів з питань права, перекладачів, спеціалістів. Варто також вказати на особливе становище органів державної влади і місцевого самоврядування, та інших, які володіють правом звернення до суду з метою захисту порушених прав і свобод інших осіб, однак лише за умови пред'явлення відповідних документів, які підтверджують підстави такого звернення до суду. Варто також додати, що дана проблематика не є достатньо дослідженою та потребує наукового удосконалення з метою чіткого розмежування суб'єктів цивільно-правових відносин та цивільно-процесуальних, виокремлення їх спільних та відмінних рис задля достатнього розуміння їх сутності та значення для цивільного процесу і науки цивільного права загалом.

Список використаних джерел:

1. Підлубна О. В. Співвідношення норм цивільного процесуального права і цивільного процесуального правовідношення // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права / 2002. №2. С. 237-240.
2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України //Академічний курс, К: Ін Юре / 2005. с. 624.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV:за станом на 21.10.2019 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення 18.10.2019 р.).
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. №1618-IV: за станом на 19.10.2019 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення 18.10.2019 р.).
5. Ясинок М. М., Курило М. П., Кіріяк О. В., Запара С. І. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права // К:Алерта. 2016. 576 с.

Кройтор В.А.,
к.ю.н., професор, професор кафедри
цивільного права та процесу,
Харківський національний
університет внутрішніх справ

ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Принцип правової визначеності у господарському судочинстві полягає у доступності нормативних актів, їх несуперечливості, відсутності прогалин, обов'язковому оприлюдненні нормативних актів, єдності у застосуванні закону, правилі res judicata (вимога остаточності судових рішень), вимозі беззворотної реалізації судових рішень.

Визначеність норми є основоположним аспектом усього принципу. Визначеність процесу створення та застосування правових норм має забезпечувати чіткість і злагодженість діяльності відповідних юридичних механізмів. Норма права постулюється як загальнообов'язкове формальне правило належної поведінки, що встановлюється та забезпечується державою, закріплене й оприлюднене в офіційних актах, спрямоване на регулювання суспільних відносин шляхом визначення прав і обов'язків їхніх учасників [1]. Принцип визначеності норми права висуває до процесу правотворчості вимоги несуперечливості (тобто відсутності колізій, здатних дезорієнтувати суб'єкта в масиві законодавства) і стабільності правових норм, яку слід розуміти як відсутність частого внесення змін у нормативно-правові акти, оскільки інакше суспільні відносини не встигатимуть адаптуватися до нових нормативних умов[2].

За позицією Венеційської Комісії, визначеність в якості ключового чинника фундаментального принципу верховенства права передбачає, що правові акти мають були чіткими й точними, спрямованими на те, щоб забезпечити постійну прогнозованість ситуацій і правовідносин, що виникають (п.46) [3]. У правовій доктрині також приділяється значна увага питанню визначеності правового акта, наголошується, що визначеність становить собою реальність, у межах якої має перебувати все правове регулювання. Зокрема, запроваджене поняття «ясність» щодо визначеності правових норм, під якою розуміється простота й зрозумілість акта (правовий документ повинен бути створений так, щоб бути зрозумілим усім особам, на яких він поширюється) [4]. Норма права буде відповідати принципу правової визначеності за умови її узгодження з системою діючого правового регулювання. Визначеність права забезпечує передумови для його реалізації. Це гарантує учасникам правовідносин відсутність непередбачуваних змін їхнього офіційно визнаного правового статусу, незмінність і стабільність взаємозв'язків, стійкість судових рішень.

Правова визначеність набула значення принципу міжнародного та національного права з прийняттям Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, а формулювання її змісту та сутності було зроблене шляхом тлумачення тексту Конвенції під час розгляду конкретних справ

Європейським судом із прав людини, рішення якого згідно з українським законодавством є джерелом національного права, причому в сенсовому трактуванні, наданому ЄСПЛ. Із цього приводу Суд зазначає, що норма не може вважатися законом у розумінні положень п. 2 ст. 10 Конвенції, якщо вона не сформульована з точністю, достатньою для того, щоб громадянин міг регулювати свої дії; він має бути здатен, якщо це необхідно, за допомогою відповідної консультації передбачати в розумній за тих чи інших обставин мірі наслідки, до яких може призвести та чи інша дія (п.41) [5]. Отже, обмеження певного права, навіть у разі, коли воно відбувається відповідно до національного законодавства, може бути визнане неправомірним, якщо підстави обмеження викладені в законі таким чином, що це позбавляє особу можливості прогнозувати свою поведінку та передбачати її наслідки[6].

Свій погляд на поняття та зміст правової визначеності навів також Конституційний Суд України. У рішенні від 22 вересня 2005 р. вказується, що «із конституційних принципів рівності й справедливості випливає вимога визначеності, ясності й недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування в правозастосовній практиці й неминуче призводить до сваволі» (абз. 2 підп. 5.4 п. 5 мотивувальної частини) [7]. Вищий орган конституційної юрисдикції підкреслив, що невизначеність, нечіткість правової норми тягне за собою її неоднакове розуміння та тлумачення, що в практичній площині призводить до різного застосування. Визначеність правового регулювання має на меті запобігти будь-якому прояву сваволі щодо особи [8]. Визначеність норми права як невід'ємна її властивість покликана сприяти тому, щоб особа завжди мала змогу спрямовувати свою поведінку в такий спосіб, який відповідає вимогам норми на час учинення дії.

Таким чином, правова норма узгоджується з принципом визначеності, коли кожному суб'єкту зрозумілі правові наслідки свого діяння, тобто від правової певності акта залежить однакове розуміння, застосування й тлумачення правових приписів.

Крім вимог до визначеності правової норми, принцип правової визначеності в правовій доктрині також розглядається в більш широкому аспекті й охоплює такі прояви, як непорушність і нескасовуваність набутих законних прав (vested rights) та законність очікування (legitimate expectations). За цими критеріями принцип спрямований на досягнення розумної стабільності права та забезпечення реалізації законних очікувань особи. У цьому контексті значну роль відіграє вимога визначеності судових рішень. Саме такий характер судових рішень зумовлює надання їм юридичної сили, бо тільки за цієї умови рішення здатні ефективно регулювати правовідносини[9]. У правозастосуванні принцип визначеності вимагає, щоб нормативно-правові акти виконувалися; щоб мала місце практика уточнення (конкретизації) змісту нормативно-правових актів; щоб практикувалося одноманітне застосування закону; щоб рішення судів щодо застосування закону були остаточними й обов'язковими[10]. Неможливість скасування остаточного судового рішення, яке набрало чинності, є однією з головних гарантій стабільного правового становища особи, адже судові вердикти повинні бути зрозумілі, чіткі та стабільні в часі. Європейський суд із прав людини, розкриваючи принцип правової

визначеності під час перегляду остаточного рішення, неодноразово вказував, що цей принцип припускає те, що сторони не вправі домагатися перегляду остаточного й такого, яке підлягає виконанню, судового рішення лише з метою перегляду й винесення нового рішення у справі. Повноваження вищестоящих судів із перегляду повинні здійснюватися з метою виправлення судових помилок, неправильного відправлення правосуддя, а не для підміни нагляду. Перегляд не має розглядатися як замасковане оскарження, і одна лише можливість двох поглядів у справі не може служити підставою для перегляду (п. п. 51, 52) [11].

Показовою в цьому відношенні прийнято вважати справу «Брумареску проти Румунії» (Brumarescu v. Romania), під час розгляду якої Суд підкреслив, що «право на справедливий судовий розгляд судом, яке гарантується п. 1 ст. 6 Конвенції, має тлумачитися в світлі преамбули до Конвенції, яка у відповідній частині свідчить, що принцип верховенства права є спільною спадщиною Високих Договірних Сторін. Одним з основних аспектів принципу верховенства права є принцип правової визначеності, який вимагає, крім іншого, щоб у разі винесення судами остаточного судового рішення воно не підлягало перегляду» (п. 61) [12]. Сталість і незмінність остаточного судового рішення, що набуло чинності, забезпечується через реалізацію відомого принципу res judicata. Керуючись цим усталеним підходом, остаточні рішення судів національної системи не повинні бути предметом оскарження.

Таким чином, принцип правової визначеності як невід'ємна складова частина принципу верховенства права найбільше проявляється у вимогах до визначеності норм права, як на етапі їх створення, так і застосування. Такий підхід зобов'язує посилити вимоги до визначеності судових рішень. Визначений характер судових рішень є обов'язковою передумовою набуття ними юридичної сили. Крім того, суди не вправі застосовувати правові акти «заднім числом» і такі акти, які не були в належний спосіб офіційно оприлюднені. Тільки в разі реального застосування вимог щодо правової визначеності рішення правозастосовного органу здатні ефективно регулювати суспільні відносини.

Список використаних джерел:

1. Теория государства и права: [учебник для вузов] /отв. ред. В. Перевалов. М. : Норма, 2006. С. 159.
2. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К. : Реферат, 2007. С. 322–323.
3. Доповідь № 512/2009 Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської комісії) «Верховенство права», Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.venice.coe.int/ webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr.
4. Кашанина Т. Юридическая техника : [учебник]. М. : НОРМА-ИНФРА-М, 2011. С. 130.
5. П. 41 рішення ЄСПЛ від 22 жовтня 2007 р. у справі «Лендон, ОчаковскіЛоран і Жюлі проти Франції» (заява № 21279/02) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.article19.org/resources.php/resource/2585/en/ ecthr:-lindon,-otchakovsky-laurens-and-july-v.-france.

6. Коруц У. Принцип правової визначеності як елемент права на справедливий судовий розгляд у контексті практики Європейського суду з прав людини // Часопис Київського університету права. 2012. № 3. С. 398.
7. Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками) № 1-17/2005 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05.
8. Гультай М. Правова визначеність у рішеннях Конституційного Суду України / М. Гультай, І. Кияниця //Вісник Конституційного Суду України. 2012. № 5. С. 84.
9. Приймак А. Принцип правової визначеності: поняття й окремі аспекти // Наук. записки нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». 2010. Т. 103 : Юридичні науки. С. 55.
10. Погребняк С. Вимоги до нормативно-правових актів, які випливають з принципу правової визначеності // Вісник АПНУ. 2005. № 3(42). С. 47-48.
11. Рішення ЄСПЛ від 24 липня 2003 р. у справі «Рябих проти Російської Федерації» (заява № 52854/99) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm.
12. Рішення ЄСПЛ від 28 жовтня 1999 р. у справі «Брумареску проти Румунії» (заява № 28342/95) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eurocourt. in.ua/Article.asp?AIdx=307.

Кушнір З.О.,
студентка групи ПБК-16-7
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор
кафедри цивільного права та процесу

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Запровадження спрощеного позовного провадження стало важливим кроком для підвищення ефективності цивільного судочинства. Введення спрощеного позовного провадження повинно розглядатися, з одного боку, як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок зменшення судових витрат і більш гнучкою процедури з меншим ступенем формалізації, а з іншого – як спосіб скорочення державних витрат на судову систему і підвищення ефективності судового адміністрування. Питання оптимізації цивільного судочинства, напрями уніфікації судових процедур, обґрунтування запровадження спрощених судових процедур розглядалися в роботах таких українських та російських учених, як С.С. Бичкова, Ю.Ю. Грибанов, І.О. Ізарова, В.В. Комаров, Ю.В. Навроцька, П.І. Радченко, Н.Ю. Сакара, В.І. Тертишніков, І.В. Удальцова, С.Я. Фурса, О.О. Штефан та ін.

Спірними в науці процесуального права є питання природи спрощеного провадження і його співвідношення із загальним порядком розгляду справ. Одні вчені вважають, що спрощене провадження має похідний характер від позовного, є субсидіарним по відношенню до нього. Інші наполягають, що в сучасних умовах слід говорити про певну переорієнтацію в розумінні загального і спрощеного порядків.

Однак беззаперечним є той факт, що спрощене провадження має похідний характер від загальної процедури – позовної форми захисту невизнаних, порушених і оспорюваних прав, свобод та інтересів та є наслідком диверсифікації цивільної процесуальної форми. Про це свідчить історичний розвиток та еволюційний підхід до диверсифікації цивільної процесуальної форми. Разом із тим, інший підхід уособлює сучасні тенденції функціонування спрощеного провадження на рівні зарубіжних правопорядків. Адже спрощенні провадження в даний час є більш привабливими або (як в окремих країнах) єдино можливими для розгляду більшості справ [1].

Вдалим є визначення Ю.Ю. Грибанова, який під спрощеним провадженням розуміє особливу, специфічну форму вирішення цивільно-правових спорів у рамках позовного провадження, що являє собою сукупність цивільних процесуальних правовідносин, в основу комплексного характеру яких покладено сукупність передумов матеріального та процесуального характеру [2, с. 69].

Мета спрощеного позовного провадження окреслена у ч. 4 ст. 19 ЦПК, відповідно до якої спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. З огляду на це можемо визначити справи, які можуть розглядатися в порядку спрощеного провадження. Так, згідно ч. 1 ст. 274 ЦПК в порядку спрощеного позовного провадження розглядаються справи: 1) малозначні справи; 2) що виникають із трудових відносин.

Кодексом також визначена ще одна категорія справ, які можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження. Згідно ч. 2 ст. 274 ЦПК: «У порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яку справу, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті».

У спрощеному позовному провадженні заборонено розглядати певні категорії справ, які передбачені в ч. 4 ст. 274 ЦПК України, проте не зовсім зрозуміло, за якими критеріями законодавець їх визначав.

Наприклад, справи про розлучення можуть бути розглянуті лише за правилами загального позовного провадження, а справи про поділ майна подружжя можуть розглядатися в порядку спрощеного позовного провадження. При цьому якщо ціна позову у справах про поділ майна подружжя не перевищує ста прожиткових мінімумів для працездатних осіб, то вони обов’язково розглядаються в спрощеному позовному провадженні. Однак справи про розірвання шлюбу, як правило, є нескладними через невеликий обсяг обставин у предметі доказування, а під час поділу майна подружжя, враховуючи майновий інтерес кожного з них, набагато складніше встановити дійсні обставини справи. Тому вважаємо, що варто надати

суду право за наявності клопотання позивача та з урахуванням заперечень відповідача вирішувати питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження щодо тих категорій справ, які визначені в ч. 4 ст. 274 ЦПК України.

Порядок розгляду справ в порядку спрощеного провадження також має свої особливості. Питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження у справі, в якій зазначає строки для подання всіх заяв по суті справи – відзив, відповідь на відзив, заперечення відповідача (ст. 277, 278 ЦПК). За наслідками розгляду відповідного клопотання позивача суд з урахуванням конкретних обставин справи може: 1) задовольнити клопотання та визначити строк відповідачу для подання заяви із запереченнями щодо розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження; 2) відмовити в задоволенні клопотання та розглянути справу за правилами загального позовного провадження [3].

На нашу думку, введення спрощеного позовного провадження стало позитивним кроком,що відповідає сучасним світовим тенденціям, проте існує деяка проблематика спрощеного позовного провадження .

Список використаних джерел:

1. Сакара Н.Ю. Спрощене позовне провадження як новела цивільного процесуального права. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2018. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_05_2018/pdf/62.pdf.

2. Грибанов Ю.Ю. Рассмотрение дел в порядке упрощенного производства в гражданском и арбитражном процессе: сравнительное исследование правовых систем России и Германии: дис. канд. юрид. наук: спец.: 12.00.15. Кемерово, 2007. 235 с.

3. Циркуленко О.В. Особливості розгляду цивільних справ у порядку спрощеного позовного провадження.
URL:http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wcGPEgZf9cAJ:journals.hnpu.edu.ua/index.php/ law/article/view/880+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua.

4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492.

Кисла К.О.,
студентка групи ПБі 16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С. В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПУ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На сьогодні одною з основних цілей судової гілки влади є встановлення таких часових меж для розгляду справ, щоб забезпечити своєчасність її вирішення та

забезпечити виконання інших завдань цивільного судочинства. Ця потреба обґрунтовується і наявністю значної кількості невирішених спорів, що протягом довгого часу знаходяться в судах, особливо першої інстанції, тим самим порушуючи конституційне право на судовий захист, гарантований статтею 55 Конституції України, і негативно впливаючи на ефективність правосуддя та на авторитет судової влади [1].

Відповідно до даних статистики за перше півріччя 2018 року у місцевих судах м. Харкова та Харківської області перебувало справ і матеріалів: наказного провадження – 7570, з яких усього розглянуто 5533, нерозглянутих справ і матеріалів – 2037, що складає 26,9 %; справ позовного провадження розглянуто – 29255, з яких усього розглянуто 17 479, залишок нерозглянутих – 11776, що складає 40,2%; справ окремого провадження розглянуто 2723, нерозглянутих справ – 493, що складає 18,1 % від загальної кількості [2]. Тобто, аналізуючи наведені дані можна дійти висновку, що суд фактично потребує врегулювання питання строків, для того аби якісно виконувати свої функції.

Значення строків для розгляду справи судом передбачено Цивільним процесуальним кодексом України, а саме розумність строків визначено як один із основних принципів цивільного судочинства і передбачено п. 10 ч. 1 ст. 2 даного кодексу, проте розкриття значення даного принципу в цьому нормативно-правовому акті не передбачено [3].

Тлумачення терміну «розумний строк» було надано у Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення», де під цим поняттям слід розуміти об'єктивно необхідні для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою забезпечення своєчасного судового захисту строки. Аналізуючи таке твердження можна дійти висновку, що строк буде відповідати принципу розумності лише у випадку врахування наступних положень: граничних строків для розгляду тої чи іншої справи, складності справи, кількості задіяних у справі осіб (учасників), часових рамок для проведення необхідних експертиз тощо [4].

При тлумаченні поняття «розумність строків» Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ керувався положеннями Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), оскільки відповідно до норм Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р., Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р. наша держава визнає юрисдикцію Суду в усіх питаннях, які стосуються тлумачення і застосування конвенції [5]. Так, беручи до уваги як розкриває принцип розумності строків ЄСПЛ спираючись на ст. 6 Конвенції, слід зазначити, що це не є однаковий строк для всіх справ, він не має чіткого цифрового вираження і у кожному окремому випадку потребує свого індивідуального встановлення. Виходячи із цього постало питання того чим керуватися при встановленні такого строку, і тому було визначено відповідні критерії, які дають можливість за рівних умов визначити, який проміжок часу

потрібен для вчинення процесуальних дій чи вирішення справи. Тож, до основних критеріїв виокремлених практикою ЄСПЛ щодо застосування ст. 6 Конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р. належать [6]:

1. Складність справи – наявність обставин, що утруднюють розгляд справи, сюди можна віднести кількість учасників справи; кількість доказів, якими вони обґрунтовують ті чи інші обставини; кількістю питань, які можуть бути об'єднані в одному провадженні тощо. Слід відмітити, що ЄСПЛ з цього приводу вважає, що під складністю треба розуміти деякі фактичні та документарні питання, а також у своєму рішенні по справі «Науменко проти України» Суд вказав на неможливість визначення строку розумним лише за наявності складності справи [7].
2. Поведінка заявника – сприяння заявником усіма своїми діями як найшвидшому розгляду справ, зокрема це передбачає не затягування процесу, а навпаки вжиття необхідних дій для його пришвидшення.
3. Поведінка державних органів – так само органи задіяні у цивільному процесі мають сприяти оперативному розгляду справи. Яскравим прикладом є справа «Паскал проти України», де було порушено принцип розумності строків внаслідок неодноразових довготривалих затримок при призначенні судових засідань, організації технічного запису засідань та оголошенні вироку [8].
4. Значущість питання для заявника – першість та швидкість вирішення серед усіх наявних видів справ займають ті, які пов'язані із аліментами на дитину, піклуванням над дитиною, трудовими спорами та справи пов'язані із каліцтвом та завданням шкоди. Так, одним із прикладів можна назвати справу про відшкодування шкоди «Дульський проти України», де Суд вважає, що провадження у справі мало для нього безспірно велике значення, особливо якщо брати до уваги той факт, що заявникові було більше сімдесяти років, коли він уперше подав позов до суду. Відповідно важливість предмета спору для заявника полягала у швидкому розгляді його позову [9].

Проаналізувавши основні критерії, які є підставами для визначення розумності стоків та справи, де вони порушувалися можна стверджувати, що у більшості випадків принцип не виконується, оскільки немає правового механізму впливу на тих осіб, які недотримаються чи прямо порушують дану норму в площині українського законодавства. Отже, для врегулювання питання про реальне виконання принципу розумності строків при вирішенні цивільних справ в Україні необхідно впровадити превентивні і компенсаторні засоби захисту права особи на розгляд справи та виконання судового рішення судовою гілкою влади.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 30 станом на 21.10.2019. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.
2. Аналіз дотримання розумних строків розгляду місцевими судами та апеляційним судом цивільних справ при здійсненні судочинства у І півріччі 2018 року. URL: https://hra.court.gov.ua/sud4818/inshe/inf_court/uzag18c5.
3. Цивільний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV:за станом на 21.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.

4. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14.
5. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р., Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 № 40: за станом на 21.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 №40:станом на 21.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Справа «Науменко проти України» рішення Європейського суду з прав людини від 09.11.2004.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_353.
8. Справа «Паскал проти України» рішення Європейського суду з прав людини від 15.09.2011 заява № 24652/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_736.
9. Справа «Дульський проти України» рішення Європейського суду з прав людини від 01.06.2006 заява № 61679/00. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_045.

Лопушанська К.С.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Впровадження інформаційних технологій в судову гілку влади призводить до невизначеності понять, які використовуються під час здійснення електронного правосуддя, в тому числі в цивільному процесі. Так, у національних та міжнародних актах, наукових працях вживаються такі терміни, як «електронне судочинство» «електронний суд», «електронне правосуддя», « електронна юстиція», «цифровий суд», «віртуальний суд», «кібер-суд». Наведені вище поняття використовуються для позначення відносин, що виникають у сфері функціонування судової системи, із залученням сучасних інформаційно-телекомунікаційних систем та програмного забезпечення як у цілому, так і щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Нормативне закріплення поняття та визначення способів електронного судочинства відбувалось у кілька етапів. Перший етап мав принципове значення для якісного впровадження електронного судочинства та почався з прийняттям Верховною Радою України 3 листопада 2017 Закону № 2147-VIII «Про внесення

змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (далі – Закон), нововведення в якому спрямовані на реалізацію ідеї електронного судочинства та забезпечення його засобами спрощення доступу до правосуддя, прозорості та прискорення розгляду справ [1]. Ст. 14 цього Закону зазначає, що у цивільних судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (далі – ЄСІТС), в якій відбувається обов'язкова реєстрація усіх процесуальних документів, визначення судді або колегії-суддів, що будуть розглядати цивільну справу, документообіг, співпраця з іншими учасниками справи, шляхом направлення судових повісток, судових повісток – повідомлень, судових рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси. Вимогами процесуального законодавства в новій редакції вказано, що суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі.

Наступний етап починається з експлуатації в тестовому режимі в місцевих та апеляційних судах підсистеми «Електронний суд», нормативною підставою якої є Наказ Державної судової адміністрації від 22 грудня 2018 року № 628 [2].

Для можливості користування сервісом Електронного суду спочатку необхідно пройти передбачений підсистемою порядок реєстрації офіційної електронної адреси (Електронного кабінету) з обов'язковим використанням власного електронного підпису. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про електронні довірчі послуги» електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, який було отримано на підставі криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа [3].

Також учасник судового процесу за допомогою сервісу Електронного суду може сплатити судовий збір та інші платежі у режимі онлайн. Внаслідок внесеник змін, ст. 4 Закону України «Про судовий збір», а саме частина 3 буде встановлювати, що при поданні до суду процесуальних документів в електронній формі – застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору [4].

Третій, заключний етап, в якому йдеться про те, що Державна судова адміністрація України з урахуванням пропозицій судів та відповідно до рішення Вищої ради правосуддя надіслала для публікації 1 березня 2019 року повідомлення про відкликання оголошення, опублікованого в газеті «Голос України» 1 грудня 2018 року № 229 щодо створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи». Підставою такого рішення є збільшення часу для підготовки судів щодо роботи з системою та можливості доопрацювання Положення про ЄСІТС.

Чинний Цивільний процесуальний Кодекс вказує (ст.8), що вся інформація, яка стосується розгляду цивільної справи, предмету позову, учасників справа, етапи проходження цієї справи в цивільному судочинстві, клопотання та заяви, заходи, які вживаються для забезпечення позову підлягає обов'язковому оприлюдненню на

офіційному сайті судової влади України в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему [5].

Крім того, електронне судове рішення разом зі всіма реєстраційними відомостями оприлюднюється у формі електронного документа шляхом його надсилання в Єдиний державний реєстр судових рішень засобами ЄСІТС.

Варто зазначити, що внаслідок запровадження електронного правосуддя на працівників апарату судової системи було покладено декілька нових обов'язків, серед яких: своєчасне внесення до підсистем ЄСІТС повних та достовірних даних щодо діяльності суду або органу суддівського самоврядування та забезпечення: інформації про рух документів, наявність або відсутність на роботі посадових осіб та суддів, інших даних, необхідних для проведення автоматизованого розподілу; інформації щодо стану розгляду скарги, судової справи, внесення електронних судових рішень, захист інформації в підсистемах ЄСІТС, що використовуються в цьому органі та своєчасне інформування адміністратора про проблеми технічного характеру, що виникають під час використання ЄСІТС.

Проаналізувавши нормативно-правову базу щодо забезпечення електронного цивільного судочинства вважаю за потрібне ведення нового розділу В ЦПК, де буде визначено основний порядок подання процесуальний документів через мережу Інтернет, сплату судового збору в режимі он-лайн. Це має забезпечити можливість користування процесуальними правами учасника судового процесу, передбаченими відповідними процесуальними кодексами.

Отже, «електронний суд» – це один із сервісів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечує обмін електронними документами між учасниками судового процесу та доступ до якого здійснюється після реєстрації. В процесуальний документах закріплено якісно новий порядок проведення судового розгляду цивільних справ за матеріалами та доказами які подані в електронній формі. Це сприяє забезпечення принципу доступності та відкритості правосуддя, економії часу та коштів, мобільності роботи з процесуальними документами.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів / «Закон України» від 03.10.2017 р. №2147-VIII / ВР України. 2017. № 48, ст.436. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#n3075 (дата звернення 25.10.2019)

2. Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах / Наказ Державної судової адміністрації від 22 грудня 2018 р. № 628 / ВР України. 2018. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/628_18.pdf (дата звернення 25.10.2019)

3. Про електронні довірчі послуги / «Закон України» від 05.10. 2017 р. № 2155-VIII, / ВР України. 2017. № 45, ст.400. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19 (дата звернення 25.10.2019)

4. Про судовий збір / «Закон України» від 21.10.2019 р. № 3674-VI / ВР України. 2019. № 14, ст.87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17 (дата звернення 25.10.2019)

5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. №1618-IV: станом на 04.11.2018. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення 22.10. 2019).

Мазур Я.П., Пасюк Т.В.,
студенти групи ПМСП-19-2
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Новицька Н. Б.,
д. ю. н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

В процесі входження України в ринкові відносини об’єкти інтелектуальної власності дуже часто стають предметом купівлі-продажу. Передача прав інтелектуальної власності за договором є дійсно ефективним засобом впровадження новітніх розробок. На цьому підґрунті виникли нові види договірних відносин, а саме: ліцензійний договір, договір франчайзингу та подібні до них.

Зміст франчайзингу полягає в тому, що провідна компанія (франчайзер) дає право на використання власного товарного знаку, імені, а також вироблені та апробовані технології на певних обговорених та узгоджених умовах [1, с. 191]. При належному підході франчайзинг може слугувати каталізатором успішного розвитку бізнесу. Він створює для підприємств, що входять до франчайзингової мережі, комфортні умови для успішної реалізації товарів та відкриває нові можливості розвитку [2, с. 688]. Франчайзингові угоди зазвичай ініціюють успішні компанії з метою швидкого поширення бізнесу у нові регіони, а також з популяризації власного бренду, отримання гарантованого додаткового доходу за мінімальних витрат тощо.

Стан сучасного франчайзингу оцінюється як динамічний, з погляду зацікавленості зарубіжних компаній у розвитку ділових зв’язків з українськими партнерами. Частка присутності великих брендів на національному ринку складає близько 35%.

Українські франшизи традиційно спрямовані на низький та середній ціновий сегменти. Найбільш затребуваними напрямками в Україні є роздрібна торгівля, громадське харчування, сфера послуг, готельний бізнес, будівництво, послуги для бізнесу, логістика, в меншій мірі виробництво [3].

Незважаючи на перспективи розширення ринку франчайзингу в Україні, існують проблеми, які стримують його активний розвиток, а саме: відсутність необхідного стартового капіталу у потенційних покупців та складність одержання кредитів для його формування; необізнаність вітчизняних підприємців щодо основних принципів ведення бізнесу на засадах франчайзингу та можливостей розвитку, які він створює; незахищеність українських покупців франшизи у договорах з іноземними партнерами; недобросовісне відношення до виконання договірних зобов’язань та використання інтелектуальної власності, яка є об’єктом

франчайзингових угод; значне обмеження розвитку малого бізнесу податковими нормами, внаслідок чого підприємці змушені шукати «обхідні шляхи» у здійсненні паушального платежу та роялті [2, с. 688-689].

Особливе місце серед проблем франчайзингу займає освіта як механізм вирішення соціально-психологічних проблем. Ця проблема викликана слабкою підготовкою представників малого бізнесу в сфері франчайзингу.

Природно, що розглянуті проблеми не можна аналізувати локально, вони тісно пов'язані та роблять серйозний вплив одна на одну.

Найважливішою проблемою українського франчайзингу стає відсутність стабільності. Якщо повернутися до визначення франчайзингу, то це, в першу чергу, система відносин, закріплена знову ж таки системою договорів. Природно, що подібна система, до того ж яка обє'днує економічно незалежних підприємців, стає інерційною.

Організація підприємства на умовах франшизи значно знижує підприємницькій ризик, тому що в цьому випадку відбувається використання уже відпрацьованого бізнесу, що довів свою ефективність. Отже, розвиток франчайзингу може виявитися однією з найбільш ефективних форм підтримки підприємництва, одним з можливих рішень важливого державного завдання.

Істотною перешкодою, яка стримує розвиток франчайзингу в Україні, є невідповідність правового регулювання комерційних відносин, які виникають між партнерами за системою франчайзингу, змісту та статусу таких операцій [1, с. 193]. Так, національне законодавство не розмежовує договір франчайзингу та договір комерційної концесії, застосовуючи до них аналогічні вимоги до реєстрації та виконання зобов'язань.

Незважаючи на низку невирішених проблем, ринок франчайзингу в Україні щорічно демонструє зростання, що відкриває нові можливості для організації бізнесу та підвищення ділової активності в країні. Слід зазначити, що на товарному ринку чітко простежується тенденція до того, що часто споживачі надають перевагу продукції відомої торгової марки. Виробники, що роблять ставку на формування іміджу та просування бренду на основі франчайзингу, отримують конкурентні переваги на ринку [4, с. 89].

Підсумовуючи проблеми франчайзингу, слід зазначити, що франчайзинг має широкі перспективні можливості для розвитку в Україні. Проте для їх реалізації необхідно створити певні умови, а саме:

1. Включити системи розвитку франчайзингу в урядову програму підтримки малого підприємництва.

2. Створити систему податкових пільг для покупців франшизи, особливо на початковому етапі розвитку франчайзингової системи.

3. Надати можливість застосування франчайзі спрощеної системи бухгалтерського обліку.

4. Створити мережу навчально-консультаційних центрів з франчайзингу, не тільки в найбільших містах, але й по всій країні [5].

Отже, підбиваючи підсумки в цілому, необхідно вказати, що для розвитку франчайзингу в Україні існує низка перепон: нечітка нормативно-законодавча база, яка не регулює багато вищезгаданих питань, пов'язаних з франчайзингом; проблеми

фінансово-кредитного характеру. Стимулювання франчайзингу з боку держави дасть змогу створювати нові робочі місця, сприятиме розробці нових ідей, технологій та методів ведення малого бізнесу, а також допоможе залучити значні іноземні та внутрішні інвестиції у розвиток національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Свида І.В. Франайзинг як форма організації бізнесу / І.В. Свида // Збірник наукових праць ЧДТУ. Сер.: Економічні науки. - 2009. - Вип. 24(1). – С. 191-195.

2. Тонюк М.О. Франчайзинг як особлива форма організації та функціонування бізнесу в Україні / М.О. Тонюк // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 7. – С. 687- 689.

3. Асоціація франчайзингу в Україні. Стан ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.franchising.org.ua/page/sostojanie_rynka.

4. Петришин Н.Я. Франчайзинг в Україні: стан та перспективи розвитку / Н.Я. Петришин, В.И. Жежуха // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2006 . – № 575, – С. 87- 91.

5. http://www.franchising.org.ua/index.php?pageid=63

Мазурець О.О.,
студентка групи ПБК-16-7
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до Конституції України право на судовий захист є невідчужуваним правом кожної особи і невід'ємною складовою функціонування правової держави [1]. В свою чергу, підхід Європейського суду з прав людини встановлює, що дане право включає не лише формальну можливість звернення до суду, а й ефективне та своєчасне вирішення спору, що є передумовою фактичного захисту порушених прав.

В свою чергу, в умовах сьогодення цивільні справи розглядаються понад визначені законодавством строки, однією з причин яких є зловживання процесуальними правами, тобто недобросовісна правореалізація суб'єктами цивільного процесу, що визначає актуальність обраної тематики.

Проблему, що стосується зловживання процесуальними правами у цивільному процесі досліджувала значна кількість як вітчизнятих, так і зарубіжних науковців, зокрема: О. В. Андрійчук, В. І. Бобрик, Є. М. А. Гурвич, К. В. Гусаров, В. В. Тихонович, О. С. Ткачук, С. Я. Фурса, Г. В. Чурпіта, М. Й. Штефан тощо. Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, питання зловживання

процесуальними правами потребує подальшого дослідження, його правових наслідків тощо.

Відповідно до ст. 17 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [2] заборона зловживання правами полягає у будь-якій діяльності, спрямованій на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

Запровадження принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами на законодавчому рівні слугує ефективним механізмом забезпечення здійснення основних завдань судочинства в Україні.

Погоджуємся із думкою А. О. Акімової [3, с. 67], яка пропонує вважати зловживанням процесуальними правами умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і створення оманливого переконання щодо їх дійсної реалізації.

Наголошуємо, що правильний та своєчасний розгляд цивільних справ в умовах зловживання процесуальними правами є неможливим. В свою чергу, виявивши факт зловживання процесуальними правами, суд повинен припинити таку процесуальну діяльність.

Відповідно до ч. 2 ст. 44 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК України) [4] залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства, зокрема:

1) подання скарги на судове рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;

3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;

4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;

5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі.

Зазначаємо, що даний перелік не є вичерпним, тобто на розсуд суду можуть визначатися й інші дії, які будуть причиною безпідставному затягуванню чи перешкоджанню розгляду справи.

Також чинним ЦПК України встановлюються санкції, які може застосувати суд у разі зловживання процесуальними правами, наприклад, ч.1 ст. 148 ЦПК України передбачає, що суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід

державного бюджету з відповідної особи штрафу у сумі до від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у разі зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству тощо [4].

В умовах сьогодення дискусійною вважається проблема зловживання процесуальними правами шляхом подання завідомо безпідставного позову чи позову за відсутності предмету спору, оскільки відсутні критерії, які б визначали саме зловживання процесуальними правами, а також той факт, що фактично це є обмеженням особи у доступі до правосуддя.

Звертаємо увагу, що Конституційний суд у рішенні від 22 квітня 2014 року у справі № 4-рп/2014 визначив, що здійснення судочинства на засадах, визначених в Основному Законі України, – це конституційна гарантія права кожного на судовий захист [5].

Натомість, Верховний Суд у справі № 757/2200/17-к нагадав, що право на суд, одним із аспектів якого є право доступу до суду, не є абсолютним, воно може підлягати обмеженням, особливо щодо умов прийнятності скарги. Однак ці обмеження не повинні впливати на користування правом у такий спосіб і до такої міри, що саму його суть буде порушено. Вони повинні відповідати законній меті, і тут має бути розумний ступінь пропорційності між засобами, що застосовуються, та метою, яку намагаються досягнути (ухвала Європейського суду з прав людини від 8 січня 2008 року щодо прийнятності заяви № 32671/02 у справі «Скорик проти України») [6].

Вважаємо, що суттєвою проблемою визначення зловживання процесуальними правами є те, що на початковому етапі дані дії важко визначити, тобто потрібно здійснити повний розгляд справи, дослідити докази подані учасниками та дійти до висновку щодо безпідставності позову.

Безумовно, вагомим критерієм визначення зловживання процесуальними правами є суб'єктивне ставлення учасника цивільного процесу, що пов'язано із усвідомленням особою дій та наявності умислу на їх вчинення.

Погоджуємся з думкою Марунич М.І. [7], яка визначила, що критеріями розмежування між нормальним перебігом цивільного процесу та його затягуванням з боку учасників справи та їхніх представників є:

1) необхідність вчинення діяння, яке впливає на прийняття законного і обґрунтованого рішення в конкретній цивільній справі;

2) недобросовісний характер такого діяння, який полягає у завідомому усвідомленні невідповідності його мети, визначеної законодавцем, фактичним цілям, з якими воно вчиняється;

3) наслідок вчинення цього діяння у вигляді відтермінування конкретної процесуальної дії чи ухвалення судом рішення, яким закінчується розгляд справи, на певний період часу.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що зловживання процесуальними правами є недобросовісним здійсненням, використанням права з перевищенням меж, з іншою метою, ніж та, що встановлена законом.

Вважаємо, що на сучасному етапі доцільне підвищення штрафних санкцій за затягування процесу з боку його учасників до державного бюджету, оскільки зловживання процесуальними правами негативно позначається на ефективності судового розгляду справ, породжує шкідливі явища у виді невиправданого збільшення строків судового розгляду, ухвалення помилкових судових рішень, порушення матеріальних і процесуальних прав учасників процесу тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР// База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата зверненн 27.09.2019).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 27.09.2019).
3. Акімова А. О. Зловживання позивачем правом на звернення до суду з метою встановлення найбільш сприятливих умов для розгляду справи. Зловживання цивільними процесуальними правами: шляхи протидії: матеріали круглого столу. Одеса: Фенікс, 2015. С. 66-69.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6376 (дата звернення 27.09.2019).
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Рейніша Леоніда Валерійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 10 [...]: Рішення Конституційного суду України від 22.04.2014 № 4-рп/2014 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-14 (дата звернення 27.09.2019).
6. Постанова Верховного Суду від 15 лютого 2018 року у справі № 757/2200/17-к URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/72349130 (дата звернення 27.09.2019).
7. Маруних М.І. Затягування цивільного процесу: сутність, правові наслідки та способи запобігання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ., 2019. 221 с.

Мазурик Андрій Володимирович
студент групи ПБ-18-2
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник:
Самілик Л. О.,
к.ю.н., доцент
кафедри цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання щодо реалізації та захисту права інтелектуальної власності є актуальним в наш час, адже в процесі глобалізації продуктам інтелектуальної власності приділяється значна увага, а знанням надається першочергова вага. Тому для забезпечення інноваційного розвитку економіки у всьому світі, і тому числі в Україні, набули стратегічного значення питання ефективного захисту інтелектуальної власності.

«Україна проголосила одним із стратегічних напрямків зовнішньоекономічної політики інтеграцію до Світового Співтовариства, насамперед вступ до Світової організації торгівлі (СОТ) та інтеграцію у Європейський Союз. Приєднання до цих впливових міжнародних організацій неможливе без забезпечення захисту прав інтелектуальної власності на рівні, що відповідає міжнародним стандартам»[1].

На сьогодні розробки цієї проблеми в законодавстві України є недостатніми. Проблеми управління та правового захисту права інтелектуальної власності майже не досліджувалися на рівні законодавства України, що і зумовлює актуальність теми дослідження та необхідність подальшого опрацювання та захисту права інтелектуальної власності.

Окремі проблеми захисту права інтелектуальної власності досліджували такі науковці, як: Ю.Г. Матвєєва, В.І. Жукова, С.Д. Волошка, Н.М. Мироненко, В.М. Крижна, Г.А. Андрощук, В.О. Жарова, О.Д. Святоцький, Г.В. Корчевний, О.М. Тропіна та ін.

Проте, незважаючи на значущість проведених досліджень, для вітчизняної правової науки проблема розвитку захисту інтелектуальної власності в Україні є новою й потребує системного обґрунтування. На сьогоднішній день проблеми з питань захисту прав інтелектуальної власності можна вирішувати в двох аспектах, перший – це неюрисдикційний, коли особа права якої було порушено сама намагається вирішити питання, щодо порушення її права власності. Але він є не досить ефективним, адже не передбачений законодавством, і до особи яка порушує право інтелектуальної власності не може бути застосована санкція. Другий є більш ефективний – це звернення до суду і розгляд справи у судовому порядку, де буде розглянуто питання і винесення запобіжного заходу передбаченого Цивільним Кодексом України, зокрема частиною 2 статті 432.

Основні проблеми, які пов’язані з питаннями інтелектуальної власності та з умовами її реалізації в Україні можна визначити наступним чином. По-перше, слід здійснити низку факторів, які дозволять уніфікувати чинне законодавство до міжнародних норм та стандартів.

З огляду на визначені пріоритетні напрямки зовнішньої політики України, а саме інтеграцію у Європейський Союз, законодавство України у сфері інтелектуальної власності потребує подальшого удосконалення з метою забезпечення рівня захисту прав інтелектуальної власності, аналогічного до існуючого в Європейських Співтовариствах. З цією метою планується розробка проектів законодавчих актів, спрямованих на приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС [1].

Найважливішою такою угодою є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС), яка вимагає запровадження встановлених мінімальних вимог до стандартів захисту інтелектуальної власності. Зазначені глобальні тенденції є потужними стимулами до розвитку системи охорони інтелектуальної власності в Україні [2].

По-друге, необхідно удосконалити нормативно-правові акти, які зможуть здійснити охорону продуктів інтелектуальної власності, а також створення нормативної бази, яка надаватиме стимул для розвитку інноваційної діяльності.

З метою врегулювання даної прогалини Кабінетом Міністрів України внесено законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», яким Закон України «Про нотаріат» пропонується доповнити статтею 791, який надає нотаріусу можливість забезпечувати докази в Інтернеті шляхом складення відповідного протоколу, який містить опис інформації, розміщеної в Інтернеті, та до якого додаються документи, в яких зафіксована розміщена в Інтернеті інформація. Безумовно, підвищення існуючого рівня правового захисту суспільних відносин у даній сфері має важливе значення. Разом з тим, особливо важливим вбачається необхідність стимулювання винахідників, авторів, шляхом надання їм ряду пільг [3].

Ще однією із основних проблем, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності є відсутність чітких критеріїв для визначення розміру шкоди, яку було заподіяно особі, що на законних підставах володіє об’єктами права інтелектуальної власності. Так згідно Закону України «Про авторське право та суміжні права» «За захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб’єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції»[4], де орган суду прийме відповідне рішення щодо відновлення порушеного права.

Отже, в процесі глобалізації продуктам інтелектуальної власності приділяється значна увага, а знанням надається першочергова вага. Законодавство України певним чином регулює відносини, які пов’язані з об’єктами інтелектуальної власності. Але існує ряд проблем, яким необхідно приділити значну увагу, а саме це: здійснити низку факторів, які дозволять уніфікувати чинне законодавство до міжнародних норм та стандартів, удосконалити нормативно-правові акти, які зможуть здійснити охорону продуктів інтелектуальної власності, а також створення нормативної бази, яка надаватиме стимул для розвитку інноваційної діяльності, визначити розмір шкоди, яку було заподіяно особі, що на законних підставах володіє об’єктами права інтелектуальної власності на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Рішення колегії Міністерства Освіти і Науки України «Про проблеми захисту прав інтелектуальної власності та шляхи їх вирішення» від 04.12.2003р. № 12/2-16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2-16290-03?lang=ru
2. Глобальні тенденції в системі захисту інтелектуальної власності.URL: http://allref.com.ua/uk/skachaty/Globalni_tendenciyi_v_sistemi_zahistu_intelektual-noyi_vlasnosti.

3. Вдосконалення нормативно-правових актів у частині посилення правової охорони об’єктів права інтелектуальної власності та стимулювання розвитку інноваційної діяльності. URL: http://lexliga.com/ua/novosti/problemyi-pravovogo-regulirovaniya-intellektualnoj-sobstvennosti
4. Про авторське право та суміжні права: Закон України №3792-12 від 23.12.93 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12

Маковій В.П.,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін,
Одеський державний університет внутрішніх справ

СТРОК (ТЕРМІН) ЯК ЗАСІБ ДО ОБМЕЖЕННЯ СЕРВІТУТНИХ ПРАВ

Важливою передумовою до панування громадянського спокою в будь-які часи були і залишаються засоби, що обмежують поведінку одних суб’єктів на користь інших. Серед останніх належне місце займають правові важелі впливу на відповідні відносини незалежно від сфери суспільного буття. Безумовно, приматом низки інтересів, які виникають й задовольняються в суспільстві є саме сукупність приватних інтересів, що проявляються у відповідних цивільних правах та цивільних обов’язках. У структурі механізму правового регулювання таких темпоральні величини відіграють чи не найвирішальнішу роль.

З огляду на зміст ст. ст. 13, 14, 41 Конституції України право власності та інші речові права включені до переліку конституційних прав та свобод людини і громадянина, а тому потребують підвищеної уваги з боку держави в частині створення найбільш ефективного механізму правового регулювання. Наведене актуалізує з’ясування природи темпоральних величин у структурі останнього у контексті регулювання речових відносин, серед яких окремої уваги необхідно приділити сервітутам. У площині предмету даного виступу на увагу заслуговує сутність суб’єктивного цивільного права сурвітуарія, тобто права на здійснення користування чужим майном у значенні ст. 401 Цивільного кодексу України (надалі ЦК України). При цьому важливим є питання дослідження правової природи сервітуту як різновиду обтяження права власності на обслуговуюче майно [1, с. 33-34].

У книзі третій ЦК України правовий час відтворено в розрізі наступних етапів існування суб'єктивного сервітутного права: 1) виникнення; 2) здійснення; 3) припинення. При цьому він проявляється у сутності як строку, так і терміну, які займають окреме місце у загальній дефініції часу за положеннями розділу V “Строки та терміни. Позовна давність”. Так в якості терміну, як прояву темпоральної величини, необхідно визнати момент виникнення сервітуту (ст. 402). Залежно від підстави виникнення розглянутого речового права можна говорити про відповідний момент у часі, з настанням якого пов’язаний відповідний юридичний факт.

Якщо мова йде про договір, то таким терміном є момент досягнення домовленості сторонами сервітутних відносин й надання їй відповідної форми. Необхідно погодитись з існуючою думкою щодо неурегульованості договору як правової підстави виникнення сервітуту [2, с. 54]. Хоча такий правочин можна віднести до поіменованих договорів у зв'язку з визначенням його природи та місця серед форм цивільного права, однак не має унормованого варіанту визначення основних атрибутів такого цивільно-правового поняття, серед яких: перелік істотних умов, предмет, форма, суб'єктний склад, тощо. У питанні термінологічного характеру з приводу назви подібного договору, то можна було б розглянути можливість надання йому найменування в одному з варіантів «договору про встановлення сервітуту», «договору про право сервітуту», «договору сервітуту». Враховуючи підхід законодавця, який має лінгвістичне та правове обґрунтування, що відображений у назві переліку договорів серед договірних зобов'язань за книгою третьою ЦК України на прикладі договору оренди, на перший погляд необхідно погодитись з останнім варіантом назви. Однак, така думка суперечить речовій природі сервітуту, оскільки сервітутне право здійснюється в межах речових відносин, а не зобов'язальних. Тому оптимальним варіантом назви цього правочину є саме «договір про встановлення сервітуту».

Вочевидь, в рамках даного дослідження потребує встановлення сутність моменту виникнення договірних відносин, як наслідок, й виникнення суб'єктивного сервітутного права або права користування чужим майном. Даний юридичний факт безпосередньо має ототожнюватись з моментом надання домовленості сервітуарія та власника обтяженої сервітутом земельної ділянки належної форми.

З приводу форми договору про встановлення сервітуту необхідно дійти позитивного висновку щодо дотримання хоча б простої письмової форми, що відповідатиме як змісту ст. 208, так і положенням ст. 402 ЦК України. Дійсно остання передбачає обов'язкову реєстрацію земельного сервітуту як різновиду відповідного речового права на нерухоме майно. Оскільки ст. 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» серед підстав проведення реєстраційної процедури сервітуту як речового права вимагає наявність договору про його встановлення, то приходимо до вказаного висновку щодо форми розглянутого правочину. Письмова ж форма у відповідності до ст.ст. 207, 638, 639 ЦК України свідчить про настання моменту досягнення згоди саме у письмовій формі у випадку підписання сторонами договору, або ж отримання повідомлення про волевиявлення контрагента у формі телеграми, електронного листа, тощо, як відповідний акцепт, що ототожнюється з письмовою формою договору. Подібним чином можна було б говорити про особливості виникнення сервітуту на підставі заповіту, закону, рішення суду з огляду на специфічні ознаки створення відповідних правових наслідків наведеними приватними та публічними актами. Така думка мала б право на існування, якщо б не припис ч. 2 ст. 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», яка пов'язує виникнення речового права на нерухоме майно саме з моментом внесення інформації про таке до відповідного реєстру. Тому, саме останній момент й буде пов'язаний з виникненням сервітуту.

Поряд з цим, викладене щодо різновидів юридичних фактів, які є підставою виникнення сервітуту, необхідно тлумачити таким чином. Термін також відіграє роль в якості моменту, з якого сторони фактично отримують «гіпотетичне право» на легітимацію сервітутних стосунків через проходження реєстраційної процедури. Саме за таких обставин момент досягнення домовленості за договором про встановлення сервітуту, набрання чинності рішенням суду, набрання чинності нормою закону, прийняття спадщини за заповітом сприймаються в якості часових меж реалізації права на сервітут.

Подібним чином, строк прямо унормований положеннями ЦК України щодо припинення сервітуту, в яких саме сплив наведеного часу створює такі правові наслідки (п. 3 ч. 1 ст. 406), а також відсутність активної поведінки сервітуарія щодо користування сервітутом протягом трьох років підряд (п. 5 ч. 1 ст. 406). Окрім цього, припинення сервітуту пов'язано також з терміном, а саме з моментом: 1) поєднання сервітуарія й власника майна, зокрема за договором купівлі-продажу обслуговуючої земельної ділянки – з моменту державної реєстрації відповідного права власності; 2) відмови від такого речового права безпосередньо сервітуарія – з моменту державної реєстрації припинення такого речового права; 3) припинення обставини, яка була підставою для встановлення сервітуту – з наведеного моменту; 4) смерті сервітуарія у випадку особистого сервітуту – з такого моменту або набрання рішенням суду про оголошення сервітуарія померлим; 5) набрання чинності рішенням суду або припису закону – за аналогією з наведеним щодо виникнення за вказаних обставин сервітутного права. Причому у наведених випадках додатковим юридичним фактом має бути відповідна реєстрація припинення сервітуту.

Поряд з 3 книгою ЦК України темпоральні величини щодо моменту виникнення та припинення сервітутних відносин містяться в інших спеціальних нормативно-правових актах. Зокрема, подібне спостерігається у нормах глави 16 Земельного кодексу України (надалі – ЗК України), де відображена специфіка впливу темпоральних величин на регулювання земельних сервітутів. Водночас, ЗК України допускає викривлення сутності темпоральних величин у контексті сутності понять строку та терміну, а саме п. г) ч. 1 ст. 102 передбачає в якості підстави припинення земельного сервітуту закінчення терміну, на який було встановлено сервітут. Однак з наведеного та сутності терміну й строку, визначеного ст. 251 ЦК України, виникає потреба подати наведену норму у вигляді: «сплив строку, на який був встановлений сервітут».

Відповідні темпоральні обмеження здійснення сервітутних прав можна спостерігати у Лісовому кодексі України щодо лісових сервітутів (ст. 23) та деяких інших нормативних актах.

Таким чином, викладені міркування надають можливість виокремити серед елементів механізму правового регулювання сервітутних відносин правовий час, а також запропонувати відповідні зміни до чинного законодавства, зокрема ЗК України, з метою уніфікації унормування темпоральних величин в рамках інституту права користування чужим майном (сервітуту).

Наведені міркування окреслюють значимість часових величин в ролі засобу до обмеження здійснення такого речового права, як сервітут, та вказують на окремі відправні точки для подальших досліджень цього та суміжних питань.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 8: Договори про передачу майна у власність та користування / за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Харків: ФО-П Лисяк Л.С., 2013. 672 с.

2. Луць В., Лапечук П., Попович Т. Проблеми земельного сервітуту. *Юридична Україна*. 2010. № 2. С. 53-55.

Малов Б.Є.,
студент групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРИНЦИП ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Принцип використання державної мови в судочинстві відноситься до основоположних принципів судочинства, і закріплений у Цивільному процесуальному кодексі України.

Відповідно до статті 9 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється державною мовою. Також, особи які беруть участь у справі і не володіють державною мовою на достатньому рівні, або ж не володіють нею взагалі мають право користуватися рідною мовою, або мовою, якою вони володіють, але лише за наявності перекладача.[1]

Питання щодо мови судочинства можна віднести до найбільш актуальних на сьогоднішній день. Щодо питання мовної політики та правового статусу української мови присвячено праці О. Доценко, Б. Ажнюк, А. Іванський, В. Курило, С. Степурко, І. Гіренко, М. Кравчук та інші.

На думку О. Доценко у більшості країн правовий статус мов визначається мовною політикою – сукупністю ідеологічних постулатів і практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні, або на розвиток мовної системи в певному напрямі, а також впливом держави на повсякденне мовлення задля його удосконалення як найважливішого засобу спілкування й показника загальної культури людини. Доценко визначає мовну політику України як політику диференційованого юридичного статусу, суттю якої є розширення прав офіційної мови та обмеження прав інших мов.[2]

Б. Ажнюк в свою чергу вказує на те, що вільне володіння державною мовою посадовими особами та службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних установ, підприємств, організацій та інших суб'єктів господарювання є обов'язковою умовою для призначення їх на відповідну посаду і для атестації на посаді. Відповідно до вищевказаного автор зазначає, що не повинні виникати спори про те, якою мовою мають користуватися посадові та службові особи при здійсненні їх професійної діяльності. Також, володіння цих осіб державною мовою є одним з факторів, що забезпечують принцип рівності громадян за мовною ознакою в судовому процесі.[3]

Розвиваючи ідею рівності за мовною ознакою, А. Іванський, аналізуючи законодавство, пропонує виділити такі категорії осіб: осіб що вільно володіють державною мовою, осіб що не володіють державною мовою, або володіють не на достатньому рівні, та осіб, чия мова належить до мови національних меншин.

Іванський визначає, що термін «регіональні мови або мови меншин» означає ті мови, якими традиційно користуються в межах певної території держави громадяни цієї держави, які складають групу, меншу за своєю чисельністю, ніж решта населення цієї держави, та мови, які відрізняються від офіційної мови держави.[4]

Також важливо взяти до уваги позицію В. І. Курило, який проаналізувавши значення прийменника «поряд» прийшов до висновку, що у тексті нормативних актів він означає «одночасну, спільну дію». Таким чином, коли йдеться про те, що поряд з державною мовою можуть використовуватись мови національних меншин, це означає, що «вживання української мови є обов'язковим, а інші мови можуть використовуватися разом з українською мовою».[5]

Говорячи про осіб, які не володіють державною мовою, або володіють не на достатньому рівні постає питання щодо залучення перекладача.

На думку О. Скорич участь перекладача в цивільному процесі є гарантією дотримання права учасників цивільного процесу на справедливий судовий розгляд, ухвалення судом законного, обґрунтованого рішення. Для досягнення такої мети необхідно щоб усі учасники цивільного процесу повною мірою володіли мовою, якою здійснюється судочинство.

Також, як в свою чергу зазначає С.І. Степурко, саме участь перекладача врівноважує можливості для захисту прав та інтересів тієї особи, яка володіє мовою судочинства, і тієї, яка не володіє нею.[6]

Підсумовуючи викладене вище можна зазначити що: принцип використання державної мови у цивільному судочинстві закріплено у ЦПК, згідно з яким цивільне судочинство здійснюється державною мовою, або ж рідною мовою осіб, що беруть участь у справі, якщо ті, в свою чергу, користуються послугами перекладача. Важливо зауважити про те, що посадові та службові особи мають користуватися державною мовою при здійсненні їх професійної діяльності. Також необхідно зазначити, що залучення перекладача для осіб, які не володіють, або недостатньо володіють державною мовою є не лише реалізацією принципу використання державної мови, а і принципу рівності усіх учасників цивільного процесу.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004, 1618-IV: за станом на 19.10.2019//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492.

2. Доценко О. Л. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». Том 23. 2010. - № 2. – Ч. 2. 19 – 23.

3. Ажнюк Б.М. Мовне законодавство і мовне планування в сучасній Україні. Мовознавство. 2017. № 4. С.28-40.

4. Іванський А.Й. - Окремі аспекти застосування мови у цивільному судочинстві України. Наше право № 3, 2014 С.169-176

5. Курило В. І. Українська мова в українському суспільстві : погляд правознавця. Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – №1. – С. 163-167.

6. Степурко С.І. Процесуальні гарантії принципу рівноправності сторін у цивільному судочинстві. Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 559. – 2011. – С. 79–82.

Марчак А.Т.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н. доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У зв'язку з розвитком громадянського суспільства, широким використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій і переорієнтацією правосуддя на захист прав кожної людини електронні докази стають новим і актуальним інструментом для реалізації права фізичних та юридичних осіб на захист. Інформаційні та телекомунікаційні технології і електронно-оптичні пристрої, здатні зберігати і передавати цифрові докази в результаті швидкого розвитку науково-технічного прогресу, стали численними і мають суттєві відмінності. Для цивільного судочинства це означає, що кожен вид повинен мати свою власну регламентовану процедуру збору, подання, дослідження та оцінки. В результаті проблема класифікації електронних доказів стає надзвичайно актуальною.

Проблемам розуміння поняття електронних доказів, а також його поділу та види свої праці присвячували Балашов А., Блажівська Н.Є., Боннер О.Т., Брановіцкий К.Л., Бурганов Р.С., Вєршинін О.П., Ворожбіт С.П., Горєлов М.В., Каламайко А.Ю., Луспеник Д.Д., Мітрофанова М.О., Руда Т.В., Тертишніков Р.В., Фурса С.Я., Хацук Ж.В. та інші.

Юридична природа і концепція електронних доказів неможлива без зазначення їх типів і проведення класифікації. У законодавстві немає чіткої відповіді на цю проблему. Хоча в теорії можна знайти численні класифікації

електронних доказів, в наукових поглядах процесуальних вчених також відсутня однаковість, що відображає протиріччя цього правового явища.

Деякі теоретики та практики вважають, що до електронних доказів належать лише електронні документи. Така позиція може бути обґрунтована архаїчним законодавчим підходом до правового регулювання засобів доказування в ЦПК України. Згідно із ч. 2 ст. 65 ЦПК магнітні, електронні та інші носії інформації, що містять аудіовізуальну інформацію про обставини, що мають значення для справи є речовими доказами, а отже, аудіо-та відеозаписи в електронно-цифровій формі, що не мають носія інформації(або його одержання є ускладненим), не потрапляють до змісту новітнього поняття електронних доказів [1].

Окремі науковці відмічають, що не всі електронні докази можуть бути кваліфіковані як документи, оскільки існують також електронні речові докази. Наприклад, результати контролю, записи телефонних та інших переговорів, результати контролю телеграфних та інших повідомлень, зняття інформації з технічних каналів зв'язку утворюють речові докази. З огляду на використання цифрової техніки при їх отриманні зазначені вище результати будуть електронними речовими доказами.

На думку Ю. С. Павлової, зміст електронних документів мав би посвідчуватись незалежним учасником цивільно-правових відносин, який наділений спеціальною компетенцією забезпечувати достовірність юридичних фактів. З огляду на відсутність особистої зацікавленості у нотаріуса та наявність спеціальної компетенції у суду було б достатньо підстав вважати такий доказ допустимим і використовувати його під час розгляду справ. Наприклад, надання до суду роздруківки сторінки з Інтернет-сайту, на якому розповсюджено недостовірну інформацію, є недопустимим доказом, адже суд не має прямої процесуальної можливості оглянути відповідну сторінку в Інтернеті та перевірити достовірність наданої інформації. У той же час залучення нотаріуса дозволило б зафіксувати зміст Інтернет-сторінки і надати роздруківці з сайту юридичної сили, що дозволило б використати її рівноцінно з іншими доказами [2].

Також, багатьма вченими було проведено класифікацію нетрадиційних способів доказування [3;4]. До таких автор відносить: 1) аудіо-та відеозаписи; 2) електронні документи; 3) відомості, отримані з глобальних інформаційних систем (зокрема, мережі Інтернет); 4) електронну пошту; 5) свідчення (показання) спеціальних технічних засобів (напр., прилади обліку витрат електроенергії, води, газу, тепла; прилади визначення швидкості транспортного засобу чи ступеня алкогольного сп'яніння водія тощо); 6) засоби «електронного судочинства» (зокрема, відеоконференції, офіційні веб-сайти судових органів, листування з судовими органами за допомогою електронної пошти, автоматизовані судові інформаційні системи та ін.).

Пропонується розділити аудіо і відео як електронний доказ на два підвиди, залежно від можливості залучити до суду засоби масової інформації, що зберігають аудіо або відео. Якщо матеріал може бути представлений до суду, такий електронний доказ має розглядатися як «аудіо або відео» безпосередньо. Цей вид прецедентного права є найбільш поширеним. Якщо для того, щоб ознайомитися з контентом аудіо або відео, необхідно використовувати Інтернет, то в даному

випадку це «інформація, отримана з глобальних інформаційних мереж». Цей тип електронних доказів рідко зустрічається в цивільному судочинстві. Значення такого поділу полягає в процедурі дослідження: перше буде розглядатися сьогодні як речовий доказ. Порядок вивчення останнього ще не визначений [5].

У теорії цивільного процесуального права немає єдиної точки зору на класифікацію видів електронних доказів. Указані вище поділи поняття електронних доказів на види є некоректними з точки зору логіки, оскільки вони порушують правила поділу понять. Це означає, що їх не слід сприймати як теоретичну модель для законодавчого закріплення, а лише як ознайомчий огляд найбільш поширених різновидів електронних доказів за відомими на сьогодні джерелами цифрової інформації, що зустрічаються в судовій практиці.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України в редакції від 3 жовтня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст.436.

2. Антонюк О.І. Електронні докази в цивільному процесі: проблеми застосування на практиці / С.О. Чорний, О.І.Антонюк // Закон і Бізнес – 2019. – С. 83-88

3.Гетманцев М. Електронні докази в цивільному процесі: практика застосування новел законодавства / Підприємництво, господарство і право. – 2019. – Вип. 2. – С. 19-23

4. Воронюк О. Електронні докази: що вважати оригіналом а що – копією? Закон і Бізнес. 2017. №45 (1343) С. 12

5. Каламайко А. Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. Право та інновації. 2015. №2(10). С. 127-132.

6. Кодола Б. Електронні докази: регулювання, яке буде складно застосовувати на практиці

URL:http://zib.com.ua/ua/131203elektronni_dokazi_regulyuvannya_yake_bude_skladno_zastosuvat.html. 8

Марчак А.Т.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н. доцент кафедри
цивільного права та процесу

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ

У зв'язку з швидким розвитком інформаційного простору, активним поширенням технологій і використанням нових можливостей для обміну інформацією в Інтернеті стає все більш важливою відносно нова форма інформаційного існування, електронна. Зокрема, електронні докази були визнані незалежним засобом докази як в цивільних, так і в комерційних і адміністративних

процесах. Однак, незважаючи на правове регулювання використання електронних засобів доказування, Цивільний процесуальний кодекс України (ЦПК) до сих пір недостатньо регулює порядок і особливості розслідування і оцінки таких доказів судом.

Проблеми застосування електронних доказів у цивільному процесі досліджували такі науковці як А.Т. Боннер, А.П. Вершинін, О. Воронюк, К.Б. Дрогозюк, А.С. Каламайко, Ю.С. Павлова та інші.

Концепція «електронних доказів» отримала широке поширення в 70-х роках двадцятого століття з появою так званих «машинних документів». Але в ті дні «машинні» документи були фактично ідентифіковані з письмовими доказами, тому що вони нічим не відрізнялися від звичайних документів, які були отримані шляхом друку на папері. Сьогодні, завдяки швидкому розвитку Інтернету і різних інформаційних і телекомунікаційних систем, сучасні електронні ЗМІ можуть містити будь-яку інформацію, а не тільки текст. Зокрема, це може бути графічна, аудіо, аудіовізуальна, сама текстова інформація, а також будь-яка їх комбінація.

Так, відповідно до частини 1 статті 100 ЦПК [2] електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам’яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет).

Проте, не зважаючи на законодавче врегулювання даного поняття, існує низка недосконало врегульованих практичних питань їх використання учасниками справи.

Відповідно до частини 2 ст. 100 ЦПК [2] електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Законом може бути передбачено інший порядок засвідчення електронної копії електронного доказу.

Попри наявність вищевказаних положень, залишається невизначеним питання, що саме вважається оригіналом електронного доказу та електронною копією електронного доказу. Адже, якщо оригінал електронного доказу не поданий, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу, такий доказ суд не бере до уваги.

Такі нормативні недоліки вже формують відповідну судову статистику. Наприклад, в ухвалі Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області у справі No398/424/18 від 19.02.2018 суд залишив позовну заяву без руху, зокрема, на підставі невідповідності її вимогам частини 4 статті 100 і пункту 8 частини 3 статті 175 ЦПК України, оскільки «позивачем як доказ у позовній заяві додано роздруківку з інтернет-сайту myalexndriya.blogspot.com», однак відомостей про те, у кого знаходиться оригінал відповідного електронного доказу, у позові нема.

В результаті дослідження була розроблена можливість внесення таких поправок до деяких законодавчих актів, і в них обгрунтовувалося рішення проблем, що виникають в правоохоронних органах, зокрема:

1) з огляду на недостатнє правове регулювання порядку запевнення електронних копій електронних доказів, було обґрунтовано доцільність додавання до статті 34 Закону України «Про нотаріат» списку нотаріальних актів нотаріусів, таких як посвідчення особи електронні та паперові документи;

2) беручи до уваги недосконале визначення в законодавстві термінів «оригінальне електронне доказ» і «копія електронного докази» і щоб уникнути будь-яких суперечностей, які можуть виникнути на практиці щодо розуміння цих концепцій, доцільність доповнення ЦПК Стаття 100-1 під назвою «Оригінал та копія електронного документу»;

3) для вирішення проблеми високого ризику фальсифікації електронних доказів, що ставить під сумнів їх достовірність, необхідність введення в КПК механізму захисту електронних доказів від підробки або знищення. З цією метою пункт «Забезпечення доказів» глави 5 розділу I КПК може бути доповнений статтею 116-1 «Порядок забезпечення електронних доказів».» [8].

Оскільки прогресу немає, існує висока ймовірність того, що в найближчому майбутньому національна судова система повністю перейде на електронні докази, що має на увазі абсолютний відмова від особистого спілкування між учасниками судового процесу і між суддею і учасниками процесу. Судова справа, в якому, в свою чергу, розглядаються сутність і зміст багатьох принципів і принципів судового розгляду, перш за все, принцип безпосередності судочинства. Крім того, слід зазначити, що, на нашу думку, електронне доказ являє собою інформацію, записану на електронному носії, яка містить необхідні дані, що дозволяють ідентифікувати її та використовувати у відповідних судових розглядах, оскільки вона може спростовувати або підтверджувати факти, що мають відношення до судового вирішення справи по суті. Електронний документ буде служити письмовим засобом докази в тій же мірі, що і паперовий документ, якщо в ньому міститься доказова сила думки або фактів, записаних в ньому.

Список використаних джерел:

1. Воронюк О. Електронні докази: що вважати оригіналом а що – копією? Закон і Бізнес. 2017. № 45 (1343). С.12.

2. Цивільний процесуальний кодекс України в редакції від 3 жовтня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст.436.

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. №851-IV (із змінами і доповненнями в редакції від 30.09.2015 року). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15.

4. Павлова Ю. С. Особливості збирання і процесуального закріплення електронних доказів в цивільному судочинстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. №4. С.76–80.

5. Дрогозюк К. Б. Сучасні джерела доказування в цивільному процесі України та Франції. Право і суспільство. 2016. №1. С. 52–63.

6. Каламайко А. Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. Право та інновації. 2015. № 2(10). С. 127–132.

7. Кодола Б. Електронні докази: регулювання, яке буде складно застосувати на практиці.

URL:http://zib.com.ua/ua/131203elektronni_dokazi_regulyuvannya_yake_bude_skladno_zastosuvat.html.

8. Боннер А. Т. Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе: монография. М.: Проспект, 2013. 616 с.

Мельник Т. Р., Шевчук В. Р.
студентки групи ПБП-16-8
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Самілик Л. О.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

На сучасному етапі розвитку нашої держави найбільш вагомим і актуальним питанням в культурній, етичній, економічній та інших сферах є шлюбно-сімейні відносини. Вони лежать в основі побудови та розвитку суспільства, що регламентуються сімейним правом, як однією з автономних галузей права.

Метою даної роботи є аналіз, систематизація, визначення сутності та змісту напрямів сімейного права в питаннях шлюбно-сімейних відносин; оцінка сучасного стану даних відносин в Україні.

Дане питання є актуальним у будь-який період часу, адже сім'я – це основа, яка закладає в розвиток суспільства духовність і мораль; це не просто союз, що складається з жінки та чоловіка, який виконує репродуктивну функцію, а непростий організм, що знаходиться під наглядом права і держави.

Аналіз шлюбно-сімейних відносин в Україні перш за все завбачає висвітлення самого змісту даного визначення, оскільки це дасть можливість зробити певні висновки щодо його стану. Сімейні правовідносини — це наслідок, який виходить із застосування до певних відносин у сфері сім'ї і шлюбу, норм шлюбно-сімейного законодавства. Основою змісту сімейних правовідносин є поділ їх на особисті немайнові та майнові. Майнові – це правовідносини, які сполучаються з майном і з економічним змістом. Немайнові - це ті відносини, які пов'язані з ознаками особистості та не мають економічного змісту.

Відповідно до українського сімейного законодавства:

«1. Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану.

2. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя.

3. Релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя, крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення органів державної реєстрації актів цивільного стану» [1].

Своє детальне визначення шлюбу вказала й українська дослідниця Л.Ю. Драгневич: «Шлюб інтерпретується у вигляді правової угоди, різновиду партнерства чи добровільного союзу між жінкою й чоловіком, заснованого на взаємозгоді, почуттях любові та дружби, який юридично оформлений у державних органах із метою створення сім'ї й виховання дітей, у результаті чого між подружжям виникають особливі шлюбні правовідносини» [2, с. 41].

Г.К. Матвеєв вважає: «Шлюб являє собою вільний, рівноправний і пожиттєвий союз жінки та чоловіка, укладений із дотриманням порядку й умов, установлених законом, що створює сім'ю й породжує між подружжям взаємні особисті та майнові права й обов'язки» [3, с. 45–46].

В сучасній Україні сім'я – це інститут, який постійно перебуває у розвитку та перетворенні. Попри зміни в певних функціях та нормах, вона була і є основним осередком українського суспільства.

Таким чином, ураховуючи досвід вчених та дослідників, ми вважаємо, що шлюб – це добровільний, рівноправний, моногамний, безстроковий союз жінки і чоловіка, який автоматично з його обов'язковою реєстрацію в державному органі реєстрації актів цивільного стану, породжує відповідні права і обов'язки, які потребується дотримуватись та виконувати.

Шлюбно-сімейні правовідносини збудовані на основі індивідуальних, специфічних юридичних фактів (народження дитини, реєстрація шлюбу тощо). Також в сімейному праві як юридичний факт визначають стан (спорідненість, опіка, піклування тощо). Акти адміністративно-правовових органів є юридичним фактом (реєстрація шлюбу тощо).

«До елементів шлюбно-сімейних відносин належать суб'єкти, об'єкти, зміст, які в сукупності існують в будь-яких сімейних правовідносинах» [4, с. 272].

Щодо норм сімейного права, вони не регулюють усі правовідносини, які наявні у сім'ї та шлюбі. Питання любові, поваги, довіри між подружжям є неможливим для врегулювання їх нормами законодавства. Норми права лише допомагають розвитку цих відносин, а визначені вище питання регулюються нормами моралі.

Таким чином, шлюбно-сімейні відносини - це та основа, яка закладає економічний, етичний, культурний та моральний фундамент для нашого суспільства, а сам шлюб – це добровільний союз, суб'єктами якого є жінка та чоловік для яких, однією з ознак є наявність правоздатності та дієздатності; на реєстрацію такого шлюбу третя особа не має права впливати.

Суб'єкти шлюбно-сімейних відносин, реєструючи шлюб, переймають на себе шлюбно-сімейні права та обов'язки, вони не відчужуються, тобто не можуть передаватися іншим особам (продавати, купувати, заповідати, дарувати тощо) [5, с. 45; 6, с. 234].

Нині шлюбно-сімейні відносини є явищем, яке піддається впливові правових та моральних норм та принципів.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України: Закон від 10.01.2002 р. № 2947-III URL: http://zakon0.rada. gov.ua/laws/show/2947-14.

2. Драгневич Л.Ю. Сутність і ретроспектива становлення та розвитку шлюбно-сімейних відносин в Україні / Л.Ю. Драгневич // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – №1. – С. 40–42.

3. Матвеев Г.К. Советское семейное право : [учебник] / Г.К. Матвеев. – М. : Юридическая литература, 1985. – 208с

4. Муратова С.А., Тарсамаева Н.Ю. Семейное право: Учеб. пособие – М. : Юрист, 1999. – С. 272.

5. Матвеев Г.К. Советское семейное право: Учеб. пособие / Г.К. Матвеев. – М., 1985. – С. 40-45.

6. Чеховська І.В. Адміністративно-правове забезпечення державної сімейної політики в Україні: дис. … докт. юрид. наук. Ірпінь, 2014. 535 с.

Михайлюта Д.С.,
студентка групи ПБП-18-4
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Самілик Л.О.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Дарування є одним з найстаріших та найпоширеніших цивільно-правових договорів. З кожним днем спостерігається збільшення ролі договору дарування в умовах стрімких змін суспільного та державного життя Української нації. Характерною ознакою договору дарування виступає його безоплатність, а соціальна значущість полягає у безкорисності. Проте, зазвичай, ні дарувальник, ні обдаровуваний не усвідомлюють правові наслідки укладання такого договору або не приділяють цьому достатньо уваги. Відсутність швидкого та ефективного вирішення спорів, що можуть виникати між суб'єктами договору дарування, говорить про теоретичну та практичну недосконаліть нормативного забезпечення даного договору. З цього випливає важливість аналізу правового регулювання договору дарування за сучасним цивільним законодавством України.

Окремі аспекти договору дарування були предметом дослідження багатьох науковців: З.І. Шкундіна, М.І. Бару, І.Б. Новицького, К.І. Граве, Т. Ніколаєва, Н. Мещерякова, І. Коробейнікова, В. Новікова, А.М. Ісаєва тощо.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних питань, пов'язаних із реалізацією прав та обов'язків сторін договору дарування. Актуальність теми полягає у тому, що, незважаючи на численні праці науковців, особливості правового регулювання класичного договору дарування за цивільним законодавством України не можна визнати досить дослідженими.

Дарування – правочин, що базується за добровільному і вільному волевиявленні сторін, тобто особи (дарувальника), що передає або зобов'язується передати в майбутньому іншій особі (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність. Предметом договору дарування визнаються майнові права, рухоме та нерухоме майно, яке не вилучено з товарообороту і яке може бути у власності обдаровуваного [1, с. 172]. Стороною договору дарування може виступати будь-який суб'єкт цивільного права: фізична та юридична особа, держава Україна, територіальна громада.

Договір дарування має чітко встановлену законом форму. Форма правочину – це спосіб вираження волі учасників угоди [2, с. 235]. Договір дарування предметів особистого користування та побутового призначення може бути укладений в усній формі, на відміну від договору дарування нерухомих речей, майнових прав та договору дарування з обов'язком передати подарунок у майбутньому, де без письмового засвідчення, договір є нікчемним.

Загальний строк позовної давності становить три роки, проте до вимог про розірвання договору дарування застосовується позовна давність в один рік. Суд має право поновити позовну давність договору дарування, якщо з'ясується факт помилки – порушення в укладанні договору.

Правові відносини, які виникають внаслідок укладання договору дарування мають особливий характер. Дарувальник має право вимагати розірвання договору дарування з поверненням дарунку, якщо підтвердиться факт недбалого ставлення обдаровуваного до речі, що становить культурну цінність. Такий договір дарування речей, які мають для дарувальника велику немайнову цінність, на практиці створює обмеження прав обдаровуваного, який, наприклад, не матиме можливості продати дарунок, тобто вільно розпорядитися своїм майном, якщо проти цього виступатиме дарувальник, який матиме право звернутись до суду і вимагати розірвання договору дарування. На нашу думку, підстава розірвання договору дарування на вимогу дарувальника через те, що дарунок є великою немайновою цінністю і обдаровуваний створює загрозу втрати дарунку, є недостатньо законодавчо регламентованою і потребує подальшого ретельного дослідження, адже фактично порушується право обдаровуваного [3, с. 42-43]. І, як правильно, на нашу думку, зазначає О. Г. Братель, «передача у власність передбачає наявність у обдаровуваного повного законного права володіння, користування та розпорядження своєю річчю. У зв'язку з цим поняття «велика немайнова цінність» не може впливати на можливість здійснення права власності обдаровуваним відносно належного йому дарунку» [4, с. 36].

Наразі кількість укладання договорів дарування значно збільшилася, тому виникла нагальна потреба професійного тлумачення норм, що регулюють умови укладання та підстави припинення договору. З цього можна зробити висновок, що державна політика з питань реалізації прав та обов'язків учасників договору дарування потребує якісного перегляду з урахуванням практичних недоліків.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 22 серпня 2019 року: Офіц. текст. Київ: Алерта, 2019. 312 с.

2. Гончаренко В. О. Договір дарування у цивільному праві України. *Молодий вчений*. 2016. № 6. С. 233-237.

3. Шаповал Л., Устименко Т. Особливості тлумачення «великої немайнової цінності» дарунка. *Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал*, 2018. Вип. 2. С. 40-43.

4. Братель О. Г. Особливості тлумачення положень договору дарування. *Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал*, 2012. Вип. 1. С. 35-37.

Музиченко А.В.
студентка групи ПБК-16-7
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор
кафедри цивільного права та процесу

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ Й ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сучасний розвиток інтелектуальної сфери в Україні характеризується позитивними тенденціями. Так, заступник Генерального директора Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) з питань винаходів та технологій Дж. Сандаж зазначив, що за 10 років роботи в міжнародній патентній системі Україна продемонструвала 30-відсоткове зростання кількості міжнародних заявок на об'єкти промислової власності й посідає 39-ту сходинку у світі [1].

Однак рівень захисту прав інтелектуальної власності в Україні залишається на низькому рівні, що доволі часто стає джерелом суперечок в міжнародних економічних відносинах.

Правові аспекти охорони прав інтелектуальної власності в Україні досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, а саме: О. Д. Святоцьким, І. І. Дахно, О. М. Мельником, О. А. Підопригорним, Ю. М. Капіцою та інших.

Так, комітет освіти і науки Верховної Ради оприлюднив висновки міжнародних експертів про те, що Україна за рівнем захисту інтелектуальної власності посідає лише 114-е місце у світі [2], що вимагає кардинального поліпшення ситуації.

Слід зазначити, що охорону інтелектуальної власності визначено одним із пріоритетів української влади, вона є одним із фокусів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (до речі, змін у сфері охорони інтелектуальної власності очікують і партнери України з інших країн, зокрема США).

Особливої гостроти в Україні набуває тема комп'ютерного піратства. Сьогодні в тіньовому сегменті ринку програмного забезпечення та комп'ютерних ігор працюють від 20 до 35 тис. спеціалістів. Рівень використання неліцензійного програмного забезпечення в Україні у 2007 році становив 84%, що є одним із найвищих в Європі, а втрати національної економіки від комп'ютерного піратства склали більше ніж 400 млн. доларів США на рік. Зниження комп'ютерного піратства протягом наступних чотирьох років на 10% дало б можливість додатково створити 3 тис. робочих місць, збільшити оборот українського IT сектора на 941 млн. доларів, а суму податкових надходжень на 69 млн. доларів США [3, с. 9].

Актуальною для всього світу, а особливо для України являється проблема плагіату. Але якщо в зарубіжних країнах авторські права активно і успішно захищаються в судових органах, то в Україні професійна підготовка суддів, які розглядають справи щодо захисту інтелектуальної власності, є недостатньою. Загалом варто підсумувати, що невирішені численні проблеми в галузі охорони

інтелектуальної власності є одним з найголовніших чинників, які призводять до зниження чисельності винахідників, авторів промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій. Щодо вирішення проблем захисту об'єктів інтелектуальної власності в Інтернеті має стати насамперед спеціалізоване законодавче регулювання у державі.

Недосконала система захисту інтелектуальної власності гальмує розвиток економіки України, зокрема – відлякує інвесторів у наукоємних галузях. Для розв'язання проблем у цій сфері необхідно терміново розглянути законопроекти про зміни в системі захисту власності. Потребує вдосконалення порядок судового розгляду спорів щодо прав інтелектуальної власності [4]. Часто постає проблема, яка стосується недостатньої кількості спеціально підготовлених суддів, які здатні розв'язати спірні питання з дотриманням прав інтелектуальної власності. Нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності постійно вдосконалюється і оновлюється, тому необхідно створити правові механізми, які дозволять максимально захистити національного виробника та іноземного інвестора від правопорушень та зловживань у цій сфері, кількість яких невпинно зростає.

Варто звернути увагу, що законодавство не завжди і не скрізь встигає за швидким розвитком нових технологій, а отже виникає велика кількість задач, які ще очікують свого рішення.

Отже , переслідуючи мету захисту прав і свобод людини та наступного розвитку світового інформаційного простору, цікавим на нашу думку являються запропоновані такі способи вирішення наявних проблем у сфері захисту авторських прав у мережі Інтернет [5]:

- Використання цифрового підпису;
- Використання цифрових марок;
- Обмеження доступу до матеріалів, що розміщені в мережі Інтернет;
- Методи криптографічного перетворення матеріалів, такі як шифрування, використання якого дає змогу обмежити або повністю виключити можливість копіювання творів;
- Створення веб-депозитаріїв, що дають змогу фіксувати об'єкти інтелектуальної власності;
- Обмеження інтелектуальної власності.

Таким чином, підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновки, що наведені вище способи запобігання порушенням у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті є перспективними, а деякі вже довели свою ефективність. Але вони не можуть бути повністю застосовані до всіх об'єктів інтелектуальної власності, а тому необхідно докласти максимум зусиль для ліквідації прогалин у законодавстві задля поліпшення регулювання сфери охорони і захисту інтелектуальної власності.

Реформування законодавства України тримає і на сьогодні, таким чином це дає можливість сподіватися, що існуючі прогалини в системі нормативної охорони прав інтелектуальної власності та їх практичного захисту можна ефективно подолати.

Отже, для подолання проблем, які виникають у сфері захисту інтелектуальної власності необхідності визначити систему охорони і захисту інтелектуальної власності як один з найважливіших пріоритетів діяльності уряду.

Список використаних джерел:

1. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» за І півріччя 2018 року державне підприємство. «Український інститут інтелектуальної власності» – К. 2018. – 40 с.
2. Проблеми інтелектуальної власності – камінь спотикання для 194 економіки. URL: http://tridentlaw.kiev.ua.
3. Пиленко А. А. Право изобретателя. – М., 2001. – 688 с.
4. Олександр Бернатович. Проблеми захисту інтелектуально власності та шляхи їх вирішення. – Р., 2018. – 351 с.
5. Право інтелектуальної власності: академ. курс / за заг. ред. О. А. Підопригори, О. Д. Святоцького. – К., 2004. – 672 с.

Нікітіна С.В.,
студентка групи ПБ-17-2
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Обривкіна О.М.,
к.п.н. доцент кафедри
цивільного права та процесу

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ СУДОВИМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ:ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Питання відшкодування шкоди, завданої судовими та правоохоронними органами посідає важливе місце у житті нашої держави. Адже, саме судові та правоохоронні органи-елементи механізму здійснення правосуддя та їх функціонування забезпечується принципами законності та верховенства права Ця проблема є латентною на сучасному етапі розвитку держави тому метою нашого дослідження є огляд даного питання з теоретичного та практичного боку. Насамперед, нас цікавить питання саме реалізації цього права на практиці, чи виникає колізія між законодавчо-закріпленими нормами права та практичними кейсами з розгляду таких справ із дотриманням принципу справедливості. Судові та правоохоронні органи за своєю сутністю та специфікою роботи покликані захищати права і свободи людини, докладати зусиль для того, щоб жоден не зазнавав примусу без визначеної для цього причини. Саме механізм відшкодування шкоди завданої судовими та правоохоронними органами є однією із гарантій дотримання прав і свобод людини, а також спосіб відновлення порушених прав, шляхом відшкодування шкоди, яка завдана судовими та правоохоронними органами. Це відображено у актах цивільного законодавства України, а також, безпосередньо у Конституції України, у статті 56 йдеться мова про те, що «Кожен має право на відшкодування коштом держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної

та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб під час здійснення ними своїх повноважень» [1, с. 25]

А також, Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» закріплює основні засади функціонування даного механізму та те, яким чином він реалізується. У зазначеному законі чітко окреслюються межі тих порушень, за які можливе відшкодування, зокрема стаття 1 зазначає, що це може бути шкода, яку завдано громадянину внаслідок:

- незаконного засудження, незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян;
- незаконного застосування адміністративного арешту чи виправних робіт, незаконної конфіскації майна, незаконного накладення штрафу;
- незаконного проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених законами України. [2]

Якщо аналізувати законодавство з цього питання, можна узагальнити, що механізм реалізації є дієвим, він ніяким чином не порушує прав та законних інтересів громадян, а навпаки-сприяє поліпшенню механізму захисту прав людини. У той же час, ми проаналізували справу № 236/4557/18 у Єдиному державному реєстрі судових рішень України, у ній позивач звернулась до суду у справі «про відшкодування моральної шкоди, завданої незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудового слідства, прокуратури», відповідачами у даній справі були: Головне управління національної поліції у Донецькій області та прокуратура Донецької області. [3] Позивач у своїй позовній заяві обґрунтувала, що її було затримано представниками правоохоронних органів за підозрою у вчинені декількох злочинів та поміщено у ізолятор тимчасового утримання. Слідчий суддя виніс ухвалу про обрання запобіжного заходу. Далі справу було оскаржено у суді апеляційної інстанції та постанова слідчого судді була скасована. З часом кримінальне провадження було закрито через відсутність вини підозрюваної. Тобто, той період, під час якого особа перебувала у стані притягнення її до кримінальної відповідальності, а саме з грудня 2015 року по грудень 2016 року, бувши підозрюваною, вона понесла певні негативні наслідки. Задля того, щоб відновити свої порушені права та компенсувати шкоду, особа звернулась до суду про відшкодування шкоди, завданої органами досудового розслідування. Висвітливши свої вимоги у позовній заяві, у суді першої інстанції та згодом, апеляційної суд виніс ухвалу про часткове задоволення вимог постраждалої, у даному випадку, сторони. Велика Палата Верховного суду України скасувала рішення перших двох інстанцій у зв’язку з тим, що позов пред’явлений за цивільним законодавством, але за своєю формою та специфікою судочинтва він відноситься до сфери регулювання кримінального законодавства, тому і відшкодувати шкоду неможливо.

Отже, аналізуючи цю справу та співвідносячи її з нормами законодавства, ми дійшли висновку що механізм відшкодування шкоди є, але виникає проблема, за яким судочинством вирішувати такого роду питання. На нашу думку, ця проблема унеможливлює застосування законодавства з питання відшкодування шкоди, яка завдається судовими та правоохоронними органами, в силу того, що виникає колізія норм внутрішнього законодавства, тому шкода, нанесена громадянам, не відшкодовується та, виходячи з специфіки та суті позову, не може бути ухвалена. Тому, ми хочемо звернути увагу на законопроект №9044, в обґрунтуванні якого написано, що питання відшкодування шкоди тій особі, яка була незаконно затриманою, необхідно забезпечити відшкодування, посилаючись також на статтю 5 пункт 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, за яким «кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування» [4] Тому ми вважаємо це питання важливим та таким, що потребує розширеного тлумачення з боку законодавця із уточненнями щодо цих положень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 року
2. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» Електронний ресурс, режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80
3. Єдиний реєстр судових рішень України Електронний ресурс, режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/82587564
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку відшкодування шкоди, завданої громадянинові правоохоронними органами або судом відповідно до практики Європейського суду з прав людини. Електронний ресурс, режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64543

Нінічук В.Р.,
студентка групи ПБК-18-6
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник :
Білоус Т. Й.,
к.ю.н.,доцент кафедри
цивільного права та процесу
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ УЧАСНИКІВ МЕДИЧНИХ ВІДНОСИН

В сучасних умовах однією із найбільш актуальних і дискусійних проблем, не тільки в юридичній науці, але і в суспільстві є медична реформа, яка на

превеликий жаль, остаточно так і не завершена. В зв'язку з цим особливо гостро постало питання забезпечення реалізації прав учасників медичних відносин, оскільки незавершеність відповідної реформи ставить права учасників медичних відносин, насамперед пацієнтів у досить скрутне становище. Тому, необхідно проаналізувати сучасний стан нормативно-правової бази щодо забезпечення реалізації прав учасників медичних відносин.

Перш за все, слід відмітити, що медичні права громадян можуть захищатися як на національному рівні, так і на міжнародному рівні. Проте, для пересічних громадян безсумнівно, національні стандарти захисту прав будуть ключовими і пріоритетними. На сьогодні, ключовим нормативним актом, захисту прав учасників медичних відносин є норми Конституції України.

Так, відповідно до ст. 49 Основного Закону держави охорона здоров'я населення забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Крім того, цією ж правовою нормою визначено, що держава створює умови для ефективного та доступного для всіх громадян медичного обслуговування [1]. На наше глибоке переконання, вказана норма Конституції України чітко свідчить, що кожному громадянину України забезпечується належний рівень медичної допомоги.

Разом з тим, чи можуть не громадяни України скористатися цим правом – питання відкрите і дискусійне. Основний Закон не уточнює змісту цих програм, але в ньому відчувається намагання гарантувати реалізацію такого права: «Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування». Проте, ми вважаємо, що таке уточнення носить дещо абстрактний характер, а тому в законодавстві необхідно деталізувати, які саме умови створює держава для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, тобто фактично для захисту прав учасників медичних відносин. Такі зміни було б доцільно внести в Основи законодавства України про охорону здоров'я та інші закони та підзаконні акти в цій сфері.

Також слід зауважити, що ст. 49 Конституції України недвозначно закріплює, що «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування». При цьому невизначеним є те, хто саме цей «кожен»: громадянин України, іноземний громадянин, апатрид чи біпатрид, особа без громадянства [2, с. 137]. Тобто, дана норма під терміном «кожен» охоплює фактично будь-яку людину. Але ж ми знаємо, що правовий статус громадянина України та іншого суб'єкта, наприклад, іноземця чи апатрида суттєво відрізняється, тому в даній нормі доцільно було б конкретизувати, що кожен громадянин України має відповідні права.

Безперечно, аналізувати права індивіда в сфері медичних відносин досить проблематично, зважаючи на значну їх кількість в ст. 6 Основ, а тому слід звернути увагу на одержання права на використання послуг сімейного лікаря, оскільки нині в нашій державі визначилось стратегічне направлення розвитку системи охорони здоров'я – запровадження сімейної медицини. На жаль, на сьогодні ще не кожен скористався правом вибору сімейного лікаря. А у випадку, якщо в відповідному районі у всіх сімейних лікарів вже буде набрано норму пацієнтів – 2000 осіб, то у особи не буде можливостей одержати собі «сімейного лікаря». В зв'язку з цим пропонуємо запровадити тимчасові договори з сімейними лікарями, які на певний

строк зможуть надавати пацієнтам медичні послуги. А у випадку появи в районі лікаря, який не набрав 2000 пацієнтів, то ця особа перейде до цього лікаря і договір автоматично буде розірвано.

Варто зазначити, що за період незалежності України в основному сформована нормативноправова база з питань охорони здоров'я, до складу якої входить понад п'ять тисяч законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які мають комплексний характер, оскільки містять норми багатьох галузей права, зокрема адміністративного, цивільного, кримінального, фінансового, трудового, соціального забезпечення тощо [3, с. 106].

Таким чином, в зв'язку з вищезазначеним, ми дійшли до висновку, що було б доцільно об'єднати всі акти і розробити, єдиний Медичний кодекс України, в якому будуть визначені і права учасників медичних відносин, які відповідають конституційним положенням та положенням Основ законодавства України про охорону здоров'я. Тільки в такому випадку права і обов'язки учасників медичних відносин будуть належним чином захищені.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

2. Швець Ю. Зміст конституційного права на охорону здоров'я Підприємство, господарство і право. №8 (2017). С. 135-138.

3. Гладун З. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я за законодавством України Вісник Національної академії правових наук України. 2014. № 1. С. 103-111.

Ошийко Марія Анатоліївна,
студентка групи ПБП-18-4
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Самілик Л.О.,
к.ю.н.., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ У СУДОВОМУ ПОРЯДКУ

У сучасних умовах питання сімейних прав та інтересів, їх захисту потребує все більшого вдосконалення та розвитку. Щодо реалізації права на захист сімейних прав та інтересів у судовому порядку, то нині спостерігається виникнення чималої кількості помилок у даному процесі, які призводять до порушення окремих прав та інтересів учасників сімейних правовідносин. Питання захисту сімейних прав є доволі вагомим, оскільки за допомогою нього досягається відновлення становища, що існувало до порушення, попередження й припинення протиправних дій. Саме тому дана тема є досить актуальною та необхідною на сьогоднішній день.

Питання захисту сімейних прав та інтересів розглядалось в роботах Ю.С. Червоного, І.В. Жилінкової, З.В. Ромовської, О.І. Харитонової, С.Я. Фурси [1, с. 76], І.В. Чеховської [2; 3; 4; 5; 6] та інших.

Право на захист сімейних прав та інтересів закріплено у статтях Глави 2 та інших статей Сімейного кодексу України, а також в Цивільному кодексі України. Процесуальні аспекти реалізації права на захист – Цивільним процесуальним кодексом України. Право на захист сімейних прав та інтересів передбачене також на рівні міжнародних нормативно-правових актів.

Проаналізувавши джерела, необхідно зазначити, що нині немає єдиної наукової концепції щодо визначення та сутності поняття захисту сімейних прав та інтересів. Думки науковців часто не збігаються та мають певні особливості. До прикладу, В.І. Тертишніков під захистом права розуміє таке його здійснення, коли або сама уповноважена особа вживає заходи примусового впливу до правопорушника, або такі заходи вживають за її вимогою відповідні органи до особи, яка протидіє здійсненню права, або ж коли здійснення права є можливим тільки за допомогою спеціального державного органу.

Ю.С. Червоний зазначав, що «під захистом сімейних прав треба розуміти передбачені законом заходи, що здійснюються державними, як правило, судовими, та іншими, органами і спрямовані на визнання цих прав, поновлення останніх та покладання краю їх порушенням».

І.В. Жилінкова вказувала, що «суб'єктивне сімейне право на захист – це законодавчо забезпечена можливість уповноваженої особи використовувати правоохоронні засоби для відновлення свого порушеного права або його визнання» [7, с. 44-45].

Як бачимо з вище сказаного, думки науковців різноманітні, але спільними для всіх них є розуміння важливості та необхідності такої правової категорії, як захист сімейних прав та інтересів. Проаналізувавши вище викладені позиції, можна дійти висновку, що захист сімейних прав та інтересів – це особлива юридична категорія, яка забезпечує відновлення порушених прав та усуває перешкоди щодо реалізації законних прав та інтересів суб'єктів сімейних правовідносин.

Підтвердженням важливості та необхідності даної правової категорії може слугувати стаття 18 Сімейного кодексу України, яка зазначає, що кожен учасник сімейних відносин має право на звернення до суду за захистом свого законного права чи інтересу з досягненням чотирнадцяти років [7, с. 34].

Судова форма захисту сімейних прав та інтересів є особливою, універсальною, докладно регламентованою нормами сімейного та цивільного права. Саме судова форма захисту забезпечує та гарантує неодмінне відновлення порушених прав та свобод, установлення реальних прав та обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів у судовому порядку є доволі складним процесом, що включає в себе низку особливостей. Насамперед, законодавчо закріплено широкі повноваження суду у сфері захисту сімейних прав порівняно з повноваженнями інших юрисдикційних органів.

По-друге, кожна особа наділена правом звернутися до суду за захистом своїх прав, при цьому суд зобов'язаний керуватися галузевими та міжгалузевими принципами у своїй діяльності, які гарантують законність, об'єктивність та

незалежність судового розгляду. Такими принципами, зокрема, є гласність, відкритість судового розгляду справи та його повна фіксація технічними засобами; диспозитивність та процесуальна рівність сторін; змагальність сторін; безпосередність судового розгляду; усебічність, повнота й об'єктивність установлення судом обставин справи.

По-третє, законодавець закріпив особливі способи захисту сімейних прав та інтересів саме за судом, не надавши таких можливостей іншим юрисдикційним органам. До прикладу, відшкодування майна і моральної шкоди, відповідно до ч. 2 ст. 18 СК України [7, с. 35].

Ще однією особливістю захисту сімейних прав та інтересів у судовому порядку є можливість апеляційного та касаційного розгляду справи у разі незадоволення рішення суду [8, с. 83].

Отже, можна дійти висновку, що поняття захисту сімейних прав та інтересів у судовому порядку є доволі складною правовою категорією, яка включає в себе низку особливостей. Насамперед, це – регламентована процесуальним законом діяльність суду, яка має досить ускладнений характер і спрямована на забезпечення та відновлення порушених сімейних прав та інтересів учасників сімейних правовідносин.

Список використаних джерел:

1. Труба В. І. Питання здійснення права на захист сімейних прав та інтересів у судовому порядку. Правова держава. Харків, 2016. С. 76-79.

2. Чеховська І.В. Адміністративно-правове забезпечення державної сімейної політики в Україні: дис. … докт. юрид. наук. Ірпінь, 2014. 535 с.

3. Чеховська І. В. Теоретико-методологічні аспекти дослідження проблем сучасної сімейної політики України / І. В. Чеховська // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2010. – № 1 (48). – С. 229–238.

4. Чеховська І. В. Державна соціальна допомога сім'ям в Україні: аналіз правозастосовної практики / І. В. Чеховська // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4. – С. 255–261.

2. Чурпіта Г. В. До поняття захисту сімейних прав та інтересів у порядку цивільного судочинства. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 4. С. 44-47.

5. Чеховська І. В. Державна матеріальна підтримка сімей в Україні: проблеми та напрями реформування / І. В. Чеховська // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2012. – Т. 25 (64). – № 1. – С. 342 – 352. – Серия „Юридические науки".

6. Чеховська І. В. Соціальний захист одиноких матерів: аналіз основних положень законодавства. Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія та практика), 2017, № 1 (5), с. 191-201.

7. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.

8. Чурпіта Г.В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку непозовного цивільного судочинства: монографія. Київ: Алерта, 2016. 434 с.

Павлишин Юлія Петрівна,
студентка групи П – 45,
спеціальність «Право»,
Ірпінського державного коледжу економіки та права
Науковий керівник:
Грабовська В.М.,
викладач Ірпінського державного коледжу економіки та права

ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Одним із дуже важливих і суттєвих чинників формування особистості дитини є виховання в сім'ї. Від того, як триває період дитинства, багато в чому залежить, якою стане людина в майбутньому. Світове співтовариство відстоює ставлення до дітей як правонаступників сучасної цивілізації та відносин, що складаються в сучасному суспільстві. У ст. 18 Конвенція ООН про права дитини передбачає обов'язок Держав-учасниць забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини: «Батьки, або у відповідних випадках законні опікуни, несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини».

Однак, через невиконання батьками обов'язків, закріплених законом, науковцям доводиться констатувати тенденцію до збільшення кількості дітей, позбавлених батьківського піклування. У зв'язку з цим, в Україні ще не зникла необхідність контролю з боку держави і суспільства за виконанням батьками своїх батьківських обов'язків, як того вимагають норми права і моралі, адже в забезпеченні належного виховання закладений і суспільний інтерес. Тому держава не може пасивно ставитися до невиконання або неналежного виконання батьками обов'язків виховання дітей, а встановлює відповідні міри правового впливу, зокрема позбавлення батьківських прав.

Мета дослідження полягає в аналізі умов застосування до батьків санкції сімейно-правової відповідальності, а саме позбавлення батьківських прав, за невиконання чи неналежне виконання обов'язків з виховання дитини.

Основою для здійснення цього дослідження стали праці відомих фахівців у галузі сімейного, цивільного та цивільного процесуального права, галузевих юридичних наук, а саме: В.П. Мироненко, А.С. Новосад, В.І. Труба, Ю.В. Александрової, М.Г. Антокольської, О.Ф. Лапчевська, В.І. Слома, Ю.С . Беспалова, М.Г. Вікут, В.С. Гопанчука, І.Ж. Жилінкової, Л. Зілковської, О.Г. Калітенко. Питання міжнародного захисту прав та інтересів людини широко досліджували вітчизняні вчені, серед яких: В. Г. Буткевич, М. В. Буроменський, В. Н. Денисов, О. В. Задорожний тощо. Проте у сучасній українській доктрині сімейного права позбавлення батьківських прав як спосіб забезпечення захисту прав дитини є малодослідженим.

Класичним прикладом юридичної відповідальності батьків за неналежне виконання обов'язків з виховання дітей є позбавлення їх батьківських прав. Разом з тим, слід зазначити, що позбавлення батьківських прав може застосовуватись

виключно на підставах та в порядку, визначених чинним законодавством. Згідно зі ст. 9 Конвенції про права дитини від 20.11.1989 р., держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини [1, ст. 9]. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.

Відповідно до ст. 164 Сімейного кодексу України, мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він:

1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування;

2) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини;

3) жорстоко поводяться з дитиною;

4) є хронічними алкоголіками або наркоманами;

5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва;

6) засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини [2, ст. 164]

Зрозуміло, що вичерпний перелік правових підстав позбавлення батьківських прав, визначений законом, не дає можливості науковцям тлумачити їх розширено. Проте подібний стан речей доводить про необхідність внесення відповідних змін. Дефініція норми вже давно потребує приведення у відповідність до умов реального життя. Варто зазначити, що в Законі України «Про охорону дитинства» та ст. 164 СК України не приділяють увагу обов'язку батьків надавати достатнє та своєчасне матеріальне утримання дитині. Таким чином, батьки не усвідомлюють повною мірою свою відповідальність за забезпечення та дотримання майнових прав та інтересів дітей.

З огляду на те, що позбавлення батьківських прав торкається найважливіших прав батьків та дітей, у СК України передбачений ряд спеціальних процесуальних гарантій. Процесуальними особливостями судочинства у справах про позбавлення батьківських прав слід вважати чітко окреслене коло осіб, які мають право звернутися з позовом про позбавлення батьківських прав. Однією з таких особливостей є те, що як самостійний суб'єкт цивільно-процесуальних відносин виступає дитина, права та інтереси якої підлягають захисту в суді. Крім того, обов'язковими учасниками виступають органи опіки та піклування, прокурор, до повноважень яких віднесено підготування висновку щодо необхідності та доцільності застосування до батьків (одного з них) міри відповідальності у вигляді позбавлення батьківських прав.

Право звернутися з позовом до суду про позбавлення батьківських прав надано: одному з батьків, який добросовісно виконує свої батьківські обов'язки; опікуну (піклувальнику) дитини; особі, у сім'ї якої дитина проживає; закладу охорони здоров'я або навчальному закладу, у якому дитина перебуває; органу опіки

та піклування; прокурору; дитині, яка досягла 14 років. Відповідачами у справах про позбавлення батьківських прав можуть виступати тільки батьки, щодо яких батьківство встановлене в передбаченому законом порядку [3, с. 68]. На практиці найчастіше з позовом у суд про позбавлення батьківських прав приходять органи опіки й піклування, адже саме така міра сімейно-правової відповідальності застосовується до громадян, чиї родини є неблагополучними і є на обліку в цих органах [4, с. 76].

Однак, слід звернути увагу на недостатню діяльність органів опіки та піклування. Вона зазвичай полягає у неповному невиконанні цими органами покладених на них повноважень. Розглядаючи судову практику, можна помітити, що зазвичай органи опіки та піклування не виконують цілий комплекс обов'язків, які вони повинні вчиняти відповідно до закону в кожному конкретному випадку, чим порушують права та законні інтереси осіб які потребують опіки чи піклування.

Також потрібно враховувати роль самого суду в регулюванні даного питання. Для отримання судом висновку про доцільність або недоцільність позбавлення особи батьківських прав, який є обов'язковим доказом для розгляду цієї категорії справ, із часу його витребуванням судом із відповідного органу опіки та піклування минає більше чотирьох місяців [5, с. 6]. Такий строк перевищує термін, встановлений Цивільним процесуальним Кодексом України для розгляду судами цивільних справ та порушує норми Європейської конвенції з прав людини, в якій встановлено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру.

Керуючись викладеним, пропонуємо для підвищення ефективності способів захисту сімейних прав закріпити на законодавчому рівні відповідальність батьків за невиконання обов'язку по утриманню своїх дітей та внести до п. 2 ст. 164 СК України такі зміни: «Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона та/або він ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини, а також добровільному, своєчасному, в обсязі, не меншому, ніж визначено законом, матеріальному забезпеченню дитини». Подібна редакція норми стане гарантією захисту прав як батьків, так і дітей.

Однак, розгляд окремих проблем правозастосовної діяльності лише доводить той факт, що замало нормативно створити механізм, основним завданням повинно стати забезпечення його роботи на практиці з неухильним дотриманням усіх міжнародних стандартів прав дитини, здійснювати контроль за органами опіки та піклування щодо виконання покладених на них обов'язків,

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про права дитини (Конвенція ратифікована Постановою ВР №789-XII (789-12) від 27 лютого 1991 р.). – URL: www.zakon.rada.gov.ua.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. .// Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №21. – ст. 164

3. Новосад А.С., Положай К.І. Процесуальний порядок позбавлення батьківських прав / Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції» № 6 – Том 1. – 2017. – С. 67 – 69.

4. Лапчевська О. Ф. Процесуальні особливості розгляду справ про позбавлення батьківських прав / О. Ф. Лапчевська // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - 2013. - № 3. - С. 75-82

5. Труба В. І. Проблемні питання правових підстав позбавлення батьківських прав / В. І. Труба // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2014. - Вип. 12(2). - С. 4-7.

Поплавська А.О.,
студентка групи Пбі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

В статті 48 ЦПК України [1] визначено, що сторонами в цивільному процесі є позивач і відповідач, але суб'єктами цивільних процесуальних відносин, окрім осіб, які беруть участь у справі, є інші учасники цивільного процесу. Вказана категорія осіб, як і інші суб'єкти цивільних процесуальних відносин, відіграють важливу роль у відправленні правосуддя в цивільних справах та забезпеченні виконання завдань цивільного судочинства.

Їх роль є важливою, та попри те, в юридичні літературі відсутні відповідні ґрунтовні напрацювання щодо розуміння їх процесуального статусу. Стаття 65 ЦПК України визначає коло осіб, які віднесені до інших учасників процесу, але перелік цих осіб не є вичерпний, оскільки до зазначеної категорії осіб також можна віднести, наприклад, педагогів та лікарів.

На мою думку,цивільний процесуальний статус цих осіб,а також їх місце в системі суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин та їх функції в цивільних справа потребу більшої уваги. Аналіз норм ЦПК України та юридичної літератури дає змогу всіх суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин поділити на такі групи:

1) суд (обов'язковий суб'єкт);

2) особи, які беруть участь у справі;

3) інші учасники цивільного процесу.

При цьому, погодимося з Є. О. Харитоновим, що особи, які беруть участь у справі, – це суб'єкти, які мають заінтересованість в предметі процесу, а інші учасники цивільного процесу – це суб'єкти, які надають суду та особам, які беруть участь у справі, організаційну, інформаційну та іншу допомогу [2, с. 50]. У ЦПК України міститься перелік осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу. Зокрема, у ст. 65 ЦПК України зазначено, що учасниками цивільного процесу, крім осіб, які беруть участь у справі, є:

1) секретар судового засідання;

2) судовий розпорядник;

3) свідок;
4) експерт;
5) перекладач;
6) спеціаліст;
7) помічник судді;
8) експерт з питань права.

Водночас, на думку багатьох науковців, перелік цих осіб, зазначений у ст. 65 ЦПК України, не є вичерпний. Зокрема, В. М. Кравчук та О. І. Угриновська вважають, що до інших учасників процесу належать також педагоги та лікарі [3, с. 153]. Ю. В. Білоусов звертає увагу на те, що ЦПК України не передбачає наявності такого учасника цивільних процесуальних правовідносин, як помічник судді. На його думку, про нього не варто забувати, оскільки така особа також допомагає забезпечити належний розгляд цивільної справи [4, с. 78]. Осіб, зазначених у ст. 65 ЦПК України, у правовій літературі поділяють на дві групи:

1) особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник);

2) особи, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, особа, яка надає правову допомогу) [5, с.104; 6, с.76].

Крім того, С. С. Бичкова та Ю. В. Білоусов поділяють осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу, на тих, участь яких обов'язкова, і тих, які залучаються до розгляду цивільної справи за потреби. Зокрема науковці наголошують на тому, що секретар судового засідання і судовий розпорядник – обов'язкові учасники розгляду будь-якої цивільної справи. Вони працюють у суді та їх участь у цивільному процесі є виконанням службових (функціональних) обов'язків. Водночас участь осіб, які сприяють розгляду і вирішенню справи по суті, на відміну від секретаря судового засідання і судового розпорядника, має факультативний характер. Такі особи залучаються судом до цивільного судочинства залежно від обставин конкретної цивільної справи [4, с.78; 6, с.76].

Такий поділ інших учасників цивільного процесу є дуже умовним, хоча загалом думка науковців слушна. Водночас, попри короткий аналіз законодавчого переліку осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу, нам потрібно також з'ясувати їх поняття та ознаки. Для цього ми проаналізували нормативні ознаки кожного учасника цивільного процесу, вказаного у ст. 65 ЦПК України, та ознаки цих учасників, виділені у правовій науці.

Розглянувши запропоновані законодавцем та науковцями дефініції та ознаки різних осіб, яких законодавець відніс до інших учасників цивільного процесу, виділили спільні риси вказаної категорії осіб, а саме: 1) усі особи, які є іншими учасниками цивільного процесу, є фізичними особами; 2) вони володіють знаннями чи інформацією або мають навички, які потрібні під час розгляду і вирішення справи судом; 3) усі, крім судового розпорядника і секретаря судового засідання, інші учасники цивільного процесу залучаються судом за потреби, тобто самостійно вони не вступають у процес; 4) ці особи не мають свого юридичного інтересу під час розгляду і вирішення судом цивільної справи; 5) інші учасники цивільного процесу сприяють розгляду і вирішенню справи; 6) ці особи наділені певним

процесуальним статусом, визначеним положеннями ЦПК України; 7) перелік цих осіб, крім педагога та лікаря, міститься у ст. 65 ЦПК України тощо.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. 1618-IV: за станом на 18 жовтня 2019 р. [Електронний ресур]. – Режим доступа: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15
2. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С. 50.
3. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Фактор, 2010. С. 153.
4. Цивільний процес: навч. посіб./А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2005. С. 78.
5. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С. 104.
6. Цивільне процесуальне право України: навч. посіб./за заг. ред. С. С. Бичкової. Київ: Атіка, 2006. С. 76.

Пушкарьова Т.М.,
студентка групи ПБі 16-1,
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» закріплено у пункті 1 статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод[1].

Ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а разом з нею – визнання юрисдикції Європейського суду з прав людини сприяли якісним змінам у механізмі реалізації вітчизняної судової влади. Так, стаття 2 Цивільного Процесуального Кодексу України закріплює, завдання та основні засади цивільного судочинства, серед яких зазначено: справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту

порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. [2].

На розгляді в Європейському суді з прав людини станом на кінець 2018 року перебувало понад 7200 скарг, відповідачем у яких зазначена Україна. На початку 2019 з'явився рейтинг, у якому Україна займає 3 місце (після Росії і Румунії) за кількістю скарг, які становлять 12,9% всієї завантаженості ЄСПЛ, що є наразі проблемою [3].

Право на суд розкриває надзвичайно широке коло різноманітних категорій – воно стосується як інституційних та організаційних аспектів, так і особливостей здійснення окремих судових процедур. Своєрідним механізмом, який дозволяє розуміти, тлумачити та застосовувати Конвенцію є практика Європейського суду з прав людини, яку він викладає у своїх рішеннях [4].

Гнучкість положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, обумовлена динамічною практикою ЄСПЛ, яка постійно розвивається і трансформується під впливом новітніх правовідносин та наукової думки, дає змогу виявити диспропорції в національному законодавстві та вжити заходів до їх усунення.

Безпосередньо рішення Європейського суду слугують тим фактором, що змушує по-іншому подивитися на ефективність існуючих у державі правозахисних механізмів, організацію судової влади, а також вказує на прогалини у правовій системі держави, через які порушене право особи не знаходить належного захисту в рамках національного правосуддя.

Практика Європейського суду щодо України стосовно гарантій, закріплених у пункті 1 статті 6, знайшла своє відображення у справах, які стосуються права доступу до суду та справедливого судового розгляду. Так, у справі «Трегубенко проти України» заявник скаржився, що остаточне і обов'язкове судове рішення, винесене на його користь, було скасовано в порядку нагляду, а також що судове провадження в його справі було несправедливим. Крім того, заявник скаржився, що йому було відмовлено у доступі до суду для визначення його цивільних прав [5].

Слід зазначити, що на час розгляду цієї справи глава 42 Цивільного процесуального кодексу України передбачала можливість перегляду остаточних і обов'язкових рішень суду в порядку нагляду. Розглянувши обставини цієї справи, Європейський Суд зауважив, що, дозволяючи внесення протесту згідно з цим правилом, Верховний Суд України звів нанівець увесь судовий розгляд, що завершився прийняттям остаточного та обов'язкового рішення, і тому порушив принцип res judicata щодо рішення, яке, крім того, вже було частково виконано.

У своїй практиці Європейський Суд дотримується тієї думки, що це питання має розглядатися з урахуванням принципу юридичної визначеності, а не просто як втручання з боку виконавчої влади. Тому у вказаній справі Європейській Суд дійшов висновку, що, застосовувавши процедуру нагляду з метою скасування судового рішення, винесеного на користь заявника, Пленум Верховного Суду України порушив принцип юридичної визначеності та право заявника на доступ до суду, гарантоване пунктом 1 статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4].

Так, 17 жовтня 2019 року у справі «Полях та інші проти України» (заяви № 58812/15, 53217/16, 59099/16, 23231/18 та 47749/18), які стосувалася звільнення п'ятьох державних службовців відповідно до Закону України «Про очищення влади» (люстрацію) 2014 року» Європейський суд з прав людини одноголосно встановив: порушення пункту 1 статті 6, а саме право на справедливий суд Європейської конвенції з прав людини у зв'язку з занадто тривалим розглядом справ трьох перших заявників на національному рівні, та порушення статті 8 право на повагу до приватного життя Конвенції щодо усіх п'яти заявників. Суд зазначив, що право трьох заявників на справедливий суд протягом розумного строку було порушено, оскільки судові процедури щодо їх звільнення вже тривають більше чотирьох з половиною років і досі не завершені. ЄСПЛ постановив, що всім заявникам повинні бути виплачені грошові компенсації у сумі 6500 євро першому заявникові і 5300 євро іншим [6].

Підсумовуючи все вище наведене, можна зробити висновок, що право на справедливий суд є одним з ключових, оскільки без належного забезпечення цього права всі інші права особи залишаються незахищеними. Ключовими принципами статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод є верховенство права та належне здійснення правосуддя, які також є основоположними елементами права на справедливий суд. Аналізуючи практику Європейського суду з прав людини щодо України можна зробити висновок, що причини порушення прав людини частіше за все полягають у недосконалому законодавстві нашої держави або в його практичному застосуванні державними органами та судовими інстанціями. Враховуючи практичні кроки України на шляху до утвердження верховенства права та останні позитивні тенденції в українському правовому полі, можна сподіватись, що застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Суду з прав людини національними органами та судовими інстанціями дозволять у майбутньому уникати констатації Європейським судом порушення Україною положень Конвенції.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 № 475/97-ВР: за станом на 21 жовтня 2019 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Цивільний Процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV: за станом на 21 жовтня 2019 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – №16 (07.05.2004). – Ст. 1088 (із змінами).
3. Європейська Правда міжнародна безпека та євроінтеграція України / URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/01/24/7091973
4. Право на справедливий суд: практика Європейського Суду з прав людини щодо України URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7474
5. Справа "Трегубенко проти України" (заява N 61333/00) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_355
6. Case of Polyakh and others v. Ukraine URL:https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-196607%22]}

Сабадін Ю.В.,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Обривкіна О.М.,
доцент, к.п.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ДОГОВІР ОХОРОНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЇ

Важливе практичне та теоретичне значення має класифікація договорів охорони. Саме виявлення типових рис договорів і відмінностей між ними полегшує для суб'єктів правильний вибір виду договору, забезпечує його відповідність змісту регульованої діяльності. Крім того, класифікація сприяє подальшому вдосконаленню і систематизації законодавства, слугує меті кращого дослідження договорів.

Критерії класифікації цивільно-правових договорів досліджувалися такими відомими вітчизняними та зарубіжними вченими як: Т.В.Боднар, В.М.Гордон, О.С.Іоффе, О.О.Красавчиков, Р.А.Майданик. Дослідженню поняття, правової природи та змісту договору охорони були присвячені низка наукових праць як вітчизняних (С.П.Довбій, Ю.О.Заіка, Ю.І.Кириченко, Ю.П.Космін, О.О.Пунда), так і зарубіжних вчених (В.М. Васін, А.М.Ліньов, О.В.Мільков та ін.), але оскільки безпосередньо цей договір у Цивільному кодексі був легалізований лише під час останньої кодифікації цивільного права, питанню класифікації договорів саме на надання охоронних послуг, у цивілістичній доктрині спеціальна увага не приділялася, що зумовлює певні труднощі як при його теоретичному аналізі, так і при правозастосуванні.

За договором охорони охоронець, який є суб'єктом підприємницької діяльності, зобов'язується забезпечити недоторканність особи чи майна, які охороняються. Володілець такого майна або особа, яку охороняють, зобов'язані виконувати передбачені договором правила особистої та майнової безпеки і щомісячно сплачувати охоронцю встановлену плату [1].

Для класифікації договорів охорони необхідно виділяти їх елементи: суб’єкти, об’єкти та зміст.

Що стосується суб’єктів, то ними можуть виступати носії суб’єктивних прав та обов’язків, що є безпосередньо суб’єктами цивільних правовідносин, а саме державні охоронні суб’єкти та приватні охоронні суб’єкти.

До державних охоронних суб’єктів слід віднести Поліцію охорони, що знаходиться у складі Національної поліції. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» та Постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 р. № 834 «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ», було створено Департамент поліції охорони, а також управління і відділи поліції охорони в областях, як територіальні органи Національної поліції [2].

До приватних охоронних суб’єктів, що є виконавцями договорів охорони, належать охоронні організації, що є суб’єктами підприємницької діяльності і які отримали ліцензію на здійснення охоронної діяльності.

Суб'єкти охоронної діяльності та правоохоронні органи можуть спільно організовувати взаємодію і надавати взаємодопомогу у діяльності, що спрямована на попередження, припинення і розкриття кримінальних правопорушень та забезпечення охорони громадського порядку [3].

Що ж до замовників послуг охорони, то це фізичні особи, юридичні особи, юридичні особи публічного права (наприклад, територіальні громади).

Розглядаючи класифікацію договорів охорони за суб’єктним складом, можна зробити висновок, що ця класифікація дає можливість чітко з’ясувати нормативно-правову базу, яка регулює укладання та виконання договорів даного виду.

Як зазначається в літературі перелік об’єктів цивільних прав можна поділити умовно на дві групи – нематеріальні і матеріальні, хоча цей поділ є відносним і загалом не відображає динаміки цивільних правовідносин. Не завжди можна також з точністю визначити, до якої саме групи об’єктів цивільних прав належить у тій чи іншій життєвій ситуації той чи інший об’єкт [4, с. 250].

За об’єктом охорони можна виділити охорону:

– життя, здоров’я, честі, гідності фізичних осіб;

– майна та його різновиди (житлові та нежилі приміщення, транспортні засоби, вантаж, готівка та ін.);

– громадську безпеку та громадський порядок [3].

Проаналізувавши вище викладений матеріал можна дійти до висновку, що договір охорони є самостійним видом договорів, а тому потребує окремого виділення у Цивільному кодексі України, окремо від договору зберігання.

Належно проведена класифікація договорів охорони і визначення місця конкретного договору в цій класифікації дозволяє визначити правову природу конкретного договору (публічний договір, договір приєднання, договір на користь третьої особи та ін.), найбільш оптимально сформувати зміст договору з врахуванням суб’єктного складу, об’єкту, який охороняється, характеру охоронних послуг, які надаються, способу охорони та строку, протягом якого надаються охоронні послуги, та встановити межі відповідальності сторін за невиконання і неналежне виконання договірних зобов’язань.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, Відомості Верховної Ради України, 2003. – № 40-44. – Ст.356; в редакції від 01.01.2016. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (Дата звернення 16.10.2019).

2. Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ, Постанова КМУ від 13.10.2015 № 834, Урядовий портал, Київ, 2015. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248570738 (Дата звернення 16.10.2019).

3. Про охоронну діяльність, Закон України від 22.03.2012 № 4616-VI Відомості Верховної Ради України, 2013. – № 2, – ст.8. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17 (Дата звернення 16.10.2019).
4. Стефанчук Р.О. Захист честі, гідності та ділової репутації в цивільному праві: Монографія – К. : Наук. світ., 2001. – 306 с.

Сагайдачна І.А.,
студентка групи ПБК-16-8
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу

ЗАХИСТ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Кожна людина має право самостійно визначати свою поведінку та досягати будь-якої особистої мети в рамках, створених суспільними і державними інтересами, правами та інтересами інших людей. Особисте життя включає і право встановлювати, підтримувати та розвивати зв'язки з іншими людьми, тому воно виходить як за межі роботи, так і різнтх ділових інтересів, а також стосунків людей між собою.

Людина, її права і свободи є найвищою цінністю. Визнання прав і свобод людини в Україні, означає що особистість в її взаєминах з державою виступає не як об'єкт безконтрольної діяльності, а як рівноправний суб'єкт, який реалізує свої конституційні права. В Україні ніхто не може бути обмежений у правомірних засобах захисту своєї честі та гідності. Держава не повинна втручатися в активну діяльність своїх громадян, якщо ця діяльність не має протиправний характер.

Право на приватне життя означає надану людині та гарантовану державою можливість контролювати інформацію про самого себе, не припускати розголошення відомостей інтимного характеру. Із права на приватне життя випливає недопустимість спостереження за людиною, прослуховування та запису особистих розмов, що ведуться дома або в громадських місцях, в тому числі телефонних розмов, за виключенням випадків передбачених законом.

Громадянин, відносно якого поширені відомості, що не відповідають дійсності і завдають шкоди його інтересам, честі, гідності або діловій репутації, поряд із спростуванням таких відомостей, згідно зі статтями 1166–1168 Цивільного Кодексу України, має право вимагати відшкодування майнової і моральної (немайнової) шкоди, завданої їх поширенням. За загальним правилом, відомості, що принижують людину, повинні спростовуватися у спосіб, найбільш близький до способу їх поширення (шляхом публікації у пресі, повідомлення по радіо, телебаченню, оголошення на сході громадян, заміни документа тощо). Більш детально порядок спростування певних відомостей регулюється законами України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" і "Про телебачення і радіомовлення" [3].

Право на життя, право на свободу та особисту недоторканність гарантовано статтями 1, 2 і 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Також це визначається рішеннями Європейського суду з прав людини [4].

Захист права на приватне життя людини в Україні також чітко визначено у статті 32 Конституції України, де йдеться про те, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Міхал Ковальські з Гельсінського фонду з прав людини (Варшава) розмірковує над тим, який обсяг прав і свобод гарантовано статтею 8 Європейської конвенції з прав людини. До поняття «приватне життя» він зараховує такі аспекти:

- фізична та психічна цілісність людини;
- право на ім'я та прізвище;
- право на розвиток своєї особистості, а також право на побудову взаємовідносин з іншими людьми;
- право на особисту автономію, коли людина має змогу приймати рішення стосовно себе і власного способу життя;
- проблематика збору, зберігання, використання та надання доступу до інформації про особисте життя людей;
- право на захист доброго імені та повагу зображення;
- повага до житла (мається на увазі не лише місце фактичного проживання, а й офіси та правові канцелярії).

До того ж пункт 2 статті 8 Європейської конвенції з прав людини визначає три умови припустимості втручання у приватне життя (обмежувальна клаузула):

- легальність – втручання має підстави у національній правовій системі;
- доцільність – втручання захищає національну безпеку, громадський порядок або економічний добробут країни, слугує запобіганню заворушенням чи злочинам, забезпечує захист здоров'я чи моралі або прав і свобод інших осіб;
- необхідність – втручання захищає демократичні цінності і свободи [5].

Втручання у приватне життя визнається допустимим лише тоді, коли виконано всі перелічені умови. У демократичному суспільстві повинні існувати прозорі, точні та доступні механізми захисту від безпідставного втручання, а також докладні вимоги щодо правового регулювання роботи спецслужб, оскільки останні можуть застосовувати контроль кореспонденції, прослуховування розмов тощо. Громадяни повинні мати доступ до ефективних засобів контролю, які дають змогу обмежити втручання до рівня, необхідного у правовій державі [1].

Для цього в Україні потрібно ввести незалежний експертний орган із захисту персональних даних, на даний момент функції такого органу виконує Державна служба України з питань захисту персональних даних, яка підпорядковується Мін'юсту. Практика існування таких органів у Європі довела, що вони відіграють важливу роль з контролю за дотриманням законодавства про персональні дані.

Сутність права на особисту недоторканність полягає в неприпустимості впливу на особистість проти її волі за умови дотримання інтересів інших осіб,

суспільства і держави. Межі допустимості впливу на особистість повинні гарантуватися державою і не суперечити розуміння права на недоторканність особистого життя.

Підсумовуючи вище сказане, ми дійшли до таких висновків, що проблема особистої недоторканності вимагає підвищеної уваги та переосмислення відповідно до соціально-політичними реаліями в країні і накопиченої міжнародною практикою її вирішення.

Список використаних джерел:

1. Мирний М. Публічні люди: де закінчується «суспільний інтерес» і починається приватність [Електронний ресурс] / Микола Мирний // Всеукраїнська освітня програма «Розуміємо права людини». – Режим доступу: http://www.edu.helsinki.org.ua/pod/novini-vipusknik-v-programi/publ-chn-lyudi-de-zak-nchu-tsya-susp-lnii-nteres-pochina-tsya-privat. (дата звернення: 21.09.2019)

2. Що українці знають і думають про права людини: загальнонаціональне дослідження / [І. Бекешкіна, Т. Печончик, В. Яворський та ін.]; під заг. ред. Т. Печончик. – К, 2017. – 56 с.

3. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного суду України від 31.03.1995 № 4 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95 (дата звернення: 21.09.2019).

4. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 2-е, випр., доп. К.: Реферат, 2007. 848 с.

5. Недєлек Б. Стаття 8 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. С. 347–400.

Терещенко А.С.,
студентка групи ПМЦ-18-2
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Амеліна А.С.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільного права та процесу

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЕРЕВІЗНИКА ПРИ ПЕРЕВЕЗЕННІ ВАНТАЖІВ ЗА ДОГОВОРОМ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Взаємовідносини України та Європейського Союзу щодо транспортної політики, з урахуванням збільшення зовнішньо-торгівельного обороту Української держави з іншими країнами євроазійського континенту, зокрема країнами ЄС, зумовлює необхідність у створенні чіткого механізму правового регулювання транспортних відносин. Однак, не зважаючи на деякі проведенні реформування щодо кодифікації цивільного законодавства України, на даний час не в повному

обсязі врегульовані деякі питання пов’язані з вирішенням проблем щодо перевезень вантажу транспортом. Практичне рішення вказаної проблематики та вирішення виниклих питань щодо порядку застосування і виконання договорів про перевезення вантажу, транспортом, нерозривно пов’язано з вирішенням питань щодо законодавчого регулювання у сфері транспортних перевезень.

Так, на перевізників покладено певні обов’язки і одним з них є забезпечення потреб громадян як України так і інших країн у перевезеннях та безпеки використання транспорту для здійснення перевезення вантажу на будь-якому виді транспорту [2, с. 254].

У разі порушення зобов'язань за договором перевезення сторони несуть відповідальність, встановлену договором, якщо інше не передбачене ЦК України, іншими законами чи транспортним законодавством.

На всіх видах транспорту відповідальність побудована за принципом вини і діє, як правило, презумпція вини зобов'язаної сторони. Формула вини перевізника у незбереженості вантажу виражена словами: "перевізник відповідає за збереження вантажу з моменту прийняття його до перевезення та до видачі, якщо не доведе, що втрата, нестача, псування або пошкодження вантажу сталося внаслідок обставин, яким перевізник не міг запобігти, та усунення яких від нього не залежало" [1, с. 15].

Відповідно, перевізник несе відповідальність за втрату вантажу, його пошкодження, псування, нестачу вантажу, порушення строків доставки, а також за невиконання інших обов'язків за договором (наприклад, видача вантажу не в пункті призначення, втрата перевізних документів тощо).

Під втратою вантажу розуміють неможливість видачі вантажу перевізником одержувачеві. Це поняття охоплює не лише фізичну загибель вантажу, його крадіжку, знищення, а й неможливість видачі вантажу із-за інших причин, навіть якщо він і не загинув. Пошкодження вантажу - це зміна його механічних властивостей внаслідок биття, ламання тощо. Псування вантажу - це зниження його біологічних чи механічних властивостей внаслідок різких коливань температури, впливу опадів, порушення правил завантаження, відсутність упаковки тощо.

Відповідальність перевізника за збереженість вантажу має обмежений характер, оскільки не всі види збитків ним відшкодовуються. Межа відповідальності перевізника - розмір дійсної вартості вантажу.

Так, у разі втрати чи пошкодження вантажу збитки відшкодовуються у розмірі втраченого вантажу, а при пошкодженні чи псуванні вантажу - в частині суми, на яку знизилася його вартість, а при втраті вантажу, який був зданий до перевезення з оголошеною цінністю - у розмірі оголошеної цінності.

Водночас на окремих видах транспорту (річковому, автомобільному) при використанні перевізником вантажу для власних потреб передбачена кратна відповідальність перевізника (у подвійному розмірі).

Згідно з правовими висновками ВС перевізник відповідає за збереження вантажу з моменту прийняття їх до перевезення та до видачі одержувачеві, якщо не доведе, що втрата, нестача, псування або пошкодження вантажу, багажу, пошти сталися внаслідок обставин, яким перевізник не міг запобігти та усунення яких від нього не залежало.

Перевізник відповідає за втрату, нестачу, псування або пошкодження прийнятих до перевезення вантажу в розмірі фактичної шкоди, якщо не доведе, що це сталося не з його вини.

Законодавець покладає на перевізника обов'язок доводити наявність обставин, що звільняють його від відповідальності за незбереження вантажу.

Перевізник звільняється від відповідальності за незбереження вантажу у випадках, спричинених непереборною силою. Втрата, нестача, псування або пошкодження вантажу внаслідок випадку, не зумовленого непереборною силою, відповідно до ч.1 ст.924 ЦК не звільняє перевізника від відповідальності за незбереження вантажу[3, с. 85].

Таким чином, враховуючи викладене вище, зазначимо, що за порушення вимог договору перевезення вантажу транспортом та за порушення покладених цим договором на перевізника обов'язків, наступає відповідальність перевізника у відповідності до вимог цивільного та транспортного законодавства України. Також можна вказати й на одностороннє використання обмеженої відповідальності перевізника відмінно від відповідальності відправника, яка є більшою ніж в перевізника. Крім того, як було з'ясовано, доведення перевізником причинного зв'язку між порушенням умов договору перевезення з наявними обставинами реабілітуючого характеру, тобто, якщо втрата, пошкодження, псування, нестача вантажу сталась не з вини перевізника, то це буде підставою для звільнення останнього від відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 1618-IV - URL: http://zakon1.rada.gov.ua/ghv/21 (дата звернення 09.10.2019).
2. Правила перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні : Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 14.10.1997 р. № 363 - URL :http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98 (дата звернення 09.10.2019).
3. Правове регулювання перевезень в Україні : навчальний посібник за ред. Є.О. Харитонова. Харків : Одіссей, 2017

Тимошенко І.О.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права і процесу

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Закріплені в Конституції України та інших нормативно-правових актах права, свободи та законні інтереси мають життєво важливе значення для кожної людини, на яку поширюється дія вказаних документів. Навіть саме по собі проголошення, визнання та закріплення прав, свобод та законних інтересів має велике значення для

становлення України як соціальної, демократичної, правової держави. Однак, практичне значення закріплення прав та свобод людини полягає, перш за все, в створенні для членів суспільства умов для їх використання з метою задоволення своїх потреб. Будь-які права будуть лише фікцією без належного забезпечення їх реалізації.

Для реалізації закріплених прав, свобод та законних інтересів людини держава потребує налагодження правового механізму забезпечення прав і свобод людини, який являє собою систему засобів, спрямованих на створення та підтримання існування умов поваги до всіх основних прав, свобод та законних інтересів людини, що є втіленням гідності людини як члена суспільства.

Більшість сучасних науковців визначають, що механізм захисту складається таких основних елементів: «засоби», «форми» і «способи» захисту суб'єктивних прав [1, с. 265; 2, с. 34; 3, с.98].

Щодо способів захисту цивільних прав, то основні з них перелічені в ч.2 ст.16 ЦК України, що має назву «Захист цивільних прав та інтересів судом». Проте, ці основні способи для захисту цивільних прав можуть використовуватися, не лише під час захисту прав у судовому порядку, а й при реалізації іншої форми захисту, яку особа обирає на свій розсуд (ч.1 ст.20 ЦК).

Визначень поняття «спосіб захисту цивільних прав» є більше ніж достатньо. Це пов'язано з відсутністю законодавчого закріплення цього поняття. Скільки б не було науковців, які б займалися дослідженням питання захисту прав, скільки і буде формулювань поняття «спосіб захисту». Так, зокрема, деякі з них.

Ю. Ф. Бєспалов, під судовими способами захисту розуміє передбачені законодавством і застосовані судом заходи державного примусу, спрямовані на примусову реалізацію прав і інтересів особи [4, с. 126]. Таке розуміння судових способів захисту звужує їх правову природу, крім цього, при захисті споживчих прав особа має право самостійно обрати спосіб захисту, який передбачений законодавством, та скористатися адміністративною формою захисту, відповідно до якої уповноважені органи застосують міри примусу, які будуть спрямовані на дієвий захист та реалізацію прав.

В.Д. Андрійцьо, способи захисту цивільних прав визначає як встановленні цивільним законодавством заходи, які можуть бути реалізовані особою для захисту своїх цивільних прав та спрямовані на припинення та попередження правопорушень, а також на відновлення порушених прав або надання певної компенсації особі, права якої порушені, у випадку неможливості відновлення порушеного права [5, с. 7]. Т.М. Підлубна називає способами захисту правові прийоми, за допомогою, яких заінтересована особа має змогу відновити своє порушене, оспорюване чи невизнане право та інтерес [6, с. 7]. Своє бачення поняття «способу захисту цивільних прав» висловлює і А.В Янчук, який визначає дану категорію через дію фактичного чи юридичного характеру, яка може бути спрямована на попередження або припинення порушення цивільного права чи інтересу, усунення наслідків таких порушень, а також на відновлення, виникнення, зміну, припинення, або здійснення цивільних прав, у разі їх порушення [7, с. 8].

Отож, кожен із цих науковців використовує певну правову категорію (заходи, правові прийоми, дія) для позначення слова «спосіб», проте при цьому, основне -

його мета залишається одна і та ж,- реалізація права на захист. Тобто, кардинальних відмінностей між ними не існує.

Крім того, щодо «способу захисту», як і щодо «засобу захисту» у цивілістичнй літературі склалося два підходи до розуміння цього поняття. Перший - полягає у ототожненні «способу захисту» із «засобом захисту» і визначенні його як складової процесуального права. Так, зокрема, В.В.Вітрянський зазначає, що під способами захисту цивільних прав, розуміються передбачені законодавством засоби, за допомогою яких можна досягнути припинення, попередження, усунення порушень права, його відновлення та (або) компенсацію втрат, зумовлених порушенням права [8, с. 638]. Таке тлумачення вказує нам на синонімічність термінів «засоби та способи захисту цивільних прав». Інший підхід - визначає спосіб захисту, як такий, що має матеріально- правовий характер і є одним із елементів методу цивільно-правового регулювання. Його підтримують О.П.Сергєєв, Г.П.Тимченко, М.М.Гудима. Основні твердження їх зводяться до визначення «способу захисту» як матеріально- правової вимоги особи, право якої порушене, невизнане чи оспорене і яка спрямована на припинення правопорушення і відновлення порушеного права та здійснює вплив на порушника, реалізована безпосередньо або через компетентний орган, залежно від обраної ним форми захисту [9, с. 142]. Даний підхід, на нашу думку, є найбільш прийнятним в аспекті захисту прав споживачів транспортних послуг як суб'єктів цивільних правовідносин, з урахуванням того, що, по- перше, «спосіб захисту цивільних прав» є закріпленим на рівні матеріального права (ст.16 ЦК України); по-друге, є обраною суб'єктом цивільних правовідносин правомочністю з реалізації суб'єктивного права на захист.

Тому, дослідивши наукові позиції щодо поняття спосіб захисту, пропонуємо розглядати його як - матеріально-правову вимогу особи, право якої порушене, невизнане чи оспорене і яка спрямована на припинення правопорушення і відновлення порушеного права та здійснює вплив на порушника, реалізована безпосередньо або через компетентний орган, залежно від обраної ним форми захисту.

Список використаних джерел:

1. Осетинська Г.А. Проблеми визначення елементів механізму захисту прав та законних інтересів споживачів у сфері надання послуг. Вісник Господарського Судочинства. 2005. №1. С.265-269
2. Сидорчук Ю.М. Механізм захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. Науковий вісник Чернівецького університету. 2013. Випуск 682. Правознавство. С.33-35.
3. Підлубна Т. Поняття захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів. Право України. 2008. №9. С.91-96
4. Беспалов Ю. Ф. Семейно-правовое положение ребенка в Российской Федерации. Владимир: ВГПУ, 2000. 190 с.
5. Андрійцьо В.Д. Примусове виконання обов'язку в натурі як спосіб захисту цивільних прав: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд..юрид. наук : спец. 12.00.03. Київ, 2004. 18с.
6. Підлубна Т.М. Право на захист цивільних прав та інтересів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд..юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ,2009. 20с

7. Янчук А.В. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав та інтересів: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд..юрид. наук : спец. 12.00.03. Київ,2011. 20с.
8. Дзера О.В. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т. ІІ. 1120 с.
9. Гудима М.М. Предмет договору про надання туристичних послуг за законодавством України: дис.. канд. юрид. наук :12.00.03. К.,2013. 277с.

Тимошенко І.О.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права і процесу

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Найбільш поширена фраза «права споживачів захищаються судом» означає, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів (ст. 4 Цивільного Процесуального Кодексу України [1]).

При вирішення справ про захист прав споживачів в основному суди керуються положеннями постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 року №5 «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист споживачів», а у разі відшкодування шкоди - також постановами Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995року №4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» та Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» № 6 від 27.03.92 року. Додатково судами використовують положення Постанови Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки» №4 від 01.03.2013року.

У пункті 4 резолютивної частини Постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 року № 5 «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» [2] підтверджується той факт, що вимоги споживачів про захист їх прав розглядаються у позовному провадженні.

Позов є процесуальним засобом захисту порушеного або оскарженого права, властивим позовній формі захисту прав споживачів. Спірна матеріально-правова вимога однієї особи до іншої, що підлягає розгляду у певному процесуальному порядку, називається позовом.

Позов - універсальний засіб захисту права. За своєю сутністю він являє складне явище, в якому слід розрізняти дві сторони: матеріально-правову - вимога позивача до відповідача і процесуально-правову - це вимога позивача до суду про

забезпечення захисту порушеного або оспорюваного права. При цьому вимога до суду не може не супроводжуватися вимогою до відповідача [3, с. 32].

Коли позивач відмовляється від позову, то він відмовляється від звернення до суду, а саме від своєї вимоги до відповідача. Якщо суд приймає рішення про забезпечення позову, то мова йде про те, щоб забезпечити в майбутньому реалізацію матеріально-правової вимоги однієї особи до іншої.

Позовна заява - важливий засіб порушення процесу по конкретному спору. Відповідно до закону, будь-яка зацікавлена особа може звернутися до суду за захистом порушеного або оскарженого права. Таке звернення і прийнято називати пред'явленням позову. Основні вимоги, які ставляться до змісту позовної заяви повинні відповідати статті 151 ЦПК України [4].

Звернення до суду або інший юрисдикційний орган буде позовним тільки в тому випадку, якщо воно супроводжується вимогою до іншої сторони і суду про розгляд справи у визначеному позовному порядку.

Можливі наступні варіанти позовних заяв при порушенні прав споживачів транспортних послуг:

- про усунення недоліків транспортної послуги;
- про розірвання договору і відшкодування понесених збитків;
- про відшкодування матеріальної і моральної шкоди, заподіяної неналежним перевезенням пасажира;
- про відшкодування шкоди, заподіяної неналежним перевезенням багажу.
- тощо.

Позов до перевізника може бути пред’явлений споживачем транспортної послуги у разі повної або часткової відмови перевізника задовольнити претензію або неодержання від перевізника відповіді на претензію у передбачений законодавством термін.

Від строку на пред’явлення претензії слід відрізняти строк позовної давності. Позовною давністю називається строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого права або інтересу. Загальна позовна давність встановлюється ст.257 ЦК України [1] тривалістю у три роки, але для окремих видів вимог законом може встановлюватися спеціальна позовна давність: скорочена або більш тривала порівняно із загальною позовною давністю. Зокрема, у ч.3 ст.925 ЦК України [1] встановлено, що до вимог, які випливають із договору перевезення вантажу застосовується позовна давність в один рік з моменту, що визначається відповідно до транспортних кодексів (статутів), а частиною 2 цієї статті встановлено, що позов до перевізника може бути пред’явлений відправником вантажу або його одержувачем у разі повної або часткової відмови перевізника задовольнити претензію або неодержання від перевізника відповіді у місячний строк.

Дещо інші строки позовної давності передбачені у сфері автомобільного, водного та залізничного перевезення. Так, відповідно до абз.2 ст.167 Статуту автомобільного транспорту УРСР [5] передбачено двомісячний строк з дня одержання відповіді автотранспортного підприємства або організації на претензію або з дня закінчення строку, встановленого для відповіді, такий же строк дя пред’явлення позову передбачає і Статут внутрішнього водного транспорту (п.226)

[6]. А щодо позовів до залізниць, то вони можуть бути подані у шестимісячний термін (п.136 СЗУ) [7].

Аналізуючи дані норми спеціальних нормативно-правових актів, можна зробити висновок, що вони суперечать ст.925 Цивільного кодексу України та обмежують право споживача транспортних послуг на захист своїх прав. Тому, пропонуємо внести зміни до абз.2 ст.167 Статуту автомобільного транспорту УРСР, п.226 Статуту внутрішнього водного транспорту та п.136 Статуту залізниць України про виключення положень даних пунктів на підставі відповідного Закону. Це сприятиме: по - перше, однаковому застосуванню законодавства; по - друге, можливості реалізації права на пред'явлення позову до суду протягом одного року.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003року № 40. Дата оновлення: 21.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/stru
2. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова від 12.04.96. Дата оновлення: 25.05.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96
3. Сидорчук Ю.М. Механізм захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. Науковий вісник Чернівецького університету. 2013. Випуск 682. Правознавство. С.33-35.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: від 18.03.2004 № 1618-IV Дата оновлення: 19.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7112
5. Статуту автомобільного транспорту: від 27.06.1969 № 401. Дата оновлення: 27.06.1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-69-%D0%BF
6. Статут внутрішнього водного транспорту: від 15.10.1955 № 1801. Дата оновлення: 15.10.1955. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1801400-55
7. Статуту залізниць України: від 17.04.1998 № 01-8/142. Дата оновлення: 19.05.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_142800-98

Томюк І.В., Стельмащук С.О.,
студенти групи ПБП-16-8
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Самілик Л.О.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У даній роботі ми розглянемо проблему становлення і розвитку інституту сім'ї в сучасних умовах життя суспільства. Слід зазначити, що у сучасному світі феномен сім'ї, а також суперечності, які викликані характером та спрямованістю її змін, набувають особливої актуальності і все більше перетворюється на одну з найгостріших соціальних проблем глобального характеру. Саме тому це питання є

досить актуальним в наш час, адже інститут сім'ї набуває все більш масштабного характеру, що передбачає як осмислення її причин, так і змісту змін, що відбуваються. Проте, важливим фактором, що має великий вплив на всі процеси та соціально-економічні орієнтири, враховуючи й на сім'ю, є глобалізація.

Даному питанню значну увагу приділили досить багато відомих науковців, а саме У.Бек, О. Тофлер, Ф.Фукуяма, Дірк ван де Каа та інші. Проблематику сім'ї фіксують і такі російські науковці, як Т. Гурко, І. Кон, А.Михеева тощо. Звертались до зазначеної проблематики й багато вітчизняних дослідників [1; 2; 3; 4].

Сім'я являє собою складне соціокультурне явище. Згідно зі ст. 3 СК України сім'я є первинним та основним осередком суспільства, її складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки [5,с.5.]. Сім'я виступає важливим носієм культури та її цінностей, традицій, соціальних норм, правил поведінки тощо. На даний час є очевидним те, що проблеми сім'ї виходять далеко за межі її вузького поняття. Саме тому на сучасному етапі розвитку українського народу виникла необхідність усвідомлення і переосмислення змін соціально-економічного, демографічного, політичного, національного та духовного розвитку життя людей з метою створення та покращення умов, у яких перебуває сучасна сім'я.

Глобалізація – це складний процес, який поширюється на більшість сфер суспільного життя, наприклад, економічну, соціальну, політичну та духовну. Оскільки даний процес поширює свою дію на всі сфери життя суспільства, то сім'я як один із найдавніших інститутів не є виключенням. У сучасному світі інститут сім'ї не просто зазнає глибокі зміни і руйнування традиційної моделі сімейно-батьківських відносин, а й завдає нищівних ударів по цивілізаційним і моральним нормам через одностатеві шлюби, комерціалізацію проституції та багато іншого, що є недопустимим для українського менталітету.

Британський соціолог Ентоні Гідденс був одним із перших авторів, що звернулися в середині 80-х років XX століття до розробки проблематики глобалізації. Остання, на його думку, виходить за межі суто економічного чи політичного життя суспільства і робить величезний вплив на інші сфери людського існування, в тому числі – на багато аспектів приватного (інтимного) життя людей. Показовим є вже те, що в своїх лекціях про глобалізацію серед принципово нових явищ світу, що глобалізується, Е.Гідденс назвав не тільки лібералізацію світової торгівлі та поглиблення економічної нерівності між країнами Півночі і Півдня, трансформацію державного суверенітету та інституціональної структури суспільства, обмеження здатності держави впливати на власну внутрішню політику, розвиток комунікаційних технологій та появу нових невідомих досі ризиків. Соціолог особливо підкреслював, що той вплив, який глобалізація справляє на «найінтимніші і особисті сфери нашого життя», є не менш, а можливо – навіть більш значущим, ніж її вплив на економічну, політичну та ідеологічну сфери суспільства [6, с. 25].

Трансформаційні процеси, що відбуваються в нашому суспільстві, торкнулися сім'ї та відбилися головним чином на її основних функціях. Сьогодні бурхливих соціальних трансформацій зміни сім'ї, які мають кризовий характер, спостерігаються не лише на рівні окремих функцій, але й в усій її структурі.

Головною проблемою впливу глобалізації на інститут сім'ї є :

- зростання ролі гендерної та сексуальної революції в функціонуванні сім'ї;
- міграційні процеси та їх вплив на розвиток інституту сім'ї;
- прояви демографічного переходу, що спостерігається в країнах колишнього Радянського союзу та третього світу внаслідок запозичення зразків сімейної та шлюбної поведінки з країн Заходу.

Яскравим прикладом прояву демографічного переходу є зменшення народжуваності. У менш розвинених країнах глобалізація може прискорити та уніфікувати сімейні перетворення. Народжуваність у таких країнах може зменшуватись і без істотних економічних змін, але під впливом експорту особливостей сімейної структури. Як наслідок, демографічний перехід у країнах, що розвиваються, в наш час залежить від швидкості проникнення глобальних процесів та поширення в суспільстві західних зразків сімейної та шлюбної поведінки.

Одним із наслідків глобалізації можна вважати проблему формування сім'ї молодими людьми. Молоді люди внаслідок невпевненості в майбутньому відкладають створення сім'ї на невизначений термін. Особливо це стосується України, де найвищий рівень безробіття (до 40%) спостерігається у віковій групі до 25 років. Неспроможність брати на себе довгострокові зобов'язання (такі як шлюб і діти) обумовлена невпевненістю у своїх економічних можливостях в умовах глобалізації, особливо в країнах, де акцентується роль чоловіка як добувача [7].

Отже, ми дійшли висновку, що процеси глобалізації є неоднозначними, оскільки це пов'язано з різними поглядами на наслідки вищесказаного, в якому одні вбачають загрозу існуючому інституту сім'ї, а інші – засіб подальшого прогресу. Наприклад в Україні, глобалізація не набрала великого масштабу і саме тому, вона має опосередковане відношення щодо становлення і розвитку інституту сім'ї, адже українська сім'я базується в більшій мірі на звичаях та традиціях наших предків.

Список використаних джерел:

1. Чеховська І.В. Адміністративно-правове забезпечення державної сімейної політики в Україні: дис. … д.ю.н. / І.В.Чеховська. – Ірпінь, 2014. – 535 с.

2. Чеховська І. В. Державна матеріальна підтримка сімей в Україні: проблеми та напрями реформування / І. В. Чеховська // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2012. – Т. 25 (64). – № 1. – С. 342 – 352. – Серия „Юридические науки".

3. Чеховська І. В. Державна соціальна допомога сім'ям в Україні: аналіз правозастосовної практики / І. В. Чеховська // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4. – С. 255–261.

4. Чеховська І. В. Світовий досвід сімейної політики / І. В. Чеховська // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2010. – № 2 (49). – С. 161–170.

5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III.База даних «Законодавство України». ВР України. URL: http://zakon4.rada.gov. ua/laws/show/2947-14.

6. Гидденс Э. Ускользающий мир. Как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс. М.: Весь Мир, 2014. 116 с.

7. Гурко Т. А. Глобализация и сім’я. Тезисы выступлений Международного Форума Expanding the role of women in cross-cultural dialogue” (10-11 июня 2015 г., Баку, Азербайджан). URL: http://www.isras.ru/blog_gurko1.html.

Чалюк Світлана Юріївна

Бардакова Діана Олегівна

Студентки групи ПБК 16-7

ННІ права УДФС України

Науковий керівник:

Рябченко Юрій Юрійович

к.ю.н., доцент кафедри

цивільного права та процесу

Університету ДФС України

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ

В сучасному світі в умовах ринкової економіки, посилення конкуренції серед виробників та комерційних підприємств велику роль відіграє захист інтелектуального продукту, доведення нових оригінальних ідей до реалізації їх у вигляді товарів та послуг. Варто зауважити, що торговельна марка для споживачів є своєрідним інструментом ідентифікації та розрізнення товарів та послуг одних виробників від інших. Наразі існує проблема неправомірного використання торговельної марки відомих брендів та фірм не доброчесними виробниками. Тому досить актуальним є питання правової охорони та захисту права на торговельну марку як однією із видів інтелектуальної власності.

Окремим аспектам проблематики захисту права на торговельну марку як засобу індивідуалізації товарів і послуг були присвячені наукові праці Г.О. Андрощука, А.О. Кодинця, О.А. Підопригори, Р.О. Стефанчука, Р.Б. Шишки та інших.

Основними нормативно-правовими актами у сфері регулювання відносин щодо захисту прав інтелектуальної власності на торговельну марку є: Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», а також міжнародні нормативно-правові акти та договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України.

Щодо значення терміну «торгова марка», то у статті 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» вживається визначення: «знак для товарів і послуг, що визначається як позначення за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб». Також вище згаданий Закон передбачає спеціальні способи захисту для торговельних марок (знаків для товарів

і послуг), які зумовлені їх правовою природою. Відповідно до ч. 2 ст. 20 цього Закону власник свідоцтва на знак для товарів і послуг (далі – знак) може вимагати:

- усунення з товару, його упаковки незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати;

- знищення виготовлених зображень знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати [1].

Якщо усунення з товару, його упаковки незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати, неможливе без заподіяння істотної шкоди самому товару, то, як наголошує ВГС України у п. 72 Постанови Пленуму «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності», суд згідно з п. 3 ч. 2 ст. 432 ЦК України може прийняти рішення про вилучення товару з цивільного обороту [2].

Необхідно зауважити, що велику роль у функціонуванні механізму захисту права на торговельну марку відіграє запозичення зарубіжного досвіду розвинених країн, а також адаптація українського законодавства до законодавства ЄС. Незважаючи на оновлення джерел правового регулювання досліджуваної проблеми, українське законодавство не зовсім відповідає сучасним умовам розвитку відносин у сфері торговельних аспектів прав інтелектуальної власності.

Як слушно зазначає А .О. Кодинець, ЦК України зберіг тенденцію використання єдиного поняття для характеристики позначення товарів та послуг. Ним стала «торговельна марка», це зумовлено: по-перше, необхідність заміни терміну «знак для товарів та послуг» більш стислою категорією, загальною по відношенню до товарного знака та знака обслуговування; по-друге, потреба у приведенні національного законодавства у відповідність з вимогами міжнародних правових актів, не лише шляхом внесення відповідних змін до змісту правових документів, але й через імплементацію вжитих ними правових термінів [3, с.7].

У Німеччині забороняється використовувати позначення на іноземній мові, яку середньостатистичний споживач може не знати. В Іспанії та Данії важливу роль в оцінці описового характеру терміна відіграє його статус у країні походження. У законодавстві України не містяться вказівки щодо того, чи можливо надати правову охорону таким позначенням. У зв'язку з цим підтримуємо думку Л. Д. Романадзе щодо необхідності внесення змін до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» шляхом заборони на реєстрацію описових позначень іноземного походження [4, с. 38].

Ринкова економіка створила сприятливі умови для маркування товарів. У зв'язку зі стрімким розвитком багатьох сфер господарювання ринок поповнився значною кількістю товарів різних виробників. Покупець постав перед вибором, який із них йому обрати. Боротьба за споживачів зумовила появу на ринку недобросовісних продавців, які почали використовувати чужі знаки для своїх товарів. Тому як і українське законодавство, так і законодавство країн європейського союзу, створюють нові та удосконалюють вже існуючі нормативно – правові акти, що захищатимуть права виробників, які запатентували своє право інтелектуальної власності на торгівельну марку.

Однією з найголовніших ознак охороноздатності торговельних марок є те, що вони повинні мати розрізнювальну здатність (тобто не бути схожими до

ступеня змішування з іншими марками) та не бути оманливими. Відповідно до Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, не підлягатимуть правовій охороні торговельні марки, які:

1) є ідентичними і використовуються на ідентичних товарах або для ідентичних послуг; 116 Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство. 2018. Т. 23. Вип. 1(32)

2) не є ідентичними, але при цьому споживачі можуть бути введені в оману. Наприклад, якщо на звичайній футболці зазначений логотип ТМ «Renault» і при цьому власники торговельної марки не повідомлені про використання торговельної марки, це буде вважатися введенням споживача в оману, навіть незважаючи на те, що ТМ «Renault» випускає авто, а не футболки. Таке позначення здатне породжувати в уяві споживача переконання, що футболки випущені на замовлення відомого бренду [5, с. 290]. Досить важливим аспектом при наданні охорони торговельній марці є також установлення її відповідності моралі та громадському порядку. Принцип моральності закріплено в ст. 6 quinquies (B), (C) Паризької конвенції про охорону промислової власності: якщо знаки суперечать моралі та якщо вони можуть ввести в оману громадськість, вони можуть бути відхилені при реєстрації [6]. Даний принцип знайшов своє відображення і в законодавстві України. Так, у ст. 5 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» вказано, що правова охорона надається знаку, який не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі [1, ст. 5].

Підсумовуючи вище сказане , ми можемо зробити висновок, що законодавство України у сфері охорони торговельних марок у цілому відповідає європейським стандартам, проте містить певні недоліки. А також законодавство у сфері охорони торговельних марок повинно враховувати не лише міжнародний досвід у цій сфері, який також не є досконалим, а й власну судову практику та особливості розвитку національної системи охорони об’єктів інтелектуальної власності.

Список використанних джерел:

1.Про охорону прав на знаки для товарів і послуг; Закон України із змінами і доповненнями № 751-XIV (751-14) від 16.06.1999 року. ВВР. 2001. № 8. Ст. 37. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12.

2.Про деякі питання практики вирішення спорів, пов’язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: http://zakon2.rada.-gov.ua/laws/show/v0012600-12.

3.Кодинець А. О. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у цивільному праві україни : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / А. О. Кодинець. – К., 2006. – 16 с.

4. Романадзе Л. Д. Захист прав на торговельні марки у міжнародному приватному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03: «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Луїза Джумберовна Романадзе. Одеса, 2008. 217 с.

5. Ромат Т. Є. Захист торговельних марок як об’єктів інтелектуальної власності / Т. Є. Ромат // Теорія та практика державного управління. 2011. Вип. 3. С. 286–294.

6. Паризька конвенція про охорону промислової власності: Міжнародний документ від 20.03.1883 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_123 (дата звернення: 10.04.2018).

Чунарьова Є.Я.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Будь-який конфлікт є способом вираження та розв’язання протиріч. Конфлікт сторін у процесуальному сенсі – це неминуче і необхідне явище, яке є прямозапрограмоване законодавцем. Конфліктна поведінка об’єктивно складається з протилежно спрямованих дій учасників.

Коли суд застосовує або використовує будь-який з процесуальних інструментів захисту судовою гілкою влади, з того моменту розпочинається реалізація принципу змагальності сторін. Тобто, коли відбувається врахування нормативного статусу засади змагальності сторін як основної конституційної засади судочинства, , коли в рамках будь-якої форми судочинства починають існувати ознаки конституційних засад процесуальної діяльності суду (норма прямої дії, безперервний, стабільний, виключний, юрисдикційний, гарантійний, забезпечувальний, базисний, системний, стабілізуючий характер), які є характерними і для змагальності сторін. Оскільки, змагальність сторін є нормативно закріпленою конституційною засадою судочинства, то її визначення як принцип чи метод носитиме обмежувальний характер. Змагальність сторін слід визначати через більш широке поняття засади.

Оцінюючи змагальність сторін як модель побудови судового процесу, можна стверджувати, що її елементи та конституційний статус створюють базові правила для функціонування судового процесу в цілому Змагальність інколи розуміють лише як форму процесу. Але змагальність має не лише формальну, а й змістовну сторони. Формальна сторона принципу передбачає таку процедуру, в якій справа буде розглядатися шляхом змагання, спору сторін, дослідження доказів, поданих сторонами та іншими особами. Змістовна сторона цього принципу полягає в праві й обов’язку учасників процесу визначити коло фактів, на які вони можуть покликатися як на підставу своїх вимог і заперечень, довести обставини, якими вони обґрунтовуютьта або заперечують позов[1].

Формула принципу змагальності закріплена в ст.ст.12, 82 ЦПК України. Відповідно до ст.12 ЦПК України: «Цивільне судочинство здійснюється на засадах

змагальності сторін. Учасники справи мають рівні права щодо здійснення всіх процесуальних прав та обов'язків, передбачених законом. Кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Кожна сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних із вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій. Суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість: 1) керує ходом судового процесу; 2) сприяє врегулюванню спору шляхом досягнення угоди між сторонами; 3) роз'яснює у випадку необхідності учасникам судового процесу їх процесуальні права та обов'язки, наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій; 4) сприяє учасникам судового процесу в реалізації ними прав, передбачених цим Кодексом; 5) запобігає зловживанню учасниками судового процесу їх правами та вживає заходів для виконання ними їх обов'язків» [2].

Змагальність характеризується широкою можливістю сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, визначати і використовувати в доказовій діяльності передбачені ЦПК необхідні процесуальні засоби, фактичні дані й докази, що їх підтверджують.

Вчений-процесуаліст Е.В. Васьковський пояснив переваги принципу змагальної моделі судочинства над слідчою моделлю наступними аргументами: «– фактична сторона справи має бути краще встановлена тими, кому вона більше знайома, той, хто знає, якими доказами її можна підтвердити і де ці докази відшукати; – сторони, як ніхто інший, заінтересовані в з'ясуванні обставин справи, оскільки кожна з них прагне задовольнити свої вимоги і у зв'язку з цим намагається відшукати для суду всі факти, які свідчать на її користь; – принцип змагальності відповідає сутності цивільного процесу, а покладення на суд обов'язку збирати докази призвело б до перевірки судом власних висновків; – слідчий процес змушує суд стати помічником однієї зі сторін і, таким чином, втратити відповідні його становищу холоднокровність, безсторонність та об'єктивність; – змагальний процес веде до розподілу праці, яка завжди приносить кращі результати, ніж виконання всієї складної роботи однією особою; це дає сторонам можливість відшукати той доказовий матеріал, який свідчить на їх користь та скористатись допомогою фахівців-юристів»[3, с.378].

У радянський період модель цивільного судочинства також була побудована на принципі змагальності, але зміст цього принципу дещо відрізнявся, тому що основувся на слідчі засадах, які дещо суперечать засадам змагальності. Наприклад, якщо наданих доказів було недостатньо, суд пропонував надати додаткові докази або збирав їх за своєю ініціативою. Питання достатності доказів вирішувалось судом.

Принцип змагальності в цивільному судочинстві є засадою особистої автономії сторін у цивільному процесі, тому що від волевиявлення сторін повинні залежати дії суду. Суть цивільних справ – це і є принцип особистої автономії сторін, ініціатива і активність, а також їх самостійність в суді при захисті своїх прав і законних інтересів,які спрямовані на захист діяльності суду як органу судової влади.

Коли відбувається активне втручання суду в доказову діяльність сторін, то це суперечить суті і природі цивільних прав, які особа здійснює вільно, на власний

розсуд. Це означає, що цивільне процесуальне законодавство зберігає і надає суду лише ті повноваження, здійснюючи які суд зможе створити змагальність сторін у цивільному судочинстві, а також забезпечити якісне відправлення правосуддя у цивільних справах [4, с. 220].

Принцип змагальності діє на всіх стадіях цивільного процесу, але найбільш повно він проявляється на стадії судового розгляду, де сторони й інші заінтересовані особи мають право брати участь у судовому засіданні під час дослідження доказів, ставити запитання іншим особам, давати пояснення, висловлювати свої доводи та міркування щодо всіх питань, виступати в судових дебатах. У суді першої інстанції змагання сторін закінчується із припиненням дебатів. Але після ухвалення рішення воно може відновитися. На апеляційну скаргу однієї зі сторін друга має право подати свої зауваження. Виступи сторін під час розгляду скарги апеляційним чи судом касаційної інстанції – це також змагання [5].

Принцип змагальності наділяє осіб, які беруть участь у справі, широкими правами, особливо у сфері доказування, але покладає на них обов’язки у тій же сфері, головним з яких є обов’язок для підтвердження своїх вимог або заперечень. Також особи зобов'язані подати усі наявні у них докази до або під час попереднього судового засідання, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться – до початку розгляду справи по суті (ч. 2 ст. 27 ЦПК України). Цей обов’язок деталізовано у ч. 1 ст. 60 ЦПК України, відповідно до якої сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків звільнення від доказування[2].

Отже, принцип змагальності є невід’ємною засадою і властивістю правосуддя, тому цивільне судочинство як організована сукупність цивільних процесуальних правовідносин має будуватися на засадах змагальності. Сторони мають виступати активними учасниками судочинства. Їхня ініціатива має проявлятися в усьому, що стосується матеріального боку процесу, тобто визначення вимог та заперечень, які зачіпають спірне право, заходів захисту та способів доказування, що впливають на переконання суду.

Процедура розгляду справи, за деякими винятками, які пов’язані з диспозитивним характером цивільного судочинства та правами сторін, повинна перебувати під контролем судової влади. Умовою реалізації принципу змагальності сторін є процесуальна рівноправність сторін, оскільки змагатися у відстоюванні своїх суб’єктивних прав та охоронюваних законом інтересів сторони можуть лише в однакових правових умовах, з використанням рівних процесуальних засобів. В українському судочинстві змагальність сторін доповнюється активною участю суду, яка зумовлюється обов´язком встановити об´єктивну істину в справі. Активна участь суду виявляється в остаточному визначенні предмета доказування, збиранні за власною ініціативою необхідних доказів та й їх дослідженні.

Список використаних джерел:

1. Міліціанов Р. В. Змагальність сторін як основна конституційна засада судочинства. 2015. С. 85-88.URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_30%281%29__22

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40 – 41, 42. С. 492.
3. Мамницький В. Ю. Принцип змагальності і моделі цивільного судочинства в контексті судово-правової 2017. № 4. С. 130–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_4_23
4. Луспеник Д. Д. Застосування новел ЦК та ЦПК України в судовій практиці.Харків юридичний, 2005. – 432 с.
5. Пасайлюк І. В. Змагальність сторін як основний принцип цивільного судочинства. 2018. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2018/13.pdf

Шамрай А.О.,
студентка групи П-43
Ірпінський коледж економіки та права
Науковий керівник: Грабовська В.М.,
викладач циклової комісії юридичних дисциплін
ІДКЕП

СПОРИ МІЖ БАТЬКАМИ ЩОДО УТРИМАННЯ ДІТЕЙ

На сучасному етапі судові спори за участю дитини є надзвичайно складними як з практичної, так із емоційної точки зору, адже першочерговому врахуванню при вирішенні справи підлягають інтереси дитини, а не самих сторін спору.

Зі зміною окремих норм сімейного законодавства, що врегульовує правовідносини з утримання дітей, виникає необхідність в перегляді усталених поглядів на здійснення права і реалізацію обов’язку батьків надавати дітям утримання.

Відповідно до Конституції України та Сімейного Кодексу України (далі СК України), держава бере на себе обов’язок щодо охорони сім’ї, дитинства, материнства та батьківства, а також створення умов для зміцнення сім’ї.

При розгляді справ щодо сімейних спорів судді керуються загальними вимогами цивільного процесу, із застосуванням матеріально-правової норми, яка регулює відповідний вид суспільних відносин в залежності від досліджених в судовому засіданні обставин справи, а саме, Сімейним Кодексом України, Законом України «Про охорону дитинства», Постановою Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007. № 3 «Про практику застосування законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав», декларацією прав дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 20.11.1959 року, конвенція про права дитини від 20.11.1989 року, ратифікованою Україною 27.02.1991 року, конвенцією про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей, ратифікованою Україною 14.09.2006 року.

На разі можливо зробити такі висновки викладені у постановах Верховного суду України, які відповідно до ст. 360-7 Цивільний Процесуальний Кодекс України є обов’язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй

діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України.

Права дітей на утримання визначається у Законі України № 2475-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» 28.08.2018 року та Сімейним Кодексом України[4].

Метою є висвітлення останніх змін та прогалин законодавства України, що визначає право дитини на утримання, та спори між батьками, постановки проблеми для теоретичного перегляду усталених поглядів.

Актуальні проблеми розглядали такі вчені як, зокрема, О. О. Дерій, Т. С. Андрущенко, Л. В. Афанасьєва, Л. В. Сапейко, І.В. Чеховська [5; 6].

03.07.2018 р. було прийнято Закон України № 2475-VIII «Про внесення змін додеяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання», який набрав чинності 28 серпня 2018 р [7], яким внесено зміни до низки законодавчих актів.

Виникнення спорів щодо сплати аліментів може бути основою непорозуміння між батьками, нерозуміння ними свого обов'язку щодо утримання дитини. Запроваджені Законом України № 2475-VII санкції щодо батьків, які мають заборгованість зі сплати аліментів, зокрема тих, хто має автотранспортний засіб, виїжджає за кордон, за свідченнями нотаріусів, медіаторів, адвокатів, зумовила те, що батьки боржники вчаться домовлятися з іншим з батьків, вимушено починають усвідомлювати значення відповідального батьківства[7]. Водночас, практика виявила суперечливі положення законодавства, що врегульовує питання утримання дітей. Так, почастішали спори між тим з батьків, з ким проживає дитина, і іншим, який позбавлений батьківських прав, щодо утримання спільної дитини.

За ст. 180 СК України батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Виникають труднощі при розгляді справ коли триває довгострокова процедура підготовки будь-яких висновків опікунських органів, неявка сторін в судове засідання без поважних причин, строки проведення генетичних та психіатричних, психологічних та інших видів призначених судом експертиз для розгляду даних справ.

Таким чином, забезпечення права дитини на утримання, слід оцінити позитивно. Водночас, їх цілковита новизна для українського законодавства потребує від законодавця додаткового перегляду законодавства щодо утримання дітей, від судів – узагальнення судової практики, а від науковців – теоретичного осмислення, оскільки законодавство досить недосконале.

Конвенція про права дитини у статті 12 означає, що Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю[2]. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган. Згідно Конвенції про права дитини від

20.11.1989 року (ратифікована Україною 27.02. 1991 р.), якщо внутрішнім законодавством дитина взнається такою, що має достатній рівень розуміння.

Законодавство визначає право дитини, яка може висловити свою думку бути вислуханою при вирішенні між батьками, іншими особами спору щодо її виховання, місця проживання, у тому числі при вирішенні спору про позбавлення батьківських прав, поновлення батьківських прав, а також спору щодо управління її майном (ст. ст. 160, 161, 171 СК України), під час вчинення дій, пов'язаних з розлученням дитини з одним або обома батьками (ст.14 Закону України «Про охорону дитинства»), під час вирішення питання про повернення дитини до країни постійного перебування (ст.13 Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей).

На практиці проблемним моментом виступає забезпечення явки дитини у судове засідання у разі якщо цьому перешкоджають інші особи (малолітні та неповнолітні особи не підлягають приводу згідно ч.4 ст.147 ЦПК України) та з'ясування думки дитини у інший спосіб. На практиці, думка дитини може бути заслухана судом і у присутності представників навчальних закладів, психологів.

Варто враховувати думки дитини в цивільному судочинстві, враховувати оцінку дитиною поведінки своїх батьків, життєвих обставин може бути необ'єктивною та зумовленою різними важелями впливу. У зв'язку з цим, законодавець передбачив право суду постановити рішення всупереч думці дитини, якщо цього вимагають її інтереси (ч. 3 ст. 171 СК України).

Практика в сучасний час як в Україні, так і в міжнародному праві, виходить із необхідності дотримання принципу якнайкращого забезпечення інтересів дитини. Цей принцип закріплений в статті 3 Конвенції про права дитини та статті 155 Сімейного кодексу України. Найкращі інтереси дитини мають бути предметом основного піклування батьків та пріоритетом для будь-яких органів установ, організацій та судів в усіх діях щодо дітей [7]. Інтереси дитини в залежності від їх характеру та серйозності можуть переважати інтереси батьків.

Отже, з метою формування єдиної та правильної судової практики застосування норм законодавства при вирішенні даної категорії спорів і уникнення помилок у майбутньому суддям необхідно звертатися до практики Верховного суду України (передусім до постанов пленуму та правових висновків по справах), Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, рішень Європейського Суду з прав людини.

Кожна дитина потребує фінансової та моральної підтримки батьків, при роздільному проживанні батьків, вони зобов'язані надавати підтримку своїй дитині. На жаль, не всі з батьків добровільно виконують свій обов'язок із надання утримання дитини, і до змін, внесених у Сімейний Кодекс України у 2018 р., законодавство майже не містило санкцій що передбачали відповідальність за не виконання обов'язків, тому слід удосконалювати механізм стягнення аліментів.

Закон України від 03.07.18 потребує роз'яснення, створення економічних передумов для подальшого вдосконалення механізму забезпечення конституційного права дітей на достатній життєвий рівень та покращення матеріального забезпечення дітей у випадках, якщо батьки не дійшли згоди щодо способу

утримання дітей і такий спосіб утримання дітей вирішується судом, з подальшими наслідками. Посилити відповідальність батьків за не утримання дитини.

Список використаних джерел:

1. Конституцією України Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР за ред. від 21.02.2019, підстава - 2680-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр

2.Конвенції про права дитини за ред. від 20.11.1989, підстава - 995_l60 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3.Декларація про права дитини від 20.11.1959, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384

4.Сімейний кодекс України від 10.01.2002 : станом на 28.08.2018 //– URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14

5. Лакей І.А., Чеховська І.В. Аліментне зобов'язання на утримання дитини як вид сімейного правовідношення. Порівняльно-аналітичне право, 2016, № 4, с. 88-91.

6. Чеховська І. В. Соціальний захист одиноких матерів: аналіз основних положень законодавства. Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія та практика), 2017, № 1 (5), с. 191-201.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів : Закон України № 2234-VIII від 07.12.2017 // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2234-19

Шпак М.І.,
студентка групи ПБі-16-1
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ДІЄВОСТІ

Однією з визначальних умов здійснення належного цивільного судочинства є своєчасний розгляд та вирішення справ. Саме тому серед переліку засад (принципів) цивільного судочинства міститься принцип розумності строків при розгляді справи судом, який забезпечує право осіб на справедливий захист їхніх прав, свобод та законних інтересів. Виконання процесуальних строків, поряд з іншими процесуальними засобами, спрямовано на своєчасний, повний, об'єктивний та неупереджений розгляд справи, звідси і випливає необхідність з'ясування розумності строків у цивільному процесі. Актуальність даного питання полягає також в тому, що зволікання у вирішенні справи, затягування строків спричиняє ряд негативних наслідків для учасників цивільних справ.

Дане питання було висвітлене в роботах таких вчених як О. В. Андрійчука, О. А. Банчука, М. В. Буроменського, О. А. Гончаренка, В. В. Городовенка, Р. О.

Куйбіди, Н. С. Кузнєцової, В. О. Лагути, В. В. Лутковської П. М. Рабіновича, М. О. Сороки, О. М. Толочка, та деяких інших.

Варто зазначити, що принцип розумності строків закріплений як в міжнародних нормативно – правових актах, які для України стають обов'язковими після їх ратифікації Верховною Радою України, так і в нормативно – правових актах національного законодавства. Так, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод в пункті 1 статті 6 проголосила, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру [1]; в Основному законі нашої держави дотримання розумності строків при розгляді справи судом зазначається в статті 129 [2]; також закріплення даного принципу міститься в Цивільному процесуальному кодексі України, а саме в пункті 10 частини 3 статті 2 [3]; та в Законі України «Про судоустрій та статус суддів», де в статті 7 вказується, що кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом [4].

Для здійснення цивільного судочинства цивільних справ протягом розумного строку слід враховувати такі критерії: складність справи, як фактично, так і з правової точки зору; поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу, поведінка суду та інших органів державної влади; значення для заявника питання, яке розглядається; особливе становище сторони у процесі.

До Європейського суду з прав людини неодноразово звертались громадяни України, з захистом своїх прав, що були порушені у зв'язку з недотриманням принципу розумності строків при вирішенні відповідних справ.

Так, Суд визнав порушення ст. 6 Конвенції у справі «Лещенко і Толюпа проти України» [5]. Українськими судами дана справа вирішувалась понад 10 років. При розгляді заяви, Євросуд зазначив, що основною причиною затягування розгляду було неодноразове відправлення справи на новий розгляд. Ще одним прикладом є справа «Смирнова проти України», яка розпочалась у травні 1997 р., а на момент винесення Євросудом рішення (08.11.2005) справа все ще була на розгляді в суді першої інстанції. При цьому рішення суду першої інстанції двічі скасовувалося апеляційним судом, та справа направлялася на новий розгляд. Євросуд звернув увагу на те, що суд, який розглядав справу, не вжив жодних заходів, передбачених законодавством України, для боротьби з процесом затягування, до якої вдавався відповідач у справі. Зокрема, суд жодного разу не розглянув питання щодо слухання справи за відсутності відповідача чи накладення на нього адміністративного стягнення у вигляді штрафу за прояв неповаги до суду, а примусовий привід суддя вперше застосував до відповідача лише через 2,5 року після початку провадження у справі [6].

Слід звернути увагу, що вітчизняним законодавством України не встановлено наслідків порушення «розумних строків» судового розгляду та шляхів їх відновлення, способів захисту права на розгляд справи протягом такого строку, не передбачено права учасників процесу оскаржувати надмірну тривалість

провадження у справі та немає гарантій на відшкодування шкоди, завданої внаслідок необґрунтованого затягування розгляду справи в суді.

Наведена обставина була підтверджена Європейським судом з прав людини, який в рішення у справі «Карімов проти України» вказав, що в законодавстві України відсутній засіб юридичного захисту, за допомогою якого заявники могли б отримати рішення, яке б підтверджувало їх право на розгляд справи протягом розумного строку. Існуючі в українській судовій системі адміністративні засоби правового захисту, такі як подання скарги до суду вищої інстанції відносно бездіяльності суду нижчої інстанції, не є достатньо ефективними для пришвидшення провадження у справі, оскільки вказівки судів вищої інстанції є лише необов'язковими рекомендаціями [7].

Саме за наявності таких порушень Європейським Судом була сформована позиція, відповідно до якої, у національному праві держав повинні існувати спеціальні правові інструменти, за допомогою яких відповідна особа, права якої порушуються, змогла б оскаржити тривалість провадження та прискорити його. Так, в законодавстві Польщі закон, який регулює дане питання був прийнятий 17 червня 2004 року, який має назву "Про порушення права сторони на розгляд справи без необґрунтованої затримки судового розгляду". Відповідно до цього Закону особа має право подати скаргу про порушення її права на своєчасний розгляд справи, якщо провадження у цій справі тривало довше, ніж це необхідно для встановлення юридичних та фактичних обставин справи, необхідних для розгляду справи [8].

Отже, реалізація принципу розумності строків є необхідною умовою своєчасного, об'єктивного, неупередженого судочинства. Його додержання повинно здійснюватись як зі сторони суддів, шляхом вчасного розгляду справ, прийняття судових рішень у розумний строк, враховуючи особливості кожної справи, не затягуючи до закінчення граничного строку, визначеного Цивільним процесуальним кодексом України, так і зі сторони інших учасників, шляхом добросовісної реалізації ними своїх прав та виконанням покладених на них обов'язків.

Для досягнення поставленої мети, щодо дотримання принципу розумності строків доцільним є удосконалення законодавства, прийняття відповідних нормативно-правових актів, які б детально розкривали суть даного принципу, критеріїв, які впливають на розумність строків, а також засоби захисту, у разі їх порушення, як це зроблено, наприклад, у Польщі. Проблеми ж добросовісного виконання сторонами своїх процесуальних обов'язків є більше соціальними, ніж правовими, вирішення яких можливо в контексті підвищення загальної правосвідомості та в процесі розвитку самого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 . Документ 995_004. (Ратифікована - 17.07.1997 № 475/97-ВР). // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 17.10.2019)

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 17.10.2019)
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення: 17.10.2019)
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19 (дата звернення: 17.10.2019)
5. Рішення ЄСПЛ від 8 листопада 2005 року у справі «Лещенко і Толюпа проти України» (заява № 56918/00). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_438 (дата звернення: 17.10.2019).
6. Рішення ЄСПЛ від 8 листопада 2005 року у справі «Смирнова проти України» (заява № 36665/02) URL: https://minjust.gov.ua/file/2608 (дата звернення: 17.10.2019).
7. Рішення у справі Карімов проти України // Офіц. Вісн. України.−2008.−№ 37.−Ст. 1264.
8. Банчук О. А. Розумний строк розгляду справи у суді: європейські стандарти та українські реалії // Адвокат.−2005.−№ 11(62).−С. 7-10.

Шуляка А.В., Поліщук А.М.,
студентки групи ПБК 16-8,
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю. Ю.,
к.ю.н.., доцент, професор кафедри
цивільного права та процесу

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

В Україні створення патентного суду обговорювалося протягом тривалого часу. Вперше створення такого суду передбачалося Законом СРСР «Про винаходи в СРСР» 1991 р., в якому вказувалося на роботу окремого органу з розгляду спорів – Патентного суду СРСР [1]. У зв'язку з розпадом Радянського Союзу на території України цей нормативний акт не набув чинності. Проте у 2001 р. Указом Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» [2] Кабінету Міністрів України було доручено вивчити питання щодо створення спеціалізованого патентного суду. Про необхідність створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності було зазначено у Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності [3]. Дискусії щодо доцільності його функціонування в Україні завершилися підписанням у вересні 2017 р. Указу Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» [4].

Одразу не можемо не відзначити певну некоректність формулювання назви цього спеціалізованого судового органу. Суд як орган, що здійснює правосуддя, загалом не займається вирішенням питань, у тому числі питань інтелектуальної власності. Будь-який судовий орган має бути спрямований на розгляд та вирішення спорів відповідної сфери, тому більш правильно вести мову про суд зі спорів інтелектуальної власності або суд у справах інтелектуальної власності, а не про суд з питань інтелектуальної власності.

Нині в Україні є низка проблем, пов'язаних із судовим захистом прав інтелектуальної власності. До найбільш важливих слід віднести відсутність необхідного рівня підготовки суддів, що розглядають спори у сфері прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності. При цьому, якщо в межах системи господарських судів загалом уже сформувалася відповідна практика розгляду даної категорії спорів, то в системі судів загальної юрисдикції вона лише перебуває у процесі свого становлення. Отже, формування спеціалізованого суду у цій сфері має на меті підвищити рівень суддівського правозастосування.

Розгляд та вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності нерідко вимагає спеціальних професійних знань і практичних навичок, які часто відсутні у суддів, унаслідок цього значна кількість прийнятих рішень переглядаються вищими інстанціями. Не можна не відзначити, що спори у сфері інтелектуальної власності традиційно належать до одних із найбільш складних. Значною мірою ці обставини зумовлюються специфікою таких спорів, судова практика щодо яких характеризується достатньою різноманітністю. Досить часто суддя, який розглядає спір у сфері інтелектуальної власності, змушений поряд із вирішенням суто правових питань також досліджувати технічні аспекти, що належать до предмета доказування. Сприяти вирішенню таких питань має судова експертиза об’єктів інтелектуальної власності.

Проте призначення експертиз під час розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності також не вирішує всіх проблем і не має бути панацеєю. Тривалість проведення судової експертизи, відсутність єдиних методологічних засад та подекуди неоднозначність висновків судових експертів у вирішенні питань інтелектуальної власності часто є причиною затягування розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності, підставою для перегляду та скасування прийнятих по справі рішень.

Способи захисту окремих видів об’єктів інтелектуальної власності відображені також у спеціальних законах. Зокрема, Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [5] до особливих заходів правоохоронного характеру відносить усунення з товару, його упаковки незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати, знищення виготовлених зображень знака або такого позначення.

Розгляд системи цивільних прав та способів їх захисту засвідчує, що захисні можливості особи тісно пов’язані та зумовлюються специфікою порушеного чи оспорюваного суб’єктивного права. Тому, якщо щодо окремих суб’єктивних прав характерне застосування всіх чи більшості передбачених законодавством способів захисту, то особливості інших зумовлюють можливість використання лише окремих правоохоронних засобів.

Для захисту прав інтелектуальної власності відмежування суб'єктивних прав від охоронюваних інтересів має велике практичне значення, оскільки позов про визнання патенту чи свідоцтва недійсним може подати не будь-яка особа, а лише особа, права чи охоронювані законом інтереси якої порушує відповідний патент чи свідоцтво. Враховуючи, що, як правило, права інтелектуальної власності на відповідний об'єкт належать власнику правоохоронного документа, то позивачу необхідно обґрунтувати у позовній заяві та довести у судову порядку, які його охоронювані законом інтереси порушені, у зв'язку з існуванням конфліктного патенту чи свідоцтва. Не доведення зазначених обставин є підставою для відмови у задоволенні позову.

Для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності суд може використовувати будь-які способи захисту, передбачені цивільним законодавством. У чинному ЦК України (ст. 16) закріплюються 10 варіантів судового захисту майнових і немайнових прав та інтересів, які підпадають під сферу цивільно-правового регулювання.

Особливим способом судового захисту, що застосовується у межах системи прав інтелектуальної власності, є застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Варто наголосити, що у формулюванні відповідного положення ст. 432 ЦК України, що встановлює цей спосіб захисту, зазначається, що «розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення». Тобто застосування разового грошового стягнення може мати місце лише у разі, якщо спеціальний закон про охорону певного об'єкта інтелектуальної власності допускає таку можливість.

Разом із тим розмір грошового стягнення, який нині становить діапазон від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, у сучасних умовах підлягає перегляду, особливо щодо максимальної межі суми компенсації. Визначення розміру грошової компенсації у такому значному діапазоні може бути підставою для зловживань окремими суб'єктами, які ініціюють судові розгляди справ про захист прав інтелектуальної власності лише задля отримання у перспективі значної суми матеріальної винагороди від відповідача. За цих умов доцільно обмежити максимальний розмір компенсації меншою сумою, яка буде визначатися судом залежно від характеру правопорушення, його наслідків та інших обставин.

Підводячи підсумок розгляду окремих проблем захисту прав інтелектуальної власності у судовому порядку, можна констатувати, що в Україні сформована необхідна законодавча база, яка б забезпечувала реалізацію та гарантування додержання прав на результати творчої діяльності. Водночас складність розглядів спорів у сфері інтелектуальної власності, їх тривалість, відсутність подекуди єдиних судових підходів до вирішення цієї категорії спорів – ці чинники негативно впливають на рівень правової захищеності суб'єктів інтелектуальної власності. Вирішення зазначених проблем захисту прав інтелектуальної власності є перспективним завданням вітчизняної правової системи та правозастосовної практики, першим кроком у цьому напрямі може бути ефективна діяльність спеціалізованого суду з розгляду та вирішення справ у сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Об изобретениях в СССР : Закон СССР от 31 мая 1991 г. Ведомости Верховного Совета СССР. 1991. № 25. Ст. 703.

2. Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні : Указ Президента України від 27 квітня 2001 р. № 285/2001 Урядовий кур'єр від 05.05.2001. № 79.

3. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки : схвалено Рішенням Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності, оформлене Протоколом № 11 від 11.03.2009. URL: http:// sips.gov.ua/ua/normative_acts.html (дата звернення 04. 10. 2019)

4. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. Офіційний вісник України від 13.10.2017. № 80. С. 11. Ст. 2438.

5. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 грудня 1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36.

Юрченко В.С., Песоцька Ю.В.,
студентки групи ПБК 16-8
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Рябченко Ю.Ю.,
к.ю.н., доцент,професор кафедри
цивільного права та процесу

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У РАЗІ ПРИДБАННЯ НИМИ ТОВАРІВ НЕНАЛЕЖНОЇ ЯКОСТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набуває питання захисту прав споживачів. Кожен громадянин як учасник споживчих правовідносин має право на придбання товару належної якості. Держава в свою чергу зобов'язана захищати права споживачів, здійснювати контроль за якістю і безпечністю продукції й усіх видів послуг і робіт, сприяти діяльності громадських організацій споживачів.

Відповідальність продавця і захист сумлінного покупця від недоліків предмета купівлі-продажу, проклали собі дорогу в правових ропорядженнях ще з давніх століть. Уже в римському праві можна знайти інститути, що охороняли покупця від недоліків купленої речі [1].

Річ, має недоліки якщо вона фізично не відповідає предмету, щодо якого укладений договір купівлі-продажу, або не відповідає загальному розумінню про суть даної речі, або продана особою, що не має на неї права, або обтяжена зобов'язанням.

До недоліків відносять такі, що або знижують її ціну речі виходячи з недостатньої придатності речі до її призначення, або річ не має якостей, про існування яких продавець запевнив покупця, або покупцеві передана некомплектна річ [2].

Товари неналежної якості можна поділити на три групи:

1. Товар, що має певні недоліки, - товар (продукція) з будь-якою невідповідністю вимогам нормативно-правових актів і нормативних документів, умовам договорів або вимогам, що пред'являються до нього, а також інформації про продукцію, наданій виробником (виконавцем, продавцем). Якщо покупець після придбання такого товару виявляє протягом гарантійного строку недолік, то він вправі вимагати:

• пропорційного зменшення ціни;

• безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;

• відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

2. Товар, що має істотний недолік, відповідно до п. 12 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», - товар з недоліком, який робить неможливим чи недопустимим використання товару відповідно до його цільового призначення, виник з вини виробника (продавця, виконавця), після його усунення проявляється знову з незалежних від споживача. При цьому такий недолік має бути наділено хоча б однією із наведених нижче ознак:

а) його взагалі не може бути усунено;

б) його усунення потребує понад чотирнадцять календарних днів;

в) він робить товар іншим, ніж передбачено договором.

3. Фальсифікований товар - товар (продукція), виготовлений з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а також неправомірним відтворенням товару іншої особи (наприклад, підробка товарів відомих торговельних марок тощо). Такий дефект за необхідності має бути підтверджено експертом [3, с. 406-407].

Якщо так станеться, що куплений товар потрапить до групи 2 чи 3 і це з'ясується протягом встановленого гарантійного строку, то споживач вправі: вимагати від продавця чи виробника розірвання договору та повернення сплаченої за товар грошової суми, або вимагати заміни товару на такий самий товар або на аналогічний з-поміж наявного у продавця (виробника) товару.

Стаття 8 Закону України «Про захист прав споживачів», а також ст. 709 ЦК України регламентують порядок здійснення покупцем прав у разі придбання ним товару неналежної якості. Вищезазначені вимоги споживач на свій вибір висуває до продавця за місцем купівлі-продажу товару, виготовлювачеві або уповноваженим ними представникам (такі функції можуть виконувати також представництва і філії), - за місцеперебуванням споживача [4;5].

Відповідно до ст. 678 ЦК України та ст. 8 Закону України «Про захист прав споживачів» споживач (покупець), якому передано товар неналежної якості, має право, незалежно від можливості використання товару за призначенням, вимагати від продавця за своїм вибором:

1) пропорційного зменшення ціни; 2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк; 3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару [5].

Отже, у разі придбання товару неналежної якості споживач має право на захист своїх прав, що відбувається за допомогою різних форм та способів в встановлених межах законом.

Список використаних джерел:

1. Жамен. С., Лакур Л. Торговое право.-М.:Международные отношения, 2015. - С.235

2. Покрещук О. Загальні концепції врегулювання торгових правовідносин в законодавстві України. Право України. - 2015. №4. - С.66

3. Дудла І.О. Захист прав споживачів - К.: Центр літератури, 2007. - 448 с.

4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХП (в ред. Закону України від 01.12.2005 р. № 3161-IV) Р // База даних «Законодавство України»/ВР України.

URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12 (дата звернення: 15.11.18)

Яворська О.М.,
студентка групи ПБ-16-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Дяченко С.В.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права та процесу

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) СУДДІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На сучасному етапі свого розвитку Україна, як незалежна і демократична держава, прагне удосконалювати всі суттєві аспекти суспільного життя. Належне функціонування судової влади – є одним із найважливіших та найперспективніших завданням, що стоїть перед політичної елітою нашої держави. Адже саме через суди здійснюється захист законних прав, свобод та інтересів громадян, які були будь-яким чином порушені, невизнані чи оспорювані. У такому разі розгляд справ компетентним та незалежним судом повинен гарантуватися усім, хто звернувся до суду. Саме тому, дана тема не втрачає свою актуальність.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» визначені основні засади організації судової влади, в тому числі і норми, що стосуються механізму відводу судді. Наприклад: *ст. 1* – судова влада здійснюється незалежними та безсторонніми судами; *ст. 6* – здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права; *ст. 8* – суддя розглядає справи, одержані згідно з порядком розподілу судових справ, установленим відповідно до закону. На розподіл судових справ між суддями не може впливати бажання судді чи будь-яких інших осіб; *ст. 9* – рівність перед законом і судом. Крім того, Закон визначає безпосередньо правовий статус судді, зокрема вимоги щодо несумісності (*ст. 54*), а також обов'язки судді розглядати справу безсторонньо, дотримуватися присяги судді (*ст. 56*) [1].

Безумовно, правосуддя – це гарантія захисту прав і свобод людини, що реалізується відповідно до принципів верховенства права. Варто зазначити, що

незалежність суду це не прерогатива чи привілей, наданий суддям для задоволення власних інтересів. Незалежність суду надається виключно в інтересах верховенства права та осіб, які звернулися до неупередженого правосуддя. Тому суддям не варто цим зловживати.

Статтею 36 Цивільного процесуального кодексу регулюється питання відводу (самовідводу) судді, а саме – зазначений виключний перелік підстав для цього. Частина друга цієї статті проголошує, що «суддя підлягає відводу (самовідводу) також за наявності обставин, встановлених статтею 37 (недопустимість повторної участі судді в розгляді справи) цього кодексу [2].

При цьому, ЦПК України не містить визначення самого поняття відводу судді. Проте, у юридичній доктрині існують багато теорій щодо визначення поняття «відводу». Зокрема, Х. А. Магомедов, зазначає, що «відвід – це правовий інститут, тобто сукупність норм, які забезпечують об'єктивність та неупередженість осіб, які беруть участь у розгляді справи, а також виконання інших законодавства, що визначає які особи й за яких обставин не можуть приймати участь у процесі» [3, с.55].

Щодо визначення поняття самовідводу також існують певні погляди вчених. Наприклад, Д. Д. Луспеник, зазначає, що самовідвід – це обов'язок суду, а заява про відвід – це право осіб, які беруть участь у справі [4, с. 78]. Заслуговує на увагу слушна думка М. М. Ясинок. Вона вважає, що самовідводи – це не шлях для ухилення суддів від розгляду скандальних чи складних справ, це одне із цивілізованих рішень, які допомагають уникнути протиріч між заінтересованістю окремих осіб суду та законним правом людини [5, с. 50].

Варто наголосити, що суддя за наявності підстав, зазначених у статтях 36, 37 і 38 ЦПК України, зобов'язаний заявити самовідвід. Якщо ж відвід заявляється учасниками справи, то він повинен бути вмотивованим і заявленим протягом десяти днів з дня отримання учасником справи ухвали про відкриття провадження у справі, але не пізніше початку підготовчого засідання або першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. Самовідвід може бути заявлений не пізніше початку підготовчого засідання або першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. Якщо вказаний строк сплив, то заявляти відвід (самовідвід) дозволяється лише у виняткових випадках, коли про підставу відводу (самовідводу) заявнику не могло бути відомо до спливу вказаного строку, але не пізніше двох днів із дня, коли заявник дізнався про таку підставу [2].

Також у ЦПК України зазначено у ст. 40, що питання про відвід судді вирішує той суд, який розглядає цю справу. Задовільнити відвід суд може лише тоді, коли дійде висновку про обґрунтованість такого відводу. Тобто конкретний суддя повинен визнати той факт, що він є неупередженим, що існують реальні підстави для його відводу, що він не заявив про самовідвід, хоча повинен був це зробити, згідно норм цивільного законодавства України, і відповідно задовільнити заяву про свій відвід. Вважаємо за необхідне, змінити дане положення, оскільки на практиці процедура розгляду та задоволення відводу судді, реалізується надзвичайно складно. По-перше, судді важко залишатися неупередженим при розгляді заяви про свій самовідвід. По-друге, суб'єктивне ставлення учасників справи щодо

конкретного судді, який відповідно не задовільнив заяву про відвід, також змінюється в негативно сторону.

Отже, інститут відводу судді – є важливим інструментом та гарантією в системі забезпечення захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина при здійсненні правосуддя. Проте, враховуючи суттєві аспекти правового регулювання процедури відводу (самовідводу) судді, що закріпленні в ЦПК України, даний інститут може стати в деякій мірі зловживанням правом з боку судді. Тому, пропонуємо змінити деякі положення процедури відводу судді, зокрема, в частині розгляду заяв суддею, якому заявляється такий відвід. А також, вважаємо за необхідне закріпити на законодавчому рівні поняття «відвід (самовідвід) судді».

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016 р. № 31. Ст. 165 (із змінами).

2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004 р. № 40-41, 42. Ст.492 (із змінами).

3. Григорчук М. В. Господарське право в системі права України. *Економіка та право.* Серія: Право. № 1. 2016. С. 53-60.

4. Луспеник Д. Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Харків: Харків юрид.. 2006. 480 с.

5. Ясинок М. М. Інститут відводу – яким йому бути. *Бюлетень М-ва юстиції,* 2006. № 6. С. 46–51.

Мелешко О.В.
студентка групи ПБП-17-3
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник: Чеховська І.В.,
д.ю.н., с.н.с., завідувач кафедри
цивільного права та процесу

ПРАВОВИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ТКАНИН ТА ОРГАНІВ ЛЮДИНИ

Термін «трансплантологія» походить від латинського слова «transplantare», що означає пересаджувати і грецького «logos» − вчення. Згідно великої медичної енциклопедії під трансплантологією необхідно розуміти галузь біології та медицини, що вивчає проблеми трансплантації і розробляє методи консервування органів і тканин, можливість створення та застосування штучних органів.

За визначенням Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, трансплантація – це перенесення живої чи мертвої тканини чи органа між особами одного чи різних видів [1]. Відповідно ж до ст. 1 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» трансплантація − спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці реципієнту органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини[2].

Розвиток медицини прийшов до таких можливостей, що донором тепер може бути не тільки жива людина, а й померла. Існують принципи ВООЗ щодо трансплантації людських тканин, клітин і органів в аспекті того, що органи для пересадки краще брати у померлих.

Дорослі живі люди можуть здійснювати безоплатну передачу органів, проте, подібні донори повинні мати генетичний зв'язок із реципієнтами. Винятки можуть мати місце в разі пересадки кісткового мозку та інших допустимих регенеративних тканин [1]. Цією перевагою повинна надаватися посмертному донорству. У багатьох національних законодавствах трансплантація між генетично неспорідненими особами заборонена.

На відміну від живого живої людини яка хоче бути донором , може пожертвувати тільки визначені медичними критеріями органи чи їхню частину, і так щоб у подальшому організм донора зміг функціонувати нормально, то після смерті така вимога для права на трансплантацію усувається. Необхідно зазначити що підрахунками медиків, вилучені органи і тканини в одного донора можуть врятувати життя восьми та покращити його 50 особам[3].

Донорство після смерті вирішує дуже велику проблему – це дефіцит органів для трансплантації. Але багато науковців вважають, що ефективніші донорські органи це органи живої особи, ніж особи після смерті.

Правове регулювання донорства після смерті виділяє дві моделі правового регулювання.

Перша модель яка грунтується на припущенні загальної згоди. Суть полягає в тому, що кожна людина може погодитися стати донором після смерті. Урахування індивідуальних інтересів кожного пацієнта відбувається в тому, що особа прижиттєво може заборонити будь-які дії щодо свого тіла чи його частини, в тому чисті відмовитися юридично стати донором. Ця модель для суспільста є вигідною.

Деякі вченні вказують на те, що ця модель порушує основні конституційні права громадян про її право на свободу і недоторканість. Але на мою думку це не є порушення конституційних прав громадянина, адже людина може пожиттю обрати надавати таку згоду чи відмовитися від неї.

Другою моделлю – є модель запиту згоди у донора за життя, або у його близьких родичів після смерті. На мою думку ця модель теж має свої недоліків. Наприклад, право розпоряджатися своїм тілом іншим особам. При тому не є гуманним стосовно особи, якій сповістили про смерть близької їй людини і в цей ж час вимагають зробити вибір щодо дій з тілом цієї особи. Це є додатковим шоком для людини і тому її рішення може не відповідати волі померлого і позиції близьких родичів у майбутньому[3].

Таким чином, незважаючи на великі перспективи в галузі надання медичної допомоги людям, трансплантологія залишається в значній мірі областю наукових досліджень і експериментів. Для більшості медичних працівників етичні проблеми сучасної трансплантології є прикладом вирішення моральних проблем, що виникають в області маніпуляцій з тілом людини, як живим, так і мертвим. Це область роздумів про право розпоряджатися своїм тілом, навіть після смерті, про повагу до тіла людини, яке є частиною його людської сутності.

Список використаних джерел

1. Большая медицинская энциклопедия: в 11 т. / гл. ред. М. Ковалев. – Т. 11. – М.: Советская энциклопедия, 1979. – С. 320.

2. Мусієнко А. Трансплантація органів та тканин людини. Проблемні аспекти правового регулювання в Україні // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 5 (35). – С. 84-88.

3. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини: Закон України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1007-14.

Наукове електронне мережеве видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Збірник тез
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

11 жовтня 2019 року

Здано до друку 17.12.2019.
Друк. арк. 11.3.
Замовлення № 864.

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
08200, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016